

Kunst Veredelt: Een sociale geschiedenis van de cultuurconsumptie in het Feestlokaal van Vooruit, 1946 - 1956

Miro Burgelman

Scriptie voorgelegd voor het behalen van de graad Master in de geschiedenis

Faculteit Letteren en Wijsbegeerte

Vakgroep Nieuwste Geschiedenis

Promotor: Prof. dr. Gita Deneckere

Academiejaar 2009 - 2010

Inhoud

Voorwoord.....	6
Inleiding	7
Voorgeschiedenis	8
Probleemstelling.....	12
Bronnen	13
Dagblad Vooruit.....	13
S.M. Vooruit.....	14
BSP Federatie Gent-Eeklo	15
De verenigingen.....	16
Opvoeding	16
De Coöperateur	18
Interviews	18
Het Feestlokaal van Vooruit: de geschiedenis van het gebouw van de bevrijding van Gent tot de verbouwingen van 1956	20
De bevrijding van Gent.....	20
De prille heropening.....	24
De teruggave	24
De voorbereiding.....	25
De heropening	26
De terugkeer van het verenigingsleven.....	28
De verbouwingen	31
De voorbereiding	31
De uitvoering	35
Jubeljaar en inhuldigingsfeesten	37
Cinema Vooruit: ‘Volksontvoogding’	39
Het Gentse cinemaleven	39
De heropening van de Grote Zaal.....	42
Van Cinema Vooruit naar vzw Volksontvoogding	44
S.M. Vooruit als mecenas	47
Ticketprijs en prijzenslag met private sector.....	49
Publiciteit.....	51
Aanbod	52
De vertoningen	54
De toestand van de Grote Zaal	55

Andere cinema's in beheer van de S.M. Vooruit.....	56
Besluit	57
Vrijzinnige Werkmansbibliotheek 'Leeren Vereert'	58
Voorgeschiedenis	58
Na de Tweede Wereldoorlog.....	59
Werking en collectie	60
Visie	65
Besluit	67
Het verenigingsleven	69
Harmonie Vooruit.....	70
Voorgeschiedenis	70
Harmonie Vooruit en het Feestlokaal	73
Opvoedende taak	75
Marxkring	77
Gemengd Koor de Anseelevrienden.....	80
Multatulikring.....	81
Fotoclub Vooruit.....	84
Voorgeschiedenis en werking.....	84
Na de Tweede Wereldoorlog.....	85
Fotografie als opvoedingsmiddel	89
Arbeiderstoeristenbond De Natuurvrienden	93
Biljartclub Vooruit.....	93
De Rode Postzegel	94
Het Rode Schaakbord	94
Socialistische Jeugd	95
Socialistische Studiekring	97
Leesclub Boekuil	99
De rol van de coöperatie	101
Teloorgang van het verenigingsleven?.....	103
De Centrale voor Arbeidersopvoeding.....	105
Voorgeschiedenis	105
Na de Tweede Wereldoorlog.....	106
Vlaamse Socialistische Cultuurweken	108
CAO Cineclub	111
Werking	111

Programmatie.....	113
CAO Music Club	122
Besluit	127
Bibliografie.....	131
Bronnen	131
Periodieken.....	133
Mondelinge bronnen.....	134
Literatuur.....	134
Bijlagen	137
Interview met Herman Balthazar, 14 mei 2009	138
Interview met Gilbert Temmerman, 19 mei 2009.....	148
Interview met Marie-Louise Roels, 10 juni 2009.....	164
Interview met Janine De Rop, 11 juni 2009.....	183
Interview met Elie Bradt, 12 juni 2009	207
Interview met Julien Haemerlinck, 16 juni 2009.....	227

Voorwoord

Deze scriptie zou er niet gekomen zijn zonder de intense steun van mijn omgeving. Ik wil dan ook mijn enorme dankbaarheid uitdrukken tegenover iedereen die mij in de loop van mijn moeizame werkzaamheden heeft gesteund, geholpen, en feedback heeft gegeven.

Ik wil in eerste instantie mijn thuis bedanken. Het is een lang proces geweest, maar jullie zijn er in blijven geloven. Bedankt voor alles.

Laure, zonder jou zou ik nog bezig zijn. Duizendmaal dank.

Mijn dank ook aan mijn promotor, prof. dr. Gita Deneckere. Haar herhaaldelijke aandringen werk te maken van mijn onderzoek verschaft de nodige stimulans om verder te gaan.

Aan al mijn vrienden, bedankt voor de steun en de nodige ontspanning.

Tot slot nog een dankwoord aan het personeel van het Amsab, waar ik ettelijke weken heb gekampeerd. De hulp en ondersteuning werden ten eerste geapprecieerd.

Inleiding

Het Feestlokaal van Vooruit was sedert haar opening¹ bedoeld als socialistische cultuurtempel voor de Gentse arbeiders. Het was van meet af aan een prestigeproject dat de macht van de socialistische zuil, en van de Gentse coöperatieve beweging moest uitstralen.

*“Ook het socialisme moest zijn tempels hebben, waar het recht op leven en welstand wordt gepredikt en verdedigd, waar het evangelie van de vrede en de solidariteit wordt geleerd aan alle mensen die van goede wil zijn.”*²

Deze strijdvaardige taal illustreert de intentie van de socialisten om zich te profileren als een volwaardig alternatief voor de christelijke zuil en de wil om op deze manier haar eigen rode cultuurbeleving een prominente plaats laten innemen in het Gentse decor.

De locatie op de helling van de Blandijnberg had een sterke symboolfunctie: met het gezicht naar het welstellende Gent, maar dicht bij de arbeidershuizen verder op de heuvel. De eclectische, semi-burgerlijke bouwstijl die werd uitgetekend door architect Ferdinand Dierkens, toont de drang om de bestaande, burgerlijke cultuurvormen te altereren en toegankelijk te maken voor de arbeidersmassa. De idee van volksverheffing is op deze manier al vervat in de geest van het gebouw zelf.

Citeren we Dagblad Vooruit, toen het gebouw afgewerkt was: *“Wij zijn van nu af aan trotsch om het te zien prijken met het uitzicht van een reus, die door zijn kolossalen omvang gansch het omliggende beheerscht, zoals het socialisme ter wier eere hij opgericht is, in de toekomst de wereld zal beheersen.”*³

We vergelijken hierbij met gelijkaardige projecten als het Brusselse Volkshuis van Victor Horta, dat ondertussen is moeten bezwijken onder de sloophamer als gevolg van de veranderende tijden. Ook het Feestlokaal zelf heeft de dreiging van de sloop gevoeld in de naoorlogse neergang van de verzuilde maatschappelijke structuur en de steeds verder krimpende Samenwerkende Maatschappij Vooruit. In de jaren tussen de bevrijding en de uiteindelijke overname door de nieuwe generatie, die het Feestlokaal zou omvormen tot de hedendaagse succesformule van Kunstencentrum Vooruit is er veel veranderd. De S.M. Vooruit heeft geprobeerd de oude glorie te herstellen, zowel de hoogdagen van de coöperatieve beweging, als de bloeiperiode van het socio-culturele leven in het Feestlokaal. Ze bevond zich in spreidstand, met een voet voor de Tweede Wereldoorlog, met de oude en bekende vormen, en de snelle maatschappelijke veranderingen na de bevrijding, die aanpassing noodzakelijk maakten. Met de kennis die we nu hebben, kunnen we zeggen dat deze aanpassingsoperatie gefaald

¹De opening was gepland in augustus 1914, de Eerste Wereldoorlog stak hier een stokje voor.

²Dagblad Vooruit, 11 juni 1914. Cf. *Huizen van, voor en door het volk. Rond het Feestlokaal Vooruit in Gent*, Monografieën Bouwkundig erfgoed 3, Koning Boudewijnstichting, Brussel, 1988, p 9

³Vooruit, 11/06/1914, citaat overgenomen uit Herman Strynen en Tinne Vandesande, *Huizen van, door en voor het volk. Rond het Feestlokaal Vooruit in Gent*, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 1988, p 67

heeft. Het Feestlokaal liep leeg en geraakte in verval. De coöperatieve moest zich terugtrekken uit steeds meer sectoren. Vandaag de dag is de Coop-groep enkel nog actief in het apothekerswezen, slechts een fractie van haar oorspronkelijke reikwijdte.

Het verhaal in de tijd zelf was optimistischer: er werden grootse inspanningen gedaan om de coöperatieve terug op de been te helpen en terug te laten opklimmen naar haar oorspronkelijke macht in het Gentse en daarbuiten. Wij focussen ons op het decennium tussen 1946 en 1956, dat zich kenmerkt door uiterlijke tekenen van herstel, en inwendige tekenen van een gestaag verval.

Voorgeschiedenis

We gaan eerst in vogelvlucht over de voorgeschiedenis van het Feestlokaal, kwestie van het gebouw te kaderen.

Het Feestlokaal van Vooruit is ontstaan in de schoot van de Samenwerkende Maatschappij Vooruit, een Gentse socialistische coöperatieve beweging, die in een waaier van economische sectoren zou penetreren en grote macht zou kennen, voornamelijk in de eerste helft van de 20ste eeuw. Het 'Gentse model' van 'vader' Edward Anseele had een grote invloed op andere coöperatieve bewegingen tot ver buiten de landsgrenzen. Dat deze beweging specifiek in Gent ontstond, was geen toeval: de stad was de bakermat van de industriële revolutie in Vlaanderen omstreeks het midden van de 19de eeuw. Bijgevolg werden de eerste pogingen om het arbeidersproletariaat te verenigen in Gent ondernomen. Een aantal van deze vakbonden vonden aansluiting bij de Eerste Internationale, die in 1864 werd opgericht in Londen.⁴

Bij haar oprichting in 1881 was het de bedoeling om met de Samenwerkende Maatschappij Vooruit een economisch alternatief te creëren voor het kapitalisme door een parallel systeem uit te bouwen dat gebaseerd was op samenwerking en verdeling van de winsten. Op deze manier werd de arbeider beschermd voor de geldzucht van de privé-ondernemer. Het doel was om deze zoveel mogelijk uit te schakelen als leverancier van goederen, als ook als werkgever. En het recept had succes, tegen 1900 waren er al meer dan duizend coöperaties verbonden aan de Belgische Werklieden Partij. Al snel werd het een centrale pijler, die de socialistische beweging in het breed ondersteunde. Ze vormden een sterk instrument voor het werven van leden en financiële middelen voor de partij. De coöperaties waren dan ook een handig middel om partij-propaganda te verspreiden, aangezien ze doordrongen tot de persoonlijke levenssfeer van de arbeider. Al van bij de oprichting van de Belgische Werklieden Partij in 1885 werd de verwevenheid van de verschillende socialistische

⁴Romain Berteloot en Rik Vandecaveye, Het Feestlokaal van Vooruit, in: M & L, jaargang 17, nr 4 (juli-augustus 1998), p 15

instituties bekrachtigd.⁵ Tot in de naoorlogse jaren zou de 'gemeenschappelijke actie' blijven bestaan, een gezamenlijk lidmaatschap bij de partij, de coöperatieve, de mutualiteit en de vakbond. De socialistische beweging vormde door de sterke verwevenheid van haar partijorganen zelfs een voorbeeld voor de andere politieke zuilen.

De S.M. Vooruit kwam voort uit De Vrije Bakkers, een a-politieke coöperatieve bakkerij die opgericht werd in 1873. Hier is voor het eerst sprake van Edward Anseele, die zich inzette voor de propaganda van deze coöperatie. De socialistische leden waren in groeiende mate ontevreden over de politiek neutrale koers die werd gevolgd, en richtten hun eigen coöperatieve bakkerij op met een uitgesproken socialistische inslag onder de naam Vooruit. Het bleef niet bij broodbedeling, al snel zou de Samenwerkende Maatschappij Vooruit haar actieradius uitbreiden naar andere sectoren.⁶ We denken hierbij aan kolenbedeling, kledij, meubels, kruidenierszaken, koffiehuisen, ... De socialistische beweging, en daarmee de Gentse coöperatieve, groeide zeer snel in de eerste decennia na haar oprichting. De ledenaantallen verdubbelden bijna jaar na jaar. In 1894 werd Edward Anseele verkozen tot volksvertegenwoordiger, het eerste grote nationale succes van de prille socialistische beweging.

Het grote succes van de SM Vooruit verschafte de mogelijkheid om de fondsen aan te wenden voor de aankoop van onroerend goed om de expansie verder te kunnen zetten. We vermelden hierbij het Kleermagazijn op de Vrijdagsmarkt, ingehuldigd in 1899. 'Ons Huis', een nieuw grootschalig volkshuis ook op de Vrijdagsmarkt, werd ingehuldigd in 1902. Hier zouden ook vele socio-culturele activiteiten doorgaan, daar het gebouw ruimtes voorzag voor muziek- en toneelrepetities, over een turnzaal beschikte, en allerhande vergaderzalen had. Ook deze locatie in het historische hart van Gent was niet toevallig. De socialistische beweging wilde haar macht tonen op de plaats waar de Gentse ambachten zich in de middeleeuwen bevonden.⁷

Het verschafte de socialisten te Gent de mogelijkheid om met hun instituties – S.M. Vooruit, Bond Moyson, de vakbond - een netwerk van sociale voorzieningen op te bouwen: van goedkope voedselvoorziening tot energielevering, over apotheken, volkshuizen, volkshuizen, werkloosheidskassen, stakingskassen, etc.. Tegen 1913, het bouwjaar van het Feestlokaal van Vooruit, waren er ongeveer 10 000 leden aangesloten bij de S.M. Vooruit. Datzelfde jaartal bezat de coöperatieve meer dan 30 gebouwen. Ook werd de Bank van de Arbeid opgericht, een illustratie van het vermogen dat de socialistische beweging in korte tijd heeft weten op te bouwen.⁸ Ook de

⁵Artikel 3 van de statuten van Quaregnon uit 1894 luidt: "Kunnen zich aansluiten bij de Werkliedenpartij: de vakverenigingen, maatschappijen van onderlingen bijstand, samenwerkende maatschappijen, studie- en propagandakringen en, in het algemeen, alle werkersgroepen, alsmede de personen van de beiden geslachten die in eene gemeente wonen waar geene aangeslotene socialistische of werkersvereniging bestaat."

⁶Huizen van door en voor het volk, p 14 - 15

⁷Huizen van, door en voor het volk, p 19.

⁸Rik Vandecaveye en Romain Berteloot, op. Cit., p 16

algemene werkstaking van april 1913 voor het algemeen stemrecht was een toonbeeld van de kapitaalkracht van de socialistische beweging. Coöperatieve winsten maakten de financiering ervan mogelijk. Een ander voorbeeld van de reikwijdte van de socialistische beweging was de pers: Het Dagblad Vooruit, dat werd uitgegeven door S.M. Het Licht sinds 1884 drukte in 1913 30 000 exemplaren per dag.⁹

De socialistische beweging had de uitbouw van haar macht dus eerder te danken aan economische factoren dan aan politieke macht. Het algemeen enkelvoudig stemrecht zou nog op zich laten wachten tot 1919. Het eerste decennium van de 20ste eeuw was dan ook een periode van economische hoogconjunctuur, waar de socialistische beweging dankbaar op kon meedrijven. Verder moet nog aangestipt worden dat *vader* Anseele, de bezieler van het Gentse Model, een sterke ondernemersgeest had. Binnen en buiten de beweging groeide de kritiek dat de man een kapitalist was met een rode vacht. Het Gentse Model was reformistisch van aard, en dit botste met socialistische revolutionaire denkers, een kloof die reeds van in den beginne aanwezig was in de socialistische beweging. Denken we hierbij aan de persoon van Hendrik de Man die al in 1911 felle kritiek zou uitoefenen op het burgerlijke karakter van de coöperatieve beweging. (cf. *Infra*)¹⁰

Ook het aantal Gentse socialistische socio-culturele verenigingen schoot de lucht in tijdens de eerste bloei-jaren van het georganiseerde socialisme. De nood aan ruimtes om hun activiteiten te ontplooiën werd voelbaar. De coöperatie bezat sinds 1896 reeds een Feestlokaal in de Bagattenstraat, maar dit bleek al snel te klein voor de tomeloze ambitie van de steeds verder groeiende Gentse socialistische beweging¹¹. Edward Anseele vatte al in 1905 het plan op om in navolging van de Brusselse volkshuizen een Gentse cultuurtempel voor de arbeider te bouwen, een grootse volksschouwburg, om deze culturele verenigingen een lokaal en platform te bieden. In 1910 en 1911 zou dit idee geconcretiseerd worden, toen de S.M. Vooruit gronden aankocht in de Sint-Pietersnieuwstraat. Dit zou het Feestlokaal van Vooruit worden, een ontwerp van architect Ferdinand Dierkens, die ook al 'Ons Huis' aan de Vrijdagmarkt op zijn palmares had staan.¹² Het opzet was groots, het gebouw moest een waaier aan culturele activiteiten huisvesten met vergaderzalen, repetitieruimtes, een bibliotheek, twee grote zalen, een café en tal van andere ruimtes. Het kostenplaatje was enorm: het bedroeg zo'n twee miljoen belgische frank, wat in die tijd gelijk stond aan 50 000 weeklonen van een geschoolde textielarbeider, per lid zou er ongeveer 200 frank naar

⁹Huizen van, door en voor het volk, p 20

¹⁰Huizen van, door en voor het volk, p 21

¹¹Guy Vanschoenbeek, Opbouwers zijn wij. Het Feestpaleis Vooruit 1913 – 1985, in: Amsab-Tijdingen, 1984-85, III, 4, p 94

¹²H. Balthazar, Gent : Feestlokaal Vooruit. 'De Heersende Werkman', in: J. Tollebeek (red.) e.a., België, een parcours van herinnering, Amsterdam, Bert Bakker, 2008, p 334-347
R. Berteloot en R. Vandecaveye, Het Feestlokaal van Vooruit, in: Monumenten en Landschappen, 17 (4), 1998, p 14-37. Zie ook voor meer architecturale details.

het Feestlokaal gaan.¹³

De wereldtentoonstelling van 1913 was een prachtige gelegenheid om de socialistische beweging in een goed daglicht te plaatsen en te promoten in binnen- en buitenland. Het oorspronkelijke plan om het Feestlokaal af te hebben tegen de opening mislukte door vertragingen bij de bouw, maar men slaagde er wel in het café al toegankelijk te maken voor het publiek. Het gebouw was pas in augustus 1914 helemaal afgewerkt. De eigenlijke feestelijke opening was gepland voor 15 augustus 1914, maar daar stak het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog een stokje voor. Bijgevolg fungeerde het Feestlokaal in haar eerste jaren als een oord voor occasionele verstrooiing tijdens de bezettingsperiode.

Het gebouw moest een multifunctioneel complex worden. Er was een cafetaria, verschillende podia, vergaderzalen, een balzaal, een bibliotheek, sportzalen, e.d.m. Alles om een zo groot mogelijk cultureel aanbod te voorzien voor de arbeider. Het socialistische verenigingsleven te Gent vond een gratis onderdak in het Feestlokaal.

Het Feestlokaal was vooral in haar vroege jaren een heuse bijenkorf die druk werd gebruikt door de socialistische socio-culturele verenigingen. Het interbellum was de grote bloeiperiode voor het leven in het *Feestpaleis*, zoals het bekend was bij de Gentse arbeidersbevolking. De economische crisis van de jaren '30 die volgde op de beurscrash van 1929 trof ook de socialistische beweging in haar hart. De S.M. Vooruit kwam in slechte papieren te zitten en tot overmaat van ramp kwam er in 1934 de grote klap van het faillissement van de Bank van de Arbeid, waar S.M. Vooruit zoals de andere socialistische coöperatieven klant en aandeelhouder van was. Het coöperatieve model begon haar eerste grote barsten te vertonen. Dit betekende concreet voor het Gentse rode cultuurleven dat er maar weinig fondsen konden worden vrijgemaakt, hetgeen ten koste ging van het onderhoud van het Feestlokaal. Hoewel er nog grote inspanningen zijn gedaan na de Tweede Wereldoorlog om het gebouw opnieuw te laten opklimmen naar haar oorspronkelijke glorie, kunnen we stellen dat 1934 voor het Feestlokaal een cruciaal jaar was, een aanzet tot een langdurig verval. Tot de restauratie van de jaren '1980 zouden er nooit genoeg fondsen zijn om het gehele gebouw te onderhouden of herstellen.

Het traditionele verenigingsleven zou echter ook in de jaren '30, zij het in mindere mate, blijven bestaan in het gebouw. Cinema Vooruit deed nog een grote inspanning om volk te lokken door de overschakeling van stille film naar klankfilm in 1932, ruim twee jaar na de introductie van deze cinematografische innovatie in Gent. (cf. Infra) Dit is een eerste teken van de commerciële shift die de S.M. Vooruit zou maken in de exploitatie van haar Feestpaleis. Deze tendens zou zich na de bezettingsjaren verder zetten.

¹³Rik Vandecaveye en Romain Berteloot, op cit, p 18

Probleemstelling

We focussen ons in deze scriptie op het Feestlokaal van Vooruit in de naoorlogse jaren, en meer specifiek op het decennium 1946 tot 1956. Deze twee data zijn niet toevallig gekozen. 1946 zou het jaar zijn waarop de Samenwerkende Maatschappij Vooruit terug mocht beschikken over haar Feestpaleis. Vanaf dan poogde ze haar oorspronkelijke functie in het Gentse cultuurleven terug waar te maken. 1956 zou het jaar van de vernieuwing zijn, het sluitstuk van een grootschalige operatie van S.M. Vooruit om zich aan te passen en te wapenen voor de veranderende tijden in het naoorlogse België.

Deze afbakening berust dus op twee sleuteldata in de geschiedenis van het Feestlokaal. In die zin vertellen we een onvoltooid verhaal.

Vooreerst zijn we geïnteresseerd in hoe het concreet met het gebouw verging. We onderzoeken de staat van het gebouw na de Tweede Wereldoorlog en haar gebruik door Duitse en geallieerde troepen. We kijken naar welke lokalen terug in gebruik zijn genomen, welke onbruikbaar zijn geworden, waar het socialistische culturele leven zich precies afspeelde. In het kort: de infrastructuur.

Een tweede concrete aandachtspunt is welk verenigingsleven er doorging in het Feestlokaal, welke verenigingen een vaste stek hadden, welke activiteiten tot hun werkveld behoorden. We breiden ook uit naar de andere permanente culturele activiteiten in het Feestlokaal.

We onderzoeken ook in welke mate de ontvoogdingsgedachte, het adagium 'Kunst Veredelt' aanwezig was in de geest van culturele leven in het gebouw. Werd er actief of passief cultuur aangeboden en geproduceerd? Dit wil zeggen: was er sprake van een programma en cultureel beleid, of hadden de diverse culturele verenigingen hier een graag van autonomie in?

Aangezien deze scriptie “nieuw” onderzoek levert, konden we niet terugvallen op literatuur die kaderende informatie verschaft. We hebben ons dan ook beperkt tot bronnenonderzoek. We denken hierbij aan studies over de Samenwerkende Maatschappij na de Tweede Wereldoorlog, het naoorlogse verenigingsleven, de vrijetijdsbesteding van de Gentenaars, en dergelijke meer. We konden helaas onmogelijk ingaan op alle vragen die we ons stelden. We willen dan ook geenszins beweren dat deze studie compleet is. Het Feestlokaal van Vooruit had een centrumfunctie in de Gentse socialistische beweging, de bedrijvigheid die zich in haar ruimtes voordeed was enorm en complex. We hebben ervoor gekozen om enkel de belangrijkste socio-culturele activiteit te belichten, en slechts beperkt in te gaan op specifieke gebeurtenissen.

Bronnen

We bespreken in hetgeen volgt het bronmateriaal dat we voor deze scriptie hanteerden, en de bruikbaarheid ervan voor ons onderzoek.

In het kritisch apparaat hebben we met de cijfercodes gewerkt die de archieven in het Amsan-ISGn hebben gekregen. We deden die om de voetnoten overzichtelijk te houden. Waar nodig, brachten we extra aanduidingen aan. In de bibliografie staan deze codes geduid.

Dagblad Vooruit

Dagblad Vooruit was de algemene spreekbuis van de socialistische beweging, en daarmee dus ook van de rode cultuurorganisaties. Het zou echter een leugen zijn te beweren dat alles wat er gebeurde op cultureel vlak in deze krant verscheen.

De krant had een dagelijks lopende 'Gentse rubriek', waarin een breed overzicht werd gegeven van wat er in Gent bewoog. De Kolommen van deze rubriek werden gevuld met artikels over nieuwsfeiten, reclames, programma's van diverse cultuurhuizen uit zowel het rode als het commerciële circuit (denken we bijvoorbeeld aan de programmaties van de Gentse cinema's), occasionele reviews van activiteiten, en dergelijke meer. Ook de rode socio-culturele verenigingen plaatsten hun agenda's en oproepen op deze pagina's.

Aanvankelijk kozen we ervoor een globaal overzicht te maken van de activiteiten aan de hand van de berichtgeving in het Dagblad Vooruit. Dit bleek al snel een monnikenwerk dat gezien de beperkte tijd die we hadden voor deze scriptie weinig vruchten zou afwerpen. En wel om de volgende redenen.

Het Dagblad Vooruit verschaft ons een externe blik op het socialistische verenigingsleven in het Gentse. Er is met andere woorden een zee van aankondigingen en oproepen te vinden van dag tot dag die enkel en alleen een kort en praktisch relaas geven van wat er te doen staat. Deze bleven meesten, gezien de beperkte plaats die de krant ter beschikking stelde, erg beknopt. Dit wil zeggen: een wanneer en een wat, het waar werd vaak zelfs weggelaten, vermoedelijk omdat ervan uit gegaan werd dat de lezer wel zou weten waar het over ging.

Inhoudelijke informatie vinden we bijna niet in de krant. Bij gelegenheid vonden we wel een review van deze of gene activiteit van een rode cultuurkring, maar veelal bleef de commentaar beperkt tot een bespreking van het aantal aanwezigen, de hoge kwaliteit van het opgevoerde werk, het belang hiervan voor de partij, en het aantal notabelen die aanwezig waren.

We hebben op deze wijze voor de eerste jaren na de oorlog een activiteitenkalender kunnen

opstellen waarin de belangrijkste gebeurtenissen in het Feestlokaal van Vooruit worden opgelijst, maar verder dan de feitelijke informatie ging dit niet. We vonden het wel nuttig deze lijst bij te voegen voor deze jaren, ter illustratie, maar inhoudelijk voegt het weinig toe aan wat we eigenlijk proberen te onderzoeken: het kunstleven, het verenigingsleven in de lokalen van het Feestpaleis.

Aansluitend ook nog het volgende. Het Gentse rode verenigingsleven was zodanig complex in het eerste decennium na de Tweede Wereldoorlog (en in het algemeen), dat het al snel bleek dat het onmogelijk was om via de partijkrant een overzicht te bekomen op hoe de organisatie precies verliep, wat er precies achter de schermen gebeurde. De vloed aan gegevens zou mooi materiaal kunnen verschaffen voor statistisch onderzoek, maar dit is niet de weg die we wilden inslaan voor deze scriptie. We hebben er in tegendeel voor gekozen om te proberen de achterliggende structuur en visie op cultuur in het Gentse Socialistische leven, en in het Feestlokaal van Vooruit in het bijzonder, bloot te leggen. Dit bleek omwille van de veelheid aan activiteiten en organisatievormen echter ook geen sinecure.

We hebben er dan ook voor gekozen om het culturele leven in het Feestlokaal meer thematisch in kaart te proberen brengen. De lijst van vergaderingen, debatavonden, voordrachten, concerten, filmvertoningen, tentoonstellingen, congressen, bijeenkomsten, bals, feesten, zou ons immers veel te ver leiden, zonder het achterliggende kader bloot te leggen.

We konden wel gebruik maken van de jaargangen 1944 tot 1947 om de evolutie van de hervatting van het verenigingsleven in het Feestlokaal te duiden.

S.M. Vooruit

Het archief van de S.M. Vooruit is slechts fragmentarisch bewaard geworden. Een groot deel is vermoedelijk verloren gegaan.

Aangezien de S.M. Vooruit in de eerste instantie een bedrijf was, was dit archief helaas in beperkte mate een nuttige bron voor het bestuderen van het culturele leven in het Feestlokaal, aangezien het voornamelijk economisch van aard was.

Toch konden we gebruik maken van de jaarverslagen, notulenboeken van de raad van beheer, en de uitgaande briefwisseling van het Feestlokaal. Deze documenten verschaffen ons voornamelijk informatie over de achterliggende structuur, de gang van zaken in de Samenwerkende Maatschappij Vooruit. Ook over het bestemming en de uitbating van het gebouw konden we een en ander afleiden.

Helaas waren de notulen van de raad van beheer zeer beknopt, en werd er alweer zelden ingegaan op inhoudelijke besprekingen die zich voordeden in de beheerraad. Toch vonden we nuttige

informatie die de organisatie van het Feestlokaal kaderde. Er werd ook verschillende keren gewag gemaakt van deelcommissies die zich met bepaalde thema's zouden bezighouden, onder andere met het Feestlokaal. Hierover vonden we geen documenten terug.

Ook een deel van de briefwisseling van het Feestlokaal is bewaard gebleven. Het gaat over de uitgaande briefwisseling van de beheerder en conciërge van het lokaal, Gustaaf Parez. De inkomende briefwisseling is helaas niet bewaard gebleven, dus we hadden er vaak het raden naar wat er precies werd besproken. Ook hier waren de documenten helaas vaak administratief van aard, en betrof het vooral praktische regelingen in verband met onder andere werkzaamheden, personeelsbeleid, rekeningen, toelatingsaanvragen voor feestelijkheden bij het politiecommissariaat, en dergelijke meer.

Wel konden we aan de hand van de briefwisseling inzake Cinema Vooruit, die een wekelijkse verantwoording gaf aan het hoofdkantoor van haar werking, een tabel opstellen met de wekelijkse filmprogramma's, het aantal bezoekers per dag, de inkomsten, en bij momenten nog een aantal andere gegevens. De gegevens liepen van bij de heropening van Cinema Vooruit tot maart 1951. Deze tabel al te diepgaand interpreteren zou een heel eigen onderzoek kunnen vormen. We hadden graag nog een luik toegevoegd over de filmconsumptie in het Feestlokaal, met focus op de inhoud, maar door de veelheid aan andere activiteiten in het gebouw moesten we ons beperken tot een beperkt kwantitatief onderzoek. We hebben het document in bijlage bijgevoegd, in de hoop dat dit eventueel kan helpen in het kader van verder onderzoek.

Ook de archieven van de Société Générale Cooperative van de S.G.C. richtten zich op de bedrijfsvoering van de Belgische coöperatieve beweging. We konden aan de hand van de coöperatieve tellingen van S.M. Vooruit, die ondergebracht zijn in dit archief, achterhalen welke cinema's S.M. Vooruit uitbaatte in het arrondissement waarin ze actief was.

BSP Federatie Gent-Eeklo

Dit archief is ongeïnterpreteerd en bestaat uit een reeks losse mappen en dossiers in verband met de werking van de Arrondissementsfederatie Gent- Eeklo van de BSP en bundelt zowat alle aspecten waar deze federatie zich tussen 1944 en 1990 mee bezig hield. Het bedekt dan ook het gehele veld van activiteiten van de socialistische beweging, van politieke tot culturele actie. Het bevat dan ook enorm veel bestuurlijke en administratieve informatie.

Interessant voor ons onderzoek waren de meer specifieke mappen in verband met de werking van

de CAO in het gewest Gent- Eeklo. Het ging hier echter meestal om briefwisseling, hetgeen een vloed aan ongestructureerde informatie oplevert. We konden echter wel putten uit deze archieven om de werking van de CAO Cineclub, de CAO Music Club, en de werking van het plaatselijke Comité voor Arbeidersopvoeding te bespreken.

De verenigingen

De archieven van de verenigingen worden in de respectievelijke hoofdstukken besproken.

Opvoeding

Opvoeding, Mededelingenblad der Centrale voor Arbeidersopvoeding. De naam zegt het zelf, het blad ambieerde het reilen en zeilen in het culturele werk van de CAO te berichten. De eerste jaargang startte in oktober 1947. Het blijkt een nuttige bron te zijn voor de deelinitiatieven, onder de koepel van de Centrale te volgen. De CAO probeerde haar werkveld zo breed mogelijk te maken door uit te breiden naar alle verenigingen en organisaties die werkten rond arbeidersontwikkeling en vrijetijdsbesteding. Dit betekent concreet dat naast vrij continue berichtgeving over haar kernactiviteiten, namelijk de Kaderscholen, in samenwerking met het ABVV, en de Bibliotheekdienst, ook een aantal verenigingen die actief waren in het Feestlokaal van Vooruit sporadisch hun zeg kregen. Verder vinden we voor verenigingen als de Boekuil vrij consistente agenda's voor hun werkingsjaar. Meestal ging het echter over retrospectieve besprekingen, of oplijstingen van gedane prestaties, zonder vermelding van datum of locatie.

In het algemeen is het ook een interessante bron omdat het een blik werpt op de wederopstanding van het socialistische culturele leven in de eerste jaren na de oorlog, tenminste vanaf oktober 1947. We zien in de schoot van de CAO, of beter, onder het stimulerende oog van de CAO nieuwe thematische koepelverenigingen ontstaan, en nieuwe organisatievormen van het rode socio-culturele leven. We zeggen: het stimulerende oog, aangezien het blad een breed platform beoogde te zijn. Het is niet altijd duidelijk of alle verenigingen die aan bod kwamen altijd rechtstreeks onder de vleugels van de CAO ageerden. De Centrale profileerde zich dan ook voornamelijk als coördinerend en stimulerend cultureel orgaan, dus niet als verlener van subsidies. Ze greep dan ook niet actief in op de werking van de organisaties die bij haar aanleunden.¹⁴

¹⁴In Opvoeding, IV, 5 februari 1951) vinden we een tekenend citaat in verband met de Federatie van Socialistische Fotoclubs, dat toepasbaar is op de houding van de CAO ten opzichte van het socialistische socio-culturele netwerk in het breed:

“De Socialistische Cultuurweken ten Gent, met in haar kader het XXVe Internationaal salon van Fotoclub “Vooruit” hebben de definitieve stoot gegeven aan een welbegrepen werking in die zin. De bestaande socialistische

Het blad Opvoeding was dan ook een dankbare spreekbuis voor een aantal organisaties. We denken hierbij bijvoorbeeld aan de oprichting van de Socialistische Federatie van Fotoclubs (SoFFoC) in oktober 1950 en de Federatie van Socialistische Boekerijen in november 1948: via opvoeding werden oproepen gelanceerd om deze thematische verenigingen te groeperen en op hoger niveau te coördineren. Concreet kwam dit neer op wederzijds advies, know how doorspelen, activiteiten organiseren, en dergelijke meer. Occasioneel publiceerde opvoeding artikels over de werking van deze organisaties.

De Bibliothecaris was, naast de ABVV-CAO Scholendienst de enige echt vaste rubriek. Dit waren ook de twee kernsectoren waar de CAO zich mee bezig zou houden. De Kaderschool-rubriek verschaft uitgebreide informatie over het hoe, wat en waar van cursussen voor de arbeider. De bibliothecaris was een uitgebreide rubriek, die aandacht had voor zowel de praktische kanten als de culturele opvoeding van bibliothecarissen in socialistische bibliotheken. We vinden besprekingen van schrijvers en boeken, praktische richtlijnen, oplijstingen van nieuwe werken bij de inkoopcentrale van de CAO, etc. Naarmate er meer thematische federaties ontstonden, kregen deze ook op regelmatige basis hun eigen rubriek: zo was er de Foto-rubriek, waar Jan Vermeulen, voorzitter van Fotoclub Vooruit en de Socialistische Federatie voor Fotoclubs, de teksten voor schreef; de muzikale kroniek van de Vlaamse Federatie voor Socialistische Muziekkorpsen en Zangkringen van België. Helaas voor ons onderwerp leverden deze rubrieken voornamelijk theoretische beschouwingen, en weinig concrete besprekingen van de stand van zaken.

In die zin is Opvoeding een nuttige bron om een globaal beeld te hebben van wat er bewoog in de rode culturele wereld, met occasioneel interessante uitschieters die specifiek informatie geven over de gang van zaken in het Feestlokaal van Vooruit. Hoewel de toon ook vrij propagandistische van aard is, zijn de artikels gedegener dan deze in het Dagblad Vooruit, dat slechts beperkte aandacht schonk aan cultuur, en het veelal louter bij een vloed aan mededelingen en aankondigingen hield, met een occasionele *rave review* over een of andere opvoering.

Verder stippen we nog aan dat bij gelegenheid themanummers werden gepubliceerd over culturele deelvelden, personen of evenementen: bibliotheken, foto en film, de jeugdbeweging, Louis de Brouckère, Edward Anseele, Camille Huysmans, de Vlaamse Socialistische Cultuurweken, de eenmeivieringen, ... Telkens weer gevuld met educatieve en propagandistische teksten.

Vanaf de jaren '50 werden de edities van Opvoeding steeds meer theoretisch van aard, met steeds minder ruimte voor het praktische veldwerk. Vanaf 1953 werd Opvoeding tweemaandelijks

clubs verenigden zich in een Federatie die op haar beurt een deel van het opvoedingswerk van de CAO wil overnemen. Hoe het zij het ook doet behoort tot h  ar bevoegdheden. Zij bewerkt immers een gespecialiseerd terrein en er bestaat een wederzijds onbeperkt vertrouwen. Naar onze opvatting is er in deze voorwaarde niets dat zelfs maar in schijn remmend zou kunnen werken op de logische evolutie van onze maatschappelijk rol."

uitgegeven.

In het kader van dit onderzoek hebben we voornamelijk geput uit wat rechtstreeks van toepassing was op het Feestlokaal. Opvoeding gaf in dit verband vaak kaderende informatie, waarbij de concrete activiteiten konden worden gekoppeld aan een bredere werking.

De Coöperateur

De Coöperateur was een maandblad dat werd uitgegeven door de Société Générale Coopérative, het overkoepelende orgaan van de socialistische coöperatieve beweging. We namen de editie Coop Gent door.

Oorspronkelijk was het blad opgevat als spreekbuis van de Coöperatieve beweging per afdeling. Inhoudelijk voornamelijk toegespitst op vrouw en kind, de belangrijkste doelgroep van de coöperatieve warenhuizen. In de eerste 3 jaargang werd er nog moeite gedaan om enigszins diepgaande artikels te schrijven, maar einde 1948 begon de reclame de overhand te nemen. In 1949 verwerd de Coöperateur tot een veredeld reclameblaadje, met veelal nog slechts 1 van de 4 pagina's nieuws en 3 pagina's reclame voor allerhande coop-producten. Het blad leverde dus zeer wisselende kwaliteit en bruikbaarheid voor dit onderzoek.

We konden evenwel gebruik maken van De coöperateur om de evolutie te beschrijven van de heropening van het Feestlokaal, en als aanvullende informatie bij de verbouwingen die midden de jaren '50 werden doorgevoerd in het Feestlokaal van Vooruit.

Interviews

We betrokken ook een mondeling luik bij dit onderzoek. We vertrokken van een stage die we liepen in het Kunstencentrum Vooruit in het kader van het onderzoeksseminarie Publieksgeschiedenis. Hierbij moesten we een namen- en adressenbestand opstellen van mensen die betrokken waren geweest bij het Feestlokaal van Vooruit kort na de oorlog. We interviewden Herman Balthazar, Gilbert Temmerman, Marie-Louise Roels, Janine De Rop, Julien Haemerlinck en Elie Bradt. De schriftelijke neerslag van deze gesprekken voegden we toe in bijlage.

We vertrokken naar alle interviews met een vooraf opgestelde, vrij gedetailleerde vragenlijst, die zowat het hele bereik van mijn onderzoeksveld moest weerspiegelen. Het bleek al snel onmogelijk om deze lijst punt voor punt af te handelen, en we hebben er bijgevolg ook voor gekozen om elk

gesprek zijn natuurlijk verloop te laten, en vooral te luisteren naar de mensen. Op die manier konden de respondenten rustig nadenken over hetgeen ze te zeggen hadden. We hopen op deze manier meer herinneringen naar boven te hebben gehaald dan zou zijn gebeurd als we ons al te star prefixen zou hebben overgegeven. De interviews kunnen zo dus vrij veel wendingen nemen.

Hoewel telkens de bedoelingen en afbakeningen van het interview bij voorbaat specifiek werden toegelicht, zijn er vele uitwijdingen geweest. Hoewel de geëxpliciteerde periodisering van onze vragen op voorhand duidelijk was, hebben we de respondenten ook gevraagd uit te wijden over de periode na 1956. Ten eerste was dit geenszins een eindpunt, eerder een hoopvolle nieuwe start voor het Feestlokaal en de coöperatieve. Ten tweede was het interessant de verschillende opinies te horen over het waarom en hoe van de teloorgang van het Feestlokaal. Deze inzichten naast elkaar geven misschien geen wetenschappelijk accuraat beeld van het waarom van de terugval, en uiteindelijk de neergang, maar werpen wel een licht op hoe de gebruikers vanuit hun diverse achtergronden aankeken tegen deze evoluties.

Irrelevante passages, i.e. monologen over het familieleven, overbodige uitwijdingen, niet ter zake doende anekdotes, of onderbrekingen, werden niet opgenomen in de transcripties. Ook werd ons door bepaalde respondenten gevraagd om een aantal zaken die men zei te censureren. In sommige gevallen heb ik dat spontaan gedaan.. In sommige gevallen was dit noodzakelijk om de gebruiksrechten te verkrijgen. Nergens hadden deze passages echter enige rechtstreekse betrekking tot het Feestlokaal van Vooruit. Het waren eerder ad hominem verwijten, oneerbiedige zinsneden, of blijken van antipathie. Deze filtering is dus mijns inziens allesbehalve nefast voor de kwaliteit van de interviews. Verder werden ook onderbrekingen van mijnentwege die zonder gevolg bleven weggelaten, daar deze niets aan de inhoud toevoegden.

Verder hebben we er nog voor gekozen om de taal hier en daar wat op te kuisen. We hebben geprobeerd steeds zo letterlijk mogelijk weer te geven wat er werd gezegd, maar hier en daar waren aanpassingen noodzakelijk. Dit wil zeggen: gebroken zinnen, die taalkundig geen logisch verloop meer hadden, als gevolg van bijgedachten en dergelijke meer, werden weer aan elkaar gelast. Dialecten werden niet letterlijk overgenomen, daar fonetisch spellen ook maar giswerk is. “Ge” werd bijvoorbeeld “je”, “en al” werd weggelaten. Deze keuze werd gemaakt om de leesbaarheid van de tekst te vergroten. Inhoudelijk werd er echter niets aangepast. Ook waren hier en daar woorden onverstaaanbaar in de opname, of was de spelling van een naam dubieus, dit werd geannoteerd tussen vierkante haakjes.

Het bekomen resultaat was slechts in beperkte mate nuttig voor ons onderzoek. Toch vormen de interviews een mooie illustratie van de eigentijdse beleving van het Feestlokaal in het eerste decennium na de Tweede Wereldoorlog.

Het Feestlokaal van Vooruit: de geschiedenis van het gebouw van de bevrijding van Gent tot de verbouwingen van 1956

In dit hoofdstuk gaan we in op het wedervaren van het Feestlokaal van Vooruit in de periode van 1944 tot 1956. We bespreken eerst de bevrijding van Gent, met de bezetting van het Feestlokaal door de geallieerde. Vervolgens gaan we in op de teruggave van het gebouw aan de Samenwerkende Maatschappij Vooruit (S.M. Vooruit), en de hervatting van de activiteiten in het gebouw. Dan gaan we in op de transformatie die het Feestlokaal zou ondergaan in de loop der jaren '40 en '50. We belichten de achterliggende besprekingen in de coöperatie over de herdenking van de functie van het gebouw die uiteindelijk zouden leiden tot de verbouwing van de linkervleugel tot een nieuw coöperatief magazijn.

De bevrijding van Gent

Op 6 september 1944 werd Gent bevrijd van de Duitse bezetting. Meteen hervatte de socialistische beweging haar activiteiten, of beter, trad ze uit de schaduw van de illegaliteit.

Daags nadien, 7 september, was er al een uitgave klaar van het Dagblad Vooruit onder een nieuwe redactie. Oorspronkelijk had het beheer van S.M. Het Licht, de coöperatie die het dagblad in handen had, beslist om de krant niet meer te laten verschijnen als het land bezet zou worden door de Duitsers, maar toen dit het geval was, werd de redactie overgenomen door collaborerende partijgenoten. *“Ze maakten van den aldus gestolen 'Vooruit' een valschen 'Vooruit', een der idiotste en platste kranten, dien door de Hiltlerknechten in ons land werden uitgegeven.”*¹⁵

De krant zou meteen opnieuw fungeren als spreekbuis van de beweging die haar wonden likte, en probeerde zich zo snel mogelijk terug op te richten. We zien van allerhande socialistische organisaties oproepen verschijnen. Een nieuw optimisme kleurt de berichtgeving. De beweging zou opnieuw opstaan en snel terug op krachten komen. Op 7 september 1944 ondernam de clandestiene Belgische Socialistische Partij al de eerste stappen in het Maison du Peuple in Brussel om zichzelf opnieuw op te richten.¹⁶ Het zou nog tot het Congres van de Overwinning duren in juni 1945 eer de nieuwe partijstatuten officieel goedgekeurd zouden worden.

Twee weken na de bevrijding is er al sprake van de heropstanding van het rode culturele leven en werd er opnieuw georganiseerd werk gemaakt van het socialistische opvoedingswerk: *“Een kultureel komiteit heeft in de illegaliteit een plan klaar gemaakt wat het beste belooft voor het*

¹⁵Dagblad Vooruit, 07/09/1944, p 1

¹⁶Dagblad Vooruit, 10/09/1944, p 1

*opvoedingswerk der partij. Een heroptreden onzer kunstkringen is in de nabije toekomst te verwachten.*¹⁷

Vanaf maandag 18 september 1944 zou de socialistische partij haar *culturele actie* in Gent hervatten. *“Een comité, door het illegaal partijbestuur samengesteld, is er mede gelast het ontwikkelingswerk zooals het vorm neemt in alle groepen voor Kunst, Lichamelijke en Algemeene Vorming, in het kader der Culturele Actie der SP te ordenen.”* Het comité zou fungeren als coördinerend orgaan, en de partij riep er via het dagblad Vooruit toe op alle initiatieven aan te melden op het bureau, dat haar zetel zou hebben in het Feestlokaal van Vooruit, zaal 85. Socialistische organisaties moesten zich aanmelden bij het comité van de Culturele Actie om zich te mogen bestempelen als socialistisch. Er volgde een oproep aan de socialistische intellectuelen hun schouders mee te zetten onder het culturele project van de heroplevende rode beweging.¹⁸

Diezelfde dag werd er nog triomfantelijk gemeld dat het Feestlokaal van Vooruit heropend was voor het publiek. Het café en de gevels werden opgekuist, en alle restanten die konden herinneren aan de Duitse bezetting van het gebouw werden verwijderd. Enkel het café was echter toegankelijk voor het publiek. *“We zijn ervan overtuigd dat de arbeidende bevolking van Groot-Gent terug den weg zal vinden naar den tempel van het socialistisch geloof.”*¹⁹

Op 24 september werd er al een grote militantenvergadering belegd in de Marxkringzaal van het Feestlokaal: *“Op zondag 24 september a.s. [1944] te 9.30u zal in het Feestlokaal Vooruit een Groote Militantenvergadering plaats hebben, waarop alle propagandisten van Groot-Gent en buitengemeenten, t.t.z; deze der vakbonden, partij en andere groepen die bedrijvig waren tijdens de bezetting uitgenoodigd worden. Verslag zal gegeven worden over de werking deze partij gedurende den oorlog evenals over de nieuwe politieke richtlijnen, programma van onmiddellijke eischen en en het algemeen programma van socialistische eischen. Dat wordt een belangrijke gebeurtenis, die als een nieuw vertrekpunt der socialistische partij moet beschouwd worden. Wij rekenen op grote opkomst.”* Verder zouden nog de tuchtmaatregelen worden besproken die zouden gelden voor collaborerende partijgenoten.²⁰ De socialistische beweging was vastbesloten niet bij de pakken te blijven zitten.

Het leek er dus sterk op dat in de euforie van de bevrijding het Feestlokaal weer snel haar oude functie opnieuw zou opnemen, en het centrale lokaal zou worden van de Gentse socialistische beweging.

Het bleek echter te vroeg victorie gekraaid. Het Comité van de Culturele Actie zou al snel verhuizen naar Ons Huis op de Vrijdagmarkt, op 1 oktober 1944 was het bureau al overgebracht naar Ons

¹⁷Dagblad Vooruit, 17/09/1944, p 2

¹⁸Dagblad Vooruit, 19/09/1944, p 3

¹⁹Dagblad Vooruit, 17/09/1944, p 2

²⁰Dagblad Vooruit, 17/09/1944, p 2

Huis.²¹ De S.C.A zou vanaf 15 oktober beginnen met haar opvoedende programma, en een eerste reeks van zondagse lezingen organiseren in het lokaal van de Bond Moyson over “*het socialistische geestesleven*”. Er werd ook een kadercursus voor jeugdleiders gegeven.²²

Ondertussen konden de andere Gentse schouwburgen wel terug hun deuren openen, en hervatte het culturele leven in Gent zich op kousenvoeten. De Koninklijke Nederlandse Schouwburg en de Opera gingen terug open.²³ In de Minardschouwburg waren er opnieuw volkse toneelvoorstellingen.²⁴ Ook de Gentse bioscopen waren in oktober alweer open voor publiek.²⁵ We zien aankondigingen verschijnen van Select, Oud Gend, Majestic, Rex, Savoy, Cine Palace, Leopold III en Metropole.²⁶ Capitole opende haar deuren opnieuw op 27 oktober 1944.²⁷ In december leek alles terug bij het oude: ook Eldorado, Novy, City, Ideal, Forum, Ganda, Royal, Agora, Lido, Scaldis en Odeon hielden filmvertoningen.²⁸

De geallieerden zouden het Feestlokaal nog bijna twee jaar in gebruik nemen. De NAAFI, of Navy Army and Air Force Institutes, zou het gebouw inrichten als recreatielokaal voor militairen. Geen enkele burger, ook niet de rechtmatige eigenaars mochten het lokaal betreden. Het werd dus een oefening in geduld voor de coöperatie en het Gentse socio-culturele leven.

Dit betekende echter allerminst dat het rode verenigingsleven lam was gelegd. De wijkclubs hervatten stilaan hun werkzaamheden, en het verenigingen die hun vaste stek normaliter in het Feestlokaal hadden, vonden onderdak in andere gebouwen. Zo verhuisden de Harmonie en de Marxkring naar Ons Huis op de Vrijdagmarkt, hield Fotoclub Vooruit haar vergaderingen in Ons Huis en haar jaarlijkse fotosalons in het Stedelijk Museum voor sierkunst in de Jan Breydelstraat.²⁹ De Natuurvrienden stonden eind september 1944 alweer op poten.³⁰ Het Socialistisch Mannenkoor Marxkring hield op 7 oktober 1944 al haar eerste algemene vergadering in de Majolicazaal van het Feestlokaal.³¹ Op 23 december gaven ze hun eerste concert “*in een intiem familiesamenzijn met kerstboom voor de kinders en kleinkinders der leden*”, in het café van Ons Huis. Het koor zou haar hele repertorium en twaalf kerstliederen opvoeren.³² De Multatulikring lanceerde haar eerste oproep

²¹Dagblad Vooruit, 01/10/1944, p 3

²²Dagblad Vooruit, 13/10/1944, p 2 en 14/10/1944, p 2

²³Dagblad Vooruit, 05/10/1944, p 2

²⁴Dagblad Vooruit, 08/10/1944, p 4

²⁵In welke mate hun activiteiten door de oorlog onderbroken zijn geweest is ons niet bekend.

²⁶Dagblad Vooruit, 08/10/1944, p 4

²⁷Dagblad Vooruit, 22/10/1944, p 4

²⁸Dagblad Vooruit, 10/15/1944, p 3

²⁹1198, 25/01/1945

³⁰Dagblad Vooruit, 19/09/1944, p 2

³¹Dagblad Vooruit, 07/10/1944, p 2

³²Dagblad Vooruit, 22/12/1944, p 2

op 20 oktober 1944 in het Dagblad Vooruit.³³ Harmonie Vooruit begon in oktober in haar nieuwe lokaal in Ons Huis alweer met solfègelessen voor jonge muzikanten en repetities voor haar leden.³⁴ Leesclub Boekuil zou haar eerste lezing geven in het lokaal van de Bond Moyson op 30 december. Het onderwerp zou het culturele programma van de leesclub meteen duidelijk maken: *“De Leesclub in het raam van de algemeene Volksontwikkeling!”*³⁵

Ons Huis vervulde opnieuw de rol van centraal partijlokaal. Vieringen worden in andere zalen gehouden, hoewel de socialistische beweging het graag anders had gezien. Op 11 november 1944 werd een eerste grote partijfeest gegeven in de Grote Zaal van Ons Huis. *“Wij hadden graag dit partijfeest doen plaats vinden in het Feestlokaal Vooruit, St. Pietersnieuwstraat, maar het is geweten dat de militaire overheid ons Feestlokaal heeft ingenomen. Overigens, wij zien liever ons Feestlokaal in handen van onze bevrijders dan van de Duitse bezetters. Het partijlokaal 'Ons Huis' krijgt thans door de oorlogsomstandigheden zijn vroegere bestemming terug, nl. het middenpunt van den socialistische strijd maar ook van alle socialistische plechtigheden.”*³⁶

Ook andere functies van het Feestlokaal werden overgenomen. De traditie van zondagse Brasserieconcerten werd hervat in het café van Ons Huis. Als voorbeeld: *“Zondag 1 oktober 1944: Buitengewoon komiek concert, het alomgekende en gewaardeerde duo Judith en O'Gusto treden op met een gansch speciaal programma. Daarbij komt nog Eddy, de gentleman tapdanser. Toegang vrij – begin te 5 uur.”*³⁷ Ook verenigingsfeesten, zoals het kerstfeest van de socialistische jeugd, gingen door in het café van Ons Huis.³⁸

Ook andere Gentse zalen die niet onder het rode patrimonium vielen werden gebruikt voor partijgelegenheden. Het grote partijfeest van 1 mei 1945 gevierd in de Koninklijke Nederlandse Schouwburg. Harmonie Vooruit, de Marxkring, de Socialistische School voor Lichamelijke Opvoeding, de Socialistische Culturele Actie en de Kindergroep Jean Jaurès verzorgden het programma. Harmonie Vooruit en de Marxkring traden ook aan bij een herdenkingsfeest van vader Anseele op 18 februari 1945, ook in de K.N.S..³⁹

³³Dagblad Vooruit, 20/10/1944, p 2

³⁴Dagblad Vooruit, 19/10/1944, p 2

³⁵Dagblad Vooruit,

³⁶Dagblad Vooruit, 31/10/1944, p 2

³⁷Dagblad Vooruit, 30/09/1944, p 3

³⁸Dagblad Vooruit, 22/12/1944, p 2

³⁹233, 1198, 06/02/1945

De prille heropening

De teruggave

S.M. Vooruit moest op 12 mei 1940 afstand doen van haar Feestlokaal, toen het Belgische leger het gebouw opeiste om een er een onderkomen voor soldaten van te maken. Toen het Belgische leger het gebouw verlaten had, werd het ingenomen door het Duitse leger op 1 juni 1940. Op 6 september 1944 werden de Duitsers uit Gent verjaagd, waarna de Gentse socialistische beweging even weer in haar gebouw kon, waarna de Britse troepen het gebouw opeisten voor de NAAFI (Navy, Army and Air Force Institutes), een organisatie van het Engelse leger die instond voor de recreatie van de soldaten. Het zou nog tot augustus 1946 duren eer S.M. Vooruit opnieuw haar gebouw kon betrekken. In tussentijd mocht geen enkele burger het gebouw betreden zonder toestemming.⁴⁰ Pottenkijkers werden geweerd. De ruiten van de achtergevel van het gebouw waren blauw geverfd, vermoedelijk omwille van veiligheidsredenen. Deze gevel is tot op vandaag voorzien van heel wat ramen, die rechtstreeks binnen kijken in de gangen en ruimtes van het Feestlokaal, dus het schilderen van de ramen was naar alle waarschijnlijkheid een manier van de Duitsers om inkijk te vermijden.⁴¹

Reeds in het voorjaar van 1946 was het beheer van S.M. Vooruit aan het uitkijken naar het moment waarop de coöperatie terug beslag kon leggen op haar Feestlokaal. Toen men begin maart hoorde dat de NAAFI begonnen was met het ontruimen van andere opgeëiste lokalen, trad de beheerraad onmiddellijk in contact met de verantwoordelijken van deze organisatie, in de hoop de teruggave te bespoedigen, of op zijn minst op voorhand de vertrekkdatum te kennen.⁴² In mei werd bekend gemaakt dat de Engelse overheid snel het Feestlokaal terug zou vrijgeven. Onmiddellijk werden er plannen gemaakt over de uitbating van het lokaal. Hoewel niemand de voorbije twee jaar het lokaal had mogen betreden, had de beweging kort na de bevrijding even terug gebruik kunnen maken van hun cultuurpaleis. We vonden geen verslagen van de stand van zaken binnen het gebouw toen, maar het feit dat de beheerraad in mei al besloot om met minimale onderhoudskosten zich voornamelijk te richten op het koffiehuis en de cinema⁴³, wil twee zaken zeggen: dat de coöperatie over weinig geld beschikte om het volledige gebouw te renoveren en dat het geen goed oog had op de toestand van de rest van het gebouw. Het feit dat de beheerraad haar prioriteit legde bij de enige twee

⁴⁰Dagblad Vooruit, 02/09/1946

⁴¹24,340, 27/09/1946

⁴²24, 55, 09/03/1946

⁴³24, 55, 08/05/1946

commerciële sectoren in het gebouw, café en cinema, getuigt ook dat de coöperatie er financieel alles behalve rooskleurig voor stond, kort na de oorlog.

De voorbereiding

Eind juli 1946 begonnen de Engelse troepen dan eindelijk met het ontruimen van het Feestlokaal. Hoewel de beheerraad verwoede pogingen ondernam om terug toegang te krijgen tot het gebouw, werd dit hen systematisch ontzegd.⁴⁴ Op 27 juli werd vanuit de NAAFI eindelijk toelating gegeven aan de beheerders om het gebouw te betreden.

Meteen werd het vermoeden werkelijkheid dat er enorme schade was toegebracht aan het Feestlokaal tijdens de bezettingsperiode. In de verslagen van de beheerraad werd er gewag gemaakt van een inventaris die hierover zou zijn opgemaakt, maar wij vonden hier helaas niets van terug. De kleine cinemazaal, de huidige Concertzaal, was in een zodanig slechte staat achter gelaten dat de ruimte niet meer in gebruik kon worden genomen. Hoewel het de bedoeling was om hier op termijn renovatiewerkzaamheden uit te voeren, was deze ruimte gedoemd tot leegstand, tot de overname door vzw Kunstencentrum Vooruit in de jaren '1980. De grote cinemazaal, de huidige Theaterzaal, was in een veel betere staat. Er werden meteen plannen gemaakt om de zaal zo snel mogelijk opnieuw in gebruik te nemen. De Cinema had dan ook, als primaire inkomstenbron in het Feestlokaal, absolute prioriteit. Dit zou ook in de volgende jaren nog blijken: de cinema zou zeven dagen op zeven draaien, met minstens drie vertoningen per dag. Slechts bij hoge uitzondering werd er toegelaten dat de doordeweekse programmatie zou worden verbroken voor andere activiteiten. Om deze reden zou de zaal voornamelijk worden afgehuurd voor matinees, daar de cinema pas begon te projecteren vanaf 14 uur in de namiddag. Ook het café, dat tijdens de oorlogsjaren was blijven doorwerken, hoewel het ontoegankelijk was voor de gewone burger, kon snel weer in gebruik worden genomen. Het restaurant, dit is de Restaurantzaal, of de hedendaagse Balzaal op de eerste verdieping, werd in beraad gehouden, aangezien alle werkmateriaal gestolen was, en er geen geld was voor een nieuwe inrichting. Toch zou de staat van de Restaurantzaal nog degelijk genoeg zijn om snel weer bals en andere feestelijkheden te houden. Dit is dan ook de kernfunctie van de Restaurantzaal gebleven in de jaren die volgden.

Hoewel de primaire focus de rendabiliteit van het Feestlokaal was, werd meteen ook gedacht aan de rode verenigingen, die hun onderdak zochten in het gebouw. Alweer werd er, geheel in de geest van de naoorlogse schaarste op gedrukt dat de toewijzing van de lokalen 'rationeel' moest gebeuren. De

⁴⁴24, 5520/07/1946

coöperatie wilde alle extra kosten drukken tot een minimum.⁴⁵ Aangezien de coöperatie principieel vasthield aan de idee van alle rode verenigingen die wensten gebruik te maken van het Feestlokaal gratis te herbergen, moest er eerst worden nagedacht over de verdeling van de ruimtes. Natuurlijk moest hierbij ook rekening worden gehouden met het feit dat niet alle oude lokalen in voldoende goede staat waren om opnieuw te worden gebruikt.

De heropening

De organisatie van Feestlokaal van Vooruit werden vanaf 12 augustus 1946 hervat.⁴⁶, op 16 augustus 1946 werd het gebouw terug ter beschikking gesteld van de S.M. Vooruit door het gemeentebestuur van de stad Gent, en was het klaar om opnieuw in gebruik te worden genomen. Meteen verschenen ook de eerste boodschappen in Dagblad Vooruit over de heropening, die zou plaats hebben op vrijdag 6 september 1946.⁴⁷

De coöperatie zag ook de nood in aan goedkoop vermaak voor de Gentse arbeidersbevolking. Hoewel volgend citaat ongetwijfeld propagandistisch is van toon, blijkt dat de coöperatieve haar rol ook op het culturele terrein opnieuw volop wilde opnemen: *“Een eerste groote kuisch is noodig, want het Feestlokaal is de trots onzer partijgenooten en wij willen dat het die naam waardig blijft. Weldra zullen onze getrouwe bezoekers hun lokaal terugvinden, waar ze zich goedkoop zullen kunnen vermaken. Op gebied van gemakkelijkheden wil de coöperatie het hare bijbrengen om den arbeider verstrooiing te schenken, na zijn dagtaak: het is voor alle werkenden onontbeerlijk. In de meeste gevallen echter blijft er na huisvesting, voeding en kleeding voor het huisgezin weinig over om aan vermaak te besteden: de prijzen der dranken in café's en de inkomgelden der gemakkelijkheden zijn fel gestegen vergeleken bij de loonen. De S.M. Vooruit wil medehelpen het leven goedkooper te maken, door in ons Feestlokaal concerten en kinemavertooningen in te richten en allerhande dranken van eerste kwaliteit aan lage prijzen te verkoopen. Het beheer der S.M. Vooruit heeft besloten het onmogelijke te doen om ten spoedigste de heropening ervan te kunnen vieren.”*⁴⁸ Vermaak en betaalbaarheid stonden bovenaan de agenda. Dit was de coöperatieve die als onderneming sprak, en de zaken graag terug bij het oude wilde krijgen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in eerste instantie niet meteen werd ingegaan op volksopvoedende initiatieven. Deze zouden echter weer snel hun plaats vinden in de zalen van het Feestlokaal.

Er werd direct opdracht gegeven om de belangrijkste delen van het gebouw schoon te maken zodat

⁴⁵24, 55, 27/07/1946

⁴⁶Begin uitgaande briefwisseling Gustaaf Parez, Amsab, 24, Archief van het Feestlokaal van Vooruit, 340

⁴⁷Dagblad Vooruit, 16/08/1946, de campagne werd in de weken die daarop volgden bijna dagelijks doorgezet.

⁴⁸Dagblad Vooruit, 02/09/1946

zij opnieuw in gebruik konden worden genomen: de opkuis van het café, de cinema, de Restaurantzaal (de huidige Balzaal), de keuken, de WC's en de trappen werd uit handen gegeven aan een schoonmaakbedrijf en ook de piano's kregen een oplapbeurt, om deze terug te kunnen opstellen in het café voor de zondagse brasserieconcerten. Ook werd personeel aangeworven voor het café, de Restaurantzaal en de Cinema daags nadien. Het aantal zou hetzelfde zijn als in 1940, men wierf zelfs dezelfde mensen aan die aan het werk waren voor de oorlog⁴⁹. Dit wijst er op men van in den beginne van plan was de normale routine van uitbating van voor de bezetting te hernemen.

Er zat haast bij. Er werd alles aan gedaan om het café zo snel mogelijk terug feestelijk te kunnen openen. 6 september was immers de tweede verjaardag van de bevrijding van Gent, en de coöperatieve wilde deze gelegenheid niet missen om haar Feestlokaal met grote sier te openen. Voor het café werd de drank en koffie al ingeslagen. Het schoonmaakbedrijf werd een paar dagen voor de opening nog aangemaand om sneller te kuisen, en het personeel werd in snel tempo op proef aangenomen.⁵⁰

De heropening van het Feestlokaal ging vanzelfsprekend gepaard met feest, met om 18 uur een gratis brasserieconcert in het café en om 19u een bal aan 10 frank in de Restaurantzaal met het variété-orkest 'The Happy Friends'.⁵¹ Over hoe dit precies verlopen is was het Dagblad Vooruit wat spaarzaam: *“Het brasserieconcert en het bal mochten zich in een levendige gunst verheugen en het is dan ook in ene puike stemming dat de heropeningsdag besloten werd.”*⁵²

Het café hervatte onmiddellijk na de opening al de gewone routine. Elk weekend waren er brasserieconcerten, voornamelijk op zondag, een wekelijkse laagdrempelige dansgelegenheid. Er zou voor deze vaste activiteit worden gewerkt met orkesten die een contract kregen van een bepaalde duur. Op die manier werd er om de paar maand afgewisseld. Het Orkest De Boeck mocht de spits afbijten, en speelde iedere zondag tussen 18u30 en 22u30 in het café.⁵³

De Restaurantzaal was ook opnieuw beschikbaar voor de verenigingen om bals en feestelijkheden te organiseren. Op 14 september gebeurde dit voor de eerste keer sinds het begin van de Tweede Wereldoorlog: Arbeiderstoeristenbond (ATB) De Natuurvrienden organiseerde een bal ten voordele

⁴⁹24, 340, 16/08/1946

24, 340, 12/08/1946

24, 340, 12/08/1946

24, 340, 13/08/1946

24, 340, 31/08/1946

⁵⁰24, 340 19/08/1946

24, 340, 21/08/1946

24, 340, 02/09/1946

24, 340, 04/09/1946

⁵¹24, 55, 03/08/1946, Dagblad Vooruit, 23/08/1946

⁵²Dagblad Vooruit, 08/09/1946, p 4

⁵³Dagblad Vooruit, 13/09/1946

van het Fonds “Moeder Sarov”.⁵⁴

Het tweede essentiële project naast de heropening van het café was de heropening van Cinema Vooruit. Deze was gepland voor 1 november 1946, twee maanden na de heropening dus.

Roger Dubosch, filmredacteur bij het Dagblad Vooruit werd aangesproken om de programmatie te leiden. Ook werd er contact opgenomen met de grote distributeurs. Er mochten geen al te grote bedragen gependend worden aan de filmselectie, om de ticketprijzen laag te kunnen houden. De raad van beheer koos er dus voor om de cinema in de vooroorlogse traditie te houden en films in “tweede visie” te vertonen. Er werden met andere woorden oudere films die reeds uit het commerciële circuit waren verdwenen hernomen. Er zou gewerkt worden met weekcontracten, wat een wekelijks wisselend programma opleverde. Elke week zou er ook in “eerste visie” een filmjournaal gehoord worden. Er was meteen ook sprake van een nieuwe prijsformule. De beheerraad zou onderhandelen over een eenheidsprijs. Aanvankelijk werd gedacht deze te laten schommelen tussen 10 en 15 frank.⁵⁵ Bij de opening van de Cinema zou de inkom worden vastgelegd op 10 frank voor volwassenen, en een kortingstarief van 50% voor kinderen en soldaten.⁵⁶

Het verdere verloop van de heropening van Cinema Vooruit wordt besproken in het desbetreffende hoofdstuk.

De terugkeer van het verenigingsleven

Het rode verenigingsleven sijnpelde geleidelijk aan terug binnen in het Feestlokaal. Eind 1946 zouden het Feestlokaal alweer een bijenkorf aan socialistisch verenigingsleven zijn: *“Sedert de heropening van het Feestlokaal is het verheugend vast te stellen hoeveel partijgenooten terug in onzen kunsttempel onderdak gevonden hebben. De Marxking, de Arbeidersjeugd, het Emile Vanderveld Instituut, de Socialistische Studiekring, de pas herstichte biljartclub met haar 50 leden, allen zijn daar terug en zullen met de schaak en bridgeclub van ons lokaal een drukken beienkorg maken en zoo het socialistisch leven van Gent symboliseren.”*⁵⁷

We vermeldden reeds dat de raad van beheer de lokaalverdeling “rationeel” wenste te houden. Welke keuzes precies in dit verband werden gemaakt konden we niet terugvinden. In de verslagen van de raad van beheer werd enkel aangehaald dat *“het herbergen van de partijgroeperingen werd*

⁵⁴Dagblad Vooruit 101/09/1946

⁵⁵24, 55, 14/09/1946

⁵⁶24, 55, 25/10/1946

⁵⁷De Coöperateur, december 1946, p 4

besproken.”⁵⁸ Wel konden er zich al een waaier aan activiteiten ontplooiën. We geven in hetgeen volgt een aantal voorbeelden die moeten illustreren hoe het Feestlokaal terug in gebruik werd genomen.

De derde week van september zou de Socialistische Studiekring “Vader Anseele” al terugkeren naar het Feestlokaal. Op dinsdag 17 september opende de kring haar studiejaar. Er werd niet geëxpliciteerd waar, maar de Studiekring had haar eigen ruimte in het Feestlokaal, dus we kunnen vermoeden dat de lessen hier plaats grepen.⁵⁹

De Socialistische Jeugd vroeg al snel terug te kunnen gebruik maken van de Domzaal, dat ze zelf het “jeugdzaaltje” doopte. Vanaf donderdag 31 oktober gingen hun “zang- en dans-oefenstonden” door in de het Feestlokaal van Vooruit.⁶⁰ Op 2 november vond de jaarvergadering van de Socialistische jeugd plaats in de Domzaal. Op 3 november ging het Jeugdcongres, georganiseerd door het Centraal Jeugdcomité van Gent, door in het Feestlokaal van Vooruit. Het ging over alle jeugdgroepen, zowel de jeugdbeweging als de sportgroepen. Het congres werd aangewend om de jeugdwerking te verscherpen. De socialistische jeugdverenigingen hadden de verantwoordelijkheid om de jeugd te beschermen tegen onverschilligheid, aangezien “*de jeugd aan de basis lag van het idealisme.*” Op 10 november organiseerde ze al een “bonte avond” met “zang, muziek, leken spel, declamatie en dans”, aan een toegangsprijs van 5 frank.⁶¹

Het Socialistisch Mannenkoor Marxkring organiseerde van zaterdag 26 tot maandag 28 oktober een “Vlaamse kermis” in de rode en blauwe salons, de brugzaal en de clubzaal van het Feestlokaal van Vooruit. Het zou een bonte verzameling van attracties worden. Als randanimatie waren er kansspelen en een kaartlegster. Zaterdag was er een wedstrijd voorzien voor zang en declamatie. Zondagavond hield de Marxkring haar “Eerste groot Kunstconcert”, waar ze onder andere nieuwe liederen bracht met begeleiding van een kwartet onder leiding van meester Léon Torck, die ook dirigent was voor Harmonie Vooruit. Maandagavond was er doorlopend cabaret.⁶² Ook de repetities van het koor gingen opnieuw door in het Feestlokaal: vanaf 16 november kreeg ze opnieuw beschikking over haar eigen lokaal, de Marxkringzaal, die overigens ook toegankelijk was voor andere verenigingen.⁶³

Op zondag 17 november organiseerde Harmonie Vooruit haar eerste “Groot Kunstconcert” in het Feestlokaal.⁶⁴ De repetities zouden echter nog tot 1953 doorgaan in Ons Huis.

Fotoclub Vooruit zou pas begin 1947 terugkeren naar het Feestlokaal.

⁵⁸24, 55, 29/09/1946

⁵⁹24, 55, 14/09/1946

⁶⁰Dagblad Vooruit, 31/10/1946, p 5

⁶¹Dagblad Vooruit, 03/11/1946, p 4

⁶²Dagblad Vooruit, 16/10/1946, p 4

⁶³24, 55, 16/11/1946

⁶⁴Dagblad Vooruit, 18/11/1946, p 4

De Multatulikring zou in de eerste jaren na de oorlog slechts occasioneel toneelvertoningen houden in het gebouw. Haar repetities gingen wel door in de Restaurantzaal van het Feestlokaal. Haar voornaamste podium zou ze nog lang vinden in de Koninklijke Nederlandse Schouwburg (KNS).

De verbouwingen

De verbouwingen die S.M. Vooruit in het Feestlokaal liet doorvoeren in het begin van de jaren '1950 stonden in rechtstreeks verband met de reorganisatie van de coöperatie. We bespreken in hetgeen volgt beide evoluties in chronologisch verband. Beiden hangen onherroepelijk samen. Er is echter nog geen onderzoek verricht naar de naoorlogse geschiedenis van de coöperatie. We beperkten ons tot wat we konden afleiden uit de verslagen van de raad van beheer van de coöperatie om uitspraken te doen over de toestand van S.M. Vooruit. Deze informatie is dus verre van volledig. We focusten ons specifiek op wat van toepassing was voor het Feestlokaal, met een occasionele uitschieter over de toestand van de coöperatie.

De voorbereiding

De eerste stappen die uiteindelijk tot de transformatie van de benedenverdieping van het Feestlokaal van Vooruit zouden leiden, werden gezet in de zomer van 1948. Toen bleek dat de aanpalende woning op de Parijsberg, aan de linkerkant van het Feestlokaal, te koop stond, werden meteen de mogelijkheden bekeken in de beheerraad van de coöperatie. Aangezien de omgeving van het Feestlokaal het onderwerp was van nieuwe urbanisatieplannen vanuit de stad Gent, zag de coöperatie haar kans schoon om op termijn zelf aan verbouwingen te doen. Voorlopig werd het plan echter niet verder uitgewerkt, er zou nog worden nagedacht over de bestemming. Het gebouw werd gekocht voor 415 000 frank eind juli 1948. Een maand later kon S.M. Vooruit erover beschikken. Voorlopig zou het achterhuis verhuurd worden, en de voorkant worden afgebroken.⁶⁵

De uiteindelijke bestemming van de aanpalende woningen zou in de loop van de komende twee jaren worden uitgedacht. S.M. Vooruit ging voor een grote centralisatiebeweging, in de hoop haar marktaandeel te zien groeien. Het kleding- en meubelmagazijn dat zich op de Vrijdagsmarkt bevond zou worden verplaatst naar het Feestlokaal, dat verbouwingswerken zou ondergaan. De coöperatie besloot op deze manier af te zien van de geïsoleerde culturele status van het gebouw, en van de uitstraling van het Feestlokaal gebruik te maken om de winstcijfers in haar kledingwinkel op te drijven. Het gebouw had dus kreeg nu dus ook een zuiver economische functie, de Cinema

⁶⁵24, 56, 10/07/1948,
24, 56, 17/07/1948
24, 56, 31/07/1948
24, 56, 02/04/1949

daargelaten, aangezien ze werd uitgebaat door vzw Volksontvoogding en niet tot doel had een tak van het handelsterrein van de coöperatie te zijn. Aangezien het Feestlokaal een bijenkorf was van socialistische verenigingen, waarvan het ledenaantal geacht werd ook coöperator te zijn, werd het gebouw gezien als een aantrekkelijke handelsplek: wie in het Feestlokaal moest zijn, kon niet voorbijgaan aan de winkel.

Ook de kruideniershandel zou worden overgeplaatst naar de bakkerij. Verder zou de coöperatie enkele van haar niet renderende gebouwen verkopen om meer financiële ademruimte te creëren voor haar vernieuwingsproject.

Op 21 oktober 1950 belegde S.M. Vooruit een vergadering met Bond Moyson, ABVV en de BSP over de verhuisplannen van de coöperatie. Het kledingmagazijn werd aan Bond Moyson beloofd en Ons Huis aan de ABVV. De mutualiteit zou gratis kunnen beschikken over het kledingmagazijn op voorwaarde dat ze zelf de onderhoudskosten, de belastingen en verzekeringen zou betalen. Het gebouw zou in handen van de coöperatie blijven, de mutualiteit zou voor eventuele veranderingswerken schriftelijke goedkeuring moeten vragen aan de beheerraad van S.M. Vooruit. Het zou echter niet zo'n vaart lopen, eerst moesten de werkzaamheden aan het Feestlokaal voltooid worden, hetgeen nog ettelijke jaren in beslag zou nemen. In tussentijd bleef het kledingmagazijn op haar oorspronkelijke locatie naast Ons Huis, dat voor het grootste gedeelte zou betrokken worden door de ABVV. De BSP zou er ook gevestigd blijven met haar secretariaat. S.M. Vooruit bleef het café dat verbonden was aan het gebouw uitbaten. Voorlopig was er nog geen sprake van verkoop, maar er werd wel al principieel vastgelegd dat wanneer het kledingmagazijn en Ons Huis verkocht zouden worden, respectievelijk Bond Moyson en de ABVV de eerste optie zouden krijgen op de aankoop.⁶⁶

Binnen de drie maanden zou de kruideniershandel al zijn overgebracht naar de bakkerij.⁶⁷ Deze laatste zat immers in slechte papieren. De bakkerij was de oudste sector waarin S.M. Vooruit actief was, de broodbedelingskarren van de coöperatie waren lang een zeer bekend beeld geweest in de Gentse straten. Nu ging het steeds slechter, waardoor ook hier vernieuwing zich opdrong, de bakkerij had immers met een verlies van 569 000 frank het jaar 1950 afgesloten.⁶⁸ Dit als illustratie dat de coöperatie gedwongen was te rationaliseren.

Meteen werden ook de plannen ontvouwen voor de verbouwingen die het Feestlokaal moest ondergaan om de winkel te huisvesten. Georges Bontinck werd aangenomen als architect.⁶⁹ Begin

⁶⁶24, 57, 04/11/1950

24, 57, 18/11/1950

⁶⁷24, 57, 04/11/1950, 24, 57, 18/11/1950

⁶⁸24, 57, 17/03/1951

⁶⁹24, 57, 18/11/1950

1951 lagen er al drie projectvoorstellen op tafel. Er werd een commissie samengesteld uit de leden van de raad van beheer die de kwestie verder zou opvolgen.⁷⁰ Alweer vonden wij hiervan geen documenten terug, Enkel de rapporten die werden afgelegd bij de beheerraad werden kort belicht in de notulen.

Het plan werd gaandeweg omvattender. Georges Nachez, hoofdbeheerder van S.M. Vooruit legde eind 1951 een plan voor aan de raad van beheer dat naast de bovenvermelde verhuizingen ook de modernisering van de kruidenierswinkels, de stichting van nieuwe apotheken en het opfrissen van Ons Huis behelsde. Het totale kostenplaatje van deze onderneming was ongeveer 15 miljoen frank. Er zou zo veel mogelijk naar de eigen middelen worden gegrepen om deze investering mogelijk te maken. Er zouden huizen verkocht worden, waaronder een kasteel in Astene ter waarde van 3 500 000 frank. De beheerraad zou ook gezanten sturen naar het Ministerie van Wederopbouw om de uitkering van de vergoedingen voor oorlogsschade te bespoedigen.⁷¹

De coöperatie was ook vastbesloten een grote inspanning te doen om haar zakencijfer te verhogen. Vanaf 1951 zou er een grootschalige propagandacampagne gevoerd worden om het ledenaantal de hoogte in te drijven en preventief in te grijpen op de hoge kosten die de reorganisatie met zich meebracht. In concreto werd de aloude boodschap herhaald: een goed socialist was een goede coöperator. Alle leden van de diverse partij-instanties werden aangespoord om te consumeren bij de coöperatie. Dit gebeurde door brede propaganda in de geschreven pers, de coöperatieve cinema's, ronddelen van pamfletten, affiches, enzoverder. Nieuw was dat de Socialistische Studiekring, en de kersvers opgerichte Samenwerkster, beiden verenigingen die ten dienste stonden van de coöperatie, in het hele gewest huisbezoeken deden om de coöperatie tot bij de gewone man te brengen. In 1951 werd een barema gelegd voor 1952: de coöperatie zou in 1952 proberen 1000 nieuwe coöperatoren te winnen en het zakencijfer te verhogen met 10%.⁷²

Oorspronkelijk waren de verbouwingsplannen van Georges Bontinck erg ambitieus. Eind 1951, begin 1952 zou hij meerdere voorstellen op tafel leggen bij de coöperatie. Het derde project dat hij indiende werd principieel aangenomen.⁷³ Hij wilde van de gehele benedenverdieping van het Feestlokaal een winkelruimte maken, met een kleding- en een meubelwinkel. Dit impliceerde dat het café zou moeten verdwijnen. De coöperatie hield dit voorstel echter tegen.⁷⁴ Wel zou het café moeten verhuizen naar een nieuwbouw die op het perceel op de Parijsberg zou worden gezet. Ook de kleine cinemazaal zou opnieuw in gebruik worden genomen. De winkels zouden dan het hele

⁷⁰24, 57, 05/04/1951

⁷¹24, 57, 01/09/1951

⁷²24, 57, 10/11/1951

⁷³24, 57, 01/03/1952

⁷⁴24, 57, 24/11/1951

24, 57, 05/01/1952

voorgebouw van het Feestlokaal in beslag nemen. Het kostenplaatje van deze werken was ongeveer 10 328 000 frank.⁷⁵

Ondertussen werd de brouwerij van S.M. Vooruit gesloten. Er werd een contract aangegaan met Brouwerij Excelsior om de coöperatieve winkels en cafés van drank te voorzien.⁷⁶

Begin 1953 zou de ABVV het voorstel doen aan S.M. Vooruit om Ons Huis over te kopen. Het gebouw werd, zoals we hierboven reeds vermeldden, al gebruikt door de vakbond. S.M. Vooruit was principieel akkoord een van haar pronkstukken op te geven, hoewel ze dat feitelijk al had gedaan in 1950. Ze moest zich enkel nog terug trekken uit het café van Ons Huis, dat op 1 april 1953 in handen van de ABVV zou komen.⁷⁷

In mei 1954 kwam Bond Moyson terug op de belofte uit 1950. De mutualiteit, die kampte met plaatsgebrek voor haar administratie, vroeg wanneer ze haar nieuwe gebouw eindelijk zou mogen betrekken. Intussen was duidelijk geworden dat de verbouwingen aan het Feestlokaal pas in 1956 voltooid zouden zijn. De coöperatie had zware vertragingen opgelopen. Het initieel voorstel van Georges Bontinck, met de hierboven vermelde drastisch hervorming van de benedenverdieping bracht te veel kosten met zich mee. Er werd zelfs gesproken over het vermijden van een catastrofe. S.M. Vooruit moest inbinden, en er werd aan Bontinck een nieuw ontwerp gevraagd dat financieel draaglijker was.⁷⁸

Hieruit blijkt dat de coöperatie verwoede pogingen ondernam om uit haar financiële impasse te geraken, maar de meerkost voor structurele modernisering maar moeilijk kon dragen. De coöperatie was financieel niet in staat om haar ambities te volgen.

Hoewel het oorspronkelijk niet de bedoeling was om de gebouwen op de Vrijdagmarkt te verkopen, moest S.M. Vooruit wel bijdraaien. We vermeldden al dat Ons Huis aan de ABVV zou worden verkocht, nu werden ook onderhandelingen aangevangen met Bond Moyson om het kledingmagazijn te verkopen. Waar aanvankelijk nog werd gesproken over *“een daad van solidariteit in de schoot van het actiecomité, dat zo innig onze grote organisaties samenbrengt voor de opgang van de werkende klasse”*⁷⁹ was er nu de harde economische logica. Ondanks de solidariteit was de coöperatie een bedrijf in moeilijkheden, dat afstand moest doen van haar onroerend goed om haar centraliseringsoperatie te voltooien.

⁷⁵24, 57, 16/02/1952

⁷⁶24, 57/ 29/11/1952

24, 57, 23/01/1953

⁷⁷24, 57, 23/01/1953

⁷⁸24, 57, 08/05/1954

⁷⁹24, 57, Jaarverslag 1953

De uitvoering

In augustus 1954 waren de plannen van Georges Bontinck, na heel wat vertragingen klaar, en kon eindelijk worden overgegaan tot de uitvoering ervan.⁸⁰ De nieuwe winkel zou enkel de linkervleugel van de benedenverdieping van het gebouw in beslag nemen. Het café bleef op zijn oorspronkelijke plaats, maar zou een vernieuwingsbeurt ondergaan. Ook de Cinemazaal zou worden opgefrist.⁸¹

Het jarenlange dagelijkse gebruik van de Cinemazaal had namelijk zijn sporen nagelaten. Vooral de zetels verkeerden in slechte staat. Op de muren werden blijkbaar geregeld schunnige tekeningen aangebracht.⁸² Ook aan de projectie zouden er aanpassingen gebeuren: er werd overgeschakeld op Cinemascope, waardoor films nu in breedbeeld konden worden afgespeeld.⁸³

Het kostenplaatje van deze nieuwe plannen werd geschat op 6 200 000 voor de ruwbouw. Er werd meteen contact opgenomen met de Bond Moyson om de verkoop van het gebouw op de Vrijdagmarkt verder te bespreken. Ook zou de coöperatie nog een aantal andere gebouwen verkopen om de kosten te dekken: het oude centraal magazijn op de Karthuizerlaan, een huurhuis op het Sint-Pietersplein en grond op de Wolterslaan.⁸⁴

In mei 1955 werd eindelijk aan de werkzaamheden begonnen in zowel de zijvleugel als in de Cinema. De Cinema werd begin juli dat jaar eens te meer feestelijk heropend. In de eerste week waren er alweer 9955 bezoekers.⁸⁵

1956 moest dus het jaar worden waarop de coöperatieve er weer helemaal opnieuw zou staan. Het Feestlokaal moest hier het uithangbord van worden. 1956 bleek ook een gelukkige samenloop van verjaardagen te zijn: S.M. Vooruit werd 75 jaar en het was de honderdste geboortedag van *Vader Anseele*. Ook de viering van de Internationale Coöperatieve Dag zou in Gent plaatsvinden. De coöperatie kon dus van de gelegenheid gebruik maken om zichzelf in de schijnwerpers te zetten. Het idee werd nationaal opgevat, en de hulp werd ingeroepen van zowel het plaatselijk als het nationaal Actiecomité, en de Société Générale Cooperative, het socialistische koepelorgaan voor de coöperaties. Onmiddellijk werd er ook een commissie samengesteld die de feestelijkheden zou

⁸⁰24, 57, 29/08/1954

⁸¹24, 57 23/10/1954

⁸²24, 93, 15/09

⁸³24, 57, 23/10/1954

24, 57, 18/02/1954

24, 57, 05/03/1955

⁸⁴24, 57, 05/02/1955

⁸⁵24, 57, 14/05/1955

24, 57, 18/06/1955

24, 58, 09/07/1955

organiseren, die er juni 1956 zouden moeten komen.⁸⁶ (cf. Infra)

De verkoop van het kledingmagazijn aan Bond Moyson zou pas in maart 1956 rond zijn. S.M. Vooruit heeft zelfs moeten inbinden op haar oorspronkelijke prijs: waar ze in 1954 3 000 000 frank vroeg, was de uiteindelijke verkoopsom 2 500 000.⁸⁷ Het kledingmagazijn aan de Vrijdagmarkt zou uiteindelijk nog tot 15 augustus 1956 open blijven. Daarna werd er verhuisd naar het nieuwe magazijn in de Sint-Pietersnieuwstraat.⁸⁸

Ondertussen waren de verbouwingwerken in volle gang. De bedoeling was om het kleding- en meubelmagazijn klaar te hebben tegen de zomer, in juni 1956, maar dit moest al snel verdaagd worden. De maand februari was bijzonder streng geweest en de werken werden vertraagd. De inhuldigingsfeesten moesten verzet worden naar 6 en 7 oktober.⁸⁹

Ook de werken aan het café sleepten langer aan dan verwacht. De verbouwing werd vertraagd omdat de coöperatie nog aan het wachten was op een lening van 3 000 000 frank bij Coop-Deposito's. De verkoop van de eigendommen had dus niet genoeg geld in de lade gebracht om het hele kostenplaatje te kunnen dekken.⁹⁰ Deze lening werd overigens initieel geweigerd door Coop-Deposito's. S.M. Vooruit kon uiteindelijk een hypothecaire lening aangaan van 36 936 000 frank met 27 gebouwen als onderpand.⁹¹ Hoe dit verder in zijn werk ging vonden we echter niet terug in de bronnen.

Het café werd uiteindelijk pas in augustus 1956 gerenoveerd. De nieuwe magazijnen werden voltooid in september 1956. Het nieuwe klee- en meubelmagazijn zou een oppervlakte hebben van meer dan 1500 m². De nieuwbouw, waar nu de administratie van het huidige Kunstencentrum gevestigd is, beschikte over drie verdiepen en een kelderverdieping, verbonden met lift en trap. Er waren verschillende afdelingen: textiel en confectie, meubelen, een keukenafdeling.⁹² Op 15 september 1956 werd het magazijn geopend voor het publiek. Tussen 17 en 20 september werd er dagelijks een modeshow georganiseerd om de winkels te promoten. De officiële inhuldiging vond plaats op 6 oktober 1956.⁹³

⁸⁶24, 58, 09/07/1955

⁸⁷24, 57, 03/07/1954

24, 58, 24/03/1946

⁸⁸De Coöperateur, Augustus 1956, p 4 -5

⁸⁹24, 58, 05/05/1956

24, 58, 19/05/1956

⁹⁰24, 58, 19/05/1956

⁹¹24, 58, 28/07/1956

⁹²De Coöperateur, juli 1956, p 1

⁹³De Coöperateur, september 1956, p 1

Jubeljaar en inhuldigingsfeesten

Het jubelfeest ter gelegenheid van de 75ste verjaardag van S.M. Vooruit vond plaats op verschillende data in het jaar 1956. De inhuldiging van de magazijnen zou de afsluiter verzorgen, als “*glansrijke beklemtoning*” van de verjaardag van S.M. Vooruit.⁹⁴

Het begon met de 1 mei viering die in het teken stond van vader Edward Anseele, stichter en bezieler van S.M. Vooruit sinds 1881, die dat jaar 100 jaar geleden geboren werd. Het voorste deel van de stoet was gereserveerd voor de coöperatie, die haar Harmonie Vooruit op kop liet meelopen.⁹⁵ De deelnemers aan de stoet droegen symbolische proviandzakken. Op de spandoeken stond onder andere trots te lezen: “*Vooruit heeft gedurende 75 jaar 425 miljoen frank uitgekeerd aan de leden onder de vorm van ristorno⁹⁶ en sociale fondsen.*” De stoet werd naar traditie ontbonden aan het Feestlokaal van Vooruit. Daar kon een bezoek worden gebracht aan de nieuwe magazijnen die op dat moment in volle opbouw waren.⁹⁷

Oorspronkelijk was het de bedoeling om de nieuwe magazijnen in juni in te huldigen, maar door allerhande vertragingen aan de bouw, werd de datum opgeschoven naar oktober, samen met de andere feestelijkheden, die expliciet gekoppeld bleven aan de vernieuwingsoperatie in het Feestlokaal. Er was een tentoonstelling over vader Anseele Voorzien in het Van der Haegen Museum in de Veldstraat vanaf 6 oktober.⁹⁸

Op 7 oktober 1956 werd een groots volksfeest gehouden ter ere van de coöperatie en haar stichter in de Winterveldroom. Het Feestlokaal was te klein voor dergelijke massamanifestaties. Het zou meteen het eerste socialistische evenement zijn dat in Eurovisie werd uitgezonden.⁹⁹

Het Feestlokaal was het podium voor bescheidener feesten. In de Cinemazaal werd voor de gepensioneerde leden van de coöperatie op 30 september om 10 uur in de voormiddag gehuldigd. Harmonie Vooruit en het Gemengd Koor de Anseelevrienden, verzorgden het programma dat gewijd was aan de werken van de Gentse socialistische huiscomponist Jef Van Der Meulen.¹⁰⁰

De plechtige inhuldiging van de magazijnen vond plaats op 6 oktober om 17 uur. 's Avonds traden

⁹⁴De Coöperateur, september 1956, p 1

⁹⁵24, 58, 07/04/1956

⁹⁶Het ristornosysteem was een van de middelen van de coöperatie om haar leden deel te maken van haar winsten. Jaarlijks werd aan de hand van de aankopen van de leden volgens een specifieke sleutel geld opnieuw ter beschikking gesteld dat kon worden gebruikt in de coöperatieve winkels.

⁹⁷De Coöperateur, juni 1956, p 1

⁹⁸24, 58, 23/06/1956

⁹⁹24, 58, 23/06/1956

¹⁰⁰24, 58, 07/04/1956

Harmonie Vooruit en de Anselevrienden opnieuw op, op een coöperatief avondfeest¹⁰¹

¹⁰¹24, 58, 01/09/1956

Cinema Vooruit: ‘Volksontvoogding’

Cinema Vooruit was het meest succesvolle en langstlopende culturele project van Maatschappij Vooruit in haar Feestlokaal na de Tweede Wereldoorlog. Haar rol in het kaderwerk van het gebouw was dan ook essentieel, daar ze voor het belangrijkste deel de financiële ruggengraat vormde van het verenigingsleven in het Feestlokaal.

De cinema was de goedkoopste en economisch gezien de interessantste manier om de Grote Zaal, nu de Theaterzaal, dagelijks te laten vollopen en te laten renderen. Er werd dan ook haast gezet bij haar heropening, toen het Feestlokaal vrijgegeven werd door de NAAFI. S.M. Vooruit beschikte na de oorlog niet over voldoende kapitaal om zelf te investeren in haar verenigingsleven, dus werd de tak van de cinema geïsoleerd onder uitbating van vzw Volksontvoogding, die de winsten van de cinema verder deed doorstromen naar het socio-culturele verenigingsleven in het Feestlokaal, en bij uitbreiding in het hele arrondissement waar de coöperatie actief was.

De doordeweekse vertoningen van Cinema Vooruit waren op een breed publiek gericht en lichte films uit het assortiment van het commerciële circuit. Daardoor kon ze een status handhaven van een van de grootste cinema's van de stad, zowel op vlak van capaciteit, als bezoekersaantallen. Het aantal bezoekers dat wekelijks over de vloer kwam in de periode tussen 1946 van bij de opening tot maart 1951 waarvoor wij over cijfers beschikken, toont aan dat het bezoekersaantal slechts zelden onder de 5000 ging. In de publieke Gentse vrijetijdsbesteding had Cinema Vooruit dan ook een belangrijke rol. Daarvan getuigt de ‘verbitterde’ concurrentiestrijd met de andere Gentse cinema's, zoals Dagblad Vooruit het beschreef. (cf. infra)

Het Gentse cinemaleven

Over het naoorlogse cinemaleven is nog slechts weinig onderzoek verricht, zowel wat betreft comparatief internationaal onderzoek, als lokale case studies.

Over de Vlaamse casus werden recent de eerste stappen tot een breed onderzoek genomen, met het mediahistorisch onderzoeksproject '*De Verlichte Stad. Beeldcultuur tussen ideologie, economie en beleving. Een onderzoek naar de maatschappelijke rol van bioscoopwezen en filmconsumptie in Vlaanderen (1895- 2004) in interactie met moderniteit en verstedelijking*', onder leiding van Daniël Biltereyst (Ugent), Philippe Meers (UA) en Marnix Beyen (UA). In verband met de Gentse casus verwijzen we naar het lopende project aan de Ugent: '*Gent Kinemastad. Een multimethodisch onderzoek naar de ontwikkeling van de filmexploitatie, -programming en -beleving in de stad*

Gent en randgemeenten (1896-2010) als case binnen een internationaal comparatief New Cinema History Onderzoek', onder leiding van Daniël Biltereyst, met medewerking van Lies Van de Vijver.¹⁰²

Gent had in de periode kort na de Tweede Wereldoorlog een gevarieerd aanbod aan cinema's. We spreken over een tijd waarin cinema's nog tot het straatbeeld behoorden, in tegenstelling tot de multiplexen en lokale kunstcinema's die vandaag nog resteren of actief zijn. Deze bioscopen hadden allemaal een eigen stijl en richtten zich hiermee op een bepaald soort publiek.

Globaal genomen kunnen we het Gentse cinemaleven opdelen in grotendeels convergerende geografische en sociale zones. De centrumcinema's richtten zich eerder op een specifiek publiek en richtten zich op een publiek met zekere standing. Dit wil zeggen: er was sprake van een eerder 'gedisciplineerde' manier van naar de bioscoop gaan, mensen hielden zich sterker aan sociale codes. De cinema's in de buitenwijken waren eerder volks en lokaal van aard, en lagen op dit vlak ook dicht bij het kroegleven. Hiermee wordt bedoeld: ongepast sociaal gedrag: van luidruchtige kijkers tot openlijke gevechten.

In het Gentse stadscentrum waren er vier concentraties van in totaal elf bioscopen. Het Gentse Zuid telde er vier: Cinema Vooruit, Select, Century en Capitole. Cinema Vooruit was met haar 1500 zitplaatsen de tweede grootste cinema van Gent. Capitole ging haar voor met 1663 zitjes. De twee waren elkaars tegengestelden. Waar Vooruit mikte op een volks publiek en een lage toegangsprijs, was Capitole een gedistingeerde, burgerlijke cinema met standing. Ze voerde een gelaagde prijzenpolitiek, met zes verschillende prijscategorieën al naargelang de plaats in de zaal, op deze manier inspeland op klassenverschillen. Capitole programmeerde kaskrakers, het aanbod was gevarieerd, maar recent. Films die uit de programmatie van Capitole kwamen kregen vaak een tweede leven in Select. Century was gespecialiseerd in westerns.¹⁰³

In de Veldstraat was er een tweede concentratie. Majestic, met 920 plaatsen de derde grootste cinema in Gent, en een overwegend francofiel programma. Savoy was uitgesproken francofiel. Ook Eldorado programmeerde voornamelijk Franse films. Plaza was van liberale stempel en programmeerde voornamelijk variété. Verder was er nog het katholieke Casino.¹⁰⁴

Verder waren er nog twee eilandjes. Aan het Sint-Pietersplein vond men cinema Leopold, die zich specialiseerde in gewaagdere, controversiële films, vaak met een erotische stempel. Cinema Rex

¹⁰² Lies Van de Vijver was zo vriendelijk mij een ongepubliceerd hoofdstuk te bezorgen in het kader van dit onderzoek: Daniël Biltereyst, Philippe Meers en Lies Van de Vijver, *Social Class, experiences of distinction and cinema in postwar Ghent*, in: Maltby R. Biltereyst D en Meers P. (eds.), *The New Cinema History: Approaches and case studies*, Oxford, Blackwell, 2010 (in press)

¹⁰³ Interview met Janine De Rop, 11-06-2009 en Daniël Biltereyst, Philippe Meers en Lies Van de Vijver, *Social Class, experiences of distinction and cinema in postwar Ghent*, p 7, 10 en 11

¹⁰⁴ Interview met Janine De Rop, 11-06-2009, p 11 en Daniël Biltereyst, Philippe Meers en Lies Van de Vijver, *Social Class, experiences of distinction and cinema in postwar Ghent*, p 7

aan het Koningin Maria Hendrikaplein, aan het Sint-Pietersplein, mikte op een breed publiek¹⁰⁵

Cinema Vooruit had dus als enige centrumbioscoop een inclusieve, volkse functie.

De centrumcinema's moesten hun publiek voor het grootste deel aantrekken uit de wijdere omgeving, vandaar ook de grotere graad van specialisatie in de programmatie. Zalen als Capitole of de Vooruit konden rekenen op aantrek vanwege hun pralerige architectuur. Verder werden de grote centrumcinema's voorzien van technisch superieur materiaal ten opzichte van buitencinema's. De meerderheid van de cinema's bevond zich echter buiten het centrum, in de armere buurten, maar waren ideologisch neutraal. Het gebeurde wel regelmatig dat in de socialistische volkshuizen filmvertoningen werden georganiseerd. Vertoningen in wijkbioscopen hadden een compleet ander karakter dan deze in centrumbioscopen. Bij de eerste primeerde de sfeer en de sociale interactie op het eigenlijke filmgebeuren, waar bij de laatste soort het kijkgebeuren primordiaal was. Bovendien werd er hier uitgegaan van een ongeschreven set gedragsregels. Het verschil tussen de twee exploitatievormen zwakte in de jaren na de Tweede Wereldoorlog steeds meer af, centrumzalen waren niet langer alleen voor een meer welstellend publiek, ook lagere sociale klassen konden binnen.¹⁰⁶

De verzuilde maatschappij werkte grondig in op de culturele en vrijetijdsindustrie. Dit was ook het geval voor het cinemaleven. Dit wil echter niet zeggen dat de Gentse bioscoopsector verregaand verzuild was, althans niet op het eerste gezicht. Van de 32 cinema's die in Gent bestonden in 1952, waren er 8 ideologisch gekleurd: Cinema Vooruit en Cameo aan het Rabot waren socialistisch van inslag, Pax (Gentbrugge), Casino (Centrum), Nova (Sint-Amandsberg), Vriendenkring (Gentbrugge), en Muide (de Muide) waren katholiek; Plaza in het Centrum viel onder te brengen bij de liberale zuil.¹⁰⁷ Voor het overige was privé-uitbating het dominante gegeven in het Gentse, met Capitole als grootste bioscoop op kop.

Op het eerste zicht zou men vermoeden dat de katholieke cinema's ideologisch dominant waren in het Gentse cinemacircuit, maar het tegendeel blijkt waar: ze hadden een slechte naam door hun onaantrekkelijke, preutse programmaties. Verder lagen ze ook allemaal buiten het stadscentrum. Cinema Vooruit was met haar 1500 zitplaatsen de tweede grootste van de stad. Het imago van deze bioscoop was enerzijds sterk rood gekleurd, maar anderzijds richtte zij zich op een zo breed

¹⁰⁵Daniël Biltreyst, Philippe Meers en Lies Van de Vijver, *Social Class, experiences of distinction and cinema in postwar Ghent*, p 7

¹⁰⁶Daniël Biltreyst, Philippe Meers en Lies Van de Vijver, *Social Class, experiences of distinction and cinema in postwar Ghent*, p 13-14 en Gert Willems, *De Bioscoopexploitatie tussen bloei en crisis (1945-1957)*, in: Daniël Biltreyst en Philippe Meers (red.), *De verlichte stad. Een geschiedenis van bioscopen, filmvertoningen en filmcultuur in Vlaanderen*, Leuven, LannooCampus, 2007, p 85

¹⁰⁷Daniël Biltreyst, Philippe Meers en Lies Van de Vijver, *Social Class, experiences of distinction and cinema in postwar Ghent*, p 8

mogelijk publiek met een voornamelijk commerciële programmatie.¹⁰⁸ (cfr. Infra) De zaal profileerde zich voornamelijk als een laagdrempelige en goedkope volkscinema, de enige in het centrum. De socialistische ondertoon was aanwezig, voornamelijk in de publiciteit, maar de rode ‘volksontvoogdingsgeest’ trad slechts bij speciale vertoningen expliciet op de voorgrond.

De heropening van de Grote Zaal

Voor de Tweede Wereldoorlog kon Cinema Vooruit beschikken over twee zalen: de Grote en de Kleine Cinemazaal. Deze zalen heten in het huidige Kunstencentrum Vooruit respectievelijk de Theaterzaal en de Concertzaal. Enkel de Grote Zaal werd na de Tweede Wereldoorlog opnieuw in gebruik genomen.

De Kleine Cinemazaal had het zwaarst geleden onder de bezetting van het Feestlokaal door de Duitse en geallieerde troepen. De verhalen over de verwoestingen spreken in deze elkaar tegen, maar we zijn geneigd om Julien Haemerlinck te volgen. Hij was van bij de teruggave van het Feestlokaal door de NAAFI¹⁰⁹ aan S.M. Vooruit betrokken bij de verkenningsrondes van het gebouw en heeft de staat ervan dus met eigen ogen gezien, wat wil zeggen: hij speurde samen met zijn compagnon Albert Hanssens het lokaal rond op zoek naar bruikbare lokalen om socio-culturele verenigingen in te huisvesten. Ze waren voornamelijk op zoek naar een ruimte voor de Multatulikring.¹¹⁰ Het socialistische verenigingsleven had namelijk sinds de bevrijding in september 1944 ongedurig zitten wachten om het Feestlokaal opnieuw in gebruik te nemen. Het was dan ook bang afwachten naar de staat van het lokaal eenmaal het uit handen zou worden gegeven. De vraag was hoe veel schade respectievelijk de Duitse en de geallieerde troepen zouden toegebracht hebben, omdat het in beide gevallen werd gebruikt als recreatielokaal voor de troepen, die naar alle waarschijnlijkheid niet al te omzichtig met het socialistische patrimonium waren omgesprongen.

Zowel Haemerlinck als Hanssens, beiden fervent lid van het Multatulitheater, gingen op zoek naar een nieuw lokaal voor deze toneelkring, aangezien deze geen vertoningen meer kon geven in het K.N.S. gebouw (de Koninklijke Nederlandsche Schouwburg). Zo ontdekte het duo de Kleine Cinemazaal, die interessante perspectieven bood als nieuwe toneelzaal voor de Multatulikring.¹¹¹ Deze zaal was echter compleet onbruikbaar geworden omdat ze letterlijk als vuilbak werd gebruikt

¹⁰⁸ Daniël Biltereyst, Philippe Meers en Lies Van de Vijver, *Social Class, experiences of distinction and cinema in postwar Ghent*, p 30

¹⁰⁹ Navy, Army and Air Force Institutes, een Britse organisatie die zich sinds 1921 bezig houdt met het voorzien van ontspanningsmogelijkheden voor de Britse troepen. www.naafi.co.uk

¹¹⁰ Interview met Julien Haemerlinck, 15/6/2009, p 3

¹¹¹ Interview met Julien Haemerlinck, 15/6/2009, p 1 – 2

door de troepen. Alle afgedankte materiaal werd over de balkons naar beneden gegooid, tot op de hoogte van de balkons zelf.¹¹²

Andere verhalen zijn voornamelijk gebaseerd op *hearsay*, waarbij naar onze mening de situatie van de Eerste Wereldoorlog met deze van de Tweede Wereldoorlog wordt verward. Een van de meest hardnekkige verhalen is dat de Kleine Cinemazaal door de Duitsers zou gebruikt zijn als zwijnenstal. We vonden wat opklaring in dit verband in ons interview met Julien Haemerlinck, waarin hij dit verhaal afdoet af als zijnde een fabel. Er doet nog zo'n verhaal de ronde over de Eerste wereldoorlog, namelijk dat deze zaal fungeerde als paardenstal. Hierover hebben we geen uitsluitel, en dit zou wel eens de grond kunnen zijn voor die fabel.

Wat wel zeker is, is dat de zaal in zeer slechte staat verkeerde na de Tweede Wereldoorlog en nood had aan een grondige restauratie. De S.M. Vooruit was niet kapitaalkrchtig genoeg om alle herstellingswerkzaamheden in het Feestlokaal in een keer te doen. De Kleine Cinemazaal geraakte op het achterplan en werd uiteindelijk vergeten. Pas in de nieuwe gedaante van het Feestlokaal, vzw Kunstencentrum Vooruit, dat de zaal in de jaren '80 een opknopbeurt krijgen en weer in gebruik kon worden genomen.

Toch was er sprake van om de Kleine Cinemazaal terug te verhuren aan externen. Op deze manier werd deze zaal toch nog onderhouden en gebruikt, en kon S.M. Vooruit een huurprijs innen. Firma Westendorp deed een voorstel in het najaar van 1947, om deze ruimte te gebruiken als werkhuis.¹¹³ Dit zou gebeuren aan 2000 fr per maand, en een extra vergoeding voor het elektriciteitsverbruik.¹¹⁴ De uitvoering daarvan liet echter op zich wachten, in 1948 wilde de Raad van Beheer enkel nog de foyer en de gangen verhuren.¹¹⁵ We vonden geen verdere indicaties dat dit plan daadwerkelijk werd verder gezet in de verslagen van de Raad van Beheer, en zijn dus geneigd om te veronderstellen dat het plan niet is doorgedaan.

De Grote Cinemazaal werd tijdens de Tweede Wereldoorlog exclusief gebruikt door de gelegeerde soldaten voor varieté en cinema. De eerste vier jaar door Duitse soldaten, vervolgens als "ontspanningscentrum" voor Engelse soldaten.¹¹⁶ Bijgevolg kunnen we dus aannemen dat er wel enige zorg werd gedragen voor de zaal. Zo getuige ook het feit dat ze snel terug in gebruik werd genomen. Op 19 oktober was er al een "schitterende bonte-avond" gepland ter gelegenheid van de heropening van de Grote Cinemazaal met een jazzorkest onder leiding van Theo Morelli, zangers, dansers, humoristen en ballet van de Turnkring 'Voorwaarts' uit Sint-Amandsberg. De inkomprijs

¹¹² Interview met Julien Haemerlinck, 15/6/2009, p 2

¹¹³ 24, 55, 4/10/1947

¹¹⁴ 24, 56, 11/10/1947

¹¹⁵ 24, 56, 16/10/1948

¹¹⁶ Dagblad Vooruit 24/10/1946, p 5

was 10 fr.117 Door “onvoorziene omstandigheden”¹¹⁸, of beter door moeilijkheden met de samenstelling van het programma¹¹⁹ kon deze bonte avond uiteindelijk pas een week voor de opening van de cinema doorgaan, namelijk op vrijdag 26 oktober 1946.¹²⁰ De zaal zelf was echter snel terug opgeknapt. Het programma werd zo breed mogelijk uitgewerkt, “*zoodanig om de moeilijksten te bevredigen*”.¹²¹ Het Feestlokaal mikte dus op een feestelijke en volkse opening van haar belangrijkste zaal. Volgens Dagblad Vooruit was deze ‘varia-avond’ een succes, was het programma geslaagd en waren er honderden bezoekers.¹²²

De eigenlijke opening van Cinema Vooruit vond plaats op vrijdag 1 november vanaf 2 uur ’s namiddags. De eerste film die werd vertoond was *De Dief van Bagdad* van Alexander Korda, een kleurenproductie uit 1940.¹²³ Om de gelegenheid luister bij te zetten, werd een brasserieconcert gepland dat gewijd was aan filmmuziek¹²⁴, en het volk na de vertoningen naar het café te lokken. Vanaf de eerste vertoning om 2 uur waren er al honderden mensen aanwezig. Volgens het verslag van Dagblad Vooruit was het ’s avonds onmogelijk om nog een plaats te veroveren, een volle zaal dus.¹²⁵

Van Cinema Vooruit naar vzw Volksontvoogding

Toen het Feestlokaal van Vooruit in de zomer van 1946 uit handen van de NAAFI in deze van de Samenwerkende Maatschappij Vooruit gegeven werd, was Cinema Vooruit een de eerste posten die terug in ere hersteld werd, en hernam ze haar permanente activiteit met een wekelijks wisselend programma vanaf 1 november 1946.¹²⁶ Vanaf de eerste maand was er al sprake van gunstige zakencijfers.¹²⁷

Voor de voorbereidingen en programmatie werd beroep gedaan op Roger Dubosch, die filmredacteur was bij Dagblad Vooruit. Hij ontving voor zijn werk in de cinema 1% van de ontvangsten als honorarium.¹²⁸

Er zat haast achter de heropening: Cinema Vooruit was een grote winstpost voor de coöperatieve.

¹¹⁷ Dagblad Vooruit, 6/10/1946, p 4 en 7/10/1946, p 4

¹¹⁸ Dagblad Vooruit, 18/10/1946, p 4

¹¹⁹ 24, 340, 17/10/1946

¹²⁰ 24, 55, 12/10/1946

¹²¹ Dagblad Vooruit, 18/10/1946, p 4

¹²² Dagblad Vooruit, 28/10/1946, p 4

¹²³ Dagblad Vooruit, 25/10/1946, p 4

¹²⁴ Dagblad Vooruit, 31/10/1946, p 5

¹²⁵ Dagblad Vooruit, 4/11/1946, p 4

¹²⁶ 24, 55 2/11/1946

¹²⁷ 24, 55, 14/11/1946 en 28/11/1946

¹²⁸ 24, 55, 14/11/1946

Zo getuige het feit dat de oprissing van de zaal nog niet volledig voltooid was toen de zaal in gebruik werd genomen, want pas twee maanden later, in januari 1947, werden pas de schilderwerken uitgevoerd¹²⁹, wat bewijst dat men ervoor geopteerd heeft de zaal eerst en vooral gebruiksklaar te maken, om dan pas geleidelijk aan verdere versieringen aan te brengen.

Cinema Vooruit klom sinds haar heropening in een ijlt tempo naar de top van het Gentse cinemaleven. De eerste dag alleen al waren er 2310 bezoekers, en op het eind van de eerste week waren er al 8228 bezoekers geteld, een sterk cijfer. In het jaarverslag van 1947 werd het volgende opgetekend: *“De Cinema Feestlokaal staat aan het hoofd van de lokale uitbatingen in aantal bezoekers. Ongetwijfeld is deze uitslag te danken aan de lage algemene inkomprijs, de keus der films en de prachtige zaal.”*¹³⁰

In het verslag van de beheerraad van 27 april 1947 werd de visie van de coöperatieve op haar Cinema Vooruit treffend als volgt verwoord: *“Vooral de Cinema kent een succes, daar wij hier ook op het terrein van de prijzenslag een belangrijke rol vervullen.(cf.infra) Het publiek heeft ons begrepen en wij halen het met het principe goed en beste vermaak voor het volk, de verschillende werkersorganisaties en culturele kringen in het Feestlokaal huisvesting te vingen en er zich verder kunnen evolueren. Het Feestlokaal met zijn prachtig koffiehuis, goedkoopste kinema, voordrachten, feesten, tentoonstellingen, vergaderingen, is meer dan ooit de kathedraal van de Gentsche Socialistische en coöperatieve Familie geworden.”*¹³¹

S.M. Vooruit had reeds lang de traditie om haar culturele verenigingen te subsidiëren met haar eigen winsten. Dit verenigingsleven was vrijwel zonder uitzondering gratis, of werd op zijn minst aan minimale kost aangeboden aan de arbeider. De verenigingen waren met andere worden niet zelfbedruipend door een systeem van lidgelden. Toen de overheid S.M. Vooruit verbood om nog langer op deze manier te werken, vermoedelijk gestuurd door de belangen van de privé-sector, was ze verplicht om naar een andere formule te gaan zoeken.

Al in de heropeningsweek suggereerde Georges Nachez in de Raad van Beheer van de S.M. Vooruit dat het oprichten van een vzw voor het uitbaten van Cinema Vooruit noodzakelijk zou zijn.¹³² Het zou echter nog twee jaar duren vooraleer dit idee werkelijkheid werd.

Begin 1948 werd in de raad van beheer van de coöperatie het voorstel besproken om de uitbating van Cinema Vooruit juridisch uit handen te geven aan een vereniging zonder winstgevend doel, *“teneinde een vrijstelling te genieten op de taxes op gemaklijkheden.”* Artikel 3 van de statuten luidde als volgt: *“De vereniging heeft tot doel de aanmoediging en bevordering van alle werken, strekkende tot de geestelijke, lichamelijke, wijsgerige, artistieke en culturele opvoeding van de*

¹²⁹ 24, 55, 4/0/1947

¹³⁰ 24, 56 24/4/1948

¹³¹ 24, 19, 27/4/1947

¹³² 24, 55, 2/11/2946

arbeidersstand in het algemeen en van de arbeidersjeugd in het bijzonder, en hun de nodige middelen te verschaffen om te kunnen bestaan en zich uit te breiden.” In artikel 4 luidde het: “(...) op regelmatige wijze of bij tussenpozen, bestendig of periodie, feesten, spektakels, fancy-fairs, toneelopvoeringen, cinemavoorstellingen, muziekuivoeringen, danspartijen, sportmanifestaties en andere gemakkelikheden inrichten.”¹³³ De werking zou echter beperkt blijven tot enkel cinemavertoningen. De beheerraad en de toezichthoudende commissarissen zetelden allemaal in de raad van beheer van de S.M. Vooruit¹³⁴, waardoor er in wezen niets veranderde.

Vanaf 16 april 1948 werd Cinema Vooruit uitgebaat door vzw ‘Volksontvoogding,’ die haar winsten volgens een verdeelsleutel liet doorvloeien naar de respectievelijke verenigingen die onder coöperatieve voogdij stonden. Op deze manier werd Cinema Vooruit, onder de noemer van vzw ‘Volksontvoogding’ de financiële ruggengraat van het socio-culturele leven onder de vleugels van S.M. Vooruit.

*“Alzo beantwoordt nogmaals onze maatschappij aan haar roeping: de verstandelijke toestand van haar leden te verbeteren, zoals ze vastgelegd is in art. 4 onzer standregelen.”*¹³⁵

*“Gezien onze vennootschap in art. 4 harer statuten voor doel heeft niet alleen de stoffelijke verbetering der arbeiders, maar eveneens de verstandelijke toestand der werkende klas te bevorderen, beslist de raad een vereniging zonder winstbejag te stichten voor de uitbating van de cinema Vooruit, ten voordele van de groepen der socialistische beweging, die de kunst, de lichamelijke en geestelijke opvoeding der arbeiders en der jeugd tot strekking hebben. De leden van de Raad zullen deel uitmaken van het Beheer dezer vereniging.”*¹³⁶

In essentie veranderde er dus niets: de Raad van Beheer van S.M. Vooruit bleef toezicht houden over haar cinema. Juridisch was het statuut echter anders geworden: door de vzw moesten de winsten doorgeschoven worden naar andere verenigingen. Soortgelijke initiatieven bestonden ook in Luik en in Dour.¹³⁷ Deze vormden dan ook de inspiratiebron en toetssteen voor S.M. Vooruit in haar nieuwe project.¹³⁸

De Maatschappij Vooruit bleef dus trouw aan haar idealen van volksverheffing op twee manieren. Ten eerste door het verschaffen van een goedkoper alternatief voor de cinematografische privé-sector, ten tweede door de winsten die de cinema genereerde onmiddellijk en integraal te investeren in haar verenigingsleven en deze op de manier voldoende financiële stimulans te geven om haar leden, de coöperatoren, cultuur op diverse vlakken aan te kunnen bieden.

¹³³ 233, Archief van de Arrondissementsfederatie Gent-Eeklo, 1188, Briefwisseling van Emiel Vergeylen m.b.t. S.M. Vooruit, 25/02/1948 met statuten van vzw Volksontvoogding

¹³⁴ 24, 56, 11/03/1948

¹³⁵ 24, 20 24/4/1948

¹³⁶ 24, 56, 11/3/1948

¹³⁷ 24, 56, 28/8/1948

¹³⁸ 24, 56, 12/2/1949

S.M. Vooruit als mecenas

Het principe was in feite dat het Feestlokaal zelfbedruipend moest zijn, of beter: het Feestlokaal moest zelf het kapitaal genereren dat S.M. Vooruit zou investeren in het verenigingsleven. Het rode cultuurpaleis was voor S.M. Vooruit op economisch vlak allesbehalve een interessante post. Ze stond in feite los van de economische activiteit van de coöperatie. Aangezien het verenigingsleven getrouw aan de coöperatieve traditie, quasi gratis mocht beschikken over het gebouw kon er bijna geen winst worden gehaald uit het veelvuldige gebruik van haar ruimtes. Daarom spoorde de coöperatie de verenigingen ook aan om te consumeren in het café. De Super Coop, of het coöperatieve kleding- en meubelmagazijn dat de linkervleugel van het Feestlokaal vanaf 1956 zou bezetten was dan ook een commerciële strategie: bezoekers van het Feestlokaal zouden door het feit dat de winkels toch in het Feestlokaal gevestigd waren al sneller geneigd zijn om eens te kijken naar het aanbod.

Nu terug naar het zelfbedruipende aspect. De cinema werd aangewend als primaire commerciële functie van het Feestlokaal. Hoewel de onderneming zeker nog hoogst rendabel was in het eerste decennium na de oorlog, zag S.M. Vooruit compleet af van de winsten van Cinema Vooruit. Door vanaf 16 april 1948 de uitbating van de cinema uit handen te geven aan vzw Volksontvoogding, kon de coöperatie genieten van belastingsvermindering, aangezien de belastingen op gemakkelikheden wegvielen. De vzw, die overigens de facto nog steeds in handen van de coöperatie was – de leden van de beheerraad van S.M. Vooruit zetelden ook in de beheerraad van Volksontvoogding – liet in haar statuten opnemen dat alle winst die ze genereerde zou gebruiken om *“alle werken, strekkende tot de geestelijke, lichamelijke, wijsgerige, artistieke en culturele opvoeding van de arbeidersstand in het algemeen en de arbeidersjeugd in het bijzonder”* te bevorderen.¹³⁹ Vzw Volksontvoogding was op deze manier de financiële ruggengraat van het socio-culturele verenigingsleven dat onder coöperatieve voogdij viel.

Hoe de toelages van vzw Volksontvoogding precies verdeeld werden over de culturele verenigingen is niet geheel duidelijk, noch over hoe veel verenigingen het precies ging. We weten wel dat de toelages niet alleen bij de lokale cultuurkringen terechtkwam, maar ook verdeeld werd over kringen in het arrondissement We hebben wel een aantal bedragen terug gevonden.

De subsidiekraan ging voor het eerst riant open in 1949. S.M. Vooruit had na de stichting van vzw Volksontvoogding een aanvraag ingediend bij het Ministerie van Financiën om een teruggave van

¹³⁹ 233, Archief van de Arrondissementsfederatie Gent-Eeklo, 1188, Briefwisseling van Emiel Vergeylen m.b.t. S.M. Vooruit, 25/02/1948 met statuten van vzw Volksontvoogding

de taxen te verkrijgen voor 1947 en 1948.¹⁴⁰ Het dossier 1947 werd in de zomer 1949 afgehandeld, en resulteerde in een teruggave van 595.694 frank. Dit bedrag werd, samen winst van 1947 ter beschikking gesteld van de verenigingen. Om deze indrukwekkende som van 700.009,72 frank te verdelen stelde de beheerraad een commissie samen dat een verdeelsleutel zou uitdenken. Helaas is hierover verder niets terug te vinden. Later dat jaar werden ook de taksen van 1948 teruggegeven: 520 317 frank. Voor 1948 kwam het bedrag in totaal op 561 413, 47 frank.¹⁴¹

De enige feitelijke verwijzing naar de verdeling van de toelages vonden we in de briefwisseling van Emile Vergeylen met betrekking tot S.M. Vooruit. Het handschrift dat vermoedelijk in 1950 werd geschreven, vermeldde de belangrijkste verdeelposten¹⁴²:

“Bibliotheek Leeren Vereert	5000 frank
Harmonie Vooruit	70 000 frank
Marxkring	12 000 frank
Comité voor Arbeidersopvoeding (CAO)	14 314 frank

In totaal werd in het arrondissement 112 614 frank uitgereikt aan culturele verenigingen.”

Er was dus nog 11 000 frank over voor de cultuurkringen in het arrondissement. We bemerken de dominantie van Harmonie Vooruit. Deze was dan ook het uithangbord van de coöperatieve. Het gezelschap haalde in 1947 en 1954 de hoogste categorieën van het Provinciaal Muziektornooi, en wist een zekere kwalitatieve faam te handhaven.

Het is ook opvallend dat de toelagen een dalende trend vertonen. De complete gegevensreeks ontbreekt ons. We vonden enkel iets over de bedragen die met dit project gemoeid gingen in de verslagen van de raad van beheer, die zoals reeds gezegd erg beknopt waren. Over het rechtstreekse beheer van Volksontvoogding is niets bewaard. De spectaculaire toelages die Volksontvoogding in haar beginjaren haalde, konden in de jaren '50 niet meer worden herhaald, vermoedelijk omdat de taksen niet langer moesten betaald worden, en de teruggaves bijgevolg niet meer in de spaarpot van vzw Volksontvoogding terecht kwamen. Voor 1950 werd namelijk aan het belastingsbureau van de stad Gent om de belastingen in te houden.¹⁴³ We zagen hierboven al dat de toelages van meer dan 700 000 frank voor het jaar 1947 daalden naar ongeveer 112 000 frank in 1950, vermoedelijk voor het jaar 1949. De volgende vermelding die we vonden was over de jaarbalans van 1953, toen er een overschot was van 26 254 frank was te verdelen over de kringen. Verder hebben we geen gegevens

¹⁴⁰24, 56, 28/08/1948

¹⁴¹24, 56, 17/12/1949

¹⁴² 233, 1188, Briefwisseling van Emiel Vergeylen (m.b.t. S.M. Vooruit)

¹⁴³24, 56, 31/12/1949

meer gevonden.

Ticketprijs en prijenslag met private sector

De ticketprijs van Cinema Vooruit werd bewust laag gehouden.. Dagblad Vooruit schreef bij de heropening: *“Onze inrichting is geen onbekende te Gent. Oudere Stadsgenooten herinneren zich de bloeiperiode van onzen bioscoop. 't Is deze weg, die we opnieuw willen betreden, door de uitbating aan te pakken op Britsche wijze t.t.z. het beste tegen de goedkoopste prijzen.”*¹⁴⁴ De cinema profileerde zich als opvulling van een lacune in het Gentse cinemaleven: *“Er ontbrak tot op heden in het centrum der stad een ware democratische cinema tegen een billijke entree-prijs. We zijn overtuigd deze leemte aan te vullen.”*¹⁴⁵ Deze houding is kenschetsend voor de attitude van de S.M. Vooruit ten opzichte van de privé-sector.

Oorspronkelijk werd gedacht de prijs tussen 10 en 15 fr te laten schommelen, met mogelijkheid op een eenheidsprijs van 12 fr.¹⁴⁶ Bij de heropening werd de prijs vastgelegd op 10 fr gewoon tarief, 7 fr kortingstarief voor kinderen en soldaten.¹⁴⁷ Deze laatsten mochten meegenieten van deze korting vermoedelijk vanuit dankbaarheid voor het vervullen van hun vaderlandse plicht in de oorlog.

De reden waarom deze prijzen zo laag konden gehouden worden was vrij eenvoudig: Cinema Vooruit profileerde zich niet als concurrerende speler in het commerciële circuit in die zin dat ze nieuwe releases programmeerde. Haar aanbod bestond uit een wekelijks wisselend programma van films die al enige tijd in roulatie waren, en dus bijgevolg goedkoper konden worden gehuurd bij distributiebedrijven. *“Wij vertoonen niet in eerste week omdat in het cinemabedrijf nog een zekeren corporatieve geest bestaat die aan zulke vertoningen hoge prijzen oplegt (25 tot 15 fr). Wij beseffen dat arbeiders zulke hoge sommen niet kunnen betalen en zullen dan ook goedkoper werken.”*¹⁴⁸ In die zin was Cinema Vooruit dus ook geen rechtstreekse bedreiging voor de andere cinema's.

Toch was ze wel een doorn in het oog van de privé-uitbaters omdat ze een goedkoop alternatief bood voor hun actuele filmaanbod. Twee maand na de heropening, in januari 1947, klonk het protest van de cinema-uitbaters al luid door. De raad van beheer van de coöperatie voelde zich specifiek aangevallen door een artikel dat verschenen was in een cinemarevue (de welke werd niet

¹⁴⁴ Dagblad Vooruit, 24/10/1946, p 5

¹⁴⁵ Dagblad Vooruit, 25/10/1946, p 5

¹⁴⁶ 24,55, 14/09/1946

¹⁴⁷ 24, 55, 19/10/946 en 25/10/946

¹⁴⁸ Dagblad Vooruit, 25/10/1946, p 5

vermeld), en besloot hun recht van antwoord te publiceren in het Dagblad Vooruit.¹⁴⁹ Hierin uitte Georges Nachez verontwaardiging tegenover de aantijgingen van de privé-uitbaters. Hij deed dit vanuit een slachtofferperspectief. De S.M. Vooruit en de arbeiders voor wie ze het opnam hadden zwaar te lijden gehad onder de vele jaren oorlog en bezetting, door de inactiviteit van Vooruit en het gesloten blijven van haar volkshuizen. *“Wij hebben niet alleen handelsschade geleden, maar de vernietiging van het materiaal en het verdwijnen van allerlei restaurant en cafégerief ging ieders gedachte te boven. Voeg daarbij de moreele schade toegebracht aan de afdelingen en kringen van de B.S.P. die het vroeger lokaal moesten ontberen, zelfs ettelijken tijd na de bevrijding.”* De S.M. Vooruit verleent haar medewerking in de ‘prijzenslag’, en verzet zich met haar prijzenpolitiek tegen de woeker, om de arbeider te beschermen *“tegen opgedreven prijzen bij het vermaak en de ontspanning”* De S.M. Vooruit wilde op die manier haar schouders zetten naar een ruimere prijzenslag dan de regering van dat moment voor ogen had: *“De prijzenpolitiek van de regeering beoogde vooral en wellicht uitsluitend voeding kleeding en handel van eerste noodzakelijk belang, terwijl de prijzen van gemakkelikheden, sportgebeurtenissen en dergelijke ontspanningen uit het oog verloren gingen. De Maatschappij Vooruit heeft niet getwijfeld ook een hand toe te steken om de bevolking het leven waarop zij recht heeft hier ook goedkoper te maken”* *“De middenstand roept om vrijhandel. Wij weten dat dit in vele gevallen bij de huidige schaarschte van goederen beteekent: vrij zijn zooveel mogelijk woekerprijzen toe te passen.. De filmmarkt is vrij en de ondernemingen zijn het ook. Degenen, die de vrijheid bezigen om de bevolking te beschermen met gematigde en juiste prijzen, zullen de waardeering van het volk bekomen en tevens ook de bescherming van de regeering.* De vijand is in deze de corporatieve structuur van de cinemaondernemingen, waartegen de coöperatieve zich verzet. Hij besluit door niet nader genoemde cinema’s te beschuldigen van collaboratie.” *Wij weten wel dat enkelen in den laatsten oorlog gemakkelijk fortuinen hebben gewonnen (...) Zij liepen echter mee met het nieuwe orde systeem en gingen wel eens bij de Duitse filmhuizen flirten!...*” Cinema Vooruit beroept zich erop een van de oudste cinema’s in Gent te zijn en haar plaats terug op te eisen.¹⁵⁰

Dit protest had zijn effect: een week later ontving Cinema Vooruit een brief van de Vereeniging Der Kinemabestuurders dat haar prijzenpolitiek wettig was, en niet werd betwist. De Raad van Beheer weigerde echter in te gaan op het voorstel van dit vakverbond om een referendum in te richten onder de filmhuizen.¹⁵¹ Ze was met andere woorden niet gediend met bemoeinissen van buitenaf, en hield het been stijf inzake concurrentiebeleid.

Op 18 februari 1947 klonk opnieuw strijdvaardige taal vanuit de cinema in het Dagblad Vooruit. Ze

¹⁴⁹ 24, 55, 18/01/1947

¹⁵⁰ Dagblad Vooruit, 21/1/1947, p 3

¹⁵¹ 24, 55, 1/2/1947

verklaarde de prijzenslag aan het winnen te zijn, maar klaagde dat er vanuit de privé-sector nog steeds geregelde pogingen werden ondernomen om het Feestlokaal stokken in de wielen te steken. Er werd geïnsinueerd dat Cinema Vooruit opvallend vaak controles te verwerken kreeg over het naleven van het politiereglement en andere regels, tegenover de andere cinema's, hoewel ze zich daar geen zorgen over zegt te maken, vanwege haar goede verhouding met de politie. *“Maar enfin, de huidige tijden hebben meegebracht dat Vooruit in al zijn handelsvertakkingen scherp gecontroleerd wordt, daar waar de private inrichtingen gerust mogen zijn.”* Triomfantelijk werd er nog aan toegevoegd dat sinds de heropening al 100 000 bezoekers over de vloer waren gekomen.¹⁵² De eenheidsprijs van 10 frank bleef een doorn in het oog van velen. In 1952 werd door de Vereniging der Belgische Kinemabestuurders aangedrongen om de prijs te verhogen naar 15 frank. S.M. Vooruit bleef echter koppig vasthouden aan haar prijzenpolitiek, aangezien dit in haar ogen de primaire aantrekkingskracht was van de cinema: goedkoop vermaak. Ze vreesde voor zware terugslag in het bezoek aan de bioscoop. De coöperatie besliste uiteindelijk om haar eigen weg te gaan en uit de vakvereniging te stappen.¹⁵³

In 1955 waren het de distributiehuisen die protesteerden tegen de lage ticketprijs. Programmator Roger Dubosch werd ingezet als onderhandelaar.¹⁵⁴ Ook de andere Gentse cinema's uit de buurt van het Zuid protesteerden over oneerlijke concurrentie: Capitole en Majestic eisten in 1955 dat de ticketprijzen verhoogd werden naar 15 en 18 frank. Alweer herhaalde de beheerraad van de coöperatie haad gebruikelijke discours: Cinema Vooruit was een “bijzonder geval”, en kon onmogelijk toegeven aan deze druk. De kritiek uit de distributiesector was inmiddels geluwd, en Cinema Vooruit ondervond geen problemen meer om films te huren.¹⁵⁵

Publiciteit

De S.M. Vooruit was van bij het begin erg consequent in haar standpunt ten aanzien van publiciteit in de cinema. Waar in het commerciële circuit uitbaters zich lieten betalen door de privéhandelaars om hun advertenties op het scherm te projecteren, hield Cinema Vooruit zich ver van dit verderfelijke kapitalisme en waren privaathandelaars bij voorbaat uitgesloten.¹⁵⁶ Alle voorstellen van privé-firma's werden dan ook pertinent afgewezen.¹⁵⁷ Toch bleven er nog geregeld vragen komen van publiciteitsbedrijven die het Vooruit-scherm wilden gebruiken. Steeds weer werd

¹⁵²Dagblad Vooruit 18/02-1947, p 3

¹⁵³24, 57, 30/08/1952

¹⁵⁴24, 57, 14/05/1955

¹⁵⁵24, 58, 24/09/1955

¹⁵⁶24,55, 14/11/1946

¹⁵⁷24, 56, 13/12/1947

gekozen voor de protectionistische politiek die enkel coöperatieve reclames toeliet.¹⁵⁸

Ze had hier echter ook baat bij. Geheel in de geest van de coöperatieve werden enkel coöperatieve producten geadverteerd op het scherm. Op die manier hield S.M. Vooruit haar circuit gesloten, en probeerde ze de trouw van haar *coöperateurs* aan te wakkeren, en haar producten aan te man te brengen. Alweer sluipt hier de commerciële component in het cultuurbeleid van de coöperatieve.

Concreet werd het beleid ten aanzien van publiciteit twee weken na de opening door de Raad Van Beheer vastgelegd. Elke maand zou er een nieuwe rotatie van 10 plaatjes worden geprojecteerd. Dit waren glaasjes met opdruk die voor de lens werden geschoven als een dia. Deze glaasjes kostten de S.M. Vooruit zelfs geld, ze werden voor 1947 gemaakt voor 225 fr per glaasje, na 1947 werd dit 250 fr.¹⁵⁹

Oorspronkelijk waren 8 van deze 10 plaatjes gereserveerd voor de S.M. Vooruit, een voor de Bond Moyson en een voor Dagblad Vooruit. Deze twee laatste instanties konden dit gratis doen. In het najaar van 1948 was er echter sprak van misbruiken. De nieuwe regeling was dat alle grote partijorganismen beschikten over één glaasje, en de B.S.P. zelfs over twee.

Publiciteit in Cinema Vooruit genereerde dus geen rechtstreekse winsten voor S.M. Vooruit, ze hoopte echter wel dat de advertenties de mensen naar de eigen winkels (en activiteiten) zou lokken.

In 1949 besloot de S.M. Vooruit het over een andere boeg te gooien. In het najaar van 1949 vonden in plaats van de projectie van de bovenvernoemde glaasjes modeshows plaats in de Cinemazaal 10 minuten voor de vertoning. In de gangen van de cinemazaal werden dan kraampjes opgezet met producten uit de kledingwinkels en de kruidenierswinkels. Over de frequentie hiervan is helaas niets bekend.¹⁶⁰

Aanbod

Cinema Vooruit stond bekend om haar betaalbaarheid, haar grootte, maar ook om haar kwaliteit. Het filmaanbod daar was niet het meest actuele, maar het aanbod werd over het algemeen wel hoog geprezen, zowel wat betreft de bezoekersaantallen, als wat we hoorden in de door ons afgenomen interviews.

Vooraf de werkzaamheden van de Cineclub werden geprezen.¹⁶¹ Deze werd opgericht in januari 1951, onder de vleugels van de CAO. Elk winterseizoen werden er 6 maandelijkse voorstellingen georganiseerd. Deze werden druk bijgewoond en vertoonden in tegenstelling tot de gewone

¹⁵⁸ 24, 93, 2/12/1953

¹⁵⁹ 24, 55, 01/02/1947

¹⁶⁰ 24, 56, 03/09/1949

¹⁶¹ Gilbert Temmerman was vanaf 1951 verantwoordelijk in het arrondissement Gent voor zowel politieke als culturele werking. De Cinéclub was daar een telg van. (Interview met Gilbert Temmerman, 19 mei 2009, p 3)

programmatische van Cinema Vooruit eerder speciale films, avant-garde en kunstfilms. Hoewel de Vooruit “voor de rest niet bepaald revolutionaire kunst propageerde”, programmeerden ze wel kunstfilms die in andere cinema’s niet aan bod kwamen. De Russische cinema van Eisenstein en Pudovkin kwam onder andere aan bod.¹⁶² We bespreken de werking van de CAO Cinéclub verder in het desbetreffende hoofdstuk over de Centrale voor Arbeidersopvoeding.

Roger Dubosch was verantwoordelijk voor de programmatie in Cinema Vooruit. Later zou hij ook de programmatie voor de CAO Cinéclub op zich nemen. De man was filmredacteur bij het Dagblad Vooruit, en zou in die hoedanigheid verschillende internationale filmfestivals bezoeken, waaronder dat van Cannes. Hij was dus diepgaand vertrouwd met de tendensen in het cinemamilieu, en zou deze inzichten gebruiken voor zijn taak bij Cinema Vooruit en de Cinéclub.¹⁶³

Dagblad Vooruit en Cinema Vooruit hadden dus een innige band. In de wekelijkse filmpagina van Dagblad Vooruit wijdde hij grote aandacht aan het aanbod van Cinema Vooruit, waarbij hij zowel filmbesprekingen, duiding en context belichtte, maar ook aandacht had voor de vedettecultus: acteurs en actrices kwamen uitgebreid aan bod, de romantiek en glamour van Hollywood werden niet geschuwd, en er werden zelfs ‘verzamelprentjes’ opgenomen onder de titel “Voor het album der jongeren”.

Dubosch was inderdaad zowat de ziel van de naoorlogse Cinema Vooruit¹⁶⁴, en dat was geen gemakkelijke job. Als eindverantwoordelijke moest hij proberen een evenwicht te vinden in de spreidstand tussen amusementsfilms en kwaliteitsfilms, een positie handhaven in het Gentse cinemamilieu, en goede contacten onderhouden met distributeurs. Cinema Vooruit was de enige ideologisch gekleurde in Gent., en daarmee dus een concurrent voor de privézaal (cf. ‘Prijzenslag’). Deze hadden natuurlijk veel invloed op de distributeurs. Bijgevolg was het niet evident om films te huren bij de Brusselse filmhuizen, aangezien deze niet in een belangenconflict wilden komen met de andere Gentse cinema’s slechts een beperkt aanbod hadden van doorgaans oudere films. Een nieuwe Disneyfilm werd bijgevolg altijd eerst in een grote privécinema in Gent vertoond, en kwam pas jaren later in roulatie voor Cinema Vooruit, of de CAO Cinéclub.¹⁶⁵

In bijlage voegden we een overzichtstabel die de wekelijkse programmatie en bezoekersaantallen van Cinema Vooruit belicht vanaf de heropening op 1 november 1946 tot maart 1951. We leidden deze gegevens af uit de briefwisseling van Gustaaf Parez in verband met de exploitatie van het Feestlokaal en van de cinema¹⁶⁶. We hebben echter afgezien van de interpretatie hiervan, omdat dat

¹⁶² Interview met Janine De Rop, 11/06/2009, p 12

¹⁶³ Interview met Gilbert Temmerman, 19/05/2009, p 4

¹⁶⁴ 24, 55, 14/09/1946

¹⁶⁵ Interview met Gilbert Temmerman, 19/05/2009, p 4

¹⁶⁶ 335 Briefwisseling van Gustaaf Parez betreffende het beheer van cinema Vooruit 28/10/1946 – 17/12/1949
340-342 Doorslagen van uitgaande briefwisseling van Gust Parez betreffende het beheer van het Feestlokaal
12/8/1946 – 4/1/1951

het onderzoek te ver op een zijspoor zou leiden. Desalniettemin besloten we toch dit overzicht op te nemen.

De vertoningen

De filmvertoningen in Cinema Vooruit verliepen volgens een zeker vast stramien. Elke week was er een nieuw programma dat bestond uit actualiteiten (wekelijkse journaals), een of meerdere bijfilms en een hoofdfilm. Dit programma werd de volle zeven dagen vertoond, van vrijdag tot donderdag, om dan vervolgens over te gaan op een nieuwe programmatie. Er waren drie reguliere programma's per dag.¹⁶⁷ Bij gelegenheid werden er matinees georganiseerd, voornamelijk in de weekends. Het gebeurde zelden tot nooit dat de commerciële werking van de cinema werd verstoord.

In de cijfers die we terugvonden bleek dat er zelden tot nooit dagen waren waarop geen vertoningen werden gegeven. De eerste vertoning vond doorgaans plaats om 14u in de namiddag. Dit wil zeggen dat er betracht werd de hoofdfilm zo stip mogelijk om 14 aan te vangen, voordien werden al bijfilms gespeeld. Het gebeurde wel vaker dat door onzorgvuldigheden in de programmatie of bij het afspelen de hoofdfilm al halverwege was op het moment waarop ze moest beginnen. Verder waren de vertoningen doorlopend, en er werd geprobeerd om de laatste vertoning steeds te starten om 20u15, met het doel tegen 22u30 à 22u45 te kunnen afsluiten.

De gelegenhedenvertoningen vonden quasi altijd plaats in de voormiddag in het weekend. Het initiatief ging meestal uit van de rode culturele verenigingen, die konden beschikken over de Cinemazaal in de voormiddag. De reguliere programmatie kreeg altijd voorrang op deze 'cultuurprojectjes'.

Een paar voorbeelden. Op zondag 20 april 1947 organiseerde de Socialistische Jongeren een Russisch filmgala met een vertoning van 'De Stenen Bloem' om 10 uur 's ochtends.¹⁶⁸ Op 1 juni datzelfde jaar, om 10u30 in de voormiddag, organiseerde de BSP een 'buitengewone filmvertoning ten voordele van de Spaanse weerstanders', met een film over de Nuerenberg-processen en een dansrecital met vijf Spaanse danseressen, gekoppeld aan een tentoonstelling rond datzelfde thema.¹⁶⁹

De Cinemazaal werd ook gebruikt voor andere partijaangelegenheden. We denken hierbij aan

¹⁶⁷ 24, 340, 06/11/1946

¹⁶⁸ Dagblad Vooruit, 02/04/1947, 16/04/1947; De stenen bloem, Kamenny tsvetok, is een Russisch-Franse film uit 1946 van Aleksandr Ptushko (<http://www.imdb.com/title/tt0038666/>)

¹⁶⁹ Dagblad Vooruit, 25/05/1947; 29/05/1947

politieke en syndicale meetings, massavergaderingen van de vrouwenverenigingen, speciale kunstconcerten van bijvoorbeeld Harmonie Vooruit, de Anseelevrienden of de Marxkring. Alweer werd de normale programmatie zelden onderbroken, of het moest al voor een mei- avondviering zijn.

De toestand van de Grote Zaal

Het Feestlokaal beschikte over slechts weinig fondsen om het gebouw te onderhouden. Ook in de Cinemazaal was dit gebrek voelbaar, hoewel het een primordiale functie had in de werking van het gebouw. Kort na de teruggave aan de S.M. Vooruit werden er al inspanningen geleverd om de ruimte zo goed mogelijk op te knappen, maar in het continue gebruik – meerdere vertoningen per dag, zeven dagen op zeven – liet vanzelfsprekend zijn sporen na. Het zou duren tot de verbouwingswerken midden de jaren '50 vooraleer er geld werd vrijgemaakt voor het onderhoud van de Cinemazaal. De gebruiksschade was zichtbaar: schilderwerken waren noodzakelijk en er weer melding gemaakt van de bijzonder slechte toestand van de zetels. Ook 'schunnige tekeningen' op de muren van de zaal en de gangen waren schering en inslag. Dit ten bewijze dat er slechts een minimumbudget werd voorzien voor een onderhoudsploeg.¹⁷⁰

Minder zichtbaar, maar kenschetsend voor de steeds verslechterende toestand van het gebouw was het feit dat in 1953 werd opgemerkt dat het noodzakelijk werd om het glazen dak van de cinema te renoveren: er was lekkage die de rest van de infrastructuur bedreigde.¹⁷¹

Ook de hygiëne in de zaal en van het sanitair liet te wensen over. Op een vergadering van het Personeelscomité was zelfs sprake van het bespuiten van de zaal met een ontsmettend product.¹⁷² Eind oktober 1954 werd de Cinema zelfs geteisterd door een vliegenplaag: *“Kd. Koene doet opmerken dat reeds verscheiden dagen in de grote kinemazaal grote vliegen worden opgemekt dewelke hinderend zijn in de stralenbundel. Er werd reeds heel wat gepresteerd om dit te keer te gaan. We houden deze kwestie bij en zullen andermaal de zaal besproeien met het antiseptisch product.”*¹⁷³

Ook met de verwarming waren er problemen. Zo werd er verschillende keren melding gemaakt van niet of slecht werkende verwarming in de wintermaanden in de Cinemazaal. Hoewel de stokers de

¹⁷⁰ 24, 93, Nota's voor de raad van beheer betreffende de exploitatie (1951 – 1959), 15/09/1954.

¹⁷¹ 24, 93, 17/09/1953, herstellingwerkzaamheden werden dan ook meteen uitgevoerd, 24, 93, 31/09/1953

¹⁷² 24, 93, 31/09/1953

¹⁷³ 24, 93, 29/10/1953

vinger werden gewezen over deze problemen¹⁷⁴, is het duidelijk dat de werkdruk voor deze mensen zeer hoog lag: er waren twee stokers in dienst van het Feestlokaal, tijdens de wintermaanden die elk een werkweek van 49 uur moesten kloppen, slechts bij uitzondering werden er overuren toegelaten.¹⁷⁵ Verder werd ook steeds op aangedrongen zo economisch mogelijk te stoken, en werd hun werk op de voet gecontroleerd. Het beheer van het Feestlokaal ging zo zuinig mogelijk om met haar energiebronnen.¹⁷⁶

Uiteindelijk zou de Cinema na meer dan 8 jaar intensief gebruik, in het kader van de vernieuwingswerken aan het Feestlokaal opgefrist worden in mei 1955. De renovatiebeurt was succesvol. In de eerste week na de werken lokte de cinema alweer 9955 bezoekers¹⁷⁷

Andere cinema's in beheer van de S.M. Vooruit¹⁷⁸

S.M. Vooruit bezat in totaal 10 cinema's, waarvan 4 in het Gentse. Enkel Cinema Vooruit werd uit handen gegeven aan vzw Volksontvoogding.

Locatie	Adres	Zitplaatsen	Uitbating door
Aalst	Molendries (volkshuis)	550	Patteet – Brussel
Baasrode	Nieuwstraat	420	Patteet – Brussel
Deinze	Stationstraat	744	Patteet – Brussel
Wetteren	Stationstraat	700	Patteet – Brussel tot 1952, afgeschaft in 1953 ¹⁷⁹
Waarschot	Stationstraat	350	Patteet – Brussel
Gent	Ryhovelaan	600	Gels Philips – Gent-Eeklo
Gent	Meulenstedesteenweg	330	Campens Gaston - Gent
Gent	Sint-Pietersnieuwstraat	1500	VZWD Volksontvoogding – Gent-Eeklo vanaf 1948, voordien door S.M. Vooruit
Hamme	Kapellestraat	500	Watersproot – Hamme

¹⁷⁴24, 93, 08/01/1954, 13/01/1954

¹⁷⁵24, 93, 17/09/1954 Het dient wel aangestipt te worden dat een werkweek van 49 uur midden de jaren '50 de normale gang van zaken was. In 1956 werd in de S.M. Vooruit de werkweek van 45 uren ingevoerd. (jaarverslag 1955)

¹⁷⁶24, 93, 31/09/1953 en 29/10/1954

¹⁷⁷24, 57, 14/05/1955

24, 57, 18/06/1955

24, 58, 09/07/1955

¹⁷⁸Gebaseerd op: 34 Archief van de SGC, 7634 – 7644

Coöperatieve tellingen S.M.Vooruit nr. 1 31/12/1946 -

31/12/1956

¹⁷⁹34, 7640

Besluit

Cinema Vooruit was de belangrijkste functie van het naoorlogse Feestlokaal. Het was de grootste permanente publiekstrekker, met ettelijke duizenden bezoekers per week. Daarmee was het ook de grootste winstpost van de commerciële activiteiten in het Feestlokaal. Door haar commerciële belang voor de coöperatieve, en haar socio-culturele leven in het bijzonder, moest S.M. Vooruit een evenwicht zien te zoeken tussen haar principes en haar marktpositie. De eerste was op het vlak van de prijzenpolitiek. Ze bleef trouw aan principes door de arbeider goedkoop amusement aan te bieden in de vorm van film. Toch was het van belang dat de cinema winst genereerde. Hierdoor werd ook de meer commerciële amusementsfilm geprogrammeerd, en in vele gevallen afgeweken van het ultieme principe van volksverheffing. Anderzijds waren de winsten van doorslaggevend belang voor de levensvatbaarheid van het socialistische verenigingsleven in het arrondissement, en vervulde ze dit principe dus onrechtstreeks.

Vrijzinnige Werkmansbibliotheek 'Leeren Vereert'

De Vrijzinnige Werkmansbibliotheek Leren Vereert opende in oktober 1951 haar deuren voor het publiek op de bovenste verdieping van het Feestlokaal van Vooruit. Ze was voordien in de Zuivelsteeg¹⁸⁰ gevestigd. De bibliotheek bestond op dat moment al 91 jaar, en was een van de oudste socialistische monumenten in het Gentse.

Voorgeschiedenis

De bibliotheek had er al een lange voorgeschiedenis opzitten. Ze stamde uit het 'Broederlijk Leesgezelschap der Wevers', de literaire vereniging die in 1860 onder de vleugels van de Broederlijke Wevers, een vakbond *avant la lettre* werd opgericht. Toen al was het de bedoeling om de arbeider cultuur en onderwijs aan te bieden. Bij de oprichting van de Samenwerkende Maatschappij Vooruit in 1881 werden de Broederlijke Wevers opgenomen in de coöperatie, en zo kwam ook het Leesgezelschap onder de hoede van Vooruit terecht. De 'Vrijzinnige Werkmansbibliotheek' was in haar beginjaren gevestigd in het lokaal 'Parnassus' aan de Oude Houtlei, vervolgens in 'Den Duitsch' bij Sint-Jacobs. In 1903 verhuisde de bibliotheek naar het pas geopende 'Ons Huis' op de Vrijdagmarkt. De S.M. Vooruit had ook zelf een eigen Vrijzinnige Werkmansbibliotheek, die tussen 1883 en 1897 op de Garenmarkt was gevestigd, het huidige Anseeleplein. Ze verhuisde in 1897 naar het eerste Feestlokaal van Vooruit dat in de Bagattenstraat gelegen was. Deze bibliotheek zou blijven bestaan als hulpbibliotheek. De Vrijzinnige Werkmansbibliotheek in 'Ons Huis' gold als belangrijkste socialistische bibliotheek van de stad. Het was bij de verhuis naar 'Ons Huis' in 1903 dat ze de naam 'Vrijzinnige Werkmansbibliotheek Leeren Vereert' kreeg. De stempel 'vrijzinnig' betekende dat de boekencollectie veel verboden of geïndexeerde werken bevatte, die elders niet raadpleegbaar waren, ook niet in de universiteitsbibliotheek. In het 'Leeren Vereert' spreekt het ontvoogdingsprincipe van de socialistische beweging.¹⁸¹

Tussen 1915 en 1917 zou de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek van de Bagattenstraat verhuizen naar het pas afgewerkte Feestlokaal van Vooruit in de Sint-Pietersnieuwstraat. Toen dit gebouw in 1917

¹⁸⁰ Dit is de huidige Meerseniersstraat, die de Vrijdagmarkt met Oudburg verbindt, net om de hoek van 'Ons Huis' dus.

¹⁸¹ Rita Deheusch, *Leest vrijzinnige werklieden: Leeren Vereert. De geschiedenis van de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek 'Leeren Vereert': van het Leesgezelschap van de Broederlijke Wevers' (1860) langsheen het leven van Albert Bracke (1919 – 1974) tot AMSAB (1981)*, onuitgegeven graduaatscriptie bibliotheekwetenschappen, 1993, p 3 - 17

bezet werd door de Duitsers, werd de bibliotheek terug overgebracht naar de Bagattenstraat.¹⁸²

Over het interbellum is weinig bekend. We weten dat de bibliotheek een hoge vlucht nam onder de leiding van bibliothecaris Posthumus, en zijn opvolger Rouquart. In 1921 werd de bibliotheek onder de bibliotheekwet Destrée een openbare bibliotheek.¹⁸³

In 1933 is er voor het eerst sprake van Albert Bracke, de man die de ziel zou vormen van de bibliotheek in het Feestlokaal van Vooruit tot zijn voortijdige dood in 1974. Hij werd aangesteld als hulpbibliothecaris. In 1935 verhuisde de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek van Ons Huis naar een nieuw lokaal in de Zuivelsteeg.¹⁸⁴

De Tweede Wereldoorlog was desastreus voor de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek. *“Onze bibliotheek had – één van de weinige in het land – het treurig voorrecht, de aandacht waardig te zijn van de hitleriaanse cultuurdragers.”* Men was verplicht om een groot deel van de collectie te gaan inleveren bij de Duitse *Kulturstelle* in de Keizer Karelstraat, die jacht maakte op subversieve literatuur. Voornamelijk joodse en socialistische literatuur werd doorverwezen naar de brandstapel. Omwille van haar progressieve aanbod was het dus ook geen toeval dat de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek werd gevisieerd door de cultuurpolitie van het Duitse bezettingsregime. De bibliotheek kon met een uitgedunde catalogus blijven verder werken tijdens de oorlogsjaren, tot ze op zekere dag verboden werd nog open te doen voor publiek. Zelfs de tussenkomst van Gerard Walschap, die op dat moment inspecteur was, kon niet baten.¹⁸⁵

Na de Tweede Wereldoorlog

Na de bevrijding maakte de 'Socialistische Culturele Actie' werk van het regenereren van de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek in de Zuivelsteeg. Albert Bracke nam, samen met ene Jan Verspeeten, deze taak over, en slaagde er in zo'n 4000 werken terug bijeen te krijgen en de bibliotheek eind april 1946 te heropenen voor publiek. De bibliotheek kwam onder de hoede van Albert Bracke, die er zijn levenswerk van zou maken.¹⁸⁶ Het initiatief kende opnieuw een groot

¹⁸²Deheusch, op cit, p 17

¹⁸³Bibliotheek behoorde al van bij het ontstaan van de CAO tot haar kernactiviteiten. Zelfs al was de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek van rode stempel, had ze al sinds haar vroege jaren een integratieve tendens: ze was bedoeld als openbare bibliotheek voor de werkmans. Partijpolitiek gekleurde propaganda had hier in slechts een beperkte plaats. Dit werd nog bekrachtigd door de houding van de CAO ten opzichte van de bibliotheekwet van Destrée uit 1921. Aangezien slechts weinig bibliotheken staatserkenning genoten, besloot de CAO bij te dragen tot een openbaar bibliotheeknet. (Deheusch, p 20-26)

¹⁸⁴Deheusch, p 27 en Albert Bracke, Na tien jaar lektuurvoorziening : verslag 1946-1956 van de "Vrijzinnige Werkmansbibliotheek" te Gent : gepaard aan overwegingen vanwege de bibliothecaris en enkele goedbedoelde inlichtingen voor de lezers, Gent, S.M. Het Licht, 1957, p 4

¹⁸⁵Albert Bracke, op cit, p 3 - 4

¹⁸⁶Albert Bracke was de centrale figuur was die de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek zou beheren van 1946 tot 1974. Het bleek een zeldzaamheid in het bronmateriaal betreffende het Feestlokaal van Vooruit om een dermate

succes. Eind 1946 waren er al 179 leden en waren er 5119 werken uitgeleend.¹⁸⁷ *“De Vrijzinnige Werkmansbibliotheek werd opnieuw het centrum, van waaruit de actie voor arbeidersopvoeding door middel van het goede boek werd geleid. Deze functie werd in de volgende jaren van steeds groter belang.”*¹⁸⁸

Het lokaal in de Zuivelsteeg bleek al snel te klein voor de plannen van Albert Bracke, en het plan werd opgevat te verhuizen naar de bovenste verdieping van het Feestlokaal van Vooruit.

Op 23 oktober 1951 werd de nieuwe bibliotheek officieel geopend voor het publiek op de bovenste verdieping van het Feestlokaal van Vooruit. Het werd ingeluid door een kleine plechtigheid met senator en Gents partijsecretaris Emile Vergeylen.¹⁸⁹

Het kapitaal voor de inrichting werd voorzien door de Edward Anseelestiting. *“(…)en wekt de bewondering op van ieder oningewijde die het Feestlokaal en de bibliotheek bezoekt, en is, volgens het oordeel van alle collega-bibliothecarissen, zelfs deze van de officiële sector, één van de best ingerichte volksbibliotheken van het land.”* Er werden kosten noch moeite gespaard om de bibliotheek naar bestvermogen in te richten en het beoogde prestigieuze cultuurproject materieel te omlijsten.

De verhuis betekende een nieuwe impuls voor de bibliotheek: er was weer meer belangstelling vanuit de hogere partijkringen - met onder andere Edward Anseele Jr in de beheerraad - en Albert Bracke kon rekenen op steun van vele vrijwilligers.

Ook de leeszaal was een belangrijke aantrekkingspool, aangezien dit nog geen evidentie was in bibliotheken in de jaren '50.¹⁹⁰

Albert Bracke zou er ook steeds alles aan doen om een geïnteresseerd publiek over de vloer te krijgen. Zo zien we in het CAO maandblad Opvoeding, en in Dagblad Vooruit geregeld oproepen verschijnen voor tentoonstellingen van nieuwe boeken, al dan niet met een literatuurwetenschapper of auteur die het gebeuren van de nodige toelichtingen zou voorzien.

Werking en collectie

De bibliotheek was enkel toegankelijk op maandag en vrijdag tussen 18u en 20u, en zondag tussen

uitgesproken culturele visie expliciet neergeschreven te vinden. Daarom maken we in hetgeen volgt extensief gebruik van citaten van Albert Bracke, voornamelijk uit zijn verslag van het eerste decennium dat de bibliotheek onder zijn hoede zou vallen, vanuit de redenering dat de brontekst het idee beter uitdrukken dan de parafrases die wij zouden produceren.

¹⁸⁷ Albert Bracke, op cit, p 4

¹⁸⁸ Albert Bracke, op cit, p 5

¹⁸⁹ Opvoeding. Mededelingblad van de CAO, jg 5, nr 1 – 3 (oktober – december), p 14

¹⁹⁰ Albert Bracke, op cit, p 4

10u en 12u. Een lezerskaart kostte 5 frank voor een jaar. De lezer kon per keer een boek ontlene voor de duur van twee weken. Dit kostte 1 frank per ontlening, bij uitzondering 2 frank als het een duur boek betrof. In de leeszaal lagen periodieken, woordenboeken, atlanten en prentenboeken die vrij raadpleegbaar waren binnen de bibliotheek.¹⁹¹

Aangezien 'Leren Vereert' een openbare bibliotheek was, die weliswaar onder socialistische gesternte open gehouden werd, was ze toegankelijk voor elke Gentenaar, ongeacht zijn of haar politieke voorkeuren.¹⁹² In welke mate de bibliotheek effectief bezocht werd door andersdenkenden is niet bekend, al kunnen we vermoeden dat los van haar openbare functie, ze een vrijwel uitsluitend rood publiek trok, gezien haar locatie op de bovenste verdieping van een van de kerngebouwen van de Gentse socialistische beweging.

Zoals gebruikelijk was in bibliotheken in de jaren '1950 mocht alleen de bibliothecaris de werken uit de rekken halen. De lezers moesten de catalogus raadplegen en hun keuze doorgeven. Albert Bracke zou echter vanaf 1957 beginnen met de top op vandaag bekende methode van vrije toegang tot de boekenrekken.¹⁹³

Albert Bracke bleek een zeer gedreven bibliothecaris. Tussen 1946 en 1956 werden er jaarlijks zo'n 500 nieuwe werken aangekocht. Mecenassen in deze aankooppolitiek waren de S.M. Vooruit die fondsen voorzag via de vzw Volksontvoogding die de inkomsten van Cinema Vooruit onder haar cultuurkringen verdeelde, en boekhandel De Vlam die aankoopkrediet verleende aan de bibliotheek. Ook de andere partijinstanties en de overheid kwamen over de brug met subsidies.¹⁹⁴

We bmerken dat Bracke in zijn verslag over zijn eerste decennium bij de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek geen melding maakte van de CAO, die in 1946 het Nationaal Fonds der Socialistische Bibliotheken oprichtte, of van haar opvolger vzw Nationaal Bibliotheekfonds. Deze instanties fungeerden dan ook niet als geldschieters, maar als coördinerende organen vanuit de CAO. Hij noemt de S.M. Vooruit als belangrijkste geldschieter voor het onderhouden en aanvullen van de collectie.¹⁹⁵

Albert Bracke was echter wel nauw betrokken bij de werking van de CAO. Op 4 november 1948 werd in Gent overgegaan tot het oprichten van de Federatie voor Socialistische Bibliotheken in het Gentse, onder aansporing van het Bibliotheekfonds van de CAO. Albert Bracke werd secretaris van deze organisatie die tot doel had het Gentse Socialistische bibliotheekwezen te stimuleren.¹⁹⁶ 'Leren Vereert' werd het centrum van het Gentse socialistische bibliotheekwezen. Verder waren er

¹⁹¹ Albert Bracke, Fondscatalogus Leren Vereert, 1956, p V en VI en Fondscatalogus 1960, p VI

¹⁹² Albert Bracke, Fondscatalogus Leren Vereert, 1956, p V en VI

¹⁹³ Albert Bracke, Verslag, p 10

¹⁹⁴ Albert Bracke, Verslag, p 4

¹⁹⁵ Albert Bracke, op cit, p 4

¹⁹⁶ Rita Deheus, p 34

bij de oprichting nog acht bibliotheken aangesloten bij de Federatie, allen boekerijen die deel uitmaakten van de verschillende Gentse socialistische wijkclubs. Dit aantal zou in de jaren die daar op volgden nog uitbreiden. Door concrete activiteiten te organiseren poogde men enerzijds de kas van de federatie te spekken en anderzijds het culturele vormingswerk van de bibliotheken uit te breiden tot voorbij de grenzen van het louter boeken uitlenen: er werden literaire avonden georganiseerd met lezingen van auteurs, bijscholingen voor bibliothecarissen, wedstrijden zoals bijvoorbeeld Boekentombola's, en dergelijke meer.¹⁹⁷

Leren Vereert was de centrale bibliotheek van de socialistische arbeidersbeweging in het Gentse. Albert Bracke deed geregeld boekinzamelingen om de eigen collectie uit te breiden, maar ook om nieuwe boekenfondsen samen te stellen om zo nieuwe rode wijkbibliotheken te kunnen oprichten. Zo had hij ter gelegenheid van het gewestelijke congres van de CAO op 9 oktober 1955 een inzamelingsactie georganiseerd die meer dan 2 000 boeken had opgeleverd. Deze collectie zou worden aangewend om drie nieuwe bibliotheken op te richten.¹⁹⁸

Het werkgeld waarover de Leren Vereert beschikte ging jaar na jaar in quasi continu stijgende lijn. Gemiddeld werd tussen 1946 en 1956, gemiddeld 59 625,89 frank per jaar besteed aan de werking van de bibliotheek. In totaal werd in deze 10 jaar ongeveer 656 000 frank geïnvesteerd in de bibliotheek. Dit geld ging naar de aankoop, het inbinden, tijdschriftabonnementen, onderhoud, materiaal, enzovoorts. Er werden in die periode 151 267 boeken uitgeleend. Albert Bracke meldde trots in zijn verslag over dit decennium dat dit betekende dat de arbeider op deze manier dus per boek dat hij ontleende in de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek meer dan 3 frank cadeau kreeg.¹⁹⁹

De collectie van de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek bereikte in de jaren na de Tweede Wereldoorlog al snel weer een grote omvang. Waar de bibliotheek het bij haar heropening in 1946 moest stellen met 'slechts' 4000 werken, bereikte de collectie in 1956 al een omvang van 15 000 werken.²⁰⁰ Albert Bracke voegt er in zijn verslag over de periode 1946 tot 1956 enigszins trots aan toe dat hiervan slechts 60% romans zijn. De man besteedde namelijk grote aandacht aan het beschikbaar stellen van non-fictie, vanuit het idee dat de bibliotheek de publieke verantwoordelijkheid draagt onderwijs en kennis te beschikking te stellen van haar leden. Nochtans zou ongeveer 85 % van de uitgeleende werken behoren tot de fictie. *“Toch lijkt mij de bestendige aankoop van non-fiction werken verantwoord, rekening gehouden met het doel van het openbare*

¹⁹⁷Rita Deheus, p 35

¹⁹⁸Opvoeding, VIII, 5 (1955), p 15

¹⁹⁹Op basis van Albert Bracke, Verslag, p 11

²⁰⁰Het was ook toen dat Bracke voor het eerst in 40 jaar een catalogus zou maken van het beschikbare materiaal in de bibliotheek. De bundel zou worden uitgegeven door S.M. Het Licht . Albert Bracke, Fondscatalogus 1956, Gent, S.M. Het Licht

bibliotheekwezen, dat er naar streeft alle lezers – en dat van de het socialistische bibliotheekwezen vooral de arbeiders – in de gelegenheid te stellen, hun primaire schoolkennis te verruimen, en tevens hun ontspanning op een zeker peil te brengen.”²⁰¹ Dit laatste typeert ook Brackes visie als bibliothecaris. De man zou er ook zijn missie van maken om tussen te komen in de lectuurkeuzes van zijn lezers, hij drong er actief op aan om educatieve literatuur mee te nemen naar huis. Ook de onderverdeling van zijn eerste fondscatalogus liegt er niet om: wijsbegeerte en zedenleer, godsdienst (slechts een beperkte selectie), sociale wetenschappen, taalkunde, zuivere wetenschappen, toegepaste wetenschappen, schone kunsten, letterkunde, aardrijkskunde – land- en volkskunde, reizen, levensbeschrijving en geschiedenis. In de inhoudstafel werd zelfs geen melding gemaakt van fictie.²⁰²

Albert Bracke bleek ook een goed gevoel voor statistiek te hebben. We maakten dankbaar gebruik van de cijfers die hij in zijn jaarverslag beschikbaar stelde.

In 1946 waren er 179 lezers ingeschreven in de bibliotheek, in 1956 waren dit er 1882 geworden. Jaarlijks bezochten ongeveer 500 lezers de bibliotheek. Bracke relateert dit aantal: *“Dit getal schijnt niet zo verbijsterend, doch naast de “Vrijzinnige” beschikt het Comité voor Arbeidersopvoeding, in gent en randgemeenten, nog over een tiental andere bibliotheken, die cijfers bereiken welke dikwijls voor de onze niet moeten onderdoen. Verder worden in Gent nog een 30-tal andersgezinde bibliotheken, waaronder de voortreffelijke stadsbibliotheek, open gehouden. Daarbij komen nog de ontelbare ‘leesbibliotheken’, welke een massa-kliënteel hebben, daar zij zich niet om het lektuurpeil bekommeren, niet ver van eenieders woonst gelegen zijn, en, de Gentenaars, om zo te zeggen, bestendig aan lektuur kunnen helpen.”*²⁰³ Toch blijkt de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek veruit de belangrijkste bibliotheek binnen de socialistische zuil in Gent.

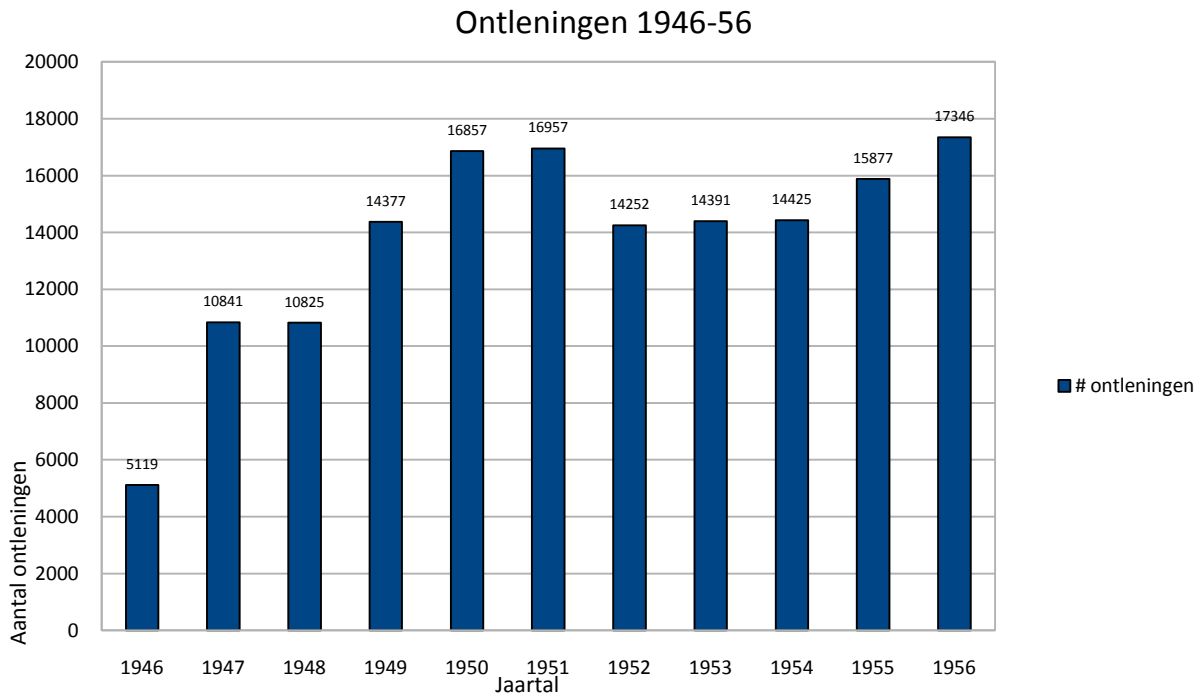
In de volgende grafiek zien we hoe het aantal ontleningen gedurende de periode 1946 tot 1956 evolueerde.²⁰⁴

²⁰¹ Albert Bracke, Verslag 1946 - 1956, p 5

²⁰² Albert Bracke, Fondscatalogus 1954, p IX - XI

²⁰³ Albert Bracke, Verslag 1946 – 1956, p 5

²⁰⁴ Gebaseerd op de cijfers van Albert Bracke, in: Verslag, p 7

We bemerken dat de verhuis van de Zuivelsteeg naar het Feestlokaal van Vooruit een lichte daling in het aantal ontleningen teweeg bracht gedurende de eerste paar jaar, tot er in 1956 een record werd bereikt van 17 346 ontleningen. Gedurende deze periode betekent dit een gemiddelde van 13 751,55 werken per jaar. Tussen 1952 en 1956, de eerste jaren na de verhuis naar het Feestlokaal, waren dat gemiddeld 15 258,2 werken per jaar.

De daling die zich in de eerste jaren na de verhuis voordeed kan te wijten zijn aan een aantal factoren. De bibliotheek bevond zich op de bovenste verdieping van het Feestlokaal. De mensen moesten hun weg vinden naar de nieuwe ruimte. De toegankelijkheid was daarbij niet bijzonder groot. Iedere bezoeker moest zich met de trap naar boven begeven, er was in die tijd namelijk nog geen lift geïnstalleerd. Hoewel de locatie prachtig was, schiep dit toch enige afstand tussen de bibliotheek en haar lezers. Dit was vanzelfsprekend niet zo evident voor ouden van dagen, motorisch gehandicapte mensen. Verder was ook het gebouw lang niet meer in de glorieuze staat van haar beginjaren. De coöperatieve kon enkel geld vrij maken voor het onderhouden van de ruimtes die op regelmatige basis in gebruik waren. Van een grondige renovatie van het hele gebouw was bijgevolg geen sprake. Het recordaantal ontleningen van 1956 kan mede te wijten zijn aan het feit dat de werken aan het Feestlokaal toen eindelijk af waren, en de nieuwe winkels in de zijvleugel openden in het najaar.

Ongeveer 85% van de ontleningen kan worden ondergebracht in de categorie fictie. Albert Bracke hield vanaf 1951 ook statistieken bij waarbij hij de ontleende fictiewerken te persoonlijker titel verder onderverdeelde in 'vormend' en 'ontspannend'. We zien hetzelfde gegeven terugkomen in het

maandblad van de CAO, Opvoeding, waarbij vanaf 1950 statistieken werden gepubliceerd over de bibliotheken onder de koepel van de CAO. Ook daar zien we een onderverdelingen in 'ontspanning', 'jeugd' en 'vormende werken', maar deze formule werd al snel opgegeven, vermoedelijk omdat het te arbitrair was.²⁰⁵

Wanneer we de gemiddelden van deze twee reeksen voor de periode 1951 – 1956 nemen is er een verhouding van 6833,67 vormende werken, ten opzichte van 6922,67 ontspannende, een balans die dicht bij de 50% ligt. Wanneer Bracke hierbij de cijfers van de non-fictie telt, *“komen wij alzo tot méér dan 57% 'goede' ontleningen.”*²⁰⁶ Dit andermaal ten bewijze dat de bibliothecaris grote aandacht besteedde aan het stichtende aspect van zijn bibliotheek.

De overige 15% van de ontleningen viel onder non-fictie, of meer wetenschappelijke literatuur. We vermeldden hierboven reeds de categorieën waarin deze afdeling was onderverdeeld. Voornamelijk wijsbegeerte, aardrijkskunde, geschiedenis en toegepaste wetenschappen oogsten succes, met enkele honderden ontleningen per jaar.²⁰⁷

De categorie jeugdlectuur groeide ook aanzienlijk, van 376 ontleningen in 1953 naar 529 ontleningen in 1956.²⁰⁸

Visie

In de Fondscatalogus van 1954 staat het volgende in het reglement duidelijk gestipuleerd: *“Het boekenfonds bestaat uit werken die geschikt blijken om het lezend publiek te ontwikkelen, op te voeden, te ontspannen, in- en voor te lichten.”*²⁰⁹

We vermeldden hierboven al dat Albert Bracke het educatieve karakter van zijn werkmansbibliotheek hoog in het vaandel droeg. De statistieken die hij bijhield om vat te krijgen op het profiel van de gemiddelde lezer in zijn bibliotheek, vormen hiervan een uitstekende getuigenis. De man stond ook bekend als een strenge, maar goedbedoelende bibliothecaris. Hij ging als drijvende kracht van alles wat er in en rond 'Leren Vereert' gebeurde, prat op zijn opvoedende rol als hoofd van de bibliotheek, en kwam dan ook regelmatig tussen in de keuzes van de bezoekers, om tot zo veel mogelijk *“goede”* ontleningen te komen: *“Tevens deed ons voortdurend aandringen, alleen degelijke boeken mede te nemen, reeds menig lezer ontmoedigen (...) Het merendeel van de uitgeleende werken zijn romans: ongeveer 85% van het totaal. Sinds 1951 hou ik een statistiek bij over de aard van deze romans, en ik meen dat het peil van onze uitleningen toch een zekere standing*

²⁰⁵ Opvoeding, V, 1, 2 en 3 (oktober – november – december 1951), p 25 - 26

²⁰⁶ Albert Bracke, Verslag, p 6

²⁰⁷ Albert Bracke, Verslag, p 6 en 7

²⁰⁸ Albert Bracke, Verslag, p 7

²⁰⁹ Albert Bracke, Fondscatalogus, 1954, p V

heeft, alhoewel ik het steeds zal betreuren dat volwassenen hun tijd verspillen aan wat men in gent gewoonlijk 'prietpraat' noemt.”²¹⁰ Het was dan ook zijn nogal ambitieuze missie om de 15% wetenschappelijke lectuur op te krikken naar minstens de helft van het aantal ontleningen. “En dit is niet eens zo onmogelijk, als dit à priori zou lijken. Ik meen dat het volstaat, alleen die boeken te vinden die de lezers met genoegen en nieuwsgierigheid ter hand zouden nemen, om een beter inzicht te krijgen op mens en maatschappij.”²¹¹

Toch had Bracke niet de bedoeling om van zijn bibliotheek een elitaire instelling te maken. Hij was trouw aan de socialistische idealen van volksverheffing door onderwijs en cultuur, maar was niet geheel afkerig van literatuur als ontspanning: “Evenals elke openbare bibliotheek, hetzij officiële of partijinstelling, streeft ook de onze naar verheffing van haar lezers. Wij wensen nochtans de 'geroepen' niet te blijven opwachten in een ivoren toren en verwaarlozen degenen niet, voor wie de bibliotheek enkel en alleen een instelling is, waar zij, goedkoop en gemakkelijk, ontspanninggevend lektuur kunnen bekomen. Wij voeren geen propaganda voor het goede boek door de andere te weren. Wij doen dit anders, door allerlei middelen, bij iedere soort gelegenheid. Wij bekwamen op die manier het resultaat dat, en dit sinds geruime tijd al!, de boeken van Courth-Mahler minder gelezen worden dan deze van Marnix Gijsen en A.M. De Jong. Is deze evolutie niet het gevolg van onze richting-aanwijzende pogingen, maar overal waar te nemen, zoveel te beter dan.”²¹²

Ook het citaat ten geleide van de in 1960 verschenen Catalogus van de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek Leren Vereert, ter gelegenheid van de honderdste verjaardag van haar bestaan, vat 's mans visie op boeken mooi samen: *Wie van lezen houdt heeft in zijn boeken de gehele wereld en het ganse verleden tot zijn beschikking. Hij kan met hun behulp verkeren met de grootste geesten van alle tijden en volkeren, welke verkeer hem ruimschoots oppervlakkige omgang en conversatie vergoedt. Werden de goede boeken méér gelezen dan zouden de slechte minder geschreven worden. Een boek heeft voor de lezer nog meer waarde door de gedachte die het bij hem opwekt, dan door die welke er in vervat zijn.*” - Dr. C.J. Wynaendts Francken²¹³

De bibliotheek was op regelmatige basis een platform voor activiteiten die haar dagelijkse werking te boven gingen.

Albert Bracke organiseerde geregeld een tentoonstelling van de nieuwe werken die de bibliotheek ter beschikking had gekregen. De tentoonstellingen gingen door op de gewone openingsuren van de bibliotheek. De lezers werden daarbij ook aangemoedigd om door te geven in welke werken zij

²¹⁰ Albert Bracke, Verslag, p 6

²¹¹ Albert Bracke, Verslag, p 7

²¹² Albert Bracke, Catalogus Vrijzinnige Werkmansbibliotheek Leren Vereert, Gent, 1960, p V

²¹³ Ten geleide bij Catalogus Vrijzinnige Werkmansbibliotheek Leren Vereert, Gent, 1960, p I

geïnteresseerd waren. Deze boekvoorstellingen genoten enig succes.²¹⁴ Bij gelegenheid nodigde Bracke een auteur uit om de nieuwe werken voor te stellen aan de lezers.²¹⁵ Dit had echter minder succes. Volgens Bracke was dit te wijten aan het feit dat deze voorstellingen doorgingen op avonden dat de bibliotheek normaal gesproken niet open was. Dat de bibliothecaris hiervan aangedaan was, blijkt uit een commentaarstukje in *Opvoeding* in het najaar van 1956. Rick Lankrock en Walter Eysselinck, twee letterkundigen zouden de tentoonstelling van nieuwe werken begeleiden, maar er bleken slechts acht geïnteresseerden te komen opdagen. Aangezien dit het enige persoonlijke schrijven van de hand van Albert Bracke was dat wij konden vinden in de jaargangen van *Opvoeding* die wij doorzochten, kan dit als indicatief worden beschouwd voor de man zijn ontgoocheling.²¹⁶

Tussendoor maakte Bracke gebruik van de vitrinekasten om minder gevraagde werken te promoten. De bibliotheek was ook beschikbaar voor voordrachten die georganiseerd werden door de socialistische verenigingen. Zo organiseerden onder andere ATB de Natuurvrienden en leesclub Boekuil regelmatig spreekbeurten in de leeszaal van de bibliotheek. Bracke maakte dan van de gelegenheid gebruik om kleine tentoonstellingen in te richten om de voordrachten te kaderen, of literatuurlijsten op te stellen voor wie dieper wilde ingaan op het onderwerp van de desbetreffende lezing. Deze werden dan verspreid op de lezing zelf, of gepubliceerd in het mededelingenblad van de desbetreffende vereniging.²¹⁷

Besluit

Leren Vereert vormde een klein eiland in het Feestlokaal van Vooruit, waar geprobeerd werd om aan zuivere volksoepvoeding te doen. De bibliotheek ondernam eigen initiatieven om de arbeider te bereiken. Er was wel degelijk contact met de kunstkringen van het Feestlokaal, we vermelden hierbij de voordrachten van Boekuil en ATB de Natuurvrienden. De bibliotheek trad op als ontvangstzaal voor deze activiteiten en probeerde er een meerwaarde aan te geven. Verder stond de bibliotheek in contact met de CAO als rode hoofdbibliotheek in het Gentse, maar leidde ze qua

²¹⁴ *Opvoeding*, V, 12 (oktober – november – december 1952), p 12

²¹⁵ Albert Bracke, Verslag, p 8

²¹⁶ *Opvoeding*, IX, 6, p 17

²¹⁷ Albert Bracke, Verslag, p 8 en *Opvoeding*, V, 12 (oktober – november – december 1952), p 12: “*De Gentse bibliotheek “Leren Vereert” is op het uitstekende denkbeeld gekomen, wanneer door de CAO een bepaald onderwerp in voordracht of cursus wordt behandeld, onder de deelnemers dezer spreekbeurten een speciaal uittreksel uit haar catalogus te verspreiden waarin de titels zijn opgenomen van de werken die in de bibliotheek kunnen geraadpleegd worden. Aldus werden naar aanleiding van een voordracht door Dr Jan L. Broeckx over Mozart een prospectus verspreid, waarin de titels van de werken handelend over muziek in componisten werden vermeld. In het blad van de Natuurvrienden werd voor de Gentse lezers een bijvoegsel overhandigd, waarin alle titels werden vermeld van boeken die voor reizen en trekken, kennis van de natuur, in aanmerking komen.*”

werking een autonoom bestaan. Albert Bracke schreef nog in zijn Verslag 1946 – 1956 dat hij zou proberen de komende jaren meer verenigingen die ook in het Feestlokaal gevestigd waren te betrekken bij de werking van de bibliotheek, namelijk “*de Socialistische Studiekring, de Vrouwenfederatie, ACOD sectie onderwijs, de leerlingen van de Kadernschool, het personeel van de partij-instanties, enz.*”²¹⁸

²¹⁸Albert Bracke, Verslag, p 11

Het verenigingsleven

Het Feestlokaal van Vooruit was geen onafhankelijke entiteit. Het gebouw was deel van de culturele infrastructuur van de socialistische beweging in het breed en van de S.M. Vooruit in het bijzonder. Dit wil zeggen dat het gebouw plaats verschafte voor allerlei socialistische culturele activiteiten. Een veelgehoorde vergelijking in dit verband is de bijenkorf: het Feestlokaal omvatte een zwerm van culturele groepen, politieke en coöperatieve bedrijvigheid, syndicale vergaderingen, militantenbijeenkomsten, bijeenkomsten van de verenigingen die onder mutualiteit Bond Moyson vielen,... Niet alle activiteit in het Feestlokaal was dus cultureel. We beperken ons in dit betoog voornamelijk tot de socio-culturele verenigingen zoals Harmonie Vooruit en permanente culturele activiteit van de Vrijzinnige Werkmans bibliotheek Leren Vereert. Sportgroepen, zoals de Turnclub Vooruit, laten we in dit betoog buiten beschouwing. We belichten in een volgend hoofdstuk ook kort de activiteit van de CAO, maar beperken ons tot de twee voornaamste initiatieven in het Feestlokaal: de Cinéclub en de Music Club.

De verenigingen die onder de koepel van de coöperatie ageerden hadden doorgaans een vaste stek in het gebouw, maar ook vanuit het socio-culturele leven van de andere partij-instanties kon beroep worden gedaan op de ruimtes in het Feestlokaal van Vooruit. In vele gevallen is het zelfs niet zo duidelijk onder wiens vlag welke vereniging werkte. De meeste clubs en verenigingen waren dan ook niet zuiver coöperatief van stempel.

Hoewel elke kring zich in haar eigen relatief vastomlijnd terrein bewoog, is er sprake van veel overlappingsen, en een situatie van ordelijke chaos. We denken bijvoorbeeld aan voordrachten. Deze konden vanuit het Emile Vandervelde Instituut, de CAO, de Socialistische Studiekring, ATB de Natuurvrienden, ... Iedere vereniging of organisatie vertrok vanuit haar eigen programma voor volksoopvoeding. Er was weinig sprake van coördinatie, hoewel de CAO hiertoe verdienstelijke pogingen ondernam. Deze waren echter voornamelijk gericht op een grotere samenwerking op interregionaal vlak. Vanuit de CAO zelf is er ook enige gelatenheid:

“Onze socialistische beweging in Vlaanderen is zo veelzijdig in haar dagelijkse activiteit en legt tengevolge hiervan onophoudend beslag op haar mensen; ons volkskarakter is zo gesteld op collectieve uitbundigheid, dat het, vooral in kleinere plaatsen, een heksentoer is kleinere studiegroepen permanent in het leven te houden. Toch moeten wij in die richting gaan. We doen het met onze kaderscholen, soms doen we het met onze jong-socialisten, al is de gebruikte methodiek nog verre niet wat ze zou kunnen zijn.”²¹⁹

²¹⁹Opvoeding, VII, 4 (1954), p 8

We bespreken in hetgeen volgt de belangrijkste verenigingen die in de periode van 1946 tot 1956 actief waren in het Feestlokaal van Vooruit. De besprekingen zijn verre van eenvormig. Dit komt omdat we ons moesten aanpassen aan wat in de archieven voorradig was. We hebben geprobeerd om exemplarisch in te gaan op een aantal specifieke gebeurtenissen, maar om niet te verdrinken in de enorme reeks concerten, feesten, vergaderingen, tentoonstellingen en dergelijke meer, hebben we het bewust gehouden bij een aantal steekproeven, die ons inziens representatief zijn voor de werking van de respectievelijke kringen. Waar mogelijk hebben we de specifieke cultuurvisie van de diverse verenigingen proberen duiden aan de hand van wat zij daar zelf over schreven.

Harmonie Vooruit

Harmonie Vooruit was het culturele parapluje van S.M. Vooruit. De Harmonie viel helemaal onder coöperatieve voogdij, en bereikte in de naoorlogse jaren een hoog muzikaal niveau. Ze nam twee keer deel aan het Provinciale Muziektornooi, en bereikte beide keren de hoogste categorieën, een eer die voor geen enkele andere Oost-Vlaamse rode harmonie was weggelegd. Ze was dan ook consequent prominent aanwezig op allerhande coöperatieve en politieke manifestaties. De harmonie liep jaarlijks mee in de Gentse 1 mei stoet, organiseerde concerten in het Feestlokaal in het winterseizoen, en trad geregeld buiten en op verplaatsing op, zelfs tot in het buitenland.

De Harmonie heeft zelf geen archieven nagelaten. We vonden in het Amsab een jubileumuitgave uit 1961 ter gelegenheid van haar 75-jarig bestaan, en 4 jaarverslagen van de periode 1954 – 1957. We richten ons voornamelijk op de hervatting van haar werkzaamheden en haar activiteiten in het Feestlokaal van Vooruit. Door haar grote bedrijvigheid en het beperkte aantal bronnen kunnen we onmogelijk naar volledigheid streven, maar we proberen in hetgeen volgt toch een blauwdruk te geven die ons inziens indicatief is voor de werking van de harmonie.

Voorgeschiedenis

De Harmonie bestond reeds sinds 1886, toen het werd opgericht als muziekkorps om propagandistische activiteiten zoals vergaderingen en betogingen muzikaal te omlijsten.²²⁰ Die hoedanigheid zou ze blijven bewaren, maar gaandeweg werd haar werking niet langer alleen propagandistisch van aard, maar sloop de kunstzin binnen, en werd de artistieke component van de harmonie een primordiaal gegeven.

²²⁰Beknopte geschiedenis der Harmonie Vooruit Gent 1886 – 1961, Gent, S.M. Het Licht, 1961, p 11

Harmonie Vooruit was het culturele paradepaardje van de Gentse coöperatieve beweging. Sinds haar ontstaan was het altijd S.M. Vooruit geweest die de harmonie financieel en materieel ondersteunde, dit wil zeggen: ze voorzag haar van materiaal en instrumenten, en betaalde de dirigent. Toch trad Harmonie Vooruit niet alleen aan op coöperatieve manifestaties, ze werd gezien als het muziekkorps van de BSP.²²¹ Haar aanwezigheid op allerhande partijvieringen en stoeten getuigt van het brede engagement van het muziekkorps. Ze ontving overigens ook werkgelden van andere partij-instanties. Zo besloot de ABVV eind 1947 de Harmonie financieel te ondersteunen.²²² Ook na de oorlog zou op dit elan verder worden gegaan. Maar naast deze ondersteunende rol, organiseerde de harmonie ook concerten op zichzelf, waarbij ze de klassieken niet schuwde. Later, midden de jaren '50, kwam er ook meer moderne muziek binnen in het repertoire onder invloed van de nieuwe dirigent, Alois De Bock. Het repertoire van de muziekring was dus erg breed: partijliederen en -marsen, klassieke muziek en moderne composities.

De Tweede Wereldoorlog was niet zacht geweest voor de Harmonie, die moest vaststellen dat haar aantallen sterk verminderd waren. Ze kwam er echter snel weer bovenop. Ze werd vanuit de partij gestimuleerd om haar werking weer snel op peil te brengen om activiteiten luister bij te zetten, en er werden nieuwe jonge muzikanten aangetrokken. Léon Torck, die voor de oorlog voorzitter was van de Marxkring, werd als nieuwe dirigent aangetrokken. Op 19 oktober 1944 zien we al het eerste zoekertje verschijnen van de harmonie met een oproep te vergaderen in Ons Huis.²²³ Op 1 mei 1945, de eerste 1 mei-viering na de bevrijding, stond het muziekkorps alweer vooraan in de feeststoet. Ondertussen had ze ook onderdak gevonden in Ons Huis, aangezien de normale ruimte in het Feestlokaal niet beschikbaar was. Pas in 1953 zou de harmonie terug verhuizen naar het Feestlokaal. De repetities gingen door op vrijdagavonden in de Domzaal. Ook de muziekschool van de harmonie vond daar haar stek, elke vrijdag werden er muzieklessen gegeven voor de repetitie.²²⁴

Er kwamen nog oproepen om muzikaal aangelegde partijgenoten te ronselen voor een numeriek sterke harmonie. Om diezelfde reden fusioneerde de harmonie in 1945 met een aantal kleinere muziekkorpsen, namelijk fanfare “De Volksvrienden” en “De Voorwacht” van Sint-Amandsberg. Léon Torck was vast van plan de harmonie opnieuw tot een hoog niveau te tillen.²²⁵ Fanfare “De Volksvrienden” zou echter haar draai niet vinden in de harmonie. In 1947 zou ze bij het beheer van S.M. Vooruit smeken om terug een onafhankelijk bestaan te leiden, en zich terug uitsluitend bezig te houden met muzikale omlijsting van partijpropaganda. De beheerraad stemde hiermee in, en De

²²¹Beknopte geschiedenis der Harmonie Vooruit Gent 1886 – 1961, Gent, S.M. Het Licht, 1961, p 37 - 38

²²²24, 56, 10/01/1947

²²³Dagblad Vooruit, 19/10/1944, p 2

²²⁴Beknopte geschiedenis der Harmonie Vooruit Gent 1886 – 1961, Gent, S.M. Het Licht, 1961, p 28

²²⁵Dagblad Vooruit, 19/04/1945

Volksvrienden zouden hun repetities mogen blijven houden in het Feestlokaal van Vooruit.²²⁶

In 1946 was de harmonie weer volop aanwezig in het rode cultuurleven, met in totaal 37 activiteiten, van concerten tot stoeten.²²⁷

In maart 1947 nam ze deel aan het Provinciaal Tornooi, en kwam uit in de categorie “uitmuntendheid”, de tweede hoogste klasse voor muziekkorpsen, een opsteker van formaat. Harmonie Vooruit was hierbij het enige socialistische muziekkorps dat zo hoog eindigde, hetgeen een illustratie is van haar muzikale niveau. Toch was dit niet genoeg, het werd gezien als een “*aansporing voor grotere inspanningen in de toekomst*”. Er werd van de gelegenheid gebruik gemaakt om opnieuw nieuwe krachten te ronselen en kinderen aan te moedigen zich aan te sluiten bij de muziekschool.²²⁸ Léon Torck was een strenge orkestmeester die veel vroeg van zijn muzikanten. Hoewel het tornooi gewonnen was, deed hij eind 1947 nog zijn beklag bij de voorzitter dat het niveau weer aan het verzwakken was. De reden hiervoor was nalatigheid van de muzikanten, waarvan er een aantal systematisch niet kwamen opdagen op de repetities.²²⁹

Er was dus duidelijk een spanningsveld merkbaar tussen de ambities van het bestuur en van de leden. De greep van de coöperatie op de kring was ook duidelijk voelbaar. Harmonie Vooruit kon bijvoorbeeld niet zelf beslissen over haar eigen repertoire, zo keurde de beheerraad van S.M. Vooruit in augustus 1948 het verzoek van de Harmonie goed om haar repertoire “*geleidelijk aan*” te vernieuwen. Ook de toelating om in het volgende werkingsjaar een concert op verplaatsing te organiseren moest langs de coöperatie passeren.²³⁰

Harmonie Vooruit heeft zich desalniettemin in de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog nog goed weten te handhaven. Reeds in het interbellum was het aantal rode muziekkorpsen sterk aan het slinken. Harmonie Vooruit was zowat de enige van de vroegere partijkorpsen die nog overschoot, laat staan op een hoog niveau kon blijven spelen.²³¹

Als illustratie van de brede activiteit van de harmonie, nemen we hier het jaarprogramma van 1955 over²³²:

20/03	<i>Concert in Feestlokaal tgv de opening van de Coöperatieve Tentoonstelling Definitief afscheid van Meester Torck – eerste concert o.l.v. Alois De Bock</i>
30/03	<i>Betoging in kader van de schoolstrijd</i>
30/04	<i>Mei-avondconcert in het Feestlokaal</i>
01/05	<i>1 mei-betoging</i>

²²⁶24, 55, 31/05/1947

²²⁷Beknopte geschiedenis der Harmonie Vooruit Gent 1886 – 1961, Gent, S.M. Het Licht, 1961, p28

²²⁸Beknopte geschiedenis der Harmonie Vooruit Gent 1886 – 1961, Gent, S.M. Het Licht, 1961, p 28
Dagblad Vooruit, 20/05/1947

²²⁹233, 1198, ongedateerd, vermoedelijk september 1947

²³⁰24, 56, 28/08/1948

²³¹Beknopte geschiedenis der Harmonie Vooruit Gent 1886 – 1961, Gent, S.M. Het Licht, 1961, p 37

²³²Jaarverslag Harmonie Vooruit 1955, Gent, S.M. Het Licht, [1956], p 6

08/05	<i>Eerste concert op de Kouter</i>
22/05	<i>Tweede concert op de Kouter</i>
27/05	<i>Betoging t.g.v. meeting in Handelsbeurs</i>
12/06	<i>Derde concert op de Kouter</i>
26/06	<i>Propaganda betoging officieel onderwijs te Oostende</i>
03/07	<i>Betoging en concert te Wetteren – Internationale Coöperatieve Dag</i>
21/08	<i>Vierde concert op de Kouter</i>
04/09	<i>Concert te Brugge t.g.v. het 35 bestaan van de Harmonie Werkerswelzijn</i>
11/09	<i>Opluisteren vrouwenbetoging</i>
28/10	<i>Eerste repetitieconcert in de muziekzaal</i>
01/11	<i>Rouwbetoging</i>
24/11	<i>Concert Lousberggesticht</i>
26/12	<i>Kerstconcert met Gemengd Koor De Anselevrienden in samenwerking met CAO in het Feestlokaal (Cinemazaal)</i>

Concerten in het Feestlokaal grepen doorgaans in het winterseizoen plaats. Net zoals de Marxkring, zou de harmonie in de zomer geregeld te vinden zijn in de kiosk aan de Kouter.

Harmonie Vooruit en het Feestlokaal

Op 17 november 1946 zou de Harmonie haar eerste concert sinds het uitbreken van de oorlog geven in het Feestlokaal van Vooruit, met medewerking van twee zangers uit het Gentse Conservatorium. Ze opende met “Marche commémorative” van Tchaikovsky, en speelde verder nog muziek van Jef Van der Meulen²³³ en Jules Massenet.²³⁴ Het succes zou die winter nog drie keer herhaald worden, telkens in het Feestlokaal van Vooruit. Elk van deze winterconcerten werd ingericht door verschillende partij- instanties: de eerste twee door S.M. Vooruit, het derde door Dagblad Vooruit en het vierde door de Bond Moyson.²³⁵ Ook de andere partij-instanties deden dus beroep op de harmonie.

Uit hetgeen hierboven reeds beschreven werd blijkt al dat de Harmonie verre van alleen in het Feestlokaal werkzaam was. Tot 1953 werden de repetities in Ons huis gehouden, waarna ze verhuisde naar de Marxkringzaal in het Feestlokaal van Vooruit, die op kosten van S.M. Vooruit helemaal vernieuwd werden en omgedoopt worden tot Jef Van der Meulenzaal.²³⁶ Het valt op dat deze beslissing vrij laat gevallen is. Een mogelijke oorzaak hiervoor is het feit dat Ons Huis aan de ABVV zou worden verkocht om de coöperatie meer financiële ademruimte te geven.

In tussentijd vormde het Feestlokaal wel het toneel voor diverse concerten van de Harmonie, zowel

²³³Jef Van der Meulen (1869 – 1931), een Gents componist die sterke banden had met de Gentse socialistische beweging. Hij was onder andere dirigent bij Harmonie Vooruit en schreef diverse muziekstukken voor de socialistische beweging.

²³⁴Dagblad Vooruit, 18/01/1946

²³⁵240, 55, 22/11/1947

²³⁶Beknopte geschiedenis der Harmonie Vooruit Gent 1886 – 1961, Gent, S.M. Het Licht, 1961, p 29

als muzikale omlijsting van partijgebeurtenissen zoals de 1 mei vieringen, eerbetonen, en feestelijkheden bij speciale gebeurtenissen, als op zichzelf staande kunstconcerten waarbij de Harmonie haar kunnen demonstreerde.

De Harmonie trad bijvoorbeeld jaarlijks op in het Feestlokaal ter gelegenheid van de coöperatieve tentoonstellingen, die traditioneel in de maand maart doorgingen. Verder werden er geregeld kunstconcerten belegd in het winterseizoen. Ook bij plechtigheden in het Feestlokaal werd de harmonie geregeld ingeschakeld. Als voorbeeld hiervoor nemen we de plechtige inhuldigingsfeesten van de nieuwe coöperatieve magazijnen op 6 oktober 1956. De Harmonie trad op beide data op samen met het Gemengd Koor de Anseelevrienden met een concert dat gewijd was aan de werken van Jef Van der Meulen. Een week daarvoor trad ze met hetzelfde programma op voor de gepensioneerde leden van S.M. Vooruit, die ter dezer gelegenheid een erediploma kregen uitgereikt.²³⁷

Dat Harmonie Vooruit het troetelkind van S.M. Vooruit, mag blijken uit de riantе toelagen die het muziekkorps ontving van de coöperatie. We vonden geen gegevens terug over de verdeelsleutel van vzw Volksontvoogding, enkel een ongedateerd document in de briefwisseling van Emile Vergeylen, dat naar onze vermoedens geschreven is in 1950. Hierin maakt hij melding van de verdeling van de toelages die werden uitgereikt aan de kunstkringen onder de voogdij van S.M. Vooruit. Harmonie Vooruit ontving veruit het grootste bedrag, met 70 000 frank. Het mannenkoor Marxkring kreeg slechts 12 000 frank, Vrijzinnige Werkmansbibliotheek Leren Vereert 5000 frank. Het Comité voor Arbeidersopvoeding van de CAO ontving 14 314 frank.²³⁸ In 1949 kreeg de harmonie nog de 20 000 frank toegeschoten die S.M. Vooruit winst had gemaakt op de coöperatieve tentoonstelling.²³⁹

In 1954 zou Harmonie Vooruit haar succes op het Provinciaal tornooi van 1947 nog overtreffen. Ze bereikte de eredivisie, de hoogste categorie in het tornooi, met een uitvoering van “Mouvement Symphonique” van M. Poot, en “Italiaans Capriccio” van Tchaikovsky.²⁴⁰

Daarmee bewees ze andermaal dat ze ook buiten socialistische middens een bijzonder hoog muzikaal niveau haalde. Het zou meteen een van de laatste wapenfeiten zijn van Léon Torck als dirigent van de harmonie. Eind 1954 zou hij de dirigeerstaf bij Harmonie Vooruit neerleggen om de functie van directeur in het Koninklijk Muziekconservatorium in Gent te bekleden. Begin maart werd een opvolger aangewezen: Alois De Bock, die voordien solist was bij het orkest van het NIR (Nationaal Instituut voor de Radio- omroep). Hij werd officieel aangesteld als dirigent op 22 februari 1955.²⁴¹ Zijn loon, dat hij ontving van S.M. Vooruit werd vastgelegd op 2500 frank per

²³⁷24, 58, 07/04/1956

²³⁸233, 1188, [1950]

²³⁹24, 56, 09/04/1949

²⁴⁰Jaarverslag Harmonie Vooruit 1954, Gent, S.M. Het Licht, [1955], p 4

²⁴¹Jaarverslag Harmonie Vooruit 1955, Gent, S.M. Het Licht [1956]

maand.²⁴²

De Bock zou een vernieuwende wind met zich mee brengen, er werd een moderner repertoire geïncorporeerd in het klassieke repertoire van de harmonie. Het eerste experiment greep plaats op het Kerstconcert dat de CAO organiseerde op 16 december 1955. De Bock schreef hier zelf het volgende over: *“1955 zal voorzeker een ommekeer in de geschiedenis der Harmonie betekenen. Onze kunstkring is in het domein van het modern repertorium getreden. Dit was niet gemakkelijk, men moest durven en we hebben dit gedaan. Het concert van 26 december was wat het moderne genre betreft, een proef. Het groot succes welke we hebben bekomen is een aansporing om die richting verder te gaan. Het publiek, i.z. de jeugd, heeft een voorkeur voor de moderne muziek. Onze harmonie mag hieraan niet onverschillig zijn. Het is nodig dat we werken uitvoeren uit het moderne repertorium. Dit kan slechts meer belangstelling opwekken voor de harmonie. Dit wil niet zeggen dat we het klassieke repertorium verlaten. In onze concerten dient echter voortaan ook een plaats voorbehouden voor moderne muziek. Het nieuwe genre is niet gemakkelijk. De uitvoering ervan vergt inspanning. We zullen die overwinnen...”*²⁴³ De harmonie probeerde op deze manier dus op een bescheiden manier meer aantrekkingskracht uit te oefenen op de jeugd.

De Bock zou ook een nieuwe formule invoeren: geïnteresseerden konden in de wintermaanden repetitieconcerten van de harmonie bijwonen, om de band tussen de kring en het publiek te verstevigen.²⁴⁴

Opvoedende taak

Harmonie Vooruit zag voor zichzelf ook een opvoedende taak weggelegd. *“Buiten het opluisteren van betogingen, stoeten, vaandelinhuldigingen en andere prestaties, heeft de harmonie Vooruit toch een tweede en evenzo belangrijke bestaansreden, namelijk de culturele ontwikkeling van ons volk!”*

Deze opvoedende taak was drievoudig.²⁴⁵

Het publiek moest worden voorgelicht. De Harmonie moest het publiek vertrouwd maken met zowel de klassieken als met het nieuwere repertoire. Het zou echter pas eind 1955 zijn dat de Harmonie een concert zou geven met modernere muziek.

Een tweede component van de opvoedende taak was evident: muziekonderricht aan jonge en oudere muzikanten. De Harmonie beschikte over een muziekschool, die “het streven naar volmaaktheid” moest ondersteunen. Hieruit moesten dan op termijn nieuwe muzikanten komen die haar rangen

²⁴²24, 57, 20/11/1954
24, 57, 05/03/1955

²⁴³Jaarverslag Harmonie Vooruit 1955, Gent, S.M. Het Licht, [1956], p 10

²⁴⁴Jaarverslag Harmonie Vooruit 1956, Gent, S.M. Het Licht, [1957], p 9

²⁴⁵Beknopte geschiedenis der Harmonie Vooruit Gent 1886 – 1961, Gent, S.M. Het Licht, 1961, p 39

moesten versterken. Ze eiste ook van alle leden dat ze regelmatig op de repetities aanwezig waren, om zo tot vlekkeloze uitvoeringen te kunnen komen.

De derde component was een socialistisch ideaal, dat kon doorgetrokken worden naar alle rode kunst- en vermaakkringen: het stimuleren van de gemeenschapsgeest, al zag de harmonie haar rol wel specifieker: *“De muziek is, zoals vele andere takken, een specifieke gemeenschapskunst! (...) Immers, het gaat hier om een gezamenlijk beleven van een muzikaal gewrocht.(...) Nochtans vergt dit alles een grote inspanning en opoffering van de leden! Kan die inspanning hedendaags nog wel worden geleverd door de jongere krachten? Teveel van onze jongeren aanzien het aanleren van de muziek als een last, een overbodig iets. Zij zoeken ontspanning daar waar geen inspanning vereist wordt. Hoeveel beter war het diezelfde muziek aan te voelen en te doorleven als uitvoerder dezelfde; welke aangename uren zou het gezamenlijk oefenen bezorgen en hoe trots zou men zich voelen na een geslaagde uitvoering.”*²⁴⁶

Om terug te keren op het muziekonderwijs. De Harmonie hield in haar lokaal elke woensdag en vrijdag lessen in notenleer, en instrumentale lessen voor koperblazers, klarinet, saxofoon, slagwerk en hoorns.²⁴⁷ In 1954 werd de muziekschool verder uitgebouwd en werden er nieuwe leerlingen gerekruteerd, die werden aanzien als potentiële reserve voor de harmonie. In 1954 waren er 21 regelmatige leerlingen.²⁴⁸; in 1955 waren dat er 35²⁴⁹, in 1956 waren het er 28, een aantal leerlingen was volleerd genoeg om over te stappen naar de harmonie..²⁵⁰

Tot slot: in het jaarverslag van 1956 vonden we een overzicht van het uitgevoerde repertoire van 1956, dat sinds dat jaar voor het eerst systematisch werd bijgehouden door de bibliothecaris van de vereniging. We nemen het hier over als illustratie²⁵¹:

1. *Marsen: 20-tal, waaronder de nieuwe Anseele-mars van D. Sternefeld, werden tijdens de concerten uitgevoerd. Deze ten gehore gebracht tijdens de optochten laten we buiten beschouwing.*
2. *Openingsstukken: 10 uitvoeringen waaronder: Egmont, Floralies (3 maal), De Barbier van Sevilla (2 maal), Tannhauser, De Barakspelers, Chicago*
3. *Baletten: Faust, Russisch Ballet, Coppélia (2 maal), Milenka*
4. *Werken Van Jef Van der Meulen: Liva, de Vlasgaard, Rode Liederenkrans, Eicos en Doorheen de Werken van Jef Van der Meulen*
5. *Walsen: Madriparivienne, Beminnen – Drinken en Zingen, Artiestenleven*

²⁴⁶Beknopte geschiedenis der Harmonie Vooruit Gent 1886 – 1961, Gent, S.M. Het Licht, 1961, p 39

²⁴⁷Jaarverslag Harmonie Vooruit 1954, Gent, S.M. Het Licht, [1955], p 8

²⁴⁸Jaarverslag Harmonie Vooruit 1954, Gent, S.M. Het Licht, [1955], p 5

²⁴⁹Jaarverslag Harmonie Vooruit 1955, Gent, S.M. Het Licht, [1956], p 7

²⁵⁰Jaarverslag Harmonie Vooruit 1956, Gent, S.M. Het Licht, [1957], p 10

²⁵¹Jaarverslag Harmonie Vooruit 1956, Gent, S.M. Het Licht, [1957], p 13

6. *Diverse: Het Land van de Glimlach (2 maal), Splendid Guards, Zweedse Rapsodie, La Chanson des Nids (duo klarinetten), London Guards, Sabeldans, Impromptu (voor klarinetten), Belgische Rapsodie (2 maal), Anseelied, Terugkeer uit de Gevangenis van Edward Anseele, Fandango, Blue Mirage, 3 successen van Cole Porter, Espana Cami, A Trumpetter's Lullaby.*

Marxkring

Het Socialistische Mannenkoor Marxkring was een coöperatief socialistische mannenkoor met een lange voorgeschiedenis. Er is weinig tot niets van archieven overgebleven, hoewel de kring ongeveer 70 jaar bestaan heeft. In het Amsab vonden we wel een aantal programmabrochures en het tijdschrift van het koor dat tweemaandelijks liep tussen 1950 en 1958, enkel de jaargangen 1955 - 1954 en 1955 -1957 zijn volledig bewaard gebleven. Het bevat naast gedetailleerde informatie over de concerten van de Marxkring voornamelijk historiografische artikels over de geschiedenis van de zangkunst, muzikale stromingen, duiding bij verschillende componisten en dergelijke meer, meestal waren deze van toepassing op de concertprogramma's. Ook werden er korte muzieklessen in opgenomen. Hierin kunnen we de opvoedkundige visie van het koor zien doorschemeren. *“Het ligt inderdaad in onze bedoeling, buiten onze concertprogramma's, enkele bijdragen te verzorgen, die handelen over muziek en zang en tegens het publiek op de hoogte houden van kunstmanifestaties. Dit is een begin; wij drukken nochtans de volle hoop uit, dat deze brochure tot een echt muzikaal tijdschrift moge uitgroeien. Het doel van de Marxkring is namelijk, bij onze leden, bij ons volk, de werkende massa, de kunstzin te ontwikkelen; de zangkunst te bevorderen tot voordeel van gezondheid en meer levensvreugd; medewerken tot het behoud van de Vrede.”*²⁵²

De Marxkring ontstond op 1 mei 1888 onder de vleugels van S.M. Vooruit, als zanggezelschap strijdliederen zou brengen op socialistische manifestaties. Ze zou zich van bij haar ontstaan tot de Tweede Wereldoorlog handhaven²⁵³ als een vaste culturele waarde in de Gentse socialistische middens. Na de Tweede Wereldoorlog hernam het koor al snel haar gebruikelijke werkzaamheden. Op 7 oktober, amper 1 dag na de bevrijding, vergaderde de Marxkring alweer in het Feestlokaal van Vooruit om haar activiteiten te hervatten.²⁵⁴ Niet snel daarna moest ze verhuizen naar Ons Huis, omdat de NAAFI het Feestlokaal had opgeëist. De repetities gingen door in Ons Huis. Het eerste

²⁵²Marxkring, 1950 – 1951, 2 (1), “Aan het publiek”, s.p.

²⁵³Marxkring, 1955, 5 (6), “Uit de geschiedenis van de Marxkring.” Dit artikel was bedoeld als aanzet voor een reeks artikelen over de geschiedenis van de Marxkring, en handelde beknopt over de periode van haar ontstaan tot de Eerste Wereldoorlog. Helaas werd de focus in de daarop volgende nummers verlegd naar notabele zangers die in het gezelschap hadden gezongen. Over de verdere werking van het koor in het interbellum en na de Tweede Wereldoorlog werd helaas niets geschreven.

²⁵⁴Dagblad Vooruit, 07/10/1944

naoorlogse publiek optreden was er al op 22 december 1944, met een *“een intiem familiesamenzijn met kerstboom voor de kinders en kleinkinders der leden”*, in het café van Ons Huis. Het koor zou haar hele repertorium en twaalf kerstliederen opvoeren.²⁵⁵

Op 16 november 1946 kon de Marxkring zich weer permanent vestigen in het Feestlokaal van Vooruit, in haar eigen zaal, de Marxkringzaal.²⁵⁶ Ze had haar eerste optreden in het Feestlokaal op dat moment al afgerond op haar Vlaamse Kermis, die doorging eind oktober datzelfde jaar.²⁵⁷

Het succes van het optreden op de Vlaamse Kermis in het Feestlokaal deed de bal rollen. Op 19 januari 1947 zou het tweede concert van de Marxking doorgaan in de Restaurantzaal van het Feestlokaal. *“Niettegenstaande de moeilijkheden van allerhande aard, waarmede de Marxking te kampen had en nog te kampen heeft, is hij er toch in geslaagd, na vijf jaar gedwongen rust, terug in het openbaar op te treden.”*²⁵⁸

Bij wijze van illustratie nemen we de belangrijkste activiteiten van de Marxking in 1954 over²⁵⁹:

18/02/1953 *Medewerking aan de herdenkingsplechtigheid Vader anseele*

16/05/1953 *Filmvertoning over Zuid-Afrika*

19/05/1953 *Medewerking Zuid-Afrikaanse liederen en dansen. Kunstavond ingericht door het Ministerie van Openbaar Onderwijs (Dienst voor Volksopleiding)*

11/09/1953 *Voordracht door de heer Wellens, licentiaat Germaanse filologie over L. Braille*
Muziekuitvoering door het Blindenkwartet van de Braille-Liga

27/09/1953 *Jaarlijks concert op de Kouter*

03/10/1953 *Bel-Canto avond door de leerlingen van de Zangschool J. Lambrecht, Antwerpen*

12/12/1953 *4e Galaconcert gewijd aan Jules Massenet.*

In de loop van 1953 werden 41 algemene herhalingen gehouden.

De Marxkring is nooit opnieuw kunnen opklimmen naar haar vooroorlogs niveau. Over het precieze aantal leden vonden we niets terug, we vonden echter wel een vergelijking met hoe het voor de oorlog moest zijn geweest: (in verband met een openluchtconcert op de Kouter *“Vele luisteraars hebben zich uitgesproken over de waarde van de Marxkring, niettegenstaande het kleine*

²⁵⁵Dagblad Vooruit, 22/12/1944, p 2

²⁵⁶24, 55, 16/11/1946

²⁵⁷Dagblad Vooruit, 16/10/1946, p 4

²⁵⁸Dagblad Vooruit, 12/01/1947

²⁵⁹Marxkring, 1954, 5 (3), s.p.

stemmenmateriaal waarover ons koor beschikt. Hier en daar vingen wij zelfs de volgende opmerking op: 'Waar is de schone tijd van de Marxkring toen de zangers de lucht deden trillen en de stemmen weerklonken tot ver over de Veldstraat.'²⁶⁰ Toch kon gesproken worden van een grote groep zangers: op het galaconcert van 24 februari 1951 waren er 100 zangers aanwezig voor een opvoering van "Cavalleria Rusticana", een opera van Pietro Mascagni.²⁶¹

Voor de jongeren lieten het afweten. In 1955 schreef de kring in haar tijdschrift over de "crisis die de Marxkring thans doormaakt". Zonder al te veel uitwijdingen wordt de schuld hiervan gelegd bij omstandigheden buiten de kring om. "*Sommigen ontzagen niets, noch niemand, en waren er slechts op uit om die te treffen, die alles gaven voor de Kunst, en voor de heropbeuring van de Marxkring. Voorstellen tot deelname aan festivals, feestelijkheden en kunstconcerten buiten de stad werden stelselmatig afgebroken, met als gevolg dat de leden, die het erg goed meenden met de Marxkring en alles in het werk stelden om de faam van onze koorzangvereniging hoog te houden, dat zij alle vertrouwen verloren, en op het punt stonden om de Marxkring te verlaten, waren zij niet tot het besef gekomen, door de overtuigende woorden van de huidige voorzitter, dat hun plicht hen verbood ons de rug toe te keren.*"²⁶² Er wordt hier dus duidelijk geïnsinueerd dat de Marxkring geboycot werd door het beheer van S.M. Vooruit. Vanuit de raad van beheer van S.M. Vooruit is de informatie even wazig, maar wordt de fout bij het bestuur gelegd. In de notulen wordt ook gewag gemaakt van een crisis binnen de Marxkring. Het bestuur zou de financiën niet goed beheren, en er zou een controle komen door een afvaardiging van de beheerraad.²⁶³

Er werd door het bestuur van het koor ook met de vinger gewezen naar de jongeren die actief waren in de Marxkring. Zij zouden voor interne verdeeldheid zorgen die ten koste ging van de werking van het koor.²⁶⁴ Er werd nog geklaagd over het gebrek aan interesse bij de jongeren. Ter gelegenheid van een huldiging van oud-leden van de Marxkring, op 17 november 1951 in de Restaurantzaal, schreef het tijdschrift het volgende: "Moge deze plechtigheid de jongeren aanzetten het voorbeeld te volgend van de gehuldigden, dan ware onze wens vervuld."²⁶⁵

Einde de jaren '1950 is de kring ermee opgehouden, vermoedelijk is ze rond 1958 opgegaan in het veel jongere Gemengd Koor de Anseelevrienden, dat opgericht was ter gelegenheid van de Anseeleherdenking van 1948. Het koor is onder de naam Anseelevrienden nog blijven bestaan tot 1974.²⁶⁶

²⁶⁰Marxkring, 1950 – 1951, 2 (1), "Aan de leden", s.p.

²⁶¹Marxkring, 1950, s.d., s.p.

²⁶²Marxkring, 1955, 5 (6), s.p.

²⁶³24, 58, 25/02/1956

²⁶⁴Marxking, 1955, 5 (6), s.p.

²⁶⁵Marxkring, 1951 – 1952, 3 (3), s.p.

²⁶⁶Archiefbeschrijving, Amsab, p 3

De Marxkring had een vrij breedsprakerige visie op haar culturele werk. We citeren uit het tijdschrift 'Marxkring':

Doel van de Marxkring:

De Kunstzin bij ons volk, de werkende massa, ontwikkelen en het opvoeden, opdat het van de kunst degelijker zou kunnen genieten.

De zangbeoefening bevorderen tot voordeel van de gezondheid en voor meer levensvreugde.

*Medewerken tot het behoud van de Rechten van de Mens en van de Vrede*²⁶⁷

Wat wil de Marxkring?

Wij willen de kracht, de levensvreugde, het Kunstgevoel van ons Volk verhogen.

Wij willen de Kunst brengen aan allen, die naar verrijking van gemoed streven.

*Wij willen bij allen de liefde doen ontwaken tot een hoger leven.*²⁶⁸

Gemengd Koor de Anseelevrienden

Het Gemengd Koor de Anseelevrienden werd opgericht ter gelegenheid van de inhuldiging van het standbeeld van Vader Anseele in 1948.²⁶⁹ Dit koor heeft geen eigen archieven nagelaten, we kunnen bijgevolg geen echte uitspraken doen over dit koor.

Het koor stond ook onder leiding van Léon Torck, net zoals Harmonie Vooruit en de Marxkring.²⁷⁰ Vermoedelijk ging de dirigeerstaf ook over naar Alois De Bock, toen Léon Torck in 1955 aangesteld werd als directeur van het Conservatorium.

Het gezelschap had, naar wij menen te kunnen afleiden, een gelijkaardige werking als Harmonie Vooruit en de Marxkring. Het koor trad op ter gelegenheid van feestelijkheden en partijgebeurtenissen. Zo vermelden we bijvoorbeeld de meiavond-feesten.²⁷¹ Een ander voorbeeld is het slotconcert van de Vlaamse Socialistische Cultuurweken, in samenwerking met Harmonie Vooruit en de Marxking op 15 oktober 1950.²⁷²

Samenwerkingen met Harmonie Vooruit kwamen veelvuldig voor. Zo traden beide muziekkringen bijvoorbeeld op bij de verjaardagsfeesten van de Bond Moyson en de opening van de coöperatieve

²⁶⁷Marxkring, 1950, s.d., s.p.

²⁶⁸Marxkring, 1951 – 1952, 3 (3), s.p.

²⁶⁹Interview met Gilbert Temmerman, 19/05/2009, p 7

²⁷⁰Interview met Elie Bradt, 12/06/2009 p 8

²⁷¹Interview met Elie Bradt, 12/06/2009 p 8

²⁷²Opvoeding, III, 10 – 11- 12 (oktober - november – december 1950), p 3

tentoonstelling op 28 maart 1954.²⁷³

Multatulikring

De Multatulikring was het belangrijkste socialistische amateurtheatergezelschap in de naoorlogse periode. Ze had sinds jaar en dag een uitstekende reputatie, en zou in de loop van haar bestaan verscheidene prijzen winnen. We beperken ons hier beknopt tot de activiteit van de Multatulikring in het Feestlokaal. Voor de algemene naoorlogse geschiedenis van de kring verwijzen we naar het werk hierover door Herman Balthazar.²⁷⁴

Het gezelschap was het enige Gentse rode theatergezelschap dat van tel was, we citeren het maandblad van de CAO: *“Het gaat met ons eens zo bloeiend socialistische toneellevens niet goed. Naar ons weten is het thans alleen nog de Multatulikring, die met klank het socialistisch toneellevens vertegenwoordigt.”*²⁷⁵

Het Multatulitheater zou in decennium waarover we het in deze scriptie hebben slechts vijf stukken opvoeren in het Feestlokaal van Vooruit. Opvallend is dat het pas in het seizoen 1951-1952 zou zijn dat de *Multa* haar eerste opvoering in dit gebouw zou houden. De Koninklijke Nederlandse Schouwburg (K.N.S.) zou tot 1964 de vaste thuisbasis zijn voor het gezelschap.

Multatulitheater zou haar werking reeds hervatten in 1944. Haar eerste opvoering “Het Wit Kruis” vond plaats in Ons Huis op de Vrijdagmarkt.. Datzelfde seizoen zou er nog één stuk volgen: 'De Jonge heer uit Cambridge' in de K.N.S.²⁷⁶

Het gezelschap zou in het seizoen 1945-1946 alweer bijna op volle toeren draaien, met vier voorstellingsreeksen in het K.N.S. en al 247 aangesloten leden bij het einde van het seizoen. Van dan af zou de Multatulikring tussen de vijf en de acht stukken per seizoen spelen.

Eind 1946 zou de Multatulikring beschikking krijgen over de Restaurantzaal van het Feestlokaal van Vooruit om haar repetities te houden.²⁷⁷

Toen het Gezelschap in mei 1947 het Provinciale Tornooi won, werd een huldigingsfeest georganiseerd op kosten van S.M. Vooruit. Er werd als beloning ook uitgekeken naar een aparte

²⁷³Harmonie Vooruit, Jaarverslag 1954, Gent, S.M. Het Licht, [1955], p 4

²⁷⁴Herman Balthazar, De Multatulikring. Kroniek over toneelcultuur en socialisme te Gent 1944 – 1974, Gent, Multatulikring, 1974

²⁷⁵ Opvoeding, I, 1 (okt 1947), p 15

²⁷⁶Herman Balthazar, De Multatulikring. Kroniek over toneelcultuur en socialisme te Gent 1944 – 1974, Gent, Multatulikring, 1974, p 81

²⁷⁷24, 55, 07/12/1946

repetitieruimte.²⁷⁸

Pas in het seizoen 1951 – 1952 zou het eerste stuk in het Feestlokaal van Vooruit er komen: *Happy Journey* van Thornton Wilder. Het tweede stuk volgde pas in het seizoen 1953-1954, met 'De Afwezige' van Cl. Spaak. Van dan af zou er elk seizoen een nieuw stuk in het Feestlokaal worden gespeeld²⁷⁹:

1951 – 1952 *Happy Journey* (Th. Wilder)

1953 – 1954 *De Afwezige* (Cl. Spaak)

1954 – 1955 *Een Inspecteur vraagt belet* (J.B. Priestley)

1955 – 1956 *Gevaarlijke Bocht* (J.B. Priestley)

1956 – 1957 *De Grote Race* (D. & C. Christie)

'De Afwezige' van Claude zou trouwens een primeur zijn in het Vlaamse toneellandschap: de Multatulikring zou als eerste *'theâtre en rond'* opvoeren, onder regie van Robert Maes. Dit is een moderne theatervorm waarbij het publiek de cast helemaal omsluit, er zijn met andere woorden geen coulissen, het podium staat in het centrum van de zaal. De eerste opvoering op 22 september 1953 werd georganiseerd als openingsactiviteit van de winterseizoen 1953 – 1954 van de Centrale voor Arbeidersopvoeding. De vertoning was gratis, maar er konden wel een aantal genummerde plaatsen gereserveerd worden aan 5 frank per persoon.²⁸⁰

Deze voorstellingen en rond werden gehouden in de Theaterzaal. Zoals de meeste producties van de Multatulikring hadden ze een aanzienlijk succes: meerdere vertoningen die werden bijgewoond door 200 à 300 man.²⁸¹

Het gezelschap beleefde in de periode na de Tweede Wereldoorlog tot midden de jaren '50 haar hoogdagen. Een belangrijke factor in deze was dat ze als enige een rol opnam in het vacuüm dat het Vlaamse toneellevens, en dat van Gent in het bijzonder, in deze jaren kende. Tegelijk kon de kring dankbaar gebruik maken van het feit dat het Gentse socialisme in de naoorlogse jaren snel terug in haar plooi viel en terugviel in haar vooroorlogse structuur. Herman Balthazar, zelf een tijdlang lid van en acteur in het gezelschap, verwoordt het treffend als volgt: *“Naar vooroorlogse traditie leeft de Gentse sociaal-demokratie in een groot en verguld ghetto waar men zich veilig, trots en sterk voelt. Het is voor de Multa een voedzame bodem. (...) De Multatulikring kon dus in deze woestijn een unieke plaats veroveren en alleen in de kleinzielige verzuiling van het politiek en*

²⁷⁸24, 55, 10/05/1947

²⁷⁹Herman Balthazar, *De Multatulikring. Kroniek over toneelcultuur en socialisme te Gent 1944 – 1974*, Gent, Multatulikring, 1974, p 81 - 85

²⁸⁰233, 1527, ongedateerd, “een buitenkansje voor de leden der Ciné-club”

²⁸¹Interview met Herman Balthazar, 14/05/2009, p 10

levensbeschouwelijk klimaat belette nog een grotere doorbraak.”²⁸² De gebondenheid aan de socialistische zuil, en het feit dat de *Multa* in die periode bleef vasthangen aan de formule van liefhebberstoneel, bleek inderdaad op termijn een grote handicap wanneer het aankwam op erkenning in het Vlaamse toneellandschap, het gezelschap werd niet serieus genomen in de vakpers. Gaandeweg zou de veilige socialistische zuil op de koop toe wegsmelten: het socialistische culturele leven in het algemeen zou slechts weinig verjonging kennen in de decennia na de Tweede Wereldoorlog. Concreet betekende dit voor de Multatulikring niet dat het ledenaantal of het aantal toeschouwers verminderde, maar dat het vooral de oude garde zou zijn die trouw bleef aan haar rode toneelgezelschap.²⁸³

²⁸²Herman Balthazar, *De Multatulikring. Kroniek over toneelcultuur en socialisme te Gent 1944 – 1974*, Gent, Multatulikring, p 2-3

²⁸³Herman Balthazar, op cit, p 4

Fotoclub Vooruit

Voorgeschiedenis en werking

Fotoclub Vooruit ontstond op 14 oktober 1922, als gezelschap van socialistische liefhebbers van de fotografie onder de vleugels van S.M. Vooruit. De werking van toen is grotendeels dezelfde gebleven doorheen de jaren, ook na de Tweede Wereldoorlog hervatte de kring al snel weer haar gewone activiteiten. Er waren tweewekelijkse vergaderingen die bestonden uit theoretische en technische lessen, praktijk, besprekingen. Er werden regelmatig excursies georganiseerd om op verplaatsing foto's te maken. Er was ook een politiek nut aan verbonden: de club werd ingeschakeld als kosteloze fotograaf van allerhande socialistische manifestaties en activiteiten. Ook in de Fotoclub kroop de coöperatieve geest van S.M. Vooruit: materiaal werd gezamenlijk aangekocht. De Fotoclub voorzag ook een bibliotheek van referentiewerken die voor alle leden toegankelijk was. Elk jaar vond er ook een Fotosalon plaats, een tentoonstelling van de werken van Fotoclub Vooruit, maar ook van een selectie aan inzendingen uit binnen- en buitenland. Aanvankelijk was het opzet lokaal, maar in 1932 werd het eerste Internationaal Fotosalon ingericht in het Feestlokaal van Vooruit.²⁸⁴

De club probeerde consequent op gelijke voet te blijven met nieuwe ontwikkelingen in de fotografie. Op technisch vlak was het voor de fotominnende arbeider zeker interessant bij de club aangesloten te zijn. Op inhoudelijk vlak werd er niet louter en alleen aan arbeidersfotografie gedaan, of beter aan sociaal geëngageerde fotografie om wantoestanden aan de kaart te brengen. Het opzet was vaak eerder artistiek van aard. Een inhoudelijke studie van de productie van Fotoclub Vooruit zou ons echter te ver leiden.²⁸⁵

In 1940 moest de club haar werking stopzetten toen de Duitse bezetter het Feestlokaal van Vooruit innam, en haar daarmee de mogelijkheid ontnam om nog te vergaderen. Toch werd er geprobeerd om nog enigszins normaal te functioneren, en werd het Internationaal Fotosalon in het Feestlokaal van Vooruit vervangen door een “Tentoonstelling van kunstfoto's door Gentse liefhebbers” in het Museum voor Sierkunst in de Jan Breydelstraat. Om nog recht te hebben op subsidies van het Ministerie voor Volksovoeding, moest Fotoclub Vooruit alle partijpolitieke, propagandistische

²⁸⁴ Rita Calcoen, Fotoclub Vooruit, in: Brood en Rozen, 2000, 4, p 51 - 53

²⁸⁵Rita Calcoen, p 54

elementen uit haar programma schrappen.²⁸⁶

Fotoclub Vooruit maakte zeer gedetailleerde en goede jaarverslagen. Het zou ons te ver leiden om werkelijk in te gaan op de eigenlijke clubwerking.

De fotoclub vergaderde geregeld in het Feestlokaal van Vooruit. Er werden cursussen gegeven voor beginnende en gevorderde fotografen en om de twee weken waren er voordrachten en debatavonden. Het archief van Fotoclub Vooruit is slechts fragmentarisch bewaard. Van de periode die we in deze scriptie behandelen zijn slechts de verslagboeken van de algemene vergaderingen van 1950, 1951 en 1952 bewaard gebleven. De verslagen van de bestuursvergaderingen lopen doorlopend tussen 1950 en 1956. Jaarverslagen zijn er van 1946, 1947, 1951 tot 1956. We hebben van deze laatste gebruik gemaakt om een zicht te krijgen op de naoorlogse werking van de club, aangezien ze vrij gedetailleerde oplijstingen geven van de geleverde prestaties. We houden bijgevolg geen chronologisch relaas, noch gaan we al te diep in op de specifieke activiteiten. Fotoclub Vooruit was wel een van de weinige cultuurkringen die in het Feestlokaal van Vooruit werkzaam waren die vrij consequent de achterliggende cultuurvisie bij haar werkzaamheden expliciteerde in zowel haar jaarverslagen als in het CAO mededelingenblad Opvoeding. We bespreken in hetgeen volgt een aantal van deze elementen, die als illustratie kunnen dienen van hoe een rode kunstkring haar eigen activiteiten in de retoriek verantwoordde. Ze beoogde zoals de meeste verenigingen meer te zijn dan louter een hobbyclub voor liefhebbers. Helaas hebben we, zoals bij de andere kringen niet genoeg materiaal kunnen vinden om dit te toetsen aan de realiteit, die naar onze mening ergens tussen de liefhebberij en opvoeding lag.

Zoals reeds vermeld, organiseerde de Fotoclub zich volgens een vast stramien. Elk jaar werd vanaf de maand januari of februari begonnen met het houden van vergaderingen, en werd er gedurende de loop van het jaar toegewerkt naar het jaarlijkse fotosalon dat traditioneel in oktober doorging in het Feestlokaal. We weten dat de Fotoclub haar lokaal in het Feestlokaal van Vooruit had, helaas vonden we nergens gespecificeerd waar dit precies was.

Na de Tweede Wereldoorlog

Na de bevrijding van Gent op 6 september 1944 bleef Fotoclub Vooruit verder gaan op dit elan. Ondertussen werden vergaderingen belegd in Ons Huis, dat de rol van het Feestlokaal grotendeels had overgenomen. Ook de gewone voordrachten, lessen en uitstappen gingen opnieuw naar bestvermogen door gegeven de omstandigheden in de nasleep van de oorlog. Het XXIe Fotosalon,

²⁸⁶Rita Calcoen, p 55

dat van start ging op 4 februari 1945 werd gehouden in het Museum voor Sierkunst en Nijverheid in de Jan Breydelstraat.²⁸⁷ Ook in 1946 zou het Fotosalon nog doorgaan in het Museum voor Sierkunst.²⁸⁸

Toen het Feestlokaal opnieuw open ging voor het publiek in september 1946 was er nog niet meteen sprake van de Fotoclub. Tot in november zouden de algemene vergaderingen nog plaatsvinden in Ons Huis op de Vrijdagmarkt.²⁸⁹

We nemen in hetgeen volgt 1947 als voorbeeld voor de jaarwerking van Fotoclub Vooruit. We vullen verder aan met gegevens uit de daarop volgende jaarverslagen.

Pas in 1947 zou de club terugkeren naar het Feestlokaal. Onmiddellijk kon de Fotoclub weer verdergaan op haar vaste stramien dat ze reeds voor de oorlog had ontwikkeld.

Op 18 januari zou ze haar eerste algemene jaarvergadering beleggen in het Feestlokaal, waarbij het jaarprogramma zou worden vastgelegd.²⁹⁰ Dit betekende meteen ook dat het jaarlijkse Fotosalon, het culminatiepunt van het werkjaar, opnieuw internationaal zou gaan. Er zouden grote inspanningen gedaan worden vanuit het bestuur om dit opnieuw op touw te kunnen zetten, aangezien de club in oktober 1947 25 jaar zou bestaan.²⁹¹

Ondertussen gingen de gewone activiteiten weer door, met voordrachten, uitstapjes en praktijklessen. De algemene vergaderingen verliepen traditioneel tweewekelijks. Vooral in het voorjaar en in de zomer waren er veel uitstappen gepland. Alles werd in het werk gesteld om de prestaties van de leden te laten groeien.²⁹² Er was jaar na jaar een beginnerscursus, die tussen de 12 en de 14 lessen in beslag nam, en een brede algemene basis meegaf voor de beginnende fotograaf.²⁹³

Als voorbeeld: in 1954 waren er 21 algemene vergaderingen. Hierbij waren inbegrepen: 11 voordrachten van diverse sprekers over diverse onderwerpen, 8 fotobesprekingen, 3 projecties van kleurfilm en dia's en 2 demonstraties van nieuwe fotoapparatuur. Er werd ook een debatavond georganiseerd over het clubleven. Er waren 5 uitstappen gepland en 4 fototochten doorheen Gent.²⁹⁴

De leden konden ook beroep doen op de uitgebreide bibliotheek van Fotoclub Vooruit. Hierin waren

²⁸⁷1198, 25/01/1945

²⁸⁸12, 49, Jaarverslag 1946

²⁸⁹Dagblad Vooruit, 09/11/1946, p 4

²⁹⁰Dagblad Vooruit, 17/01/1947, p 4

²⁹¹12, 50, Jaarverslag 1947, p 1

²⁹²12, 50, Jaarverslag 1947, p 1 en 2

²⁹³12, 54, Jaarverslag 1954, p 2

12, 55, Jaarverslag 1956, p 3

²⁹⁴12, 54, Jaarverslag 1954, p 2

allerhande technische en theoretische referentiewerken opgenomen. De club had ook een abonnement op allerhande binnen- en buitenlandse tijdschriften rond fotografie.²⁹⁵ In 1953 telde deze bibliotheek 195 boeken, en 8 abonnementen.²⁹⁶

Er werden ook 5 tweemaandelijks wedstrijden georganiseerd om de leden te motiveren. Elk jaar was er ook de Prijskamp Beker Anseele, geschonken door de Anseelestiting, met een opgelegd onderwerp dat steeds van toepassing was op de coöperatie. Zo was in 1948 het onderwerp “Het Monument Anseele”, en in 1949 “een fotomontage betreffende de bakkerij Vooruit”.²⁹⁷ Het was een van de zovele pogingen van de coöperatie om de leden van haar kunstkringen naar zich toe te trekken.. Deze prijsuitreiking vond plaats op de Fototentoonstelling zelf.²⁹⁸ Dit zou zich ook van jaar tot jaar herhalen.²⁹⁹

We nemen 1951 als voorbeeld. Er werden drie medailles uitgereikt in de internationale categorie, en drie binnen Fotoclub Vooruit. In de club zelf ging het goud naar “Contrasttover” van Jan Vermeulen, zilver naar “Bevroren Sneeuw” van Joseph Sterken en brons naar “Doodse stilte” van Norbert Van Assche. De Beker Anseele ging naar “Bij't kaartspel” van Norbert Van Assche.³⁰⁰ De titels van de foto's illustreren nogmaals dat Fotoclub Vooruit allesbehalve alleen aan propagandistische fotografie deed.

Er werd vanaf het begin van elk nieuw jaar toegewerkt naar de tentoonstelling, die traditioneel in oktober van start ging in de Brugzaal van het Feestlokaal, en twee weken duurde. *“Dat het eigen jaarlijkse fotosalon (...) steeds aanzien wordt als de bekroning van een gans jaar arbeid zal wel niemand verwonderen wanneer we zeggen dat elke voordracht, elke les, elke fototocht gehouden wordt met het oog gericht op deze tentoonstelling.”*³⁰¹

Jaar na jaar kon Fotoclub Vooruit rekenen op duizenden bezoekers. In 1954 waren dat er bijna 5000, het jaar daarop werd dit aantal overschreden, al werd er niet bij vermeld met hoe veel man.³⁰²

Begin oktober werd een jury samengesteld voor de foto's die in het salon zouden worden tentoongesteld. Ook externen werden hierbij gevraagd. Zo vonden we bijvoorbeeld in de briefwisseling van Emile Vergeylen, partijsecretaris en senator voor de BSP, en lid van de raad van

²⁹⁵12, 52, Jaarverslag 1952, p 5

²⁹⁶12, 53, Jaarverslag 1953, p 7

²⁹⁷24, 55 04/10/1947

24,56, 16/10/1948

²⁹⁸12, 50, p 3

²⁹⁹12, 54, Jaarverslag 1954, p 3

Rita Calcoen, p 55-56

³⁰⁰Opvoeding, V, 1-3 (oktober – december 1951), p 27

³⁰¹12, 53, Jaarverslag 1953, p 8

³⁰²Rita Calcoen, p 55

12, 55, Jaarverslag 1955

beheer van de S.M. Vooruit, verscheidene uitnodigingen.³⁰³

Het Fotosalon van 1947 zou voor het eerst sinds het uitbreken van de oorlog opnieuw een internationaal karakter hebben. De fotoclub reserveerde hiervoor de Brugzaal en het Rode en Blauwe Salon.³⁰⁴ Dat de kring van in den beginne ambitieus was, blijkt uit het enorme aantal geëxposeerde foto's: er waren 474 foto's geselecteerd van 146 deelnemers, die meer dan 600 foto's hadden ingezonden. *“En duimspijkertjes... wel 1500 moesten er in de muur worden gedreven, alvorens alle foto's op twee rijtjes kant en klaar aan de muren hingen.”* De tentoonstelling bestond uit drie delen: een internationaal gedeelte, een nationaal gedeelte, en een deel gereserveerd voor het werk van de Fotoclub zelf. Dit zou overigens de teneur zijn van alle jaarlijkse Fotosalons. Het internationale gedeelte vertegenwoordigde 17 landen, uit heel Europa, de V.S.A. en Canada en zelfs Midden- en Zuid- Amerika met Cuba, Brazilië, Argentinië en Uruguay. Het nationaal gedeelte bestond uit foto's van verwante socialistische kringen uit Brussel, Antwerpen, Charleroi, Mechelen, Kortrijk, Lier, Luik, Menen en Wervik. Fotoclub Vooruit stond zelf in voor 117 foto's.

Over de eigenlijke inhoud van het Fotosalon van 1947 komen we, zoals steeds, weinig te weten. De Coöperateur, hoewel natuurlijk zelf deel van de coöperatieve beweging en bijgevolg sterk 'rood' gekleurd, schreef: *“We mogen gerust beweren dat Fotoclub Vooruit prachtig geslaagd is in haar vooropgezette doel. Getuige daarvan de hedendaagse internationale tentoonstelling die zij nu amper 2 jaar na de bevrijding, kon inrichten en waaraan achttien landen deelnamen. We kunnen niet anders dan Fotoclub Vooruit hartelijk geluk wensen voor het gepresteerde werk en hopen dat ze in de toekomst haar faam zal weten hoog te houden.”*³⁰⁵ Het Dagblad Vooruit gaf een gedetailleerde bespreking van de tentoonstelling, met bondige analyses van een aantal geselecteerde foto's.³⁰⁶

Elk jaar was de opening van de tentoonstellingen traditiegetrouw een verzameling van notabelen die toespraken hielden om het gebeuren luister bij te zetten. In 1948 waren er zo toespraken van Gaston Crommen, burgemeester van Ledeberg, en waren Georges Nachez, voorzitter van S.M. Vooruit, Christ De Bruycker, voorzitter van het plaatselijke Comité voor Arbeidersopvoeding, August de Block, hoofdredacteur van het Dagblad vooruit, en dergelijke meer aanwezig.

Er werd vanaf 1949 ook jaarlijks een catalogus gedrukt door S.M. Het Licht, die ook het Dagblad Vooruit uitgaf.³⁰⁷ In het Amsab zijn deze catalogi bewaard vanaf 1951 tot en met 1974, mits een aantal hiaten.

Het Gentse Comtié voor Arbeidersopvoeding organiseerde ook elk jaar een aantal

³⁰³233, 1198

³⁰⁴24, 55, 22/03/1947

³⁰⁵De Coöperateur, 1947, november, p 4

³⁰⁶12, 50, krantenknipsels Dagblad Vooruit, oktober 1947

³⁰⁷Opvoeding, III, 1 (oktober 1949), p 7

wandelvoordrachten doorheen het Fotosalon, waarbij de voorzitter theoretische uiteenzettingen en duiding bij de werken gaf.

De Internationale Fotosalons volgden jaar na jaar hetzelfde stramien: het internationale, nationale en lokale luik bleven telkens behouden. De wandelvoordrachten voor de CAO werden een traditie. Elk jaar hingen er rond de 200 foto's uit.

Dat de organisatie bloeide in de jaren '50 mag spreken uit het feit dat Fotoclub Vooruit de drijvende kracht was achter de Socialistische Federatie voor Fotoclubs. De jaarlijkse fotosalons trokken inzendingen uit steeds meer landen aan. In 1949 waren dit er 21³⁰⁸, in 1951 was dit al opgelopen tot 31.³⁰⁹ In 1952 nam de Fotoclub, mede via de Socialistische Federatie voor Fotoclubs (cf. infra), deel aan zeven tentoonstellingen in binnen- en buitenland³¹⁰ In 1953 waren dat er 5, waaronder een internationale tentoonstelling in Munchen.³¹¹

Er werd ook naar samenwerking gezocht met andere socio-culturele verenigingen. Samenwerkingen met ATB De Natuurvrienden waren geen al te kleine stap. Deze vereniging organiseerde op zichzelf al regelmatig voordrachten die werden opgeluisterd met foto's. Zo werd op 19 december 1953 een voordracht gegeven door voorzitter Jan Vermeulen over "Toerisme en fotografie".³¹²

Op termijn zou deze veelheid aan activiteiten echter ten koste gaan van de kwaliteit, eind de jaren 1950 kloegen de leden over een teveel aan fotosalons: de kwaliteit van het werk zou er merkbaar op achteruit zijn gegaan.³¹³

Fotografie als opvoedingsmiddel

Van Fotoclub Vooruit zelf vonden we geen visieteksten. Niettemin kon voorzitter Jan Vermeulen vrij zijn opinies ventileren in Opvoeding, het tijdschrift van de Centrale voor Arbeidersopvoeding, eerst in zijn hoedanigheid van voorzitter van Fotoclub Vooruit, maar vanaf oktober 1950 als voorzitter van de Federatie voor Socialistische Fotoclubs, of SoFFoC. Deze federatie kreeg haar eigen rubriek in Opvoeding.

³⁰⁸Opvoeding, III, 1, (oktober 1949), p 7

³⁰⁹12, 51, Jaarverslag 1951, p 1

³¹⁰12, 52, Jaarverslag 1952, p 3

12, 52, Jaarverslag 1953, p 7

³¹¹12, 53, Jaarverslag 1953, p 7

³¹²12, 53, Jaarverslag 1953, p 7

³¹³Rita Calcoen, p 55

In de lente van 1950 schreef Vermeulen het volgende in zijn eerste rubriek, 'Fotografie en opvoeding': *“Derhalve heb ik mij voorgenomen aandacht te vragen voor de fotografie als opvoedingsmiddel. Niet om andere middelen te verdringen, maar om ze te vervangen waar nodig en aan te vullen waar mogelijk. We moeten de fotografie in breder kringen proberen propageren: zij heeft grote waarde als bevredigingster van onze zucht naar intellectueel genot en zij is een plaats waard naast andere kunstuitingen.”*³¹⁴

Fotografie moest een middel zijn om de persoonlijkheid uit te drukken. In clubverband streefde Fotoclub Vooruit ernaar om tot een gezamenlijk 'schoonheidsgevoel' te komen. De leden werden aangespoord om inspiratie te halen bij andere kunstvormen, voornamelijk bij de schilder- en beeldhouwkunst.³¹⁵

De Fotoclub was er zelfs van overtuigd dat het nodig was voor de amateur-fotograaf om zich bij een fotoclub aan te sluiten om er in te slagen kunstzinnige foto's te maken. Enkel in een gemeenschapsverband, door wederzijdse artistieke stimulatie kon de amateur zijn kunst vervolmaken. De fotoclub verleende ook de noodzakelijke theoretische en technische kennis via haar lessen, voordrachten, veldwerk en bibliotheek om te groeien als fotograaf.³¹⁶

Toch beschermde de Fotoclub zichzelf tegen al te zware kritiek door er op te wijzen dat het werk dat de leden produceerden niet het werk was van professionele fotografen, maar van dilettanten. Het was dan ook een berekend risico dat Fotoclub Vooruit haar eigen werk tentoonstelde naast de internationale inzendingen. Voorzitter Jan Vermeulen verdedigde zijn club in 1950 naar aanleiding van de Socialistische Cultuurweken in het Feestlokaal van Vooruit als volgt:

*“Hechte kameraadschap en verlangen naar het “mooie” maakt de band sterk genoeg om met een gezonde ploeggeest doorlopend van werkkraft [sic] te getuigen. De hele feitengeschiedenis van de club ligt in die paar zinnen geborgen.(...) De tentoongestelde werken van de leden kunnen geen topprestaties zijn: dat ware niet eerlijk. Het zou regelrecht tegen onze inzichten zijn, want we hebben te veel eerbied voor de moeizame opgang van de arbeider die slechts verlangt begrepen te worden, en meestal veel dieper voelt dan hij uitdrukken kan. Er ligt meer schoonheid in die opgang dan in de uiterlijke tekens er van. Fotoclub “Vooruit” heeft een hart; daar wordt het voor de bezoeker blootgelegd! Het publiek zal oordelen in hoeverre onze arbeidersclub krachten telt die met de beste van het buitenland kunnen wedijveren.”*³¹⁷

Jan Vermeulen was ook sterk gewonnen voor het idee om de krachten te bundelen en een

³¹⁴Opvoeding, 6-7, maart – april 1950

³¹⁵12, 53, jaarverslag 1953, p 1

³¹⁶12, 55, Jaarverslag 1955, p 1 - 2

³¹⁷Opvoeding, III, 10-11-12 (juli – september 1950), p 6

samenwerkingsverband te ontwikkelen tussen verschillende fotocclubs. Fotoclub Vooruit was op dit vlak de enige culturele vereniging die in het Feestlokaal van Vooruit gevestigd was, die actief aansluiting zocht bij andere kunstkringen. Later zou het voorbeeld nog gevolgd worden door de socialistische toneelkringen.

Vermeulen gebruikte het CAO-blad Opvoeding als platform om deze samenwerking te verwezenlijken. In het lentenummer van 1950 zou hij zijn eerste oproep lanceren. Het plan om tot een federatie van socialistische fotocclubs te komen, naar het voorbeeld van de Federatie van Socialistische Bibliotheken werd toen ter berde gebracht. Hij wilde de leefbaarheid van de individuele fotocclubs op die manier groter maken, door gemeenschappelijk naar subsidies te dingen, materiaal en kennis te verspreiden, en gezamenlijke activiteiten te organiseren.³¹⁸

In een volgend schrijven voor het zomernummer van Opvoeding, stuurde Jan Vermeulen een open brief in Opvoeding op aan om de krachten te bundelen.

We zijn best in de gelegenheid geweest om vast te stellen dat een zeer grote groep van mensen op zijn minst gezegd zeer sympathiek staat tegenover de fotografie als liefhebberij en dat een niet onbelangrijk gedeelte er van de perken van liefhebberij te boven gaat. De hele gamma van mogelijkheden vindt men onder de clubleden. Als we daarbij bedenken dat fotografie intellectueel en esthetisch genot biedt is het voor ons een raadsel dat er niet meer fotocclubs zijn in onze socialistische middens. Met onze zo beperkte krachten hebben wij toch het plan voor ogen daaraan te verhelpen en langs onze liefhebberij om onze “invloedssfeer” uit te breiden. Ik beschouw het als onze plicht door bevrediging van dat rechtmatig verlangen te bewijzen dat onze grote partij geen enkel onderdeel van de opvoeding tot mens verwaarloost. (...)Het is mede ons XXVe salon dat aanleiding gaf tot de inrichting van de socialistische cultuurweken. Het zou van ons standpunt uit onverantwoordelijk zijn de gelegenheid te laten voorbijgaan in eigen milieu de krachten samen te bundelen die met ons willen ijveren om de fotografie als opvoedingsmiddel te propageren.”³¹⁹

Op 7 oktober 1950 werd de Socialistische Federatie voor Fotoclubs opgericht, naar aanleiding van de Culturele weken die de CAO in oktober dat jaar had georganiseerd in het Feestlokaal van Vooruit. Fotoclub Vooruit had onder aansporing van de CAO contact gezocht met andere socialistische fotocclubs in Vlaanderen, namelijk Noorderlicht uit Zelzate, Sofoki uit Antwerpen, en Fotoclub Vooruit uit Menen, voor haar Fotosalon dat in het teken stond van de Culturele weken in Gent. Deze hadden tot doel de samenwerking tussen verschillende socialistische kunstkringen en culturele organisaties te bevorderen, en moesten tegelijk een demonstratie leveren van wat er allemaal

³¹⁸Opvoeding, III, 6-7 (maart-april 1950), p 7 - 8

³¹⁹Opvoeding, III, 10-11-12 (juli – september 1950), p 6 - 7

bewoog op het culturele terrein van de rode beweging. De Federatie werd die dag in een vergadering in het Feestlokaal van Vooruit gevormd. Fotoclub Vooruit nam van meet af aan het voortouw, als voorzitter van de Federatie werd dan ook de voorzitter van Fotoclub Vooruit, Jan Vermeulen gekozen.³²⁰

De SoFFoC werd geruggensteund door de CAO en de BSP. Clubs die zich wilden aansluiten moesten aangesloten zijn bij de BSP. De CAO zou haar gewoontelijke taak opnemen tegenover de federatie: ondersteuning door publiciteit, coördinatie, en subsidies. Dit laatste was voor een individuele club namelijk quasi onmogelijk geworden, gegroepeerd kon via de CAO aanspraak gemaakt worden op subsidies bij het Ministerie van Opvoeding. Alle ambities moesten kunnen worden verwezenlijkt met de *“kleinst mogelijke financiële last van de aangesloten clubs”*.³²¹

De doelstellingen van de federatie waren vrij ambitieus, artikel 4 van de statuten luidde: *“De Federatie stelt zich ten doel de juiste plaats te bepalen van de fotografie in het cultureel waardensysteem, haar waarde als uitingsdrang te verdedigen door het hoger opvoeren van de intellectuele en esthetische begaafdheid van haar leden.”* Verder zouden de kringen elkaar onderling steunen, lessen en voordrachten uitwisselen, gezamenlijke tentoonstellingen op poten zetten en zich nationaal en internationaal profileren.³²²

Op de volgende Fotosalons zou de SoFFoC dan ook een prominente plaats worden toegewezen.

De activiteiten van Fotoclub Vooruit en de drijvende kracht die ze vormde achter de SoFFoC, illustreert dat het socialistische verenigingsleven zich na de oorlog terug probeert op te werken als primaire vrije tijdsbesteding voor de arbeider. De socialistische idealen van volksontvoogding door opvoeding spraken sterk doorheen de retoriek van Fotoclub Vooruit, maar deze lijken toch eerder een herkauwing van het bekende thema, maar dan specifiek op fotografie toegepast. Naast een interessante liefhebberij om de vrije tijd mee te besteden, werd de fotografie aanzien als een expressiemiddel, en de Fotoclub als een stimulans om door een gemeenschappelijke omgang tot een hoger artistiek niveau te komen. Het lijkt geen twijfel dat Fotoclub Vooruit haar leden interessante vaardigheden bijbracht, en de vergaderingen een aangename manier waren om met gelijkgestemden bijeen te komen. In welke mate de retoriek echter overeen kwam met de realiteit, en in welke mate de kunstvisie van het bestuur werd overgedragen op haar leden, kunnen we helaas niet becijferen.

³²⁰12, 270, Verslagen SoFFoC 1951 – 1954, Statutaire vergadering

³²¹12, 270, Verslagen SoFFoC 1951 - 1954

³²²Opvoeding, IV, 3 (decembert 1950), p 6

Arbeiderstoeristenbond De Natuurvrienden

Arbeiderstoeristenbond De Natuurvrienden, of ATB De Natuurvrienden was een Vlaamse vereniging zonder winstgevend doel onder de socialistische koepel die zich tussen 1927 en 1994 in het breed bezig hield met sociaal reizen.³²³ Haar doelstelling was, we citeren de statuten, om *“het toerisme in zijn onderscheidene vormen te bevorderen, het te propageren en het reizen harer aangeslotenen te vergemakkelijken, zowel in het binnen- als in het buitenland, België te doen kennen, zowel in als uit het land, met alle mogelijke middelen te werken aan de culturele opvoeding der arbeiders door het inrichten van reizen, uitstappen, voordrachten, bijeenkomsten, lezingen, cursussen, vertoningen en al wat daarmede in verband staat.”*³²⁴ Het was, in verband met deze culturele opvoeding, dan ook niet verwonderlijk dat de Gentse afdeling van ATB De Natuurvrienden in nauw contact stond met het Gentse Comité voor Arbeidersopvoeding van de CAO. Ze stond “sociaal toerisme” voor, en organiseerde betaalbare reizen voor aangesloten arbeiders.

Op 21 december 1946 verleende raad van beheer van S.M. Vooruit toestemming aan de Gentse afdeling van ATB De Natuurvrienden om haar bureel te vestigen in het Feestlokaal van Vooruit. Ze betrok.³²⁵ Van hieruit organiseerde en coördineerde ze haar activiteiten.

Het Feestlokaal werd aangewend voor het culturele, plaatselijke luik van haar werking. Er werden op regelmatige basis voordrachten georganiseerd, al dan niet met diavoorstellingen, er filmvoorstellingen gehouden, er werden bijeenkomsten gehouden, en er werd gefeest.

Occasioneel maakte de ATB De Natuurvrienden gebruik van de Cinemazaal om filmvoorstellingen te houden. Hiervoor diende echter wel huur betaald te worden aan S.M. Vooruit ten bedrage van 1000 frank. Daarbij moest ook het weekjournaal worden gehuurd aan 250 frank en het loon van de operator betaald.³²⁶

Biljartclub Vooruit

In het café van het Feestlokaal van Vooruit stonden drie biljarttafels opgesteld in de aangrenzende 'biljartzaal'. Dit is het achterstuk van het café, tegen de trap die leidt naar de Wintertuin. Kort na de

³²³We verwijzen naar: Marieke Denolf, En zij leerden hun volk reizen... De Arbeiderstoeristenbond 'De Natuurvrienden' van 1927 tot 1994, onuitgegeven licenciaatsverhandeling, Universiteit Gent, 1999 - 2000

³²⁴Socialistische Gemeenschappelijke Actie, Socialistisch Jaarboek, Brussel, 1962, p 647

³²⁵24, 55, 21/12/1946

³²⁶24, 55, 01/03/1947

teruggave van het Feestlokaal werden de tafels hersteld en opnieuw in gebruik genomen. Spelen kostte 5 fr. per uur.³²⁷

Reeds voor de oorlog was er in het Feestlokaal een biljartclub voor liefhebbers. Onder de bezetting moest de club haar activiteiten staken, maar al kort na de teruggave van het Feestlokaal verschenen de eerste oproepen in het dagblad Vooruit. Op 5 oktober 1946 werd een vergadering belegd voor alle geïnteresseerden om de Biljartclub 'Vooruit' opnieuw op te richten, en een nieuw bestuur te kiezen.³²⁸ Zo geschiedde, Prosper Luyckx werd de nieuwe voorzitter. Er werden oefenspelletjes georganiseerd om groepen van verschillende speelniveaus samen te stellen. Elke zaterdag en maandag was er vergadering.³²⁹ Kort na haar heroprichting waren er al 50 leden ingeschreven.³³⁰

Sinds die datum weten we slechts weinig over de biljartclub. De enige archiefdoos die in het Amsab bewaard is gebleven is gedateerd tussen 1975 en 1983.³³¹ We weten dat de Biljartclub geregeld samenkwam in de biljartzaal van het café van het Feestlokaal van Vooruit, en dat zij, net zoals quasi elke socialistische vereniging in het gebouw geregeld een 'gezellig samenzijn' organiseerde.³³²

In het café kwam ook een kaartmaatschappij, de Bridgeclub bijeen. Hierover vonden we niets terug, behalve een kleine verwijzing in de uitgaande briefwisseling van het Feestlokaal en het blad de Coöperateur.³³³

De Rode Postzegel

Ook over deze kring die zich bezig hield met filatelie weten we quasi niets. Het driemaandelijks tijdschrift van de Socialistische Federatie voor Postzegelverzamelaars zou pas in 1979 van start gaan. De enige archiefdoos die in het Amsab te vinden is, dateert van 1962.³³⁴

Het Rode Schaakbord

Het Feestlokaal van Vooruit herbergde ook een schaakclub. Voor de oorlog was deze reeds actief, maar ook deze vereniging moest haar werkzaamheden staken tijdens de oorlogsjaren. Kort na de

³²⁷Dagblad Vooruit, 10/09/1946; 24/09/1946; 24, 340, 24/09/1946; 24, 340, 14/09/1946

³²⁸Dagblad Vooruit, 04/10/1946, p 4

³²⁹Dagblad Vooruit, 06/10/1946

³³⁰De Coöperateur, december 1946, p 4

³³¹Amsab, 324, Biljartclub Vooruit

³³²Zie bijlage archiefphoto's, foto van een gezellig samenzijn in de jaren '1950

³³³24, 340, 14/09/1946

³³⁴Amsab, 327 De Rode Postzegel

teruggave van het Feestlokaal werden er alweer leden geronseld. Op 27 oktober 1946 werd een vergadering belegd met oud-leden en sympathisanten om de club opnieuw op te richten.³³⁵ De week nadien al werd er alweer gespeeld in clubverband, elke zaterdag van 19 uur tot de sluiting van het café, en 's zondags vanaf 10 uur.³³⁶

Socialistische Jeugd

De socialistische jeugdwerking vormt een te uitgebreid thema om er in het kader van deze scriptie op in te gaan. In de archieven van het Amsab zijn tal van documenten te vinden die de nationale en lokale werking ervan duiden. We beperken ons hier tot een kleine uiteenzetting over wat we weten over de jeugdbewegingen in verband met het Feestlokaal van Vooruit. Hoewel het Feestlokaal van Vooruit het belangrijkste lokaal was voor het socialistische verenigingsleven in het Gentse, was het verre van het enige lokaal dat gebruikt werd door de Jeugd, die ook haar vertakkingen had in de wijkclubs. Het Feestlokaal moet dus gezien worden als een centraal punt waar verscheidene groepen samen kwamen voor allerhande activiteiten.

Een analyse van de specifieke activiteiten van de Socialistische Jeugd in het Feestlokaal zou ons in het kader van dit onderzoek veel te ver leiden. We beperken ons dus tot een beknopte bespreking van de werking van de diverse groeperingen aan de hand van het Socialistisch Jaarboek uit 1962, en een kleine bespreking van de hervatting van de activiteiten bij de heropening van het Feestlokaal in het najaar van 1946. Aangezien ook hier sterk op de traditie werd gestoeld, kunnen we de algemene doelstellingen van de diverse jeugdverenigingen ons inziens ook overbrengen naar de jeugdwerking binnen het Feestlokaal.

Sinds 1945 waren de verschillende jeugdorganisaties die onder de vlag van de BSP ageerden verenigd onder de koepel Socialistische Jeugd: de Turners, de Rode Valken, de Pioniers, de Jong Socialisten en de Socialistische Studenten. Ze behelsde ook alle jeugdgroeperingen die bij de verschillende grote partijorganisaties waren aangesloten. Ze had tot doel *“de jeugd gezonde bezigheden te bezorgen en haar leren haar vrije tijd nuttig te besteden”*, *“de jeugd te oefenen in de progressieve studie van het socialisme en door bewust maken van de noodzakelijkheid op alle manieren aan zijn strijd deel te nemen”*, en *“de meest uitgebreide fysische, intellectuele, morele, sociale, burgerlijke en esthetische vorming aan de jongeren te verzekeren en hun een ideaal van diep menselijk leven te geven”*. Ze vormde met andere woorden een vormingsinstrument waarbij de

³³⁵Dagblad Vooruit, 24/10/1946, p 5

³³⁶Dagblad Vooruit, 02/11/1946, p 4

jeugd werd klaargestoomd om een goede socialist te worden. Leden die 18 jaar of ouder waren, werden dan ook aangespoord om lid te worden van de BSP.³³⁷

De Rode Valken waren een educatieve jeugdbeweging voor kinderen en jongvolwassenen tussen 6 en 18 jaar. Deze beweging werd nog eens opgedeeld in de Jonge Rode Valken voor de leeftijd van 6 tot 10, de Rode Valken van 10 tot 14, de Jonge Pioniers van 14 tot 16 en de Pioniers van 16 tot 18. Alweer was de doelstelling vrij hoogdravend, de Rode Valken waren een middel om de ontwikkeling van de jongeren te stimuleren op fysiek en mentaal vlak. Ze vormden een rode evenknie voor de scouts. Hun activiteiten waren de volgende: “*zang, dans, sport, knutselen, expressiewerk, creatief spel, trekken, wandelen, kamperen, buitenlandse kampen en reizen, voordrachten, themawerk, solidariteitsacties, algemene ontwikkeling, exploratie.*”³³⁸

De Jong Socialisten was een politieke organisatie, die zich richtte op de jonge partijgenoten. Ze organiseerde congressen, studiedagen, kampen, sportdagen, demonstratieve en propagandabijeenkomsten. Ze gaf socialistische voorlichting aan de hand van cursussen, lezingen en voordrachten, en organiseerde ook filmvoorstellingen. Ze was met andere woorden een instrument om de partijtrouw bij de jongeren te garanderen. De Jong Socialisten namen dan ook actief deel aan de propaganda voor de BSP.³³⁹ Ook de Socialistische Studenten vormden een nationaal georganiseerde vereniging met voornamelijk socialistische educatie op het programma.³⁴⁰

In het Dagblad Vooruit vonden we een verslag van een studieweekend van de Socialistische Jeugd een lijst van de voornaamste jeugdactiviteiten die de monitors van de Rode Valken moesten meester zijn: “*lekontoneel en kleinkunst, poppenspeltechniek, binnen- en buitenhuisspelen, sport en lichamelijke opvoeding, dansonderricht, voorlezen, vertellen en feestcultuur.*”³⁴¹ Het is dan ook binnen deze lijnen dat we de activiteiten van de Rode Valken in het Feestlokaal kunnen zien.

De Socialistische Jeugd beschikte vanaf eind oktober 1946 terug over de Domzaal van het Feestlokaal van Vooruit. De zaal werd dan ook toepasselijk gedoopt tot “jeugdzaal”. De Domzaal was een polyvalente ruimte met turn en sportfaciliteiten. In welke staat deze zaal precies verkeerde na de bezettingsjaren, kunnen we helaas niet met zekerheid spreken. Wel is zeker dat S.M. Vooruit in 1950 de zaal een renovatiebeurt gaf in 1950. Er werden drie ondernemers ingeschakeld voor de werkzaamheden. De vernieuwde zaal werd ingehuldigd naar aanleiding van de Vlaamse Socialistische Cultuurweken op 8 oktober 1950.³⁴²

³³⁷Socialistische Gemeenschappelijke Actie, Socialistisch jaarboek, Brussel, 1962, 290 - 291

³³⁸Socialistische Gemeenschappelijke Actie, Socialistisch jaarboek, Brussel, 1962, 290 – 291, p 295 - 297

³³⁹Socialistische Gemeenschappelijke Actie, Socialistisch jaarboek, Brussel, 1962, 290 – 291, p 302 - 303

³⁴⁰Socialistische Gemeenschappelijke Actie, Socialistisch jaarboek, Brussel, 1962, 290 – 291, p 304

³⁴¹Dagblad Vooruit, 14/11/1946

³⁴²24, 57, 02/09/1950

Er werd een veelheid aan vergaderingen en activiteiten georganiseerd, meerdere dagen per week. Er werd gebruik gemaakt van Dagblad Vooruit om met de leden te communiceren over de agenda.

Geregeld organiseerde de Socialistische Jeugd ook feesten. We vermelden hierbij de Bonte Avond van 10 november 1946 in het Feestlokaal met “zang, muziek, lekenspel, declamatie en dans”, aan een toegangsprijs van 5 frank.³⁴³

De relatie tussen de jeugdgroepen en de coöperatie was soms gespannen. Op 21 juni 1956 vond er bijvoorbeeld een ernstig ongeval plaats in het Feestlokaal. Een lid van de Rode Valken was van de trapleuning gevallen en had zich ernstig verwond. De coöperatie stelde de Socialistische Jeugd verantwoordelijk en noemde de leiding onverantwoordelijk. De beheerraad van S.M. Vooruit klaagde er ook over dat de jeugdgroepen niet zorgzaam genoeg omsprongen met het gebouw, ze sprak over schade aan het gebouw en de inboedel. Als straf werd het de Rode Valken tijdelijk verboden om nog in het Feestlokaal te vergaderen. De groep mocht pas begin september opnieuw binnen, met de waarschuwing dat er orde en tucht moest heersen op de vergaderingen.³⁴⁴

Socialistische Studiekring

Over de werking van de Socialistische Studiekring “Edward Anseele” is weinig overgeleverd. Er zijn geen consistente archieven bewaard. We vonden enkel wat fragmentarische briefwisseling met onder andere S.M. Het Licht in de archieven van het Amsab-ISG. De Studiekring had haar lokaal in de Anseelezaal, of de Brugzaal van het Feestlokaal van Vooruit.³⁴⁵

De Studiekring werd opgericht in 1927 in de schoot van S.M. Vooruit. Haar werking zou voornamelijk bestaan in het houden van bijeenkomsten met ideologische debatten, en het houden van voordrachten. In de loop der jaren vormde de studiekring een denktank die de werking van de coöperatie moest ondersteunen. Ze verleende ook regelmatig haar medewerking aan coöperatieve activiteiten. Zo zou ze de coöperatieve tentoonstelling van 1947 meer luister bijzetten door temidden van alle coöperatieve en partijpropaganda een kunsttentoonstelling in te richten.³⁴⁶

De studiekring werd in 1947 ingeschakeld om huismoeders te overhalen om zich aan te sluiten bij de coöperatie, door de aangesloten vrouwen huisbezoeken te laten doen.. In de naoorlogse jaren had

Opvoeding, III, 10 – 11- 12 (oktober - november – december 1950), p 3

³⁴³Dagblad Vooruit, 03/11/1946, p 4

³⁴⁴24, 58, 23/06/1956

24, 58, 15/09/1956

³⁴⁵Interview met Marie-Lousie Roels, 10/06/2009, p 4

³⁴⁶24, 55, 01/09/1947

S.M. Vooruit namelijk het idee opgevat dat ze zich meer moest richten op de vrouw, om haar voortbestaan te verzekeren. De Studiekring werd het hart van de propagandacampagne en een brug vormen tussen de coöperatie en de consument.³⁴⁷ Ze stond mede aan de wieg van de coöperatieve vrouwenorganisatie De Samenwerkster, en zou deze propagandacampagne in de jaren '50 zij aan zij voortzetten.³⁴⁸

Verder vormde de studiekring een eerder geïsoleerd gegeven. In tegenstelling tot de andere verenigingen die gehuisvest waren in het Feestlokaal, was de Studiekring niet zo inclusief. We vonden geen documenten terug met specifieke toelatingsvoorwaarden, maar uit de interviews die we afnamen bleek dat het ging over een intellectuele kern partijmilitanten, waarvan de meerderheid hogere studies had doorlopen of doorliep. Heel wat aanstormend talent uit de socialistische beweging zou lid zijn geweest van deze studiekring.³⁴⁹ De studiekring stond bekend om haar eerder intellectueel uitdagende voordrachten. Deze waren niet toegankelijk voor de gewone arbeider, in die zin dat men op zeker niveau vertrouwd moest zijn met de materie waarover werd gesproken.

In januari 1956 werd de Studiekring hervormd. Ze zou voortaan open staan voor alle geïnteresseerden, en moest voortaan een kern van coöperatieve militanten vormen.³⁵⁰ Deze hervorming was de feitelijke verlenging van de propagandistische activiteit van de Studiekring die we hierboven bespraken.

In 1956 zou de Studiekring een nieuwe conferentiezaal ter beschikking krijgen, die de Edward Anseelezaal gedoopt werd. Ze wilde deze zaal voor zichzelf reserveren, maar de coöperatie was hiermee niet akkoord: geen enkele kring mocht exclusief gebruik maken van een zaal in het Feestlokaal. Ze moest de ruimte delen met de CAO, die er gebruik van zou maken om conferenties en tentoonstellingen te organiseren. De Studiekring zou deze toch op eigen kosten inrichten.³⁵¹

³⁴⁷24, 55, 08/09/1947

³⁴⁸24, 57, 10/11/1951

³⁴⁹Interview met Gilbert Temmerman, 19/05/2009, p 4

Interview met Herman Balthazar, 14/05/2009, p 4 -5

³⁵⁰24, 58, 28/01/1956

³⁵¹24, 58, 15/09/1956

24, 58 27/10/1956

Leesclub Boekuil

Leesclub 'Vrienden van de Boekuil', of kortweg Leesclub Boekuil, werd opgericht onder de vleugels van de Socialistische Culturele Actie, de SCA, op zaterdag 30 december 1944. De naam was ontleend aan de literaire rubriek van Raymond Herreman in het Dagblad Vooruit. Het was de eerste socialistische leesclub in Vlaanderen. Bij haar stichtingsbijeenkomst in het lokaal van de Bond Moyson waren er twee lezingen gepland. A. De Pauw sprak over “De leesclub in het raam van de algemeene Volksontwikkeling. Hij duidde de rol van de leesclub in het opzet van de SCA om aan ontwikkelingswerk te doen. Sidy de Keyser zou voorlezen uit Lode Zielens “De Gele Roos”. Er kwamen 40 geïnteresseerden opdagen. De volgende vergadering zou er al de week nadien zijn: Paul Rogghé, letterkundige zou voorlezen uit eigen werk.³⁵²

Dit zou meteen het elan zijn waarop Boekuil zou verdergaan tot ze in 1962 de boeken sloot³⁵³: ze zou lezingenreeksen organiseren waarbij auteurs kwamen voorlezen uit eigen werk en er duiding bij kwamen geven.

De eerste seizoenen zouden doorgaan in een lokaal in de Volkskliniek van de Bond Moyson in de Margrietstraat. Het Feestlokaal zou ook even dienst doen als zetel van de kring, vermoedelijk tussen 1947 en 1950.³⁵⁴ De leesclub vergaderde daar in de kleine Clubzaal, die zich onder de Restaurantzaal bevond. Volgens Marie-Louise Roels, die op dat moment lid was van Boekuil is de leesclub moeten vluchten uit het Feestlokaal, omdat haar lezingen onmogelijk werden gemaakt door de drukte en het lawaai van de bals die in de Restaurantzaal doorgingen.³⁵⁵ In 1951 verhuisde de club definitief naar de Stedelijke Openbare Bibliotheek op de Ottogracht, waar ze zou blijven voordrachten houden tot René Ide het in 1962 voor bekeken hield.

Lidmaatschap kostte in de jaren 1940 35 frank per seizoen. Leden konden gratis binnen op alle voordrachten en extra activiteiten, en werden per post op de hoogte gehouden van de activiteiten. Jongeren onder de 18 jaar konden voor 15 frank alle lezingen volgen. Dit kan als klein bewijs worden gezien van de educatieve missie die de leesclub uitdroeg. Niet-leden moesten 5 frank betalen om een voordracht bij te wonen.³⁵⁶ Over de precieze ledenaantallen is niet veel bekend. We vonden in Opvoeding wel een cijfer terug: in 1948 had de club al om en bij de 200 leden, hetgeen

³⁵²Dagblad vooruit, 30/12/1944 en 04/01/1945, p 9

³⁵³ “Erfenis “Leesclub Boekuil” overgemaakt aan “Leren Vereert”., in Vooruit, 27/02/1962

³⁵⁴We vonden hierover geen uitsluitel, aangezien er maar een aantal programmabrochures bewaard zijn gebleven.

³⁵⁵Interview met Janine De Rop, 11/06/2009, p 3

³⁵⁶Leesclub Boekuil, Programmabrochure 1949 – 1950, praktische gegevens

een succes kan genoemd worden.³⁵⁷ De leesclub zou echter in 1962 ophouden te bestaan, omdat er te weinig interesse was van de jongere generatie. Het publiek verouderde dus mee met de leesclub, en er kwam weinig jong bloed binnen.

Boekuil zou elk jaar een lezingenreeks organiseren tussen oktober en april. Er zouden tot 25 lezingen gegeven worden per seizoen³⁵⁸, die elk doorgingen op een zaterdag in het clublokaal. Dit betekende dat er quasi wekelijks een lezing werd gegeven, een ongewoon hoog ritme. Ook de figuren die Boekuil kon aantrekken om een voordracht te geven waren niet van de minste. We noteren onder andere Louis Paul Boon, Herman Teirlinck, Johan Daisne, Richard Minne, Karel Jonckheere, Willem Elsschot, Marnix Gijsen, Gerard Walschap, Hubert Lampo, etc.³⁵⁹

We nemen als voorbeeld de lijst van sprekers en onderwerpen over van het zesde seizoen, 1949 – 1950, van Leesclub Boekuil, dat doorging in het Clublokaal van het Feestlokaal van Vooruit, op de eerste verdieping.³⁶⁰

<i>Louis Paul Boon</i>	<i>Boontje hield een uitleenbibliotheek open</i>
<i>Johan Daisne</i>	<i>Eigen Werk</i>
<i>Prof. Dr. Frans de Backer</i>	<i>Nog te bepalen</i>
<i>Richard de Clerck</i>	<i>Het intiem dagboek in de literatuur</i>
<i>Dr. J.B. De la Faille</i>	<i>De Tsjechische componist Bedrich Smetana</i>
<i>Dr. H.J. De Vos</i>	<i>Frans Kafka</i>
<i>Julien de Volckenaere</i>	<i>Aforismen en levenswijsheid</i>
<i>Raymond Herreman</i>	<i>Nog te bepalen</i>
<i>Karel Jonckheere</i>	<i>Plagen en vergroeiingen in de Vlaamse literatuur</i>
<i>Prof. Dr. E.A. Leemans</i>	<i>Nog te bepalen</i>
<i>Richard Minne</i>	<i>Jules Renard</i>
<i>Jan Schepens</i>	<i>Maurice Carème</i>
<i>Johan W. Schotman</i>	<i>China weerspiegeld in de literatuur</i>
<i>Herman Teirlinck</i>	<i>Nog te bepalen</i>
<i>Piet van Aken</i>	<i>De detectiveroman</i>
<i>Piet van Lishout</i>	<i>De verbeelding bij de schrijver</i>
<i>Herman van Snick</i>	<i>Eigen werk</i>
<i>Jan Walravens</i>	<i>de Sade, le divin Marquis en zijn lezers</i>
<i>Maurice Carème</i>	<i>Nog te bepalen</i>

³⁵⁷ Opvoeding, I, 6 (maar 1948), p 4

³⁵⁸ Het vierde seizoen, 1947 – 1948, telde 24 lezingen, en het vijfde seizoen, 1948 – 1950, telde 25 lezingen (Leesclub Boekuil, programmabrochure, 1949 -1950, 1949)

³⁵⁹ Leesclub Boekuil, Programmabrochure 1949 - 1950

³⁶⁰ Leesclub Boekuil, Programmabrochure 1949 - 1950

Het programma viel op zijn minst indrukwekkend te noemen voor een leesclub. Er waren quasi wekelijks lezingen. De eerste voordracht viel op zaterdag 22 oktober 1949, J.B. de la Faille over Bedrich Smetana, met muzikale omlijsting. Op het einde van het seizoen werd er dan een debatavond georganiseerd rond een bepaald literair thema. In 1948 was dat bijvoorbeeld “*De literatuur: het standpunt van de anonieme lezer*”. Er werd ook jaarlijks een 'muziekavond' georganiseerd.³⁶¹

De leesclub verzorgde ook een aantal publicaties. Zo werd er naar aanleiding van de een thematische voordrachtreeks in het vierde seizoen 1947 – 1948, een bundel gepubliceerd, geïllustreerd door houtgraveerder Jozef Cantré, “Standpunten in de Literatuur. 4 spreekbeurten over literatuur”, met Raymond Herreman over het standpunt van de criticus, Richard Minne over het standpunt van de dichter, Hubert Lampo over het standpunt van de romancier en Rik De Vos over het standpunt van de leraar. Ook de novelle die Louis Paul Boon voorlas bij een vergadering in het Feestlokaal in het seizoen 1949 - 1950, “Boontjes Uitleenbibliotheek”, werd uitgegeven.³⁶²

De rol van de coöperatie

S.M. Vooruit stelde haar faciliteiten quasi gratis ter beschikking van het socialistisch verenigingsleven. Via de vzw Volksontvoogding zorgde ze ook in belangrijke mate voor werkingsgelden. Men kan dus gerust zeggen dat het verenigingsleven haar bestaan te danken had aan de financiële en materiële steun van de coöperatie. Toch kwam de coöperatie op zich niet tussen in de culturele werking van de verenigingen, die een vrij autonoom bestaan kenden. (cf. supra)

De coöperatie zat echter in moeilijke papieren. Er werd jaar na jaar strijd gevoerd voor het overleven van de maatschappij, met wisselend succes. De coöperatie eiste dan ook als compensatie dat alle socialistische verenigingen die gebruik maakten van haar faciliteiten hun leden zouden aansporen om lid te worden van de coöperatie en voornamelijk hun aankopen enkel en alleen in de coöperatie te doen. Voor wat hoort wat, zouden we kunnen zeggen.

De absolute trouw aan de coöperatie was echter een groot probleem. We kunnen dit gegeven niet becijferen, maar het is wel duidelijk dat de coöperatie alle gelegenheden aangreep om het ledenbestand van de diverse socio-culturele verenigingen bewust te maken van haar bestaan, en

³⁶¹ Leesclub Boekuil, Programmabrochure 1949 - 1950

³⁶² Leesclub Boekuil, Programmabrochure 1951 - 1952

haar producten probeerde aan te prijzen via deze verenigingen. De coöperatie zag dit als noodzakelijk goed om de leefbaarheid van haar culturele activiteit te garanderen.

Het gebeurde dan ook regelmatig dat verenigingen op de vingers werden getikt als bleek dat het niet zo nauw werd genomen met de trouw aan de coöperatie. In sommige gevallen werd het bestuur van de desbetreffende vereniging aangemaand hierover te communiceren met haar leden, in andere gevallen kwam de coöperatie vrij bot tussen.

Een van de meest treffende voorbeelden die we, tussen velen, vonden in dit verband was in een dankbetuiging van Georges Nachez, hoofdbestuurder van S.M. Vooruit, in het jaarverslag van Harmonie Vooruit: *“Gij zijt geen huurlingen, maar de ware liefhebbers die op voorbeeldige wijze de vrije tijd doormaken als kultuurmensen. Gij wordt geleid en geholpen door offerwillige bestuursleden. Gij wordt gevolgd en gewaardeerd door de samenwerkers en de partijleden. Ondanks dit alles: kunstzin, opoffering, en bewondering, is er nog iets. Het leven van een muziekkorps, dat een hoge rang verworven heeft, vergt kosten. Het beheer van de Maatschappij Vooruit heeft neits ontzien om de werking van de Harmonie Vooruit te verzekeren. De grote coöperaties van het land hebben in hun strijd voor het bestaan, de muziekmaatschappijen moeten laten vallen. Mogen wij nu vragen dat de goede samenwerkers onder u getrouw zouden blijven, dat de onverschilligen hun aankopen herzien, en dat de niet leden goede samenwerkers zouden worden? Ik geloof in u en gij zijt zult mij heel zeker aanstaande jaar, als wij de 75e verjaring van de Maatschappij Vooruit zullen vieren, toelaten een ander woord over uw lidmaatschap te schrijven in uw jaarverslag.”*³⁶³

Ook de Marxkring werd regelmatig op de vingers getikt. Toen de kring haar leden drankkaarten gaf voor andere cafés dreigde de coöperatie ermee de subsidiekraan dicht te draaien. De kring krabbelde gedwee terug.³⁶⁴

De coöperatie ondernam ook pogingen om de artistieke productie van de kunstkringen op zichzelf te betrekken. We vermelden hierbij de Beker Anseele, die elk jaar werd uitgereikt ter gelegenheid van het Fotosalon van Fotoclub Vooruit. Het was een wedstrijd met een opgelegd thema vanwege de coöperatie. Als voorbeeld: in 1948 was het onderwerp “Het Monument Anseele”, en in 1949 “een fotomontage betreffende de bakkerij Vooruit”.³⁶⁵

S.M. Vooruit probeerde ook van diverse activiteiten gebruik te maken om haar producten te verkopen of promotiestaaltjes weg te geven. Eind 1947 werd bijvoorbeeld beslist dat de verenigingen enkel mochten beschikken over de Restaurantzaal als ze een bedrag van 250 frank betaalden of als ze S.M. Vooruit toeliet een verkoopstand op te stellen. Voordien was het gebruik

³⁶³ Harmonie Vooruit, Jaarverslag 1954, Gent, S.M. Het Licht, 1955, p 6

³⁶⁴ 24, 56 19/06/1948, 07/08/1948

³⁶⁵ 24, 55 04/10/1947
24,56, 16/10/1948

van deze zaal gratis. In welke mate dit consequent werd doorgezet is echter niet bekend.³⁶⁶ Zo werd ook bijvoorbeeld een reclamepakket uitgedeeld op het concert van Harmonie Vooruit van 20 november 1948.³⁶⁷ We vermeldden ook al in het hoofdstuk over de Cinema dat S.M. Vooruit geen reclame van particuliere bedrijven dulde in Cinema Vooruit, er werd enkel reclame gemaakt voor de coöperatie en andere partij-instanties.

Teloorgang van het verenigingsleven?

Wanneer we terugkijken op het naoorlogse rode cultuurleven in het Feestlokaal van Vooruit, zien we een periode van gestaag verval tot het einde van jaren '70. De teloorgang van het verenigingsleven, en het socialistische verenigingsleven in het bijzonder was geenszins een plots proces, noch laat het zich gemakkelijk verklaren. Algemeen wordt er gesproken van een “wegkwijnend” socio-cultureel leven vanaf de jaren '1950, '1960. Wat precies de beslissende factoren zijn in dit proces, en welke doorslaggevend waren is niet duidelijk.

Het zou een plattitude zijn om te beweren dat in de periode 1946 – 1956 het verenigingsleven in het Feestlokaal afkalfde. Toch zien we de eerste barsten al verschijnen Bovenstaand betoog dient hiervoor als bewijs. Toch waren de eerste barsten waren reeds aanwezig. Vooreerst omdat de coöperatieve beweging nooit meer voldoende geld heeft kunnen vrij maken om het Feestlokaal in haar oorspronkelijke glorie te herstellen. Men moest roeien met de riemen die men had, en de lokalen stonden nog steeds, zij het niet allemaal, en niet in even goede toestand als weleer, ter beschikking van het rode verenigingsleven. Ten tweede slaagden vele verenigingen er niet meer in om jong bloed aan te trekken³⁶⁸

De afbrokkeling van de verzuilde vrijetijdsbeleving zou een traag en gestaag proces zijn, dat zich tot op het einde van de jaren '70 zou doorzetten. In het kader van deze scriptie kunnen we dan ook niet spreken van een daadwerkelijke neergang.

S.M. Vooruit zou blijven vechten om het Feestlokaal en alles wat zich daarin afspeelde te stimuleren. Ze hoopte zelfs door een grote vernieuwingsoperatie economie en cultuur met elkaar in wisselwerking te doen treden, door de nieuwe coöperatieve kleding- en meubelwinkel, de “Super Coop” in het Feestlokaal te herbergen. Dat deze pogingen vergeefs zouden zijn, was op dat moment niet te voorspellen.

De rode socio-culturele verenigingen gingen door op het elan van voor de Tweede Wereldoorlog. De traditie bleef zich sterk handhaven. Dit had als gevolg dat er gaandeweg meer en meer “stof” op

³⁶⁶24, 55, 18/10/1947

³⁶⁷24, 56, 20/11/1948

³⁶⁸Interview met Herman Balthazar, 14/05/2009, p 10

de verzuilde cultuurbeleving kwam te liggen. Vooral de jongere generatie zou gaandeweg steeds meer afhaken. We zien ook dat de klachten hierover beginnen op te duiken. Kringen zoals de koren Marxkring en de Anseelevrienden konden maar moeilijk nieuwe leden werven, en ook de harmonie kloeg erover dat er maar weinig nieuwe krachten konden gerecruteerd worden uit de socialistische beweging. Ook de brasserieconcerten en bals bleven gebruik maken van klassieke variété-orkesten en cabaretten. De jongeren verkozen de modernere danscafés.³⁶⁹

De belangrijkste poging om terug aansluiting te vinden bij een jong publiek was de Music Club van de CAO, die zich met jazzoptredens richtte op een voornamelijk jong publiek.

Ook andere factoren kunnen in rekening worden gebracht. Algemeen kan worden gesteld dat het consumptiepatroon en de vrijetijdsbeleving van de mensen in de naoorlogse jaren begon te veranderen. De vrijetijdsindustrie zou zich in de loop der jaren steeds meer diversifiëren. De verhoogde mobiliteit zorgde ervoor dat mensen niet langer al te plaatsgebonden waren in hun vrijetijdsbesteding. De opkomst van de televisie was ongetwijfeld een belangrijke reden waarom men zich niet meer engageerde voor het verenigingsleven, maar in de periode waarover wij spreken kan dit nog geen verregaande invloed hebben gehad, aangezien het medium in België nog in zijn kinderschoenen stond. De eerste televisieuitzending in België was er namelijk pas in 1953.³⁷⁰

De coöperatie had te weinig geld en te weinig inspiratie om de leiding te nemen in dit proces, de voortgang op traditie betekende op termijn verstarring, die de levensvatbaarheid van het verenigingsleven van weleer de kop indrukte.³⁷¹

³⁶⁹Interview met Gilbert Temmerman, 19/05/2009, p 5

³⁷⁰Voor verdere bedenkingen in dit verband verwijzen we naar: Guy Vanschoenbeek, Het zijn rode honden maar wat blaffen ze mooi. Omtrent de geschiedenis van de Vlaamse sociaal-democratische arbeiderscultuur(beweging), in: Brood en Rozen, 1996, 2, p 7-21

³⁷¹Interview met Herman Balthazar, 14/05/2009, p 10

De Centrale voor Arbeidersopvoeding

De Centrale voor Arbeidersopvoeding (CAO) had een breed werkveld. De organisatie was nationaal, met gewestelijke, arrondissementale, en plaatselijke onderverdelingen. In de arrondissementsfederatie Gent-Eeklo was er CAO-activiteit in elke gemeente waar er een BSP-afdeling was, of een propagandaclub actief was.³⁷² De CAO was op die manier betrokken bij alle wijkclubs in het Gentse. Het Feestlokaal van Vooruit fungeerde als een centraal lokaal, waar op regelmatige basis volkoproedende initiatieven, voornamelijk voordrachten, plaats vonden. Verder was de CAO verantwoordelijk voor twee projecten die een nieuwe wind doorheen het Feestlokaal zouden blazen: de Cinéclub en de Music Club. We hebben ervoor gekozen voornamelijk deze organisaties te bespreken. Door de veelheid aan voordrachten en de verscheidenheid aan onderwerpen – en vaak ook door onduidelijkheid waar deze plaats vonden - zijn we genoodzaakt om het onderwerp van de voordrachten slechts kort aan te raken. Over de voordrachten is immers ook weinig materiaal bewaard, verder dan een titel en een spreker gaat de informatie doorgaans niet.³⁷³ Inhoudelijke besprekingen zijn in deze ook niet mogelijk.

Voorgeschiedenis

De Centrale voor Arbeidersopvoeding werd in 1911 opgericht, met de bedoeling de enorme fragmentatie aan initiatieven die gericht waren op scholing van de arbeider en socialistische militanten te overkoepelen, en te laten convergeren met de beleidslijnen die uit werden gezet door de partij-elite. Het project was ambitieus, men ijverde voor een complete culturele ontvoogding voor de arbeider. Om die reden wilden men alle culturele verenigingen van rode stempel onder de koepel van de CAO samen brengen, en zowel organisatorisch als inhoudelijk sturen. Dit laatste wil zeggen: alle activiteiten voorzien van een opvoedende inslag.³⁷⁴

Het succes bleef echter zeer beperkt. In het interbellum hinkte Vlaanderen op vlak van lokale afdelingen ferm achterop op Wallonië, pas einde de jaren '30 zou het verschil geleverd worden. In 1937 bereikte de CAO in Vlaanderen haar hoogtepunt, met 167 plaatselijke comités.³⁷⁵

³⁷²Interview met Gilbert Temmerman, 19/05/2009, p 8

³⁷³We verwijzen hiervoor naar de jaarverslagen en briefwisseling van het Comité voor Arbeidersopvoeding, die zijn opgenomen in het archieffonds van de arrondissementsfederatie Gent-Eeklo

³⁷⁴Maarten De Gendt, De relatie tussen de socialistische cultuurverenigingen en de Centrale voor Arbeidersopvoeding in cijfers (1911-1937), in: Jan Art, Bart De Nil, Marc Jacobs (red.), Een mens leeft niet van brood alleen. Bouwstenen voor een culturele arbeidersgeschiedenis (1800-1940), Gent, Amsab-ISG, 2005, p 245 - 248

³⁷⁵Idem, p 250 -251

Haar slagkracht zou zich beperken tot een gering aantal vaste activiteiten. Voor de Tweede Wereldoorlog zou haar werking zich voornamelijk toespitsen op het geven van voordrachten met uiteenlopende onderwerpen. Het bleek moeilijk voldoende kijklustigen te trekken voor dit droge opvoedingswerk, dus werd al snel een ontspanningsgedeelte ingevoegd, dat maar al te vaak van een bedenkelijk niveau was, en al snel de eigenlijk voordracht overschaduwde. De CAO zou steeds gemengde gevoelens koesteren ten opzichte van dit laagdrempelige vermaak.³⁷⁶

Deze houding illustreert hoe de idealen van volksontvoogding konden botsen met de praktijk. Hoe goedbedoeld deze stichtende initiatieven ook waren, ze zouden steeds slechts een kleine groep geïnteresseerden trekken. De arbeider zelf koos door de band genomen voor vermaak en afleiding. De pogingen van de CAO om vat te krijgen op het gehele rode culturele verenigingsleven liepen dus grotendeels stuk op deze weinig realistische orthodoxie van opvoeding te enten op alle activiteiten. Vele verenigingen behielden het liefst van al hun eigen autonomie, hoewel ze aan de partij gelieerd waren.

Verder spitste de CAO zich toe op volwassenonderwijs met scholen en cursussen. Voor de Eerste Wereldoorlog waren deze cursussen voornamelijk gericht op het opvoeden van militanten, in het interbellum bleef de socialistische inslag behouden, maar gingen de onderwerpen breder. Hoewel de CAO er in slaagde om een degelijk netwerk aan scholen uit te bouwen, bereikte het initiatief slechts een beperkte groep arbeiders. Het aantal scholen en cursussen fluctueerde van jaar tot jaar, met een piek van 310 cursussen in het jaar 1933 – 1934.³⁷⁷

Na de Tweede Wereldoorlog

Na de Tweede wereldoorlog kwam de werking van de CAO maar traag op gang. Eerst moest worden gefocust op de materiële heropbouw van de socialistische organisaties. Pas in 1946 zou de CAO haar activiteiten hervatten, aanvankelijk op kleine schaal, de Dienst voor cursussen en voordrachten en het Nationaal fonds der socialistische bibliotheken werden opnieuw geactiveerd. Er waren ook plannen om opnieuw te starten met een filmdienst, maar deze werden al gauw terug opgeborgen. Haar rol bleef beperkt tot het abstracte: het uittekenen van algemene richtlijnen voor de beweging inzake algemene cultuur, socialistische opvoeding en militantenvorming. De CAO bleef tot haar overgang in de CSC (Centrale der Socialistische Cultuurwerken) in juli 1968 beperkt in haar slagkracht. De socialistische beweging zou geen coherente opvoedingspolitiek meer

³⁷⁶Idem, p 252 - 256

³⁷⁷Idem, p 2 256 - 262

uitstippelen in de naoorlogse jaren. Financieel en materieel ontbrak het de CAO ook aan middelen om haar activiteiten in het breed te kunnen ontplooiën. Het gevolg was dat de CAO zich moest beperken tot een gedecentraliseerde aanpak van haar werkzaamheden, aangezien het niet in staat was alle opvoedende initiatieven te begeleiden; haar taak werd dus eerder een coördinerende functie.³⁷⁸

*Het actieveld van de CAO ging trapsgewijze naar beneden. In Brussel was het hoofdkantoor gevestigd. Een niveau lager waren er de gewestelijke actiecomités. In het geval van Gent viel dit samen met het arrondissement Gent-Eeklo. Daaronder was er het plaatselijk Comité voor Arbeidersopvoeding. In Gent was dit Comité gevestigd in Ons Huis.*³⁷⁹

De CAO hield zich voornamelijk bezig met het organiseren van voordrachten in de verschillende wijkclubs en lokalen in de stad Gent. Ze zorgde ook voor de publiciteit. De CAO had zelf geen inspraak in de werking van de culturele kringen, deze bleven hun autonomie behouden. Wel gebeurde het vaak dat de CAO hele reeksen voordrachten overnam van verenigingen en gratis promotie voerde voor deze activiteiten. Er werd in het Comité voor Arbeidersopvoeding een lijst opgesteld van onderwerpen en sprekers, waaruit de lokale afdelingen vrij konden kiezen.³⁸⁰ De CAO zorgde dan voor het nodige publicitaire materiaal, en de nodige fondsen om deze promotie te kunnen voeren: er werden uitnodigingen gedrukt die per post werden verzonden, er werden oproepen geplaatst in het Dagblad Vooruit, het weekblad voor Allen, er werden radiospotjes uitgezonden op de Gentse Radio-omroep.³⁸¹

De CAO werd gezien als een middel om de socialistische visie op bepaalde onderwerpen op een neutrale manier naar voren te brengen. Het was dus een zachte manier van propaganda voeren, door in de hoofden van de mens door te dringen aan de hand van opvoedende activiteiten.³⁸²

De werking van het plaatselijke comité voor Arbeidersopvoeding vormt een geheel eigen onderzoek op zich, dus beperken we ons tot deze korte uitweiding over de voordrachten in het Feestlokaal, waar de centrale voordrachten zich afspeelden. We nemen bij wijze van steekproef uit het jaarverslag van 1951 een overzicht over van de belangrijkste centrale voordrachten:³⁸³

18/01 Een toneelavond met spreekbeurt door A. Lebuf en voorstelling van “Het Dwaallicht” van

³⁷⁸ Tine Verschaeve, De evolutie van de Centrale voor Arbeidersopvoeding naar de Centrale voor Socialistisch Cultuurbeleid (1940 – 1968): Een verkenning, onuitgegeven licentiaatsverhandeling geschiedenis, RUG, Gent, 1986-87, p 30 - 32

³⁷⁹ Socialistische Gemeenschappelijke Actie, Socialistisch Jaarboek, Brussel, 1962, p 341 – 344

³⁸⁰ 233, 1503, Jaarverslag CAO 1951 - 1952, eerste halfjaar, p 2

³⁸¹ 233, 1503, Jaarverslag CAO 1951 – 1952 eerste halfjaar, p 3 en Jaarverslag 1952

³⁸² Interview met Gilbert Temmerman, 19/05/2009, p 8

³⁸³ 233, 1503, Jaarverslag 1951 en Jaarverslag CAO 1950 – 1951 eerste halfjaar, p 13

W. Elsschot door Joost Noydens. 200 aanwezigen

02/04 Een socialistische liederenavond door Frans De Smet met de medewerking van de Symphonie O.V.E.M. - het Gemengd Koor de Anseelevrienden – de Zanggroep ATB De Natuurvrienden en de zanggroep van de Socialistische Jeugd. 350 aanwezigen.

16/10 Een groots opgevatte herdenkingsavond gewijd aan Louis de Brouckère, waarop Piet Vermeylen het woord voerde. Afspelen klankband van De Brouckère. Optreden van de Marxkring. 200 aanwezigen.

21/10 Jef Vander Meulen herdenking. Emile Vergeylen spreekt over 'Jef Vander Meulen en de arbeidersbeweging'. 150 aanwezigen.

21/10 Tentoonstelling gewijd aan leven en werken van Jef Vander Meulen, 1425 bezoekers

- 04/11 (vermoedelijk Brugzaal)

25/10 Wandelvoordracht door voorzitter van Fotoclub Vooruit, Jan Vermeulen, doorheen het XXVIe Fotosalon over 'Fotografie en Kunst'. 25 aanwezigen.

31/10 Tweede wandelvoordracht doorheen het Fotosalon. 20 aanwezigen.

25/11 Kunstconcert gewijd aan Jef Vander Meulen.

Raymond De Gos spreekt over 'Toondichter Jef Vander Meulen'. 600 aanwezigen.

Concerten van Harmonie vooruit, Kinderkoor en Gemengd Koor de Anseelevrienden

(toegangsprijzen: voorbehouden 10 frank en volksplaatsen 5 frank)

20/12 Professor Van Bogaert, Universiteit Gent, spreekt over 'Beschouwingen over de U.N.O'

Vlaamse Socialistische Cultuurweken

De Vlaamse Socialistische Cultuurweken waren een project van de CAO in het Feestlokaal van Vooruit. Het zou in de periode waarover wij spreken haar grootste krachtinspanning zijn in het Feestlokaal. De CAO appelleerde op het hele rode cultuurleven, dus het programma geeft een interessante blik op wat er doorgaans zoal leefde in het Feestlokaal.

Ter gelegenheid van de 90ste verjaardag van de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek 'Leren Vereert' werd het idee opgevat om via de CAO een van de grootste naoorlogse socialistische culturele

manifestaties in het Feestlokaal van Vooruit te organiseren: de Vlaamse Socialistische Cultuurweken, of Opvoedingsweken zoals ze ook werden genoemd in het CAO- maandblad Opvoeding. *“Het programma voorziet prestaties waarbij alle organisaties die bij het opvoedingswerk betrokken zijn aan het woord zullen komen: fotokringen, bibliotheke, uitgeverijen, jeugdbewegingen, muziek- en zangverenigingen, natuurvrienden, vacatie- en reisorganisaties, kaderschoelen, toneelverenigingen, enz.”*³⁸⁴

De manifestatie ging door tussen 30 september en 15 oktober 1950 in het Feestlokaal van Vooruit. We nemen deze cultuurweken als illustratie van het socialistische 'opvoedingswerk', dat geruggensteund door de CAO, doorging in het Feestlokaal van Vooruit, aangezien de Cultuurwerken an sich niet qua inhoud zo veel verschillen van de gebruikelijke activiteiten die de CAO probeerde te coördineren in haar winterseizoenen. Er waren de gebruikelijke voordrachten, tentoonstellingen en manifestaties. Interessant hierbij is wel dat alle culturele organisaties, of ze nu onder de CAO vielen of niet, werden aangemoedigd om iets te doen voor deze gelegenheid. Op deze manier vormen de Cultuurweken een staalkaart van wat er rond 1950 zoal bewoog in het rode cultuurleven, en in het Feestlokaal in het bijzonder. *“Het moet van u af vast staan: iedere medewerker van de Centrale, iedere bibliothecaris, iedere lesgever, zal de gelegenheid niet willen missen om te gent aanwezig te zijn. Een gelegenheid wordt geboden om voor het front van de gehele socialistische beweging en van de openbare opinie te tonen wat we presteren en wat we willen.”*³⁸⁵

Helaas moeten we hier ook aan toevoegen dat er op vlak van inhoud bijzonder weinig is overgebleven. We vonden heel wat administratieve documenten die de organisatie van de Cultuurweken belichtten, met briefwisseling tussen de CAO en verschillende kringen omtrent praktische afspraken en programma's. Maar werkelijk inhoudelijk documenten zijn er niet overgeleverd. We kunnen dus oplijsten wat er gebeurde, maar helaas niet te diep ingaan op het eigenlijke gebeuren.

De bedoeling van de CAO was om de samenwerking tussen verschillende socialistische kunstkringen en culturele organisaties te bevorderen. Tegelijk moesten de Cultuurweken een demonstratie leveren van wat er allemaal bewoog op het culturele terrein van de de rode beweging. Het evenement bestond, naast een aantal permanente tentoonstellingen uit een uitgebreid en gevarieerd programma dat werd verzorgd door een veelheid aan voornamelijk Gentse rode socio-culturele verenigingen.

Fotoclub Vooruit maakte van de gelegenheid gebruik om haar 23e jaarlijkse Fotosalon te

³⁸⁴Opvoeding, III, 9 (juni 1950), p 8

³⁸⁵Opvoeding, III, 9 (juni 1950), p 8

organiseren. Daarnaast was er ook een tentoonstelling met werken van Fritz Van den Berghe³⁸⁶ en Jan-Frans Cantré³⁸⁷, en tentoonstellingen ingericht door het Emile Vandervelde Instituut en de CAO, en door uitgeverijen S.M. Het Licht en Ontwikkeling.

We nemen in hetgeen volgt het programma over van de culturele manifestaties, helaas zonder specificering van in welke zaal van het Feestlokaal ze doorgingen.³⁸⁸

Zaterdag 30/09	15u	<i>Officiële opening</i>
	16u	<i>Nationale conferentie Scholendienst ABVV – CAO</i>
	19u30	<i>Multatulikring speelt “De Gendarm van Europa” door Ben Van Eysselsteyn in de K.N.S.</i> ³⁸⁹
Zondag 01/10	9u30	<i>Nationale Conferentie Scholendienst ABVV – CAO</i>
	10u	<i>Filmvoorstelling in Cinema Vooruit</i>
	14u30	<i>Slotvergadering nationale conferentie scholendienst</i>
Dinsdag 03/10	20u	<i>Voordracht van Emile Langui over “Fritz Van Den Berghe, de mens en zijn werk”</i>
Donderdag 05/10	19u30	<i>Wandelvoordracht in het Fotosalon door Jan Vermeulen, voorzitter Fotoclub Vooruit</i>
Zaterdag 07/10	16u	<i>Nationale conferentie CAO, plenaire zitting</i>
	17u	<i>Afzonderlijke bijeenkomsten voor: CAO en bibliotheekdienst; toneel; muziekverenigingen; zangverenigingen; fotoclubs; Natuurvrienden; Turners</i>
	20u	<i>Feestavond en huldiging der Boekerij “Leren Vereert” en Fotokring Vooruit</i>
Zondag 08/10	9u30	<i>Voortzetting nationale conferenties</i>
	10u	<i>Inhuldiging van nieuwe centrale turnzaal</i> ³⁹⁰
Maandag 09/10	19u30	<i>Voordracht over “Het turnen in België”</i>
Dinsdag 10/10	0u30	<i>Voordracht over “Jan-Frans Cantré en zijn grafisch werk”</i>
Donderdag 12/10	19u30	<i>Voordracht van Hubert Lampo over “Marnix Gijsen, ingericht door Leesclub Boekuיל</i>
Zaterdag 14/10	16u	<i>Nationale bijeenkomsten voor Turners, Socialistische Jeugd, Syndicale Jeugd, Studenten</i>
	20u	<i>Wandelvoordracht doorheen het Fotosalon door Jan Vermeulen</i>
	20u	<i>Gezellig samenzijn voor de jeugd</i>

³⁸⁶Vlaams kunstschilder, 1883 - 1939

³⁸⁷Vlaams kunstschilder en houtgraveerder, 1886 - 1931

³⁸⁸Opvoeding, III, 10 – 11- 12 (oktober - november – december 1950), p 3

³⁸⁹De Multatulikring speelde op dat moment nog steeds quasi permanent in de K.N.S. omdat de Grote Zaal van het Feestlokaal van Vooruit onvoldoende was uitgerust voor theateropvoeringen. Later zou ze terugkeren naar het Feestlokaal om *théâtre en rond* op te voeren in de Restaurantzaal.

³⁹⁰De turnzaal, of Domzaal, was die zomer vernieuwd geworden, 24, 57, 02/09/1950

Zondag 15/10	10u	<i>Congres Vlaamse Federatie van Socialistische Toneelverenigingen</i>
	10u	<i>Vocaal en muzikaal concert in de Grote Zaal van het Feestlokaal Vooruit, met medewerking van Harmonie Vooruit en zangverenigingen Anseelevrienden en Marxkring als sluiting van de cultuurweken</i>

Het programma week in essentie amper af van wat de kringen in normale omstandigheden zouden doen. Fotoclub Vooruit had haar jaarlijkse Fotosalon, Leesclub Boekuil organiseerde haar gebruikelijke voordracht met schrijver, de muziekkringen hadden hun concert, de CAO organiseerde voordrachten. Buitengewoon was de concentratie aan congressen. Voornamelijk vermeldenswaardig in dit verband is dat Fotoclub Vooruit op het congres van de fotoclubs de Socialistische Federatie voor Fotoclubs rond zich zou vormen. (zie het stuk over Fotoclub Vooruit)³⁹¹

CAO Cineclub

Werking

De CAO Cineclub ontstond in februari 1951. Het was een initiatief van het Gentse Comité voor Arbeidersopvoeding dat zich specialiseerde in het vertonen van kwalitatieve films en zich richtte op een voornamelijk cinefiel publiek. De films werden, geheel in de geest van de Centrale voor Arbeidersopvoeding, geselecteerd op hun artistieke waarde of hun maatschappelijk geëngageerde boodschap. De herkomst van de films was ook eerder divers. Men vertoonde regelmatig films uit het Oostblok, waar in de commerciële circuits, ook in Cinema Vooruit, voornamelijk Amerikaanse en West-Europese films domineerden. Als organisatie onder de vleugels van het Gentse Comité voor Arbeidersopvoeding, kon de Cinéclub rekenen op de CAO als geldschieter voor haar activiteiten, en voor de publiciteit daaromtrent.

De Cinéclub maakte gebruik van het Feestlokaal van Vooruit, en organiseerde aanvankelijk voornamelijk avondvertoningen in de Restaurantzaal, maar na verloop van tijd werden steeds meer maandelijkse matineeën georganiseerd in de Cinemazaal, voornamelijk op zondagvoormiddagen. Een seizoen bestond uit zes maandelijkse vertoningen.

³⁹¹Opvoeding, IV, 1 – 2 (October – November)

De Cinéclub wilde zich onderscheiden door zich compleet los te koppelen van het commerciële circuit: waar Cinema Vooruit en de andere socialistische cinema's rekening moesten houden met de smaak van het publiek en de rendabiliteit van hun zalen, kon de Cinéclub zich richten tot een vrij uitgebreide kliek van liefhebbers. In het CAO jaarverslag van haar eerste werkingsjaar 1951 werd het als volgt verwoord: *“Het doel was om aan voordelige voorwaarden, de beste films van verschillende landen met elkaar te confronteren. Bij het samenstellen van de programma's werd dan ook nooit rekening gehouden met de commerciële waarde van de films. Aandacht werd alleen besteed aan de inhoud, de morele waarde en de personaliteit van de cineast, fotograaf of vertolkers.”*³⁹² Toch was er ook ruimte voor ontspanning: *“(…) de bestendige betrachtting onze leden naast aangename ontspanning ook de gelegenheid te verschaffen nader kennis te maken met cinematografische meesterwerken van verschillende landen (...)*”³⁹³ De missie was dus tweevoudig: zowel cultuur als ontspanning. Verder vond de CAO het ook haar plicht om het publiek op te voeden in haar filmsmaak. De Cinéclub werd gezien als een werkinstrument om de jongeren te behoeden tegen de vervlakking door cinematografische parels aan te bieden, om de filmsmaak van de arbeider te verfijnen. De juiste films konden een grote opvoedende waarde hebben.³⁹⁴

De Cinéclub leunde sterk aan bij de andere socialistische verenigingen. Ze ronselde jaarlijks leden via omzendbrieven aan de rode kringen. Ze had voornamelijk bij de Socialistische Studiekring een vaste klant. Deze liet al haar leden inschrijven voor de Cinéclub op kosten van S.M. Vooruit.³⁹⁵ Voor de jaarlijkse kinderfilmvoorstellingen werd er systematisch beroep gedaan op de wijkclubs om tickets te verkopen.³⁹⁶

De verantwoordelijke voor de programmatie was Roger Dubosch, die ook Cinema Vooruit ondersteunde. De man was ook filmredacteur bij Dagblad Vooruit en was diepgaand vertrouwd met de tendensen in de filmwereld. Hij ging ook vaak op verplaatsing, naar internationale filmfestivals, zoals dat van Cannes.³⁹⁷

De Cinéclub had het niet altijd gemakkelijk met het huren van films, zoals dat ook het geval was voor Cinema Vooruit. Vele distributeurs vroegen zeer hoge bedragen voor eenmalige filmvertoningen, of verhuurden niet aan niet-commerciële organisaties. Vele kwaliteitsfilms waren om deze reden dus al bij voorbaat afgeschreven, en de Cinéclub moest met haar beperkte financiële slagkracht gaan voor goedkopere films bij bepaalde distributeurs, die onder gunstige voorwaarden werkten voor lokale verenigingen.³⁹⁸ Er was ook sprake van boycot uit de privé-sector. Zowel

³⁹²233, 1503, Jaarverslag 1951

³⁹³233, 1527, 19/09/1951

³⁹⁴233, 1527, 08/10/1951

³⁹⁵24, 57, 13/01/1951

³⁹⁶233, 1527, 17/11/1953; 01/12/1953 (<http://www.imdb.com/title/tt0042625/>)

³⁹⁷Interview met Gilber Temmerman, 19/05/2009, p 4

³⁹⁸233, 1527, 2210/1952

Cinema Vooruit als de Cinéclub boden filmvoorstellingen tegen enorm lage prijzen aan in vergelijking met het commerciële Gentse circuit.

De Cinéclub was geen commerciële onderneming. Zonder al te veel in te gaan in de boekhouding van de vereniging kunnen we met een simpele becijfering concluderen dat de organisatie vaak verlieslatend was. Als voorbeeld nemen we het eerste werkingsjaar 1951. Wanneer men rekent dat per reeks van drie vertoningen 20 frank diende te worden betaald, en het eerste seizoen uit twee reeksen bestond van respectievelijk 481 en 556 leden, dan komen we op 20 740 frank inkomsten. Bekijken we daarbij de kosten van de Cinéclub voor de CAO, namelijk 25 960 frank³⁹⁹, dan komen we uit op 5 220 frank verlies. Dit als cijfermatig bewijs dat deze rode manier van cultuurvoorziening strictu sensu verlieslatend was voor de beweging. Anderzijds werden deze tekorten wel opgevangen door allerhande subsidies die de CAO vanuit de partijorganisaties en van de staat kreeg. Er werd dus via culturele weg geïnvesteerd in zowel opvoedingswerk, als in het propageren van partij-ideeën

In hetgeen volgt, bespreken we werking van de cineclub tussen 1951 en 1956. We lichten kort het filmaanbod toe, en we belichten ook de motivatie van de filmselectie, wanneer we hiervoor iets vonden in de programmabrochures en briefwisseling van de Cinéclub. We kunnen opnieuw niet al te diep ingaan op de inhoud van de programmatie, maar we hebben op The Internet Movie Database opgezocht over welke films het precies ging. In sommige gevallen werd de titel, zoals gebruikelijk was in de tijd, vertaald en/of aangepast. We voorzagen de links naar de desbetreffende internetpagina's in de voetnoten. Dit bij wijze van aanzet voor eventueel verder onderzoek.

Programmatie

Het concept had van meet af aan een groot succes. Voor de eerste reeks vertoningen, drie maandelijks vertoningen tussen februari en april 1951, waren er 481 ingeschreven leden, die elk 20 frank betaalden voor hun abonnement. Na deze eerste reeks zouden er 124 leden afvallen. Dit werd echter ruimschoots gecompenseerd door 199 nieuwe inschrijvingen voor de volgende reeks, vermoedelijk door sterke mond-tot-mondreclame. Dit bracht het ledental al tot 556. De Cinéclub barstte dus al vanaf haar eerste werkingsjaar bijna uit haar voegen. De meeste van haar vertoningen gingen immers toen nog door in de Restaurantzaal die slechts een capaciteit van ongeveer 500 man

³⁹⁹233, 1503, Bilan 1951

had.⁴⁰⁰ Aangezien de CAO zelf beschikte over filmapparatuur was het mogelijk om vertoningen te organiseren in de Restaurantzaal, zodat de werking van Cinema Vooruit niet werd verstoord. Het programma voor het eerste seizoen was het volgende⁴⁰¹:

<i>Februari</i>	<i>Scarface</i> ⁴⁰²
<i>Maart</i>	<i>Vous ne l'emporterez pas avec nous</i> ⁴⁰³
<i>April</i>	<i>Le diable au corps</i> ⁴⁰⁴
	<i>Bijzondere vertoning i.s.m. Socialistische Studiekring: Au lion une voile</i> ⁴⁰⁵

Alle vertoningen gingen 's avonds door in de Restaurantzaal van het Feestlokaal. We zien meteen het internationale karakter van de filmprogrammatie: twee films uit de V.S.A., een uit Frankrijk, en een uit Sovjet-Rusland. Vooral dit laatste kan als een uitzondering gezien worden in het Gentse filmleven. Het zou niet de eerste keer zijn dat een socialistische vereniging een filmavond in het Feestlokaal organiseerde met een Russische film. Nog voor het bestaan van de Cinéclub werd de Cinemazaal bij gelegenheid gereserveerd voor een matinee. Op zondag 20 april 1947 organiseerden de Socialistische Jongeren bijvoorbeeld een Russisch filmgala met een vertoning van 'De Stenen Bloem' om 10 uur 's ochtends.⁴⁰⁶

De Cinéclub had meteen ook de ambitie om debatavonden te organiseren over filmische onderwerpen, maar dit bleek wat overenthousiast voor de prille organisatie: er waren geen inschrijvingen.⁴⁰⁷ Het idee werd dan ook afgevoerd voor dit seizoen.

Het tweede seizoen 1951 – 1952, bestond uit twee reeksen van drie vertoningen⁴⁰⁸:

<i>28/10/1951</i>	<i>Mitchourine</i> ⁴⁰⁹
<i>20 – 21/11/1951</i>	<i>Maria Candelaria</i> ⁴¹⁰
<i>11 – 12/12/1951</i>	<i>De Druiven der Gramschap</i> ⁴¹¹
<i>15 – 19/01/1952</i>	<i>Louisiana Story</i> ⁴¹²

⁴⁰⁰233, 1503, Jaarverslag 1951

⁴⁰¹233, 1503, Verslag werking 1950 – 1951 eerste halfjaar, p 14

⁴⁰² Scarface, V.S.A., 1932, van Howard Hanks, (<http://www.imdb.com/title/tt0023427/>)

⁴⁰³You Can't Take It with You, V.S.A., 1938, Frank Capra (<http://www.imdb.com/title/tt0030993/>)

⁴⁰⁴Le diable au corps, Frankrijk, 1949, Claude Autant-Lara (<http://www.imdb.com/title/tt0038476/>)

⁴⁰⁵Beleet parus odinokiy, Rusland, 1937, Vladimiro Legoshin (<http://www.imdb.com/title/tt0028674/>)

⁴⁰⁶Dagblad Vooruit, 02/04/1947, 16/04/1947

Kamenny tsvetok, Rusland-Frankrijk, 1946, Aleksandr Ptushko (<http://www.imdb.com/title/tt0038666/>)

⁴⁰⁷233, 1503, Verslag werking 1950 – 1951 eerste halfjaar, p 15

⁴⁰⁸233, 1503, Jaarverslag 1951, 233, 1503, Jaarverslag 1952

⁴⁰⁹Michurin, Rusland, 1948, Aleksandr Dovzhenko (<http://www.imdb.com/title/tt0040585/>)

⁴¹⁰Maria Candelaria, Mexico, 1944, Emilio Fernandez (<http://www.imdb.com/title/tt0037054/>)

⁴¹¹The Grapes of Wrath, V.S.A., 1944, John Ford (<http://www.imdb.com/title/tt0032551/>)

26 – 27/02/1952 *La Dernière Etape*⁴¹³

01 – 02/04/1952 *Les Casse-pieds*⁴¹⁴

De openingsfilm van het eerste volwaardige seizoen, *Mitchourine*, een Russische kleurenfilm uit 1948, ging uitzonderlijk door in de Cinemazaal van het Feestlokaal om 10 uur 's ochtends. Het zou de eerste vertoning zijn van deze film in Gent. *De Druiven der Gramschap*, de verfilming van de roman van John Steinbeck met Henry Fonda in de hoofdrol, werd specifiek gekozen om haar anti-kapitalistische, opvoedende waarde. *Les Casse-pieds* was dan weer een komische animatiefilm van de hand van Noël Noël, een Franse comediën. *Louisiana Story* werd gekozen omwille van haar laaiende kritieken bij de Belgische filmpers. *La Dernière Etape* had een historische boodschap. Deze Poolse film handelde over de jodenvervolging in Auswitsch.⁴¹⁵

Ook aan de kinderen werd gedacht. Op 22 december 1951 om 15u werd Disney's *Bambi* geprogrammeerd in *Ons Huis* op de Vrijdagmarkt. Het succes was echter eerder klein. De CAO zelf zag de reden hiervoor in het overaanbod aan andere activiteiten in de wijkclubs, en de slechte zaal in *Ons Huis*. Maar het zou echter ook aan de relatief hoge kostprijs kunnen liggen: de kinderen moesten 10 frank betalen, en de lidkaart van hun ouders voorleggen.⁴¹⁶ Het idee om ook voor kinderen kwalitatieve filmvoorstellingen te organiseren bleef wel bestaan, en zou later uitmonden in de evenknie van de Cinéclub voor kinderen, de CAO Rakkersclub. De Cinéclub bleef intussen jaarlijks in de eindejaarsperiode een film voor de jeugd programmeren.

De formule van abonnementen werd dit seizoen vastgelegd: men betaalde 20 frank per reeks van drie vertoningen, 40 frank per seizoen. Dit geld ging meteen naar de rekening van het Gentse Comité voor Arbeidersopvoeding. De vertoningen gingen door op dinsdag en woensdag. Verder is het nog interessant om aan te stippen dat de leden van de Cinéclub ten minste achttien jaar oud moesten zijn.⁴¹⁷

Er werd een nieuwe poging ondernomen om debatavonden te organiseren. De leden kregen een brief met een invulstrookje met de vraag hun suggesties voor onderwerpen door te geven.⁴¹⁸

Het seizoen 1952 – 1953 ving aan in november. Het aanbod was het volgende⁴¹⁹:

⁴¹²*Louisiana Story*, V.S.A., 1948, Robert J. Flaherty (<http://www.imdb.com/title/tt0040550/>)

⁴¹³*Ostatni Etap*, Polen, 1948, Wanda Jakubowska (<http://www.imdb.com/title/tt0040674/>)

⁴¹⁴*Les casse-pieds*, Frankrijk, 1948, Jean Dréville (<http://www.imdb.com/title/tt0040215/>)

⁴¹⁵233,1527, 19/09/1951

⁴¹⁶233, 1503, Jaarverslag 1951

233, 1527, 10/12/1951

233, 1527, 04/11/1952

⁴¹⁷233, 1503, Jaarverslag 1951

233, 1527, 19/09/1951

⁴¹⁸233, 1527,10/12/1951

⁴¹⁹233, 1503, Jaarverslag 1952

02/11/1952	<i>Storm over Azië</i> ⁴²⁰ – <i>Peking (documentaire)</i>
02 – 03/12/1952	<i>De Slangenkuil</i> ⁴²¹
09/01/1953	<i>La fille du puisatier</i> ⁴²²
10 – 11/02/1953	<i>Vadertje Goedzak</i> ⁴²³
03 – 04/03/1953	<i>Meisjeskooi</i> ⁴²⁴
05/04/1953	<i>Belgisch Congo (documentaire)</i>

De Cinéclub week bij wijze van experiment twee keer af van haar gebruikelijk programmatische schema met avondvertoningen in de Restaurantzaal op dinsdag en woensdag om 20u. *Storm over Azië* en *La fille du Puisatier* werden gespeeld op zondag om 10 u 's ochtends in de Cinemazaal. Dit gebeurde omdat de club vele vragen had gekregen van haar ledenbestand om de vertoningen te laten doorgaan in het weekend.⁴²⁵

De Cineclub had voor haar tweede cyclus, begin 1953, af te rekenen met de willekeur van de distributeur. Oorspronkelijk waren *Paisa* van Roberto Rossellini en *Enamorada* van Emilio Fernandez geprogrammeerd op respectievelijk 10 en 11 februari en 2 en 3 maart, maar de contracten werden eenzijdig geannuleerd een week voor de vertoning van *Paisa*. De Cinéclub liet het in een omzendbrief niet na deze firma de vinger te wijzen. In omfloerste bewoordingen zei men het volgende: *“Zonderling is alleszins het feit, dat deze onbegrijpelijke houding samenvalt met een campagne, die in bepaalde middens wordt gevoerd met het doel een censuur in te voeren, die geen enkel vrijdenkend mens kan aanvaarden. Uit bekomen inlichtingen blijkt anderzijds dat de betrokken firma, niet vrij is van invloeden uit deze middens en misschien is langs deze weg wel een verklaring te vinden voor dit plotse 'geval van heirkraft'.”*⁴²⁶ Het is in deze wel aannemelijk dat men een katholieke boycot bedoelde. In de plaats werd opnieuw een komedie van Noël Noël geprogrammeerd. *Enamorada* werd vervangen door *La Cage aux filles*. Het opzet om internationale films te brengen werd hierbij wel door omstandigheden doorbroken: in plaats van een Italiaanse en een Mexicaanse film, werden er twee Franse geprogrammeerd.

Als uitschieter van dit tweede seizoen programmeerde de Cinéclub een extra vertoning met een documentaire over Belgisch Congo in de Restaurantzaal van het Feestlokaal. Dit was ter

233, 1503, Jaarveslag 1953

233, 22/10/1952

⁴²⁰Potomok Chingis-Khana, Rusland, 1928, Vsevolod Pudovkin (<http://www.imdb.com/title/tt0019286/>)

⁴²¹The Snake Pit, V.S.A., 1948, Anatole Litvak (<http://www.imdb.com/title/tt0040806/>)

⁴²²La fille du puisatier, Frankrijk, 1940, Marcel Pagnol (<http://www.imdb.com/title/tt0033603/>)

⁴²³Le père tranquille, Frankrijk, 1946, René Clément (<http://www.imdb.com/title/tt0038863/>)

⁴²⁴La cage aux filles, , Frankrijk, 1949, Maurice Cloche (<http://www.imdb.com/title/tt0187770/>)

⁴²⁵233, 1527, 22/10/1952

⁴²⁶233, 1527, ongedateerd, vermoedelijk begin februari 1953

gelegenheid van een tentoonstelling over Belgisch Congo georganiseerd door de CAO, die ook liep in de Brugzaal van het Feestlokaal van 4 tot 7 april 1953.⁴²⁷

Er was opnieuw een kinderfilmvoorstelling eind 1952, met de verfilming van Kiplings *Jungle Book*⁴²⁸. Voor de kinderfilmvoorstelling van eind december werkte de Cinéclub voor de gelegenheid samen met de vereniging 'De Kollebloem'. Deze keer was het opzet veel groter dan de eerste editie in Ons Huis: de Cinemazaal van het Feestlokaal van Vooruit werd afgehuurd op zondag 28 december 1952 om 10u 's ochtends. Kinderen tot 16 jaar betaalden deze keer slechts 5 frank, begeleidende ouders 10 frank.⁴²⁹ Deze keer oogstte de Cinéclub wel groot succes, er waren 1100 ouders en kinderen komen afzakken naar deze matinee.⁴³⁰

De Cinéclub had te kampen met een slinkend ledenaantal. In 1952 waren er voor de voorjaarsreeks 334 leden ingeschreven, voor het najaar waren dat er 356. Bij de inschrijvingen voor de tweede reeks films in het voorjaar van 1953, waren er nog slechts 260 geïnteresseerden, een vermindering van 50% ten opzichte van het initiële succes. De abonnementsformule werd gewijzigd voor het volgende seizoen: in plaats van 40 frank te moeten betalen voor een heel seizoen, moesten de leden nu 20 frank betalen, en 5 frank opleggen bij de vertoning zelf. Toch kon de club nog steeds rekenen op gemiddeld 300 toeschouwers per voorstelling⁴³¹

Concrete redenen voor deze relatieve vermindering van aandacht kunnen we niet aanwijzen. Vermoedelijk was de niche-programmatie toch niet voor iedereen weggelegd. De propagandistische ondertoon kan ten andere ook van invloed zijn geweest. Er kwamen bijvoorbeeld veel klachten binnen over de begeleidende documentaire 'Peking', die op het programma stond met Storm over Azië. *“Inderdaad, en met reden, wordt er over deze film gesproken als zijnde een band welke beter in het communistisch lokaal op de Koornmarkt zou vertoond worden. (...) Reeds van in de zaal werd er van links en rechts gemompel van de toeschouwers waargenomen als zijnde 'kunnen ze ons niets beters laten zien dan zo een Russische propagandafilm.' ”*⁴³² Hoewel de Cinéclub een socialistische signatuur had, werd ze dus toch door haar leden teruggefloten als het programma te communistisch rood werd.

Het seizoen 1953 – 1954 zag er als volgt uit⁴³³:

⁴²⁷233, 1527, ongedateerd

⁴²⁸*Jungle Book*, V.S.A. 1942, Zoltan Korda (<http://www.imdb.com/title/tt0034928/>)

⁴²⁹233, 1527, 04/11/1952

⁴³⁰233, 1503, Jaarverslag 1952

⁴³¹233, 1503, Jaarverslag 1953

233, 1527, 13/01/1953

233, 09/12/1953

⁴³²233, 1527, 04/11/1952

⁴³³233, 1503, Jaarverslag 1953

233, 1527, Programma Cinéclub Speeljaar '53 - '54

25/10/1953	<i>Odd Man Out</i> ⁴³⁴	
14/11/1953	<i>Paisa</i> ⁴³⁵	
15/12/1953	<i>Tekenfilmfestival</i>	
13/01/1954	<i>Enamorada</i> ⁴³⁶	275
06/02/1954	<i>Meurtres</i> ⁴³⁷	270
14/03/1954	<i>The Set Up</i> ⁴³⁸	250

Dit seizoen was de Cinéclub er dus wel in geslaagd om *Paisa* en *Enamorada* te programmeren. Alweer werd er slechts voor twee voorstellingen gebruik gemaakt van de Cinemazaal. De openingsvertoning van *Odd Man Out*, en de slotvertoning van *The Set up* waren zondagse matineeën, de andere films gingen door op dinsdagavonden in de Restaurantzaal. Thematisch waren de films opnieuw gekozen op hun boodschap: *Odd Man Out* ging over het Ierse verzet, *Paisa* over de nasleep van de oorlog en *Meurtres* handelde over euthanasie. *Enamorada* was een prijsbeest op de internationale filmfestivals met twaalf onderscheidingen.⁴³⁹

Op 15 december 1953 werd een speciale activiteit georganiseerd in de restaurantzaal van het Feestlokaal. De aankondiging in de programmabrochure luidde “een confrontatie van Tsjechoslovaakse, Russische, Amerikaanse en Canadese tekenfilmen”, maar het bleek hier niet bij te blijven, er waren tekenfilms uit acht verschillende landen: België met 'Smidje Smee', Frankrijk met 'Zanzabelle', Tsjechoslowakije met 'Konin Lawra', Duitsland met 'Het domme eendje', Nederland met 'Kermesse Fantastique', Canada met 'Neighbours', Engeland met 'Toyland Broadcast' en 'Platypus' en ten slotte Amerika met twee cartoons van Woody Woodpecker. Het was een klein experiment van de Cinéclub om een entertainende avond te organiseren waarbij de internationale tekenfilmmarkt in beeld werd gebracht. Het geheel werd aaneen gepraat door presentator die tekst en uitleg gaf.⁴⁴⁰

De jaarlijkse kinderfilmvoorstelling werd gehouden op 27 december 1953, opnieuw in een matinee in de Cinemazaal: *Prins Bayaya* van Jiri Trnka, een Tsjechoslowaakse poppenfilm. En alweer met aanzienlijk succes: er kwamen 900 kinderen kijken.⁴⁴¹

Het programma voor 1954 - 1955 was het volgende. We vonden hierbij ook de cijfers van de

⁴³⁴*Odd Man Out*, V.K., 1947, Carol Reed (<http://www.imdb.com/title/tt0039677/>)

⁴³⁵*Paisa*, Italië, 1946, Roberto Rossellini (<http://www.imdb.com/title/tt0038823/>)

⁴³⁶*Enamorada*, Mexico, 1946, Emilio Fernandez (<http://www.imdb.com/title/tt0038510/>)

⁴³⁷*Meurtres*, Frankrijk, 1950, Richar Pottier (<http://www.imdb.com/title/tt0042729/>)

⁴³⁸*The Set-Up*, V.S.A., 1949, Robert Wise (<http://www.imdb.com/title/tt0041859/>)

⁴³⁹233, 1527, Programmabrochure Cinéclub speeljaar '53 -'54

⁴⁴⁰233,1527, werktekst van de presentator, ongedateerd

⁴⁴¹233, 1503, Jaarverslag 1953

bezoekersaantallen. We hebben deze mee opgenomen in dit overzichtje.⁴⁴²

17/10	Zij danste slechts één zomer ⁴⁴³ - Het Zweedse Woud (documentaire) (400 toeschouwers)
16 - 17/11	Rebecca ⁴⁴⁴ - Russische kortfilm: De geheimen van het woud (320 toeschouwers)
26/12	Lentekoorts ⁴⁴⁵ (1000 toeschouwers)
09/01	De blauwe engel ⁴⁴⁶ (400 toeschouwers)
08 – 09/02	Spellbound ⁴⁴⁷ - Bijenstad (300 toeschouwers)
13/03	De ontmbaren ⁴⁴⁸ (800 toeschouwers)

Deze jaargang stonden er twee films van Alfred Hitchcock op het programma: Rebecca en Spellbound. “Zij danste slechts een zomer” was een Zweedse film die heel wat stof had doen opwaaien.

Deze keer waren er vier films die in de Cinemazaal werden geprojecteerd: Zij danste slechts een zomer, De blauwe engel en De ontmbaren.

Als jaarlijkse eindejaars-kinderfilm werd dit jaar gekozen voor 'Lentekoorts', een productie van Walt Disney. Er waren 1000 toeschouwers.

Ondertussen probeerde Gilbert Temmerman de Cinemazaal van het Feestlokaal van Vooruit permanent te pakken te krijgen voor de Cinéclub-voorstellingen. S.M. Vooruit handhaafde een vast beleid inzake het gebruiken van de Cinemazaal voor diverse verenigingen: een vereniging mocht namelijk een vertoning per maand organiseren, en tussen twee vertoningen moest steeds een maand zitten. De vertoningen moesten ook 's ochtends doorgaan, om de gewone gang van zaken in Cinema Vooruit niet te verstoren.⁴⁴⁹ Hij zou er echter in slagen het gebeuren permanent te verhuizen naar de

⁴⁴²233, 1503, Jaarverslag 1954, 1955

233, 1528 Programmabrochure 1954-55

⁴⁴³Hon dansade en sommar, Zweden, 1951, Arne Mattson (<http://www.imdb.com/title/tt0043652/>)

⁴⁴⁴Rebecca, V.S.A., 1940, Alfred Hitchcock (<http://www.imdb.com/title/tt0032976/>)

⁴⁴⁵Aangekondigd als een Walt Disney productie (233, 1528), vermoedelijk was dit een verzameling van cartoons die uit de stal van Disney kwam.

⁴⁴⁶Moussorgsky

⁴⁴⁷Spellbond, V.S.A., 1945, Alfred Hitchcock (<http://www.imdb.com/title/tt0038109/>)

⁴⁴⁸Deze film konden we niet thuis brengen. Hij werd aangekondigd als “Een der eerste films verwezenlijkt door Nieuw China. Een aangrijpend freco van de burgeroolog in een land vol ellende aan de vooravond van de Japanse invasie. (233, 2528, 06/09/1954)

⁴⁴⁹233, 1528, 26/10/1954

Cinemazaal. De Cinéclub kon van dan af altijd 35 mm films vertonen. In de Restaurantzaal moest gewerkt worden met 16 mm projectoren, die de club kon gebruiken van de CAO. Dit zou de capaciteit van de matinee's danig verhogen: de Restaurantzaal had een maximumcapaciteit van 500 man, waar de Cinemazaal 1500 man kon herbergen. De zaal was in de zomer van 1955 ook gerenoveerd. We zien dit dan ook weerspiegeld in de bezoekersaantallen. *“Gedaan dus met de 16 mm films en de vertoningen in de Restaurantzaal. Dit jaar ontvangt Ciné Club haar leden in een der netste en meest comfortabele bioscopen van de stad. Het hoeft wellicht geen betoog dat deze maatregel grotere financiële lasten met zich brengt, desalniettemin besloten we de proef te wagen zonder de prijzen der lidkaarten of vertoningen te verhogen.”*⁴⁵⁰

Het programma voor het seizoen 1955 – 1956:

02/10	Justice est faite ⁴⁵¹ (720 toeschouwers)
13/11	The Browning Version ⁴⁵² (700 toeschouwers)
18/12	Alice in wonderland ⁴⁵³ (1000 toeschouwers)
22/01	Vassa Gelesnova ⁴⁵⁴ (600 toeschouwers) (Rusland, naar het werk van Maxim Gorki)
26/02	Via Mala ⁴⁵⁵ (600 toeschouwers)
25/03	Il Cappoto ⁴⁵⁶ (600 toeschouwers)

We zien alweer hetzelfde stramien. De filmselectie kwam alweer uit een verscheidenheid aan landen: V.S.A, Verenigd Koninkrijk, de U.S.S.R., Duitsland en Italië. Vanaf dit seizoen gingen alle

⁴⁵⁰233, 1529, 17/08/1955

⁴⁵¹Justice est faite, Frankrijk, 1950, André Cayatte (<http://www.imdb.com/title/tt0042625/>)

⁴⁵²The Browning Version, Verenigd Koninkrijk, 1951, Athony Asquith (<http://www.imdb.com/title/tt0043362/>)

⁴⁵³Alice in Wonderland, V.S.A., 1951, Clyde Geronimi, Wilfred Jackson, Hamilton Luske (<http://www.imdb.com/title/tt0043274/>), het gaat om de animatiefilm van Disney gebaseerd op het werk van Lewis Carroll

⁴⁵⁴Vassa Zheleznova, Rusland, 1953, Leonid Lukov (<http://www.imdb.com/title/tt0046494/>) Naar het werk van Maxim Gorki

⁴⁵⁵Via Mala, Duitsland, 1948, John Knittel (<http://www.imdb.com/title/tt0037430/>) De Weg van het Kwaad van John Knittel

⁴⁵⁶Il Capotto, Italië, 1952, Alberto Lattuada (<http://www.imdb.com/title/tt0044474/>)

vertoningen door in de Cinemazaal van het Feestlokaal, allen waren matinees en vingen dus aan om 10u 's ochtends. Opvallend dit seizoen is het aantal verfilmingen van boeken: Alice in Wonderland naar Lewis Carroll, Vasa Gelesnova naar Maxim gorki, Via Mala naar John Knittel.

De Cinéclub koppelde haar activiteiten ook steeds meer met het opvoedingswerk van de CAO. De leden mochten met hun lidkaarten gratis binnen in de centrale voordrachten van de CAO, die ook doorgingen in het Feestlokaal, toneelvoorstellingen, en ze kregen korting bij de CAO Musicclub, die een onderafdeling was van de Cinéclub.⁴⁵⁷

⁴⁵⁷233, 1529, 17/08/1955

CAO Music Club

De Music Club was een initiatief vanuit het Comité voor Arbeidersopvoeding in het Arrondissement Gent – Eeklo, ondersteund door de figuren van Gilbert Temmerman en André Holsbeke. Door het grote succes van de CAO Cinéclub, werd de weg geëffend om een gelijkaardig concept uit te denken voor het geven van reeksen concerten met enkel moderne muziek, in het bijzonder de jazz.

De Music Club werd uitgebaat als onderafdeling van de Cinéclub. Op deze manier wilde de CAO zich opnieuw richten tot jongeren, die in groeiende mate de interesse verloren in het klassieke socialistische cultuurleven, en zich wendden tot het groeiende commerciële amusementscircuit: danszalen, café's en dergelijke meer. De muzikale exploten in de rode cultuursector beperkten zich tot midden de jaren '50 immers tot klassieke muziek, variété en marsen. Zo getuige de Harmonie Vooruit en de Marxkring, die in het eerste decennium na de Tweede Wereldoorlog verder gingen in de aloude traditie, die weinig vernieuwing stimuleerde. Sterker nog, de Musicclub zou een stimulans vormen voor Harmonie Vooruit en Gemengd Koor de Anseelevrienden om, mede door de nieuwe insteek van de nieuwe dirigent van de harmonie, een nieuw repertoire aan te boren en de grote sprong te wagen naar modernere muziek. Het eerste experiment zou plaats vinden op een speciaal kerstconcert dat werd georganiseerd door de Music Club op 26 december 1955 in de Grote Zaal van het Feestlokaal van Vooruit.⁴⁵⁸ Ze stonden samen op het programma met Vicky Down, een jazz-zanger die eerder al in de Music Club had opgetreden, hetgeen sterk afweek van de gebruikelijke context waarin de muziekkringen optraden in het Feestlokaal.

De Music Club en de Cinéclub stonden dus in voor een vernieuwende wind doorheen het Gentse rode cultuurleven. De doelstelling van de Music Club was, in haar eigen bewoording: *"Ieder jaar een aantal grote jazz- concerten inrichten met orkesten en vedettes van internationale faam. Moderne muziek van goede kwaliteit brengen en spektakels voorstellen die stuk voor stuk top hits zijn."*⁴⁵⁹ Het opzet was groots, men wilde vedetten van internationale allures naar Gent krijgen, en unieke concerten organiseren voor het Gentse concertcircuit.

De publiciteit was voornamelijk op jongeren gericht, zelfs kinderen werden geronseld. Als voorbeeld: *"Wie jong is en up to date, zorg dat hij niet vergeet..."* *"Belangrijk bericht aan de*

⁴⁵⁸Jaarverslag Harmonie Vooruit 1955, Gent, S.M. Het Licht, [1956], p 10

⁴⁵⁹233,1595, omzendbrief Music club, 1955

*ouders van kinderen beneden de 14 jaar: (...) voor wie in de eerstkomende dagen nog speelgoed moet worden besteld voor het komende klaasfeest, worden er hiermede van ingelicht, dat Sinterklaas, zondag 4 december tussen 10 en 12 uur 's morgens niet zal zetelen! De brave man wenst van zijn verblijf in het Gentse gebruik te maken om het prachtige Music-club concert te gaan bijwonen in Cinema Vooruit. In vertrouwen deelde hij ons mede "zo'n prachtprogramma krijgen we zelfs in de hemel niet te zien."*⁴⁶⁰

Het eerste experiment was het optreden van Vicky Down, die optrad op de eerste jazz- matinee van het Comité voor Arbeidersopvoeding, zondag 18 september om 10 uur 's ochtends. Het werd een daverend succes, en de CAO Music Club werd geboren. Vanaf maandag 10 oktober konden geïnteresseerden zich inschrijven voor de eerste concertreeks van zes quasi maandelijks concerten tegen een voordelige prijs.⁴⁶¹

Voor de abonnementen werd op een gelijkaardige manier gewerkt als de Cinéclub. De leden moesten een abonnementsgeld betalen per concertreeks. Wie al lid was van de Cinéclub moest slechts 10 frank betalen, waar nieuwe geïnteresseerden 15 frank betaalden. Verder waren er nog een aantal voordelen verbonden aan het lidmaatschap: elk lid kreeg 40% korting op alle concerten die door de Music Club werden georganiseerd, 25% korting op het lidgeld voor de Cinéclub, en mocht gratis binnen op alle centrale voordrachten die de CAO organiseerde in Gent. Deze gingen meestal door in het Feestlokaal van Vooruit. De leden hadden ook het voordeel dat zij kaarten konden bemachtigen in voorverkoop. De CAO zorgde voor de uitnodigingen en de nodige publiciteit, en in sommige gevallen werden er foto's van de artiesten verstuurd naar de leden, bij wijze van verzamelprentjes. Bij gelegenheid vonden er dan ook signeersessies plaats voor of na het optreden.⁴⁶²

De Music Club werkte met fondsen die ze verkreeg via de CAO. Eventuele verliezen werden verrekend door de CAO. Van de S.M. Vooruit mocht ze gebruik maken van de Grote Zaal op zondagvoormiddagen.⁴⁶³

Het concept was, zoals reeds werd vermeld, geënt op dat van de CAO Cinéclub. Hoewel we wel een belangrijk verschil kunnen opmerken: de Music Club was eerder een toenadering naar een jong publiek, en richtte zich tot de meer moderne muzikale smaakpatronen, terwijl de Cinéclub zich

⁴⁶⁰233, 1591

⁴⁶¹Dagblad Vooruit 09/10/1955

⁴⁶²233, 1595, omzendbrief ivm oprichting Music Club, s.d. En 233, 1598: voor het optreden van The Wessel Ilcken Combo op 16/09/1956 werd er bijvoorbeeld een foto van de zangeres Rita Reys;

⁴⁶³233, 1595, toelating van S.M. Vooruit voor 04/12/1955 en 29/01/1955, 13/10/1955

richtte tot – de naam zegt het zelf – een cinefiel publiek, en probeerde van de mainstream weg te gaan door films te programmeren met een experimentele, of sociaal geëngageerde toets. Hoewel beide clubs aanzienlijk succes genoten, was het succes van de Music Club nog een exponent groter. De aanvragen tot lidmaatschap spoelden *en masse* binnen, en nog voor het einde van het eerste seizoen zat de club al aan haar limieten. Er waren meer dan duizend leden en de inschrijvingen werden voorlopig stopgezet. De draagkracht van de Cinemazaal, de vaste stek van zowel de Ciné als de Music Club, was immers maar 1500 man.

De programmatie voor de jaren 1955 en 1956 was de volgende⁴⁶⁴:

- 18/09/1955 Vicky Down – Terry Lester – Jo verbeek
- 06/11/1955 The Skymasters (de grootste jazzformatie van Radio Hilversum) – Annie Plevier – Karel Van De Velde (radiosterren)
- 04/12/1955 Kenneth Spencer (songs and spirituals) – Vic Baeyens en zijn solisten – Dina Lavni (crooner)
- 26/12:1955 Kerstconcert van Harmonie Vooruit en Gemengd Koor De Anseelevrienden, met een totaal nieuw en modern repertoire – Vicky Down “en zijn negermuzikanten”
- 29/01/1956 Maria Zamora y sus Muchachos – The Hot Club van België o.l.v. Eddy Mill en Freddy Lina, winnaars jazz tornooi van Parijs 1954
- 04/03/1956 Jazz Festival, met: Ray Basslé en zijn grote formatie (20 man) – Norber Goddar en zijn Kwartet – The Hot Strings o.l.v. Frans Van Bergen (winnaars AVRO Jazz c ompetitie) – The Tempo's Cool Boys – Jam Session
- 19/09/1956 Wessel Ilcken Combo met Rita Reys – Thom Kelling en zijn gitaar
- 28/10/1956 Norber Goddar en zijn kwartet – The Fantasia Harmonica Kids – Jack Sels and his Rock and Roll Band
- 09/12/1956 Vicky Down “en zijn fantastisch kleurlingenorkest” - Terry Lester, “Belgiës beste jazz-zangeres” - The Rabbits

Al te diep ingaan op de programmatie zou ons te ver leiden. Het is echter duidelijk dat er werk werd gemaakt van goed uitgewerkte programma's. De acts kwamen uit binnen- en buitenland. Alle optredens waren matinee's, ze gingen om 10 uur 's ochtends door in de Cinemazaal van het Feestlokaal.

⁴⁶⁴233, 1589 - 1597 de respectievelijke dossiers van de optredens in het archief van de arrondissementfederatie Gent-Eeklo

De Music Club kende een groot succes. Al na het eerste concert van Vicky Down, werd er bij de aankondiging van het tweede concert van The Skymasters op 6 november 1955 gewag gemaakt van 600 leden.⁴⁶⁵ Een paar maanden later, meldde men bij de aankondiging van het concert van Maria Zamora y sus Muchachos op 29 januari 1956 trots dat er al 925 leden waren ingeschreven.⁴⁶⁶ Een jaar later, bij het eerste concert van het nieuwe seizoen waren er 1024 leden.⁴⁶⁷

De optredens trokken nokvolle zalen. Per optreden werden er 1000 kaarten aan het verminderde tarief van 15 frank, en 500 kaarten aan 25 frank gedrukt.⁴⁶⁸

Er werd voornamelijk geput uit een aanbod van Nederlandse en Belgische artiesten in de eerste twee werkjaren. Het Wessel Ilcken Combo kwam uit Nederland, Maria Zamora was in feite een Amsterdamse zangeres die in de jaren '1950 veel succes oogstte met een Zuid-Amerikaans repertoire.⁴⁶⁹

Op 28 oktober 1956 ging de Music Club nog verder door in het moderne repertoire, en programmeerde men Jack Sels and his Rock and Roll Band, een Belgische formatie gespecialiseerd in een kruisbestuiving van rock en jazz. Het was in de jaren 1950 nog geen evidente keuze voor een gevestigde organisatie om rock 'n roll te programmeren, aangezien het nieuwe genre in die tijd nog werd beschouwd als rebelse, gevaarlijke muziek die geweld en zedenverwildering promootte. De CAO wilde echter het tegendeel bewijzen en het rock 'n roll optreden werd gepromoot als experiment. Dit optreden kan ongetwijfeld ook gezien worden als een *captatio benevolentiae* van de socialistische beweging naar de Gentse jeugd toe. En het had succes, er werden 1 112 tickets verkocht, en de zaal zat vol. Gilbert Temmerman kondigde het optreden aan en *“vroeg dat de Gentse Jeugd zou bewijzen dat zij ook de allermooiste muziek kan beluisteren zonder daarom 'Amerikaanse incidenten' te verwekken.”* Het bleek onnodig te zijn, het gebeuren verliep zonder enige schermutselingen, *“Zodat in feite slechts de politieke tegenstanders waren ontgoocheld, die een al te lage opinie hebben van de hedendaagse jeugd en wel hadden gehoopt dat het tot baldadigheden zou komen.”* Toch werd er ook rekening gehouden met eventuele incidenten: er werden mensen ingehuurd die moesten instaan voor de veiligheid.⁴⁷⁰

De propagandistische ondertoon van het muzikale experiment lag dus er duidelijk op. Op deze manier slaagde de Music Club ook in de bronmissie van de CAO, namelijk het overbrengen van het socialistische gedachtegoed via een neutrale weg en werd de partij gepromoot bij de jongeren door middel van een *crowd pleaser*.

⁴⁶⁵233, 1590, knipsels

⁴⁶⁶Dagblad Vooruit, 15/01/1956, p 6

⁴⁶⁷233, 1598

⁴⁶⁸Als voorbeeld: 233, 1598

⁴⁶⁹http://nl.wikipedia.org/wiki/Maria_Zamora, geraadpleegd op 12/05/2010

⁴⁷⁰Dagblad Vooruit, in: 233, 1597, krantenknipsels en administratieve documenten

Besluit

De geschiedenis van het Feestlokaal van Vooruit is niet voor een net te vangen. Het gebouw, dat eigendom was van de Samenwerkende Maatschappij Vooruit herbergde een veelheid aan socialistische organisaties die actief waren in het Gentse.

Hoewel het gebouw was opgevat als “cultuurtempel” voor de arbeider, was er verre van alleen sprake van culturele bedrijvigheid. Alle grote partij-instanties konden gebruik maken van het gebouw, er vonden activiteiten van het hele spectrum van de Socialistische Gemeenschappelijke Actie plaats: van de coöperatie S.M. Vooruit, van de mutualiteit Bond Moyson, van de Belgische Socialistische Partij, van de socialistische vakbond ABVV. Alle socialistische verenigingen konden gebruik maken van de infrastructuur van het Feestlokaal. S.M. Vooruit bood het gebouw dan ook aan tegen minimale kosten.

Het gebouw fungeerde als congrescentrum, als cinema, als feestzaal, als tentoonstellingsruimte, als vergaderlokaal, als café, als hoofdkwartier, als repetitieruimte, als bibliotheek, als sportzaal, als spelruimte, als concertzaal, ...

We onderzochten de geschiedenis van het gebouw vanaf de bevrijding van Gent op 6 september 1944 tot de voltooiing van de verbouwingwerkzaamheden in 1956. Het Feestlokaal werd kort na de overwinning op de Duitse troepen in beslag genomen door de geallieerde troepen. De Britse organisatie Navy Army and Air Force Institutes, of kortweg NAAFI, maakte gebruik van het gebouw als recreatielokaal voor de geallieerde troepen. Diezelfde functie had het gebouw ook vervuld voor de Duitse troepen tijdens de bezetting. S.M. Vooruit kon pas terug beschikken over haar gebouw in augustus 1946. Het Feestlokaal was zwaar gehavend uit de oorlog gekomen, maar S.M. Vooruit ondernam alles wat binnen haar beperkte financiële mogelijkheden lag om het gebouw terug open te stellen voor de socialistische beweging, en het verenigings- en ontspanningsleven in het bijzonder. Het Feestlokaal moest opnieuw de functie vervullen die het voor de oorlog had: een recreatielokaal voor de arbeider, dat laagdrempelig en goedkoop diverse mogelijkheden bood om de vrije tijd te besteden. Ook de functie van partijlokaal werd heropgenomen: de socialistische partijorganisaties konden opnieuw beschikken over het gebouw. Hier hebben we in dit onderzoek echter slechts beperkt aandacht aan gegeven. Het leven in het gebouw ging vanaf de heropening onmiddellijk terug op de vooroorlogse traditie. Al snel was het Feestlokaal opnieuw een bijenkorf van activiteiten.

Zoals vermeld was het Feestlokaal zwaar beschadigd uit de oorlog gekomen. S.M. Vooruit had in de loop der jaren rake klappen gekregen, niet in het minst door het faillissement van de Belgische

Bank van de Arbeid in 1934, en de noodgedwongen beperkte economische activiteit in de Tweede Wereldoorlog. De moederorganisatie moest in de eerste jaren na de oorlog vechten om haar marktpositie te consolideren en moest een grootschalige financiële sanering ondergaan.

1956 zou het jaar van de vernieuwing zijn, het sluitstuk van een grootschalige operatie van S.M. Vooruit om zich aan te passen en te wapenen voor de veranderende tijden in het naoorlogse België. Het was een poging tot centralisatie en financiële sanering, met als spil het Feestlokaal van Vooruit, dat niet langer alleen haar kernfunctie van cultuurpaleis zou vervullen, maar ook als handelscentrum: het kleding- en meubelmagazijn van de S.M. Vooruit zouden in de linker-zijvleugel van het gebouw worden gevestigd, in de hoop dat het gebouw een aantrekkingspool zou zijn voor consumenten. Aangezien de leden van de diverse cultuurkringen werden aangemoedigd om lid te zijn van de coöperatie, was de centralisatie van cultuur en economie in het gebouw een aantrekkelijk perspectief.

Als gevolg van deze vernieuwingsoperatie zou het Feestlokaal ook fundamentele veranderingen ondergaan: de hele linkerzijvleugel werd verbouwd onder leiding van architect Georges Bontinck, en er werd een nieuwbouw toegevoegd op aanpalende gronden op de Parijsberg.

Op het eerste zicht is de transformatie van 1956 een hoopvolle noot in de geschiedenis van de coöperatieve en haar Feestpaleis – en zo werd het ook naar buiten toe gecommuniceerd - maar wanneer we vanuit onze huidige kennis terugkijken op de evolutie van het Feestlokaal, zien we dat dit een stuiptrekking is van een gebouw, van een era van socialistisch socio-cultureel verenigingsleven, van coöperatieve macht, die steeds verder erodeerden als gevolg van de drastische maatschappelijke veranderingen die de nieuwe tijden met zich meebrachten.

Wat betreft het cultuurleven in het Feestlokaal hebben we ons beperkt tot het bestuderen van de belangrijkste rode verenigingen en permanente culturele activiteiten die het gebouw herbergde.

De cinema vervulde in het hele gebeuren een aparte rol. Cinema Vooruit, die haar voorstellingen hield in de Grote zaal, of de huidige Theaterzaal, werd gerund als een commerciële onderneming. De coöperatie had zoals gezegd weinig financiële slagkracht om het rode cultuurleven te subsidiëren. De cinema vormde hiervoor de oplossing. De onderneming was winstgevend, en in plaats van de winsten in de coöperatie te steken, liet S.M. Vooruit deze doorvloeien naar de verenigingen. Daarvoor had ze in 1948 de uitbating van de Cinema uit handen gegeven aan vzw Volksontvoogding, die in haar statuten de promotie van het cultuurleven droeg. In essentie was het nog steeds de coöperatie die de touwtjes in handen had, in de vzw zaten dan ook een aantal leden van de beheerraad van de coöperatie. De cinema werd op die manier vrijgesteld van belastingen, en de winsten konden via een verdeelsleutel worden doorgeschoven naar de verenigingen en organisaties in het arrondissement, waaronder de coöperatieve muziekkringen, de Vrijzinnige

Werkmansbibliotheek op de bovenste verdieping van het Feestlokaal en het plaatselijke Comité voor Arbeidersopvoeding.

De rode verenigingen die in het Feestlokaal hun stek vonden, gingen verder op de vooroorlogse traditie. Het Feestlokaal fungeerde als vergaderruimte, repetitielokaal, concertruimte en dergelijke meer. De activiteiten gingen breed. Er was muziek met Harmonie Vooruit en de koren Marxkring en Anseelevrienden. Er was toneel met de Multatulikring. Er was spel met de Biljartclub en de kaartmaatschappij. Er waren jeugdverenigingen actief onder de koepel Socialistische Jeugd, met onder andere de Rode Valken. Ook Leesclub Boekuil vond even onderdak in het Feestlokaal.

Het verenigingsleven in het Feestlokaal was breed en springlevend in het eerste decennium na de oorlog. Toch zouden de eerste barsten er al gauw komen. De verenigingen bleven verregaand steunen op traditie, en de jongere generatie haakte geleidelijk aan af. De veranderingen in de vrijetijdssector zouden van doorslaggevend belang zijn voor de teloorgang van het verenigingsleven, maar in de periode tussen 1946 en 1956 is deze evolutie nog niet zo voelbaar. De verenigingen zouden systematisch mee verouderen met hun leden, en er kwam weinig jong bloed binnen.

Een speciale rol was weggelegd voor de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek Leren Vereert, die vanaf de jaren '50 een lokaal had in de bovenste regionen van het Feestlokaal. Het was de belangrijkste socialistische bibliotheek van Gent en haar bibliothecaris, Albert Bracke, was een gedreven voorvechter van literaire volksopvoeding.

Verder was het Feestlokaal ook het centrale platform voor de activiteiten van het Comité van Arbeidersopvoeding, de plaatselijke vestiging van de nationale Centrale voor Arbeidersopvoeding. Zij zou veelvuldig van het lokaal gebruik maken voor het houden van opvoedende voordrachten, congressen voor federale socialistische cultuurorganisaties, tentoonstellingen, en dergelijke meer. Ze was verantwoordelijk voor een vernieuwende wind in het Feestlokaal. Met de Cinéclub en in het bijzonder de Musicclub kon opnieuw een groot, en voornamelijk jong, publiek worden warm gemaakt voor cultuur onder de rode vlag.

Het 'Kunst Veredelt' adagium was impliciet aanwezig in de geest van het gebouw, maar het zou een leugen zijn te beweren dat alle culturele activiteit in het gebouw een opvoedende boodschap met zich mee droeg. Het ideaal van volksontvoogding was permanent aanwezig in de retoriek van de diverse verenigingen, maar in vele gevallen stond het idealisme verre van de realiteit. De rode verenigingen waren in essentie socio-culturele verenigingen die onder de rode vlag vielen.

De meeste verenigingen hadden wel degelijk een culturele visie achter hun project staan, maar dit betrof doorgaans een herkauwing van de bekende retoriek over volksontvoogding en de opvoeding van de arbeider. Hiermee willen we echter niet beweren dat deze idealen onoprecht waren, maar van

een specifieke uiting ervan in de praktijk van het dagelijkse verenigingsleven was slechts weinig sprake. De verenigingen kunnen worden gezien als sociale groeperingen van gelijkgestemden, maar dan onder de rode vaandel. Er waren wel een groot aantal voordrachten, spreekbeurten en lezingen vanuit diverse hoeken: de CAO, ATB De Natuurvrienden, de Socialistische Studiekring, leesclub Boekuil, en dergelijke meer. Bij deze specifieke gelegenheden kwam de socialistische opvoedende gedachte duidelijk op de voorgrond.

We hebben noodgedwongen ons onderzoek moeten afbakenen. Ons onderzoek vormt een puzzelstukje in een doorlopend verhaal. 1956 was een belangrijk jaar in de geschiedenis van het Feestlokaal, maar er zou in de loop der jaren nog veel gebeuren. Zoals we reeds vermeldde was de vernieuwing van het Feestlokaal een hoopvolle noot voor zowel de coöperatie als voor het leven in het Feestlokaal. De tijd zou echter uitwijzen dat de inspanningen vergeefs waren. Aan het einde van de jaren '70 moest het gebouw, dat ooit de glorie van de Gentse socialistische beweging weerspiegelde definitief haar deuren sluiten, en loerde de verkrotting en mogelijks zelfs de afbraak achter de deur. In de jaren '80 transformeerde het gebouw zich onder een nieuw, a-politiek beheer tot het Kunstencentrum Vooruit zoals we het vandaag kennen.

Bibliografie

Bronnen

Al het gebruikte bronmateriaal is afkomstig uit het Amsab-ISG. In het kritisch apparaat hebben we systematisch de cijfercodes gehanteerd. Het eerste cijfer is hierbij het nummer van het archieffonds, het tweede cijfer het desbetreffende doos- of stuknummer.

12 Archief van Fotoclub “Vooruit”

- 5 Verslagen betreffende de algemene vergaderingen 14/01/1950 – 21/10/1950
- 6 Verslagen betreffende de algemene vergaderingen 11/03/1951 – 22/12/1951
- 7 Verslagen betreffende de algemene vergadering 05/01/1952
- 24-30 Verslagen betreffende de bestuursvergaderingen 1950 – 1956
- 49 Jaarverslag 1946
- 50 Jaarverslag 1947
- 51-55 Jaar- en kasverslag 1951 – 1956
- 270 Verslagen SoFFoC 1951 – 1954

24 Archief van S.M. Vooruit nr. 1 (1883-1890, 1892-1895, 1910-1914, 1916-2000)

- 2 Verslag over boekjaar 1947. Met convocaties en agenda van de algemene ledenvergaderingen, jaarbalans en wist- en verliesrekening (1948)
- 3 Stukken betreffende het jaarverslag 1956 (1956)
- 7 Congres van 28/11/1954 te Gent
- 17-29 Convocaties, agenda's en notulen van de algemene vergadering 1945-1951
- 55-58 Notulen van de raad van beheer (1945-1956)
- 93 Nota's voor de raad van beheer betreffende de exploitatie (1951 – 1959)
- 98 Notulen van de ondernemingsraad (1953-1964)
- 203 Inventaris van de beheerraadzaal

- 335 Briefwisseling van Gustaaf Parez betreffende het beheer van cinema Vooruit
28/10/1946 – 17/12/1949
- 336 Stukken betreffende de uitrusting van de cinemazaal (1954-1977)
- 340-342 Doorslagen van uitgaande briefwisseling van Gust Parez betreffende het beheer van
het Feestlokaal 12/8/1946 – 4/1/1951
- 343 Briefwisseling van Gust Parez betreffende het beheer van het feestlokaal 27/1/1948 –
19/11/1949
- Nachez (Georges) (red.), Samenwerkende maatschappij Vooruit nr 1 Gent 1881-1946,
[Gent], [Vooruit], [1946]
- Vergeylen (Emiel) (red.), 1881-1956. S.M. Vooruit nr 1 Gent bij gelegenheid van het
jubeljaar aan haar leden, [Gent], [Vooruit], [1956]

34 Société Générale Coopérative/ Algemene Coöperatieve Vennootschap, later SGC-Coop
Belgique/ ACV-Coop België (1924-1992) en haar voorganger het Office Coopératif Belge (1909-
1935)

7634 – 7644 Coöperatieve tellingen S.M.Vooruit nr. 1 31/12/1946 -31/12/1954

233 Arrondissementsfederatie Gent – Eeklo

- 296 Briefwisseling sm Vooruit 1954 – 1961
- 1188 Briefwisseling Emiel Vergeylen (m.b.t. S.M. Vooruit) 1944 – 1950
- 1198 Briefwisseling Emiel Vergeylen (m.b.t. Kunstkringen) 1944 – 1950
- 1503 Jaarverslagen CAO Gent – Eeklo 1948 – 1961
- 1509 Jaarverslagen en balansen CAO Gent – Eeklo Cinéclub 1954 – 1962
- 1530, Briefwisseling CAO Gent-Eeklo Cinéclub 1955 -1956
- 1529, Omzendbrieven van CAO Gent-Eeklo 1955 – 1957
- 1527 Briefwisseling van de CAO Gent-Eeklo Cinéclub 1951 – 1953
- 2528 Briefwisseling van de CAO Gent-Eeklo Cinéclub 1955 - 1957
- 1589 Dossier betreffende het optreden van Vicky Down voor de CAO Gent Music Club 1
18/09/1955
- 1590 Dossier betreffende optreden The Skymasters voor CAO Gent-Eeklo Music Club
- 1591 Dossier betreffende optreden Kenneth Spencer voor CAO Gent-Eeklo Music Club
04/12/1955
- 1592 Dossier betreffende het Kerstconcert van CAO Gent-Eeklo Music Club 26/12/1955
- 1593 Dossier betreffende het optreden van Maria Zamora en de Hot Club van België voor

CAO Gent-Eeklo Music Club 29/01/1956

- 1594 Dossier betreffende het Jazz Festival voor CAO Gent-Eeklo Music Club 04/03/1956
- 1595 Briefwisseling van de CAO Gent-Eeklo Music Club 1955-1956
- 1596 Dossier betreffende het optreden van The wessel Ilcken Combo voor CAO Gent-Eeklo Music Club 16/09/1956
- 1597 Dossier betreffende het optreden van Norber Goddar voor CAO Gent-Eeklo Music Club 09/12/1956
- 1608 Briefwisseling van de CAO Gent Music Club (met leden) 1955 -1959
- 1609 Briefwisseling van de CAO Gent Music Club 1956 -1957

Harmonie Vooruit, Beknopte geschiedenis der Harmonie Vooruit Gent 1886 – 1961, Gent, S.M. Het Licht, 1961

Harmonie Vooruit, Jaarverslag 1954, Gent, S.M. Het Licht, [1955]

Harmonie Vooruit, Jaarverslag 1955, Gent, S.M. Het Licht, [1956]

Harmonie Vooruit, Jaarverslag 1956, Gent, S.M. Het Licht, [1957]

Leesclub Boekuil, Gent, S.M. Het Licht

Programmabrochure zesde winterseizoen 1949 – 1950

Programmabrochure achtste winterseizoen 1951 – 1952

Programmabrochure elfde winterseizoen, 1954 – 1955

Periodieken

Dagblad Vooruit, Gent, S.M. Het Licht, 1944 - 1947

Opvoeding, Mededelingenblad der Centrale voor Arbeidersopvoeding, CAO, Brussel, oktober 1947 – december 1956

De Coöperateur. Editie Coop Gent, Societé Générale Coopérative, Brussel, september 1946 – december 1956

Tijdschrift Socialistisch Mannenkoor Marxkring, Gent, S.M. Het Licht, 1948 - 1956

Mondelinge bronnen

Transcripties van zelf afgenomen interviews:

Interview met Heman Balthazar, 14/05/2009

Interview met Gilbert Temmerman, 19/5/2009

Interview met Marie-Louise Roels, 10/06/2009

Interview met Janine De Rop, 11/06/2009

Interview met Elie Bradt, 12/06/2009

Interview met Julien Haemerlinck, 15/06/2009

Literatuur

Balthazar (H.), De Multatulikring. Kroniek over toneelcultuur en socialisme te Gent 1944 - 1974, Gent, Multatulikring, 1974

Balthazar (H.), Gent : Feestlokaal Vooruit. 'De Heersende Werkman', in: J. Tollebeek (red.) e.a., België, een parcours van herinnering, Amsterdam, Bert Bakker, 2008

Bracke (A.) Fondscatalogus Vrijzinnige Werkmansbibliotheek Leren Vereert, Gent, S.M. Het Licht, [1954]

Bracke (A.), Na tien jaar lektuurvoorziening : verslag 1946-1956 van de "Vrijzinnige Werkmansbibliotheek" te Gent : gepaard aan overwegingen vanwege de bibliothecaris en enkele

goedbedoelde inlichtingen voor de lezers, Gent, S.M. Het Licht, 1957

Bracke (A.), Catalogus Vrijzinnige Werkmansbibliotheek Leren Vereert, Gent, S.M. Het Licht, 1960

Berteloot (R.) en Vandecaveye (R.), Het Feestlokaal van Vooruit, in: Monumenten en Landschappen, 17 (4), 1998, p 14-37

Calcoen (R.), Fotoclub Vooruit, in: Brood en Rozen, 2000, 4, p 51 – 65

De Gendt (M.), De relatie tussen de socialistische cultuurverenigingen en de Centrale voor Arbeidersopvoeding in cijfers (1911-1937), in: Jan Art, Bart De Nil, Marc Jacobs (red.), Een mens leeft niet van brood alleen. Bouwstenen voor een culturele arbeidersgeschiedenis (1800-1940), Gent, Amsab-ISG, 2005

De Volder (N.), Sociale geschiedenis van België 1830 – 1945; burgerlijk paternalisme en ongeorganiseerd proletariaat, socialisme en christelijke arbeidersbeweging, Mechelen, 1965

Deheusich (R.), Leest vrijzinnige werklieden: Leeren Vereert. De geschiedenis van de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek 'Leeren Vereert': van het Leesgezelschap van de Broederlijke Wevers' (1860) langsheen het leven van Albert Bracke (1919 – 1974) tot AMSAB (1981), onuitgegeven graduaatscriptie bibliotheekwetenschappen, 1993

Denolf (M.), En zij leerden hun volk reizen... De Arbeiderstoeristenbond 'De Natuurvrienden' van 1927 tot 1994, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Universiteit Gent, 1999 – 2000

Socialistische Gemeenschappelijke Actie, Socialistisch Jaarboek, Brussel, 1962

Strynen (H.) en Vandesande (T.), Huizen van, door en voor het volk. Rond het Feestlokaal Vooruit in Gent, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 1988

Vanschoenbeek (G.), Het zijn rode honden maar wat blaffen ze mooi. Omtrent de geschiedenis van de Vlaamse sociaal-democratische arbeiderscultuur(beweging), in: Brood en Rozen, 1996, 2, p 7-21

Verschaeve (T.), De evolutie van de Centrale voor Arbeidersopvoeding naar de Centrale voor Socialistisch Cultuurbeleid (1940 – 1968): Een verkenning, onuitgegeven licentiaatsverhandeling

geschiedenis, RUG, Gent, 1987

Bijlagen

Interview met Heman Balthazar, 14/05/2009

Interview met Gilbert Temmerman, 19/5/2009

Interview met Marie-Louise Roels, 10/06/2009

Interview met Janine De Rop, 11/06/2009

Interview met Elie Bradt, 12/06/2009

Interview met Julien Haemerlinck, 15/06/2009

Interview met Herman Balthazar, 14 mei 2009

In de Tweede Wereldoorlog is het Feestlokaal bezet geweest door respectievelijk de Duitsers en de geallieerden. In de bronnen is daar weinig over terug te vinden. Ik vroeg mij af of het Feestlokaal helemaal gesloten was voor het publiek, of het nog enigszins toegankelijk was. Ik las dat de cinéma Vooruit bleef draaien, maar was dit enkel voor soldaten of had het publiek nog enige toegang?

Ik moet zeggen, dat weet ik niet. Ik denk dat helemaal in het begin er pogingen zijn geweest om dat nog min of meer in de handen van de bewegingen te houden, en dat gaat waarschijnlijk een beetje samen met de wijze waarop een Hendrik de Man nog geprobeerd heeft een stuk van de oude beweging mee te gaan herprofilen in een nieuwe eenheidsbeweging, maar de aard van de bezetting is natuurlijk zo geweest, zo verschillend van die van de Eerste Wereldoorlog, dat direct veel sterker dat militair en ideologisch profiel van de nazi's domineerde. Dus ik veronderstel van niet, maar ik weet het niet precies.

U bent geboren in 1938?

Ik ben geboren in 1938.

Dus dan heeft u de wederopbouw van het Feestlokaal wel deels meegemaakt?

Wel, ik was 6 jaar. Mijn vader, die eigenlijk de belangrijkste figuur was, van huize uit, die van huize uit, en 3 generaties al in de socialistische beweging zat, is gestorven in 1945. Mijn moeder komt eerder uit een katholieke middenstand. Ik heb dus als kind eigenlijk dat nog weinig meegemaakt, tenzij via mijn grootouders langs vaderszijde, waar ik vaak met hen meekwam naar allerlei feesten die ook doorgingen in het Feestlokaal.

Wanneer schat u er dan de eerste keer te zijn binnen geweest?

Ik weet het niet, ik denk dat dat heel kort na de oorlog zal geweest zijn. Ik zie voor mij dat lokaal nog wel, maar je hebt daar als kind natuurlijk een minder scherp beeld van. Dat scherpe beeld is inhoudelijk maar gaan groeien wanneer ik zelf 10 jaar later, in 1956, naar de universiteit ging en dan in de Socialistische Studenten dit gebouw meerdere keren in de week ging gaan mee gebruiken om te gaan vergaderen.

1956 was een breukjaar voor het Feestlokaal, in die zin dat de hele linkerzijvleugel vernieuwd is geweest, en plaats heeft moeten maken voor een magazijn van de coöperatieve. Herinnert u zich daar nog iets over?

Jaja, natuurlijk. Je mag niet vergeten dat de Gentse socialistische beweging in de jaren '30 zwaarder dan anderen getroffen is door het failliet van de Bank van de Arbeid, omdat heel het systeem van coöperatieve macht een Gents epicentrum had, en het is dat epicentrum dat zoals bij alle aardbevingen de zwaarste klappen heeft gehad. Wat dus over bleef waren eigenlijk een aantal rompzaken van eigendom, zoals het "Ons Huis", zoals het Feestlokaal, zoals een reeks volkshuizen met winkels, maar veel meer niet meer. Dat is één.

Het tweede dat je voor Gent zeer goed moet weten, is dat de generatie die aan de macht trad in september 1944, een totaal nieuwe generatie was. Want aan de ene kant had je de groep die rond mijn grootoom hing, die tot voor de oorlog de belangrijkste figuur was in de Belgische Werklieden Partij: directeur van de Vooruit, minister, had ongeveer alle takken van de beweging mee in zijn handen. Die werd politiek geliquideerd, totaal. Bij zijn terugkeer uit London, heeft hij niet meer de kans gekregen om terug in de macht te komen. Dit was een operatie, beschadiging, die perfect gelukt is, onder leiding van zijn grootste vooroorlogse rivaal, de zoon van Anseele, Anseele Jr. Dus heel wat figuren die mee in de coöperatieve beweging zaten, en die zijn meegegaan met Balthazar, zoals diegenen van De Rode Vloot en anderen, die zijn allemaal niet meer kunnen terugkeren.

De tweede grote figuur, die in de coöperatieve beweging van voor de oorlog een grote rol speelde, was een schepen: Désiré Cnudde. Die is doorgebleven in de oorlog. Terwijl Anseele als schepen ontslag heeft genomen eind '41, begin 1942, is Cnudde zoals een aantal anderen, blijven ambten opnemen. Die zijn ook uitgeschakeld, die zijn uitgeschakeld omwille van collaboratie. De groep die aantreedt is dus een totaal nieuwe groep. Het is interessant om vooral het prosopografisch profiel van die groep te schetsen. Dat is van vooral Georges Nachez en Germain Roels, die de nieuwe centrale figuren zullen worden onder zeer sterke voorgedij van de absolute nieuwe politieke chef, Edward Anseele Junior. Dat is één.

Twee: wanneer je de opbouw van die totale partij ziet in heel België, dan is het duidelijk dat het eerste congres dat de partij terug op de benen stelt, en dat zich omvormt van Belgische Werklieden Partij tot Belgische Socialistische Partij, niet alleen ideologisch terug grijpt naar het oude Charter van Quaregnon, en dus eigenlijk ideologisch aan de basis niets verandert, maar structureel eigenlijk weinig verandert. De oude structuren die voor de oorlog de politieke actie ondersteunden, zowel op het culturele als het recreatieve vlak, die blijven dezelfde. Die hebben terug in de verschillende volkshuizen terug hun plek. Alleen zie je dat er een afbrokkelend proces optreedt, dat in de loop van 20 jaar, naar de jaren '60 toe, zich zal doorzetten.

En dan, om terug te komen op jouw vraag: een van de belangrijkste juwelen van de coöperatieve macht, was op de Vrijdagmarkt. Daar was een grootwarenhuis...

U heeft het over "Ons Huis"?

“Ons Huis”, dat gebouwd was naar de mooiste modellen van de Parijse grootwarenhuizen op *les grands boulevards*. Ze konden dat niet meer houden, dat gebouw is verkocht aan de vakbond en aan de mutualiteit. Aan de ene kant heb je dus de Bond Moyson, aan de andere kant zijn daar de meeste lokalen van de vakbond gekomen. Alleen het partijsecretariaat heeft daar tot in de jaren '80, denk ik, een kleine huisvesting gehad. En om toch nog mee te doen in de trend van wat op dat ogenblik de consumptie aangaf, hebben zij geprobeerd een totaal nieuw, modern grootwarenhuis te bouwen, en zijn ze dus begonnen aan de architecturale afbraak van een stuk van de linkergevel. Waarvan je nu nog de sporen terugziet in de lokettenzaal van het huidig cultuurcentrum Vooruit, en in een deel van de achterbouw. Ik verwijs daarbij naar mijn eigen bijdrage in het boek van *lieux de mémoire* onder leiding van Jo Tollebeek.

Maar het is hetzelfde type van activiteiten die hier zijn blijven doorgaan. De Vrijzinnige Werkmansbibliotheek, die gedurende vele jaren onder leiding stond van een prachtig figuur, Albert Bracke. De turners, die hier kwamen...

Dat was dan in de Domzaal?

In de Domzaal, dat was een prachtige turnzaal. Die zijn langzamerhand opgebouwd naar nieuwe vormen van recreatief turnen en dansen. Het grote koor, het Anseelekoor, dat langzamerhand is verdwenen. De grote repetitiezaal van de Harmonie Vooruit, die langzamerhand... Je ziet eigenlijk een langzame afbraak van die recreatieve zuilvorm, die voor de rest wel gedeeltelijk zijn blijven bestaan. De Socialistische Studiekring bleef zijn vergaderlokaal daar hebben, en kwam ongeveer wekelijks bijeen. Dat was een lokaal dat vlak boven de nieuwbouw zat van het grootwarenhuis. Je had een aantal kleinere groepen die daar permanent vergaderden. Ik zie daar vanuit mijn jeugd nog een groepje arbeiders-esperantisten bijvoorbeeld. Een mooi voorbeeld van dat oude ideaal van Esperanto als universele taal. De Rode Postzegel zie ik daar nog regelmatig samenkomen.

En natuurlijk, het bleef een lokaal waar 's middags een dagschotel gegeven werd, waar de zondagnamiddag toch nog dansnamiddagen waren. Er was hier wel een leven, maar het was langzamerhand een steeds stoffiger leven.

De traditie bleef niet bestand tegen ...

De traditie heeft zich eigenlijk zeer traag omgebouwd naar nieuwe vormen, en het is pas, ik zou zeggen, bij het naderende einde van dit type en bij het gevaar dat het gebouw helemaal verkocht ging geraken, dat in het begin van de jaren '80 de redding is gekomen.

Cinéma Vooruit bleef toch aanzienlijke inspanningen leveren om toch bij te blijven, meen ik te kunnen afleiden uit wat ik heb kunnen lezen in de bronnen. Was dat een grote cinéma in Gent, was ze effectief zo populair als er werd voorgehouden in de socialistische pers, of was het een goedkoop alternatief voor het reguliere circuit?

Het was het goedkoopste alternatief om de grote theaterzaal permanent, dagelijks bezet te krijgen. Want de kansen dat deze theaterzaal nog gebruikt werd voor grote theatervoorstellingen werd kleiner en kleiner omdat de apparatuur niet meer aangepast werd. Het was alleen nog maar voor grote politieke meetings en congressen dat die zaal gebruikt werd. Om ze toch te laten renderen was eigenlijk cinéma het eenvoudigste. Er was tot eind van de jaren '50 een groot publiek dat naar de cinéma kwam – het is de periode voor de doorbraak van de televisie – en Vooruit specialiseerde zich eigenlijk in de eerder reprises, of de minder dure producties. Het gebeurde hoogst zelden dat hier nog eens een première van een belangrijke film kon gebeuren, dat kon men niet betalen. Maar men programmeerde toch naar de betere films toe. Men heeft trouwens half de jaren '50 mensen aange trokken die geprobeerd hebben die programmatie enige vorm te geven. Het zijn diegenen die tot het einde die Cinéma Vooruit – en dan is pas in de jaren '70 echt gebeurd – als een soort cinéma d'essai uitbaatten.

Tot in de jaren '50 waren er grote en populaire producties. Wel waren er een aantal andere zaken die ondertussen ontstonden, zoals bijvoorbeeld de Rakkersclub, die – ik weet niet precies wanneer de Rakkersclub ontstaan is, ik veronderstel het begin van de jaren '50 – eerder vanuit de Centrale voor Arbeidersopvoeding, C.A.O., en het partijsecretariaat werd gesteund, waarbij de zondagmorgen toch wel ontzettend veel kinderen naar jeugdfilms werden aangetrokken.

Dus cinéma is eigenlijk gedurende enkele decennia een stuk reddende activiteit geweest voor die grote zaal, die ondertussen wel ook een beetje verloederde. Het was de zaal waar men als jonge vrijer ook wel graag kwam. Meestal had je wel een beetje ruimte. De kans om te vrijen was in Cinéma Vooruit toch wel het grootste van alle grote cinémalen.

U spreekt over die verloedering. Was die zeer zichtbaar aan het gebouw, of werden er camouflagemaatregelen genomen?

Men heeft in de geest van de tijd veel camouflagemaatregelen genomen. Voor een echte historische restauratie was er mentaal nog geen rijpheid. En ook dus geen geld. Maar men heeft wel geprobeerd een aantal architecten, die behoorden tot de vertrouwelingen van de partij – een van de belangrijkste daarvan was architect Rubbens -, die zowat in de nogal banale stijl van de vijftiger jaren met allerlei materialen de zaak wat properder maakten, het moest proper blijven. Maar elke ingreep was natuurlijk een stuk wegnemen van de oude authenticiteit van het gebouw, die – dat moet je er toch bijzeggen, ik heb dat ook geschreven – door de publieke opinie, ook door de intellectuele publieke opinie – niet zo erg op de korrel werd genomen. Het bewustzijn voor de monumentenzorg is iets dat pas halverwege de jaren '70 is doorgekomen.

Zou u zeggen dat er een specifieke socialistische cultuurvisie uit de programmatie van het Feestlokaal sprak? Was er à la De Man een specifiek volksoepvoedend ideaal, of was het Feestlokaal voornamelijk bedoeld om rendabel te zijn, de arbeiders afleiding bezorgen, maar toch niet noodzakelijk de cultuur in te lepelen?

De pure economische rendabiliteit werd gezocht via café en cinéma. De rest was het gebruiken af en toe van dit lokaal voor belangrijke partijgebeurtenissen, bijvoorbeeld nationale congressen zijn hier veel geweest, het A.B.V.V. met bepaalde centrales...Dus dat was een tweede vorm van gebruik. De derde vorm ligt in de lijn van wat de centrale voor Arbeidersopvoeding probeerde te propageren na de oorlog. Het volstaat om in een jaargang van Opvoeding, zo heette het tijdschrift van de C.A.O., te bekijken, om de geest daarvan te zien. Dat lag compleet in de continuïteit van het vooroorlogse denken over volksopvoeding. Het lag volledig in de lijn van het vasthouden aan de zuil. De zuil die op vele terreinen zijn eigen voorzieningen probeerde te creëren. Op toneel bijvoorbeeld was er het Multatulitheater, de belangrijkste amateurvereniging die speelden in het Gentse.

U maakte daar zelf ook deel van uit?

Ik was daar zelf ook deel van, en mijn vader ook. Dat heb ik dus van zeer vroeg... Ze speelden de grote stukken niet meer in de grote theaterzaal, omdat dat niet meer kon. Ze speelden in het N.T.G. Maar speelden wel in de oude restaurantzaal, of balzaal, *en rond*, en had daar, waar nu de Foyer is achteraan, zijn repetitielokaal. En ik kwam daar dus wekelijks.

De repetities vonden dus weldegelijk nog steeds plaats in het Feestlokaal?

Die repetities zaten hier ook. Die prachtige foyer was verwoest in functie van alles wat daar gebeurd was, werd niet meer hersteld, maar was gewoon een stapelplaats voor oude toneelrekwisieten en repetities. Ik herinner mij goed, mijn eerste jaren als jonge kerel in de Multa waren trouwens zaken waar je tussendoor, wanneer je zelf niet moest optreden, je rustig eens kon doorglippen langs een van die vele trappen en gangen om in dat lokaal te gaan rondneuzen of eens rustig de cinéma te gaan meepikken.

U was ook actief in het socialistische verenigingsleven, u vermeldde reeds de Socialistische Studiekring. Kan u daar iets meer over vertellen?

De Studiekring was vooral een creatie van Anseele, daar kwam ik zelf niet zo veel. Socialistische Studenten en Studiekring stonden altijd een beetje op voet van halve oorlog. Wij waren de linkerszijde, zij waren het establishment. Maar dat lukte vrij goed omdat wanneer je de slotperiode 1945-1960 ziet, de socialisten wel eens af en toe mee in de regering zaten, en heel wat aanstormend intellectueel talent, in de magistratuur en elders, zich manifesteerde in de Studiekring, omdat dit toch wel eens goed kon zijn voor de carrière. Afgezien daarvan was dit ook de plek waar de interessantste voordrachten doorgingen. Daar werden heel veel interessante mensen aan het woord gebracht. Dus dat was een intellectueel publiek. Dat vulde ook, ja

In een dankwoord in de Coöperateur in 1956, in het kader van de verbouwingen, werd de Studiekring bedankt als een de belangrijkste ideologische component van de coöperatieve, en dus bijgevolg ook van de programmatie in het Feestlokaal...

Ik denk dat dit overdreven is.

Het waren de woorden van Georges Nachez.

Het was waarschijnlijk een lofwoord van Nachez aan de Studiekring, maar de Studiekring zelf heeft eigenlijk op de rest van de activiteiten van het Feestlokaal helemaal niet gewogen. Dat interesseerde hun ook eigenlijk niet. Er was bijzonder weinig onderling contact. Een Albert Bracke, die ik daarnet heb genoemd als een wonderbaar goed bibliothecaris van die zeer belangrijke socialistische bibliotheek, de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek 'Leren Vereert', dé continuïteit van de ouden, die had eigenlijk weinig contact met de rest.

Was dat een druk bezochte bibliotheek?

Dat was niet zo druk bezocht, niet in het minst ook omdat er in een aantal van de grotere volkshuizen ook bibliotheken waren, dus dat publiek verspreidde zich dan nog een beetje. Maar het is wel zo dat het socialistisch bibliotheekwezen de belangrijkste figuren hebben teruggebracht, om in het begin van de jaren '70, wanneer er Vlaamse culturele autonomie was, om bibliotheekdecreten te maken en te proberen de verzuiling te doorbreken. Ik denk dat het aandeel van de socialisten in het creëren van een nieuw soort bibliotheekperk zeer groot is geweest. Ondertussen was dit hier een mooie plek van hemelse rust, waar met relatief weinig middelen, toch wel een mooie bibliotheek werd gerund. Maar weinig contacten.

De Studiekring is zeker niet, zoals je daarnet zei, de inspirator geweest van het andere deel van het recreatieve leven in het lokaal, zeker niet. Het was wel zo dat daar de belangrijkste intellectuele en ideologische gesprekken gevoerd werden, omdat daar, ja, het was het kernpunt waar de intellectuelen samenkwamen.

Frequenteerde u zelf veel activiteiten? En zoja, de welke? We hebben het hier over bals, lezingen,...

Nogmaals, ik ben als kind en later als jonge kerel vooral betrokken geweest bij het Multatuli-theater, en reeds vanaf de late atheneumtijd, vanaf de retorica, was ik actief bij de Socialistische Studenten. En het was vooral via die Socialistische Studenten, die toen in de uiterste linkerzijde stonden. Het was het moment waarop het weekblad Links werd opgericht, waar hier de Gentse socialistische

studenten mee een zeer belangrijke initiatiefnemende rol hadden. Dus wij stonden eigenlijk aan de linkerkant, kritisch tegenover alles wat daar gebeurde, maar wij kwamen daar veel, wij vergaderden daar, wij maakten ons boos omdat we niet op tijd ons pint kregen, omdat alles een beetje stoffig en traag verliep. Maar het was ons lokaal, wij voelden dat ook zo aan.

En bals en dergelijke meer in de restaurantzaal, voordrachten van de Arbeiderstoeristenbond, ...

Ja, daar ging ik weinig naartoe. Ik wist wel dat ze gebeurden. De Arbeiderstoeristenbond bijvoorbeeld, was inderdaad een van die activiteiten die nog tamelijk veel volk trok, omdat reizen eigenlijk iets was dat van in de late jaren '30 langzamerhand doorbrak, dat dat arbeiderstoerisme daar toch veel voor had gedaan, dat het werken met kleine 8 mm films of met dia's maar aan *the happy few* werd gegeven, en diegenen die dat wel hadden, dan voordrachten kwamen geven met dia's en film-pjes. Deze vorm van arbeiderstoerisme had wel een zekere aantrekkingskracht. Er was hier trouwens ook, aan de zijde van het Dagblad Vooruit – alles ging een beetje samen: er was hier nog altijd het Dagblad Vooruit en de drukkerij van Het Licht - een reisbureautje, daar was ook een boekhandel, De Vlam. Wat nog gebeurde aan georganiseerd socialistisch leven was in som toch niet zo klein. Wanneer je dat over de tijd neemt, is het afbrokkelend, en je hebt natuurlijk de neiging om dat heel kritisch te bekijken. Als je er in zit, is dat proces veel trager geweest natuurlijk, omdat die verscheidenheid toch wel groot bleef.

U zei dat de A.T.B. activiteiten nog redelijk druk bezocht werden, wat impliceert dat andere activiteiten vaak zonder volk zaten, of zeg ik dat ook te extreem?

Wel, ik weet dat, he. Ik herinner mij de eerste, maar dan ben je al aan het einde van jouw periode, de eerste opvoeringen *en rond* zoals dat heette, *théâtre en rond*, een nieuwe theatervorm, waarvan de Multa eigenlijk een van de initiatiefnemers was.

Waarbij het publiek rond de spelers ...

Rond de spelers zit. Dat was in de Balzaal, daar kwam toch twee, driehonderd man gemakkelijk naar kijken. En dat werd dan ook meerdere keren gespeeld.

Dus dat had wel succes.

Jaja, het was niet zonder succes natuurlijk. Die dansnamiddagen hadden ook wel hun activiteit, hier gebeurde wel, af en toe nog...

Maar, nogmaals: het is natuurlijk zo zuilgebonden, en die zo zuilgebonden structuur is tussen '45 en 1970 zo in afbouw, en er was zo weinig vernieuwing, en de coöperatieve eigenaar had zo weinig geld en inspiratie om daar zelf de leiding van het proces van te nemen, dat je gekomen bent aan een situatie die deze was, waar we eind van de jaren '70, begin van de jaren '80 waren, namelijk bijna een rampscenario.

Die zuilgebondenheid, zegt die ook wat over de samenstelling van het publiek. Zou ik kunnen beweren dat enkel socialisten naar het Feestlokaal kwamen?

Ik denk dat dat voor een groot deel zo was. Het gevoel van zuilgebondenheid is heel lange tijd zeer groot geweest. Wie niet tot die zuil behoorde, kwam hier dus niet. Zoals ik nooit op de Poel kwam, zou een christen-democraat eigenlijk nooit hier geweest zijn. Ik zal niet gaan zeggen dat er geen uitzonderingen waren, maar dit was de regel.

Dat is nog een ander aspect van het socialistisch cultuuraanbod hier... in de socialistische pers, over bijvoorbeeld de Samenwerkster en andere coöperatieve verenigingen, werd er altijd heel lovend gedaan over propaganda. Was dit iets dat tastbaar aanwezig was in de activiteiten?

De term propaganda is sinds het interbellum steeds duidelijker naar voren gekomen, omdat het zowel langs communistische, als langs fascistische als langs socialistische kant, was het via propaganda dat men de massa bereikte.

Het viel vooral op dat propaganda in die tijd nog geen negatieve connotatie leek te hebben.

Dat heeft helemaal geen negatieve connotatie. Elk onderdeel van die beweging werd geacht zijn deel van de propaganda te doen, en je ziet dat ook het best van al in de tradities van de opbouw van de 1 mei stoet, waarin elk van die onderdelen zijn vaste plaats kreeg, en daarin dus mee zijn deel van de politieke propaganda probeerde waar te maken.

Maar het was geen zichtbare component van de activiteiten.

Het was een impliciet onderdeel van de activiteiten.

Kende u Georges Nachez?

Georges Nachez was het jonge aanstormende talent, die in de generatie die ik u zojuist schetste, helemaal nieuw de macht in handen nam van de socialistische beweging in Gent, die de exponent was van de coöperatieve en ook politiek een rol speelde, schepen is geweest. En heel charmant, ik zie hem nog voor mij. In lichaamsvorm een machtig man, en in de politieke ook een invloedrijk man hier in Gent.

Germain Roels was eerder de luitenant van de cijfers, die als de kleine boekhouder mee in het spoor van Nachez ging, en opvolger werd van Nachez, want Nachez is vroeg gestorven. [1965]

Dat viel wel op in de briefwisseling tussen Feestlokaal Vooruit en de hoofdzetel van de Samenwerkende Maatschappij Vooruit, dat er economisch gezien niets kon gebeuren zonder dat het eerst langs het hoofdbureau is gepasseerd. Dat gaat uiteindelijk over de meest banale aanbestedingen. Was de coöperatieve een sterk top-down geregeld geheel waarin de hoofdzetel alles regelde, of hadden de subafdelingen nog enige autonomie? Mijn bevinding is dat daar maar weinig sprake van was.

Dat zal ongetwijfeld zo zijn. Er was hier zelfs een conciërgewoning. Dat waren puur executieve mensen, die heel weinig echt beslissingsrecht hadden.

U vermeldde daarnet de C.A.O., hadden die dan contacten met de hoofdzetel?

Wel, de Centrale voor Arbeidersopvoeding, dat was natuurlijk een van de cultuurzuilen van de socialistische beweging, die hadden hier een aantal figuren hier die mooi waren, maar daarom niet altijd invloedrijk waren op alle onderdelen daarvan. Christ De Bruycker Sr. Bijvoorbeeld, is gedurende jaren daarvan de inspirerende figuur geweest, was iemand die reeds van in de Eerste Wereldoorlog bij de Socialistische Jeugd was, een ambtenaar, een prachtig figuur. Maar die had eigenlijk niet zo veel directe invloed op het praktische leven van de turners, en van de muzikanten. Al die verschillende onderdelen van dat recreatieve leven hadden eigenlijk een zeer sterke eigen autonomie en een eigen identiteit. Zij waren allemaal lid van de koepel Centrale voor Arbeidersopvoeding, maar het waren allemaal zeer aparte, heel autonoom werkende onderdelen.

Het cultuuraanbod kwam niet van boven naar beneden maar werd gegenereerd door de aparte onderdelen.

Absoluut

Dan kan ik dat ook terugkoppelen op de cultuurvisies, dat dan ook een gefragmenteerd geheel vormt.

Ja.

Interview met Gilbert Temmerman, 19 mei 2009

Dit is niet de oorspronkelijke transcriptie van het interview, maar de aangepaste versie, geschreven door Gilbert Temmerman zelf.

Voor alle nut weze onderlijnd dat de stad Gent in zijn huidige omschrijving pas tot stand kwam in 1976 als gevolg van de wet op de fusie der gemeenten. Voordien waren alle huidige deelgemeenten van de stad zelfstandige gemeenten met een eigen gemeenteraad, schepencollege, burgemeester, politiediensten enz. Dat was ook voor de werking van de diverse politieke partijen het geval. Er waren derhalve gemeentelijke partijafdelingen alleszins toch voor de BSP, die autonoom functioneerden onder de algemene leiding van het federaal of arrondissementeel bestuur. Voor hun dagelijkse werking hadden ze dus in feite met de kernstad niets te maken. Gent was de hoofdzetel van het arrondissement, zowel bestuurlijk als politiek. De BSP-federatie Gent-Eeklo had haar zetel op de Vrijdagmarkt in het lokaal Ons Huis. Ledeberg, bijvoorbeeld, waar ik geboren en getogen ben had derhalve een eigen BSP-afdeling die lokaal over een grote autonomie beschikte en voor wat het algemene politieke beleid betreft gestuurd werd door de federatie Gent-Eeklo en door het nationaal secretariaat van de partij te Brussel.

In 1946 namen de socialisten er deel aan het schepencollege en was er zelfs een BSP burgemeester, de heer Gaston Crommen. Ook op sociaal en recreatief vlak hadden de gemeenten eigen activiteiten. Zo waren er te Ledeberg bijvoorbeeld 3 bioscopen, een openbare en een katholieke bibliotheek, een uitgebouwd scholennet van openbaar en vrij onderwijs, een grote feestzaal in het gemeentehuis, diverse vormen van jeugdbeweging zoals Rode Valken, katholieke Scouts, turngroepen, een muziekmaatschappij enz. In andere woorden vele inwoners van Ledeberg gingen weliswaar naar Gent om te werken maar niet noodzakelijk om daar ook hun vrije tijd in te vullen. Hetzelfde gold voor de andere randgemeenten zoals Gentbrugge, Wondelgem, Mariakerke, Oostakker enz.

Een ander voorbeeld: de meiavondfeesten die binnen de BSP altijd veel aandacht kregen werden lokaal gevierd en niet in het Feestlokaal Vooruit. Als er daarentegen een buitengemeentelijke gebeurtenis plaatsvond zoals een partijcongres dan gebeurde zulks wel in het Feestlokaal Vooruit omdat het dan over een arrondissementele aangelegenheid ging. Persoonlijk ben ik in de partij getreden via de socialistische turngroep 'Willen is Kunnen' te Ledeberg, die dan weer lid was van de turnfederatie Gent-Eeklo waarvan het secretariaat in het Feestlokaal Vooruit gevestigd was. Het was trouwens ook het geval voor andere socialistische organisaties zoals bijvoorbeeld de socialistische jeugdbeweging met Rode Valken en Pioniers. En voor de Jongsocialisten die weliswaar pogingen deden om lokale afdelingen te organiseren maar die zich vooral terugvonden in grootstedelijke ontmoetingen in het Feestlokaal Vooruit.

Zoals ik al onderlijnde gebeurden vele activiteiten binnen de territoriale beperking van de autonome gemeenten. Zo hadden wij te Ledeberg niet enkel een eigen socialistische turngroep maar ook een eigen toneelgezelschap, een fanfare en zelfs twee volkshuizen, één van de BSP in de Van Lokerenstraat en een ander van de syndicale organisatie ACOD op het Kerkplein, met name het Achturenhuis dat nog steeds bestaat.

De BSP afdeling Ledeberg had in samenwerking met de BSP afdeling Gentbrugge zelfs een eigen weekblad "De Volksstem". In de oude stad Gent waren er wijkafdelingen of zogenaamde propagandaclubs die zich met de partijactie binnen een bepaald territorium bezighielden. Zij werden ge-

stuurd door de federatie van socialistische propagandaclubs waarvan ook de partijafdelingen van de randgemeenten deel uitmaakten. Vele van deze propagandaclubs beschikten over een eigen Volkshuis of lokaal waaraan meestal een feestzaal verbonden was. Dat was ondermeer het geval op de Heuvelpoort, de Brugse Poort, de Bloemekenswijk, het Rabot, de Dampoort enz. In vele gevallen betrof het feestzalen opgericht door de coöperatieve Vooruit die van in haar vroegste bestaansjaren onder impuls van Vader Anseele inspanningen deed om in de volkswijken culturele activiteiten voor de arbeidersklasse te organiseren. In de loop van de jongste decennia zijn deze zalen en volkshuizen langzamerhand verdwenen. De enige coöperatieve feestzaal die nog overblijft, is die van de Brugse Poort in de Meibloemstraat. Oorzaak van deze evolutie moet worden gezocht in de ontwikkeling van Vlaamse cultuurpolitiek waardoor in de loop van de voorbije decennia lokale culturele en open centra zijn ontstaan die voor iedereen toegankelijk waren en vaak aan gunstige voorwaarden lokalen ter beschikking stelden. Daardoor is de noodzaak aan eigen culturele infrastructuur langzamerhand verdwenen. Maar tot het einde van de 70 jaren is het Feestlokaal Vooruit, het centrum van de socialistische activiteiten gebleven waar alle organisaties die tot de gemeenschappelijke actie behoorden zoals partij, vakbond en mutualiteit en vanzelfsprekend de coöperatieve zelf hun centrale manifestaties, zoals congressen, belangrijke verjaardagen, academische zittingen, politieke meetings bij verkiezingen, stakersvergaderingen enz. organiseerden.

Hoe bent u dan bij de coöperatieve terechtgekomen.

Omdat ik federaal partijsecretaris was. Zoals reeds gezegd kwam ik in 1951 bij de BSP federatie in dienst als propagandist-adjunct federaal secretaris. Federaal secretaris, senator Emile Vergeylen ging in 1954 op rust en ik ben hem toen opgevolgd. In Gent-Eeklo heeft men altijd de reeds voor de oorlog bestaande traditie van de sterke binding tussen de diverse socialistische organisaties, uitgedrukt in de socialistische gemeenschappelijke actie in stand gehouden. Dit had voor gevolg dat vertegenwoordigers van de diverse organisaties ook zetelden in de bestuursraden van de aangesloten organisaties. De Raad van Bestuur van de Coöperatieve Maatschappij Vooruit bestond derhalve uit vertegenwoordigers van alle grote organisaties binnen de socialistische gemeenschappelijke actie. Het was dus vanzelfsprekend dat ik als federaal partijsecretaris tot de raad van bestuur zou toetreden. Mijn voorganger Emile Verheylen was lange jaren voorzitter van de raad van bestuur en ik heb hem later ook in die functie opgevolgd.

In de Raad van Bestuur van de Maatschappij Vooruit is deze vooroorlogse traditie nog steeds sterk aanwezig. Men vergeet immers niet dat de coöperatieve maatschappij Vooruit op initiatief van wijlen Vader Anseele destijds aan de basis lag van de oprichting van de syndicale commissie, nu het huidige ABVV en van de ziekenkas Emile Moyson, vandaag de socialistische mutualiteit Bond Moyson.

Was het gebouw tijdens de bezetting voor het publiek toegankelijk?

Dat weet ik niet precies. In het Amsab zijn foto's beschikbaar van de gelagzaal versierd met vlaggen vol hakenkruisen en met een publiek dat in Duits uniform is gekleed. Ik vermoed dat het Feestlokaal tijdens die jaren een recreatielokaal voor de militairen was zoals dat trouwens ook na de bevrijding het geval is geweest. Het Feestlokaal Vooruit was dan opgeëist door de bevrijdingstroepen en het is lange tijd een recreatielokaal geweest voor de Canadese soldaten. Het werd in die tijd zelfs "Café Quebec" genoemd.

Ik heb gelezen dat er toen nog filmvoorstellingen werden georganiseerd maar er werd niet geëxpliciteerd of deze enkel toegankelijk waren voor soldaten.

Ik meen te weten dat de bevrijdingstroepen concerten organiseerden die ook voor het Gents publiek toegankelijk waren.

Ik herinner mij nog dat na de bevrijding militaire muziekkorpsen regelmatig Gent aandeden. Persoonlijk ben ik nog aanwezig geweest op concerten in de cinemazaal Capitole, waar zowel Canadese als Britse militaire muziekkapellen optraden. Voor zover mij bekend gold het dan muzikale ensembles die van het ene naar het andere legerkorps trokken om er voor wat recreatie voor de soldaten te zorgen. Over wat er tijdens de oorlog met de Duitse bezetter gebeurde weet ik niet zoveel. In de jaren was het voor jonge mannen niet aangewezen om in de stad te gaan ronddwalen en men beweerde vaak dat de Duitse bezetters jonge kerels oppakten om hen aan de verplichte arbeidsdiensten te onderwerpen.

Zijn er door de Duitse of geallieerde gebruikers van het lokaal veranderingswerken werden doorgevoerd?

Voor zover mij bekend is dat niet het geval geweest. Na de oorlog werden alle lokalen die door de Duitsers waren opgeëist of bezet onder sekwestering geplaatst en gaandeweg aan de eigenaars teruggegeven. Het heeft nog een hele tijd geduurd vooraleer het Feestpaleis Vooruit opnieuw door de coöperatieve in gebruik kon worden genomen.

In augustus 1946 twee jaar na de bevrijding.

Inderdaad het heeft erg lang geduurd. Zoals ik al zei is het na de bevrijding gebruikt als recreatielokaal voor de Canadese soldaten die van het front terugkeerden om hier in Gent een rustpauze te krijgen en nadien weer naar de vuurlinies te vertrekken. In Amsab kan men foto's terugvinden van deze periode. De gevel van het lokaal draagt een groot spandoek "Café Quebec" met daarnaast de afkortingen NAAFI (Navy Army and Air Force Institute). Ik ben nog steeds in correspondentie met een Canadees uit Medicine Hat in Alberta, die als jong soldaat bij mijn ouders thuis is geweest in die periode. Het spreekt vanzelf dat jonge mannen die uit de frontlijn kwamen en wisten dat ze er kort nadien weer zouden terugkeren niet direct veel eerbied voor de lokalen in kwestie opbrachten. Er werd veel gedronken enz.

Toen het feestlokaal terug in handen kwam van de coöperatieve Vooruit bevonden de lokalen zich in een erbarmelijke toestand. In de mooie theaterzaal die op niveau van de Schelde is gelegen hadden de Duitsers varkens gekweekt. De maatschappij Vooruit heeft heel veel schade geleden. Volkshuizen waren tijdens de bezetting verkocht of vernield, maar ook de commerciële sector, de bakkerij, de kolenhandel, de kruidenierswinkels enz. hadden erg onder de oorlog geleden. Het weinige geld dat ter beschikking was werd in de eerste plaats gebruikt om de commerciële activiteiten van de maatschappij terug op gang te trekken. Het Feestlokaal Vooruit was de laatste zorg. Direct na de oorlog was trouwens niet veel sprake van feesten. Er gold nog rantsoenering, veel mensen hadden toen nog familie die in de concentratiekampen zaten enz. Langzamerhand werden dan schuchtere pogingen gedaan om het lokaal weer in staat van gebruik te brengen. In bedoelde periode was het Feestlokaal Vooruit nog altijd het trefpunt van de socialistische activiteiten. Met nadruk op "socialistische" wat op zichzelf een rem betekende voor andersdenkenden. Op de koop toe werd het lokaal door de coöperatieve directie vooral gezien als een thuishaven voor de socialistische beweging maar niet direct commercieel geëxploiteerd. De meeste groeperingen die er een secretariaat hadden of vergadermogelijkheden kregen betaalden zo goed als geen huur omdat dit door de maatschappij als een indirecte steun aan hun werking werd beschouwd.

Nochtans is het feestleven al vlug weer op gang gekomen.

Wat dat betreft kan ik slechts meespreken vanaf 1951 omdat ik van dan af in de partij de verantwoordelijkheid had voor het organiseren van zowel de politieke als de culturele werking. In de zestiger jaren werden vanuit onze dienst talrijke centrale activiteiten georganiseerd en zelfs nieuwe initiatieven opgestart. Zo stichtten wij bijvoorbeeld de CSC muziekclub, een jazzclub die op zondagochtenden fel bijgewoonde jazzconcerten organiseerde. Later volgde de CSC cinéclub die tussen september en april elke maand een filmvoorstelling op zondagochtend intichtte en nog later de CSC Rakkersclub een kinderfilmclub die enorm succes kende. In Amsab zijn foto's terug te vinden van de lange rijen toeschouwers die op zondagmorgen vóór 10 uur aan de ingang van de zaal stonden te wachten om de voorstelling bij te wonen. Vanzelfsprekend waren er dan nog de politieke activiteiten en in deze periode druk bijgewoonde politieke vergaderingen en meetings. Daarnaast organiseerde ik ook elk jaar in het lokaal het centrale meiavondfeest dat in die periode steeds meer belang kreeg omdat de wijkafdelingen niet altijd meer over de passende lokalen beschikten om zelf initiatieven te nemen.

Ik las nochtans over regionale afdelingen van Rakkersclub. Dus die was niet enkel in het Feestlokaal gevestigd?

Het grote succes van de CSC cinéclub en CSC Rakkersclub had ons op het idee gebracht om ook een poging te doen elders in het arrondissement een gelijkaardig initiatief te nemen. Vermits de maatschappij Vooruit in Deinze nog over een bioscoop beschikte was het vanzelfsprekend dat die proef daar zou plaatsvinden. De twee initiatieven zijn slechts een kort bestaan beschoren gebleven. Het in stand houden van de Cinéclub te Gent was trouwens geen sinecure. Voor de programmatie deden wij in den beginne beroep op Roger Dubosch. Hij was filmredacteur van het dagblad Vooruit en bezocht regelmatig diverse filmfestivals zoals o.m. dat van Cannes. Maar voor Vooruit programmeren was geen eenvoudige opdracht. In bedoelde periode waren er zowel in de kernstad Gent als in de rondom deelgemeenten nog talrijke bioscopen die deel uitmaakten van een ketting. De Vooruit was de enige socialistische en coöperatieve bioscoop en door de lage ingangsprijzen een concurrent voor de privézaalen. We hadden het erg moeilijk om voor de Cinéclub films te contracteren. We moesten daarvoor naar de grote filmverdelers in Brussel zoals bij Warner Bros, Paramount, Twentieth Century Fox. De filmverdeelhuizen te Brussel waren niet zeer enthousiast om aan de cinéclub of aan de CSC Rakkersclub films ter verhuur te geven vermits zij dreigden in botsing te komen met hun grote Gentse afnemers zoals Capitole, Majestic enz.

Zo kwamen premières van populaire films zoals die van Walt Disney per definitie in Capitole terecht. Het duurde soms jaren vooraleer wij voor een soortgelijke verhuring in aanmerking kwamen. Vandaar dat wij ons voor de CSC Cinéclub vooral specialiseerden in avant-garde films en documentaires terwijl wij voor de CSC Rakkersclub vaak beroep deden op films uit de Oostbloklanden, Tsjecho-Slowakije, Rusland, Polen enz.. Progrès Films uit Brussel was daarin gespecialiseerd. Dergelijke films waren minder gegeerd door het privé-circuit. In die periode maakte de Tsjechische filmmaker Trnka vooral ophef met zijn poppenfilms, fantastische meesterwerken die bij ons veel succes oogstten. Ondanks alle moeilijkheden hadden zowel CCS Cinéclub als CSC Rakkersclub veel bijval. De bioscoop van Vooruit was vaak tot de nok gevuld. Wij draaiden ook veel antioorlogsfilms of films met een sterke sociale inslag. Voor de CSC musicclub hadden we dan weer minder problemen want de jazzorkesten speelden overal en die maakten wat betreft de contractant geen onderscheid.

Er zat dus een culturele visie achter de programmatie?

Absoluut. Voor de programmatie van de Cinema Vooruit trachtte Roger Dubosch altijd avant-garde films met sociale inslag te brengen. Vanzelfsprekend ontsnapte hij niet aan de noodzaak om ook

courante amusementsfilms te programmeren. Maar de meeste activiteiten die in het Feestlokaal Vooruit plaatsvonden hadden een culturele inslag of achtergrond. Neem nu de werking van de Multatulikring, de CSC Cinéclub, de CSS Rakkersclub, de Socialistische Studiekring enz. Het Feestlokaal Vooruit was dus in feite een cultureel centrum avant la lettre. De Studiekring was het trefpunt van universitair onderwijs, professoren, studenten enz. Er was toen nog geen sprake van democratisering van het universitair onderwijs. Het waren dus vooral de socialistische intellectuelen die elkaar in het Feestlokaal Vooruit vonden en er zeer interessante activiteiten en debatavonden organiseerden. In de periode na de oorlog was er nog een grote afstand tussen de gewone leden van de beweging en de intellectuelen. Een werkerskind zoals ikzelf ging niet naar de universiteit. Dat was te ver van ons bed en onze ouders konden die opleiding niet betalen. Ik kan mij trouwens, uit mijn toenmalige vriendenkring niemand herinneren die naar de universiteit ging. Normalschool volgen en onderwijzer worden was in veel gevallen één van de hoogste aspiraties van de kinderen uit werkersgezinnen. De democratisering van het hoger onderwijs heeft daar vanzelfsprekend een grondige wijziging in gebracht.

Over de Studiekring gesproken. Ze worden o.a. door Georges Nachez aangehaald als zijnde de grote bezielers van het Feestlokaal. Herman Balthazar wist mij te zeggen dat dat enigszins te nuanceren valt?

Absoluut. De Socialistische Studiekring had een tamelijk beperkte activiteit die zich tot een kleine kring van aangeslotenen richtte. Bij de werking van het Feestlokaal Vooruit in het algemeen was de kring in geen enkel opzicht betrokken.

Ik vroeg mij af of er ergens een specifieke gerichte culturele richting te bespeuren viel?

In de brief die u mij heeft toegezonden had u het over een paternalistische visie van de Coöperatieve Maatschappij Vooruit.

Die was er mijns inzien absoluut niet. In tegendeel. De Coöperatieve Vooruit bemoeide zich in geen enkel opzicht met de werking van de kringen die in het Feestlokaal Vooruit gevestigd waren.

De reden waarom ik dat schreef was omwille van het totaal lidmaatschap. Er werd continue op aangespoord dat men moest kopen bij de Coöperatieve...?

Dat is natuurlijk juist. Maar dat had iets te maken met de vooroorlogse situatie. Wie socialist was en lid van één der soc. organisaties was automatisch ook bij de andere aangesloten. Het was de logica zelf. Lid zijn bij de socialistische betekende dus coöperateur zijn, aangesloten bij de socialistische spaarkas, naar de voorstellingen van de Multatulikring gaan, lid zijn van de mutualiteit Bond Moyson en van de vakbond enz. Alles stoelde op de visie van Vader Anseele die de promotor was van een grote socialistische gemeenschap waarbij iedereen hetzelfde doel nastreefde. Na de oorlog zijn de grote organisaties echter hun eigen weg gegaan met een apart lidmaatschap maar in het Gentse is de socialistische gemeenschappelijke actie een realiteit gebleven. Verre van zich met de werking van de diverse culturele kringen te bemoeien deed de coöperatieve het tegenovergestelde. Ze steunde elk initiatief dat uit de socialistische beweging opborrelde. Zo had zij van de uitbating van Cinema Vooruit een vzw gemaakt: de vzw Volksontvoogding. Ieder jaar werden de winsten van de bioscoopactiviteit uitgedeeld aan de culturele kringen. Dat gebeurde dan in een plechtige zitting waar Georges Nachez, directeur-generaal van Coop-Vooruit een toespraak hield en vooral de nadruk legde op de noodzaak voor de leden van de diverse culturele kringen om bij de coöperatieve aan te sluiten en er ook hun aankopen te verrichten. Alle kringen die binnen de federatie Gent-Eeklo actief waren kregen dan een omslag met een financiële toelage. En dat gold dan zowel voor de socialistische postzegelclub, de schaakclub, de toneelkringen, de turngroepen, de Rode Valken, de Pioniers, de bibliotheken en de muziekmaatschappijen, de zangkoren enz. enz.

In die periode waren er nog een geen of weinig toelagen vanwege de overheid zoals vandaag het geval is. De socialistische culturele kringen moesten zelf voor hun financiële middelen zorgen en een toelage vanwege de maatschappij Vooruit was dan ook meer dan welkom.

Het ging over veel geld?

Het ging inderdaad over veel geld.

Ik las iets van 700.000 frank, de eerste keer dat de vzw werd gesticht.

Dat kan best waar zijn. De bioscoop draaide in die tijd zeer goed. Jaren later is het bioscoopbezoek fel achteruit gelopen mede omwille van het feit dat de zaal erg verouderd was, de stoelen versleten enz. De bioscoop werkte ook aan zeer lage ingangsprijzen. Maar bij de oprichting van de vzw Volksontvoogding was de bioscoop nog druk bezocht en werd de winst integraal aan de socialistische culturele kringen uitgedeeld. Dat was nog steeds in de lijn van Vader Anseeles standpunt volgens hetwelk “moeder Vooruit” zich altijd over haar “kinderen” ontfermde. Maar in geen enkel opzicht werd de werking van deze kringen door de coöperatieve beïnvloed. De kringen kregen de meest uitgebreide vrijheid wat hun werking betrof met dien verstande dat Georges Nachez wel de nadruk legde op “vergeet aub ook onze winkels niet”. De redenering was dat als men de coöperatieve steunde in haar commerciële activiteiten zij zelf ook iets terug kon doen voor de culturele werking van onze kringen. Van lieverlede ondervond de Maatschappij Vooruit immers de gevolgen van nieuwe ontwikkelingen in de commerciële sector. Zo was er de opkomst van de grootwarenhuizen, super- en hypermarkten die betere prijzen konden aanbieden dan de coöperatieve wijkwinkels.

Met de groeiende mobiliteit konden de huismoeders zich van lieverlede ook gemakkelijker verplaatsen en werd de kleine coöperatieve winkel voorbijgegaan. Hetzelfde gold trouwens, wat de volkshuizen betrof. De opkomst van de Engelse pubs en moderne cafés lokten vaak klanten uit de volkshuizen weg. De jongeren trokken steeds meer naar de moderne danscafés.

Het restorno systeem

Het restorno systeem is inherent aan de coöperatieve ondernemingsstructuur. Het werd al door de pioniers van Rochsdale ingevoerd en het bestaat nog steeds. Als lid van de coöperatieve maatschappij is men zowel aandeelhouder als consument en heb je stemrecht op de algemene vergadering. Ieder jaar geeft de maatschappij “het trop-perçu” aan de leden terug. Ieder lid ontvangt een restorno in functie van de door hem/haar verrichte aankopen. Op de algemene vergadering heeft ieder lid één stem. (het coöperatieve principe: one man one vote). Vergeet niet dat de coöperatieve kruidenierswinkels op het einde van de 19de en het begin 20ste eeuw een antwoord waren op de nog in gang zijnde praktijken waarbij arbeiders vaak verplicht werden zich in fabriekswinkels te bevoorraden tegen veel te hoge prijzen.

In de coöperatieve winkels vonden de leden eerlijke prijzen en op de koop toe nog een deel van de winst op het einde van het jaar. De commerciële ontwikkeling in de tweede helft van de vorige eeuw heeft de coöperatieve kruideniershandel echter de das omgedaan. De opkomst van de grootwarenhuizen, de super- en hypermarkten die massaal konden aankopen en dus hun prijzen drukken, betekenden voor de coöperatieve winkeltjes een onoverkomelijke concurrentie. En zo is de coöperatieve kruideniershandel uiteindelijk van de kaart geveegd. Hetzelfde gold voor de kolenhandel die gaandeweg een steeds sterkere concurrentie ondervond van de oprukkende mazout- en gasverwarming. Na de oorlogsjaren was de kolenhandel nochtans een actieve en winstgevende sector van de maatschappij Vooruit.

U vertelde net over de problemen die de cinema ondervond om films te programmeren.

Ben ik verkeerd als ik zeg dat lichte vertierfilms, de smartlappen, een noodoplossing waren.

Moet ik dat dan ook zien als economische onderneming, die ook probeert om volk te lokken.?

De cinema Vooruit was een commerciële onderneming. Als men in de periode na de oorlog enkel ideologische films zou hebben gedraaid waren ze zeker op de fles gegaan. Na de triestige oorlogsjaren wilde het publiek ook wel wat plezier beleven. Alle bioscopen Capitole en Select aan de Zuid, Majestic en Eldorado in de Veldstraat, Rex aan het Sint-Pietersstation en andere draaiden in hoofdzaak commerciële films met bekende filmsterren zowel van Amerikaanse, Franse en Engelse productiehuisen. En Vooruit kon daar vanzelfsprekend niet bij achterwege blijven. Wat niet belet dat Roger Dubosch telkens hij de kan kreeg, films met diepgang programmeerde. In die jaren was bioscoopbezoek ten andere nog zeer populair. Stel u voor dat het dagblad Vooruit iedere week een volledige pagina aan de filmactiviteiten wijdde. Dat was ook in andere kranten het geval. Maar het is duidelijk, de cinema Vooruit was geen ideologische gekleurde bioscoop. Het was een bioscoop zoals alle andere.

Was u zelf actief in het verenigingsleven van de Feestlokaal?

Vooraleer ik in de BSP als adjunct en later als partijsecretaris in dienst kwam, was ik actief binnen de beweging te Ledeborg, o.m. als lid van de jongsocialisten, van de socialistische turnvereniging, redacteur van de "Volksstem" en spelend lid van de toneelvereniging "Willen is Kunnen" waarvan mijn vader regisseur was enz. Zoals ik al zei, het culturele leven lokaliseerde zich binnen onze eigen gemeente. Als ik dan partijpropagandist en later partijsecretaris ben geworden had ik vanzelfsprekend geen tijd meer om mij als actief lid met de lokale beweging in te laten. Voordien kwam in natuurlijk al bij bepaalde gelegenheden in het Feestlokaal Vooruit terecht. Zo bijvoorbeeld in 1946. Toen organiseerde de socialistische turnbeweging n.a.v. de 60ste verjaring van de socialistische turnkring Vooruit te Gent nationale bondsdagen waaraan meer dan 3.000 socialistische turners deelnamen. Persoonlijk was ik lid van het huisvestingscomité, want al die turners moesten gedurende een weekend ergens worden ondergebracht. In een brochure die ter gelegenheid van deze festiviteit werd uitgegeven sta ik als piepjonge gast op een foto van het huisvestingscomité. Alle voorbereidende activiteiten rond deze zeer belangrijke gebeurtenis vonden plaats in het Feestlokaal Vooruit.

Maar zelf ging je niet vaak naar activiteiten meifeesten, nieuwjaarsfeesten, ...?

Meifeesten organiseerde ikzelf. In 1951 was ik als propagandist van de federatie nauw betrokken bij soortgelijke activiteiten. Vooral na de fusie van de gemeenten in 1976 is de partij meer belang gaan hechten aan de centrale meiavondviering die dan in hoofdzaak in het Feestlokaal Vooruit doorging of occasioneel in het sportpaleis. Zulks gebeurde dan n.a.v. belangrijke evenementen zoals de allereerste eurovisie 1 meiuitzending die op initiatief van Edward Anseele jr., toen minister van Verkeerswezen in het sportpaleis werd ingericht. Jan Briers, toen directeur van de regionale BRT-zender te Gent en later stichter van het Festival van Vlaanderen was er de regisseur van. Er waren toen 5.000 aanwezigen. Maar in normale omstandigheden ging de meiavondviering door in het Feestlokaal Vooruit.

Trok dat veel volk?

Bomvolle zalen. In den beginne werd de programmatie vooral verzorgd door de eigen kringen zoals turners, toneelgroepen, dansgroepen ed. Later werden ook artiesten en orkesten uit de meer commerciële sector aangetrokken. Ieder meiavondfeest ging gepaard met een toespraak van Edward Anseele jr. die van deze gelegenheid gebruik maakte om de politieke situatie van de BSP binnen het landsbeleid te situeren. Maar zoals reeds gezegd deed men voor de programmatie vaak ook beroep

op de eigen kringen, zoals b.v. het gemengd koor de Anseelevrienden, the Golden River Singers, een jeugdkoor dat ikzelf had opgericht en zich specialiseerde in Engelse Evergreens, enz. Vanzelfsprekend was er altijd het optreden van Harmonie Vooruit die trouwens haar repetitielokalen in het Feestlokaal Vooruit had.

Die hebben lang in Ons Huis gezeten?

Neen het was de Harmonie De Volksvrienden die in Ons Huis haar repetitielokaal had. Dat was een syndicale harmonie. De Vooruit was de harmonie van de Coöperatieve Vooruit, die trouwens tot op het einde van het bestaan ervan alle kosten van het muziekkorps heeft gedragen met inbegrip van de vergoeding voor de dirigent. De dirigenten van Vooruit waren trouwens allemaal professionelen met een grote reputatie. Vóór de oorlog was dat Jef van der Meulen, een bekende componist. Na de oorlog Leon Torck, directeur van het conservatorium en later Guy Duyck, componist en dirigent van het militair muziekkorps van de Gidsen. De Harmonie Vooruit en het Gemengd koor de Anseelevrienden zijn trouwens altijd prominent aanwezig geweest bij grote politieke manifestaties na de Tweede Wereldoorlog.

Het Gemengd Koor de Anseelevrienden werd opgericht n.a.v. de inwijding van het monument Vader Anseele in 1948. De manifestatie ging gepaard met een nationale betoging met liefst 60.000 deelnemers. Tezeldertijd ook vierde de soc.beweging de verjaring van de Textielarbeiderscentrale.

Inderdaad de 50ste?

Ik ben daar zelf niet bij betrokken geweest, ik vervulde toen mijn legerdienst en was in opleiding in de Leopoldskazerne. Op bedoelde dag waren alle soldaten in de kazerne geconsigneerd. Waarschijnlijk wilde de legerleiding beletten dat we in contact zouden komen met de talrijke rode vlaggen die in Gent in stoet opmarcheerden.

Maar in 1956 heb ik de betoging en de festiviteit n.a.v. de 100ste verjaring van de geboorte van Vader Anseele zelf georganiseerd. Tezeldertijd vierde de Maatschappij Vooruit de 75ste verjaardag van haar oprichting.

Een vraag i.v.m. het cultureel beleid.

Wat ik mij afvraag is of er daar een lijn in te vinden was, in die zin: was het vanuit bijvoorbeeld de CAO dat er aantal richtlijnen werden gegeven of was het eerder zo dat de culturele die onderdak vonden in het Feestlokaal Vooruit zelf hun eigen programma uitstippelden.

De CAO of de Centrale voor Arbeidersopvoeding, later omgevormd door CSC (Centrale Socialistisch Cultuurbeleid) was nationaal en federaal georganiseerd. Zo wat alle socialistische cultuurverenigingen waren bij de nationale CAO, later CSC aangesloten. Wat het arrondissement Gent-Eeklo betreft organiseerden wij CAO-afdelingen in alle gemeenten waar ook een partijafdeling bestond of in de Gentse wijken waar een BSP-propagandaclub actief was. Centraal hadden wij geen invloed of inbreng in de programmatie of de werking van afzonderlijke culturele kringen. Maar wij hadden wel een grote invloed op de werking van de lokale CAO-afdelingen. Zo boden wij vanuit Gent, met secretariaat op de Vrijdagmarkt, aan de CAO-afdelingen een jaarprogrammatie aan. Zo bijvoorbeeld zochten wij sprekers die bereid waren over bepaalde onderwerpen een voordracht te houden, zorgden dan voor illustratie, bijhorende filmvoorstelling, drukten de uitnodigingskaarten en affiches die dan aan de afdelingen ter beschikking werden gesteld. De afdelingen konden dan uit bedoelde lijst hun keuze maken voor een eigen jaar- of winterprogramma. M.a.w. wij verzorgden de volledige organisatie, het enige wat hen te doen stond was een datum uitpikken en voor het lokaal zorgen en de uitnodigingen versturen. Het was zo dat wij de sprekers zochten en vonden bij de politiek

mandatarissen, de vakbondssecretarissen enz.. Op die manier was de CAO een middel om onze politieke visie over bepaalde onderwerpen via een meer neutrale presentatie naar het grote publiek te brengen. Maar dit betekent geenszins dat bij deze activiteiten niet ook naar een cultureel aspect werd gezocht. We ze het dan altijd vanuit een socialistisch standpunt bekeken. Zo ben ik zelf jarenlang met een projectietoestel van de ene afdeling naar de andere getrokken om er 16 mm films te projecteren die dan telkens door een inleiding werden voorafgegaan of dienden om een toespraak te illustreren. Zo herinner ik mij bijvoorbeeld een tournee met de film "Paths of glory" met Kirk Douglas in het hoofdrol, een sterke anti-oorlogsfilm, die dan door de spreker nader werd toegelicht. Ik herhaal dus dat wij de activiteit van afdelingen stimuleerden door zelf een programma aan te bieden wat hen niet belette om eigen initiatieven te nemen. Maar in geen geval bepaalde de CAO de activiteit van culturele kringen zoals bijvoorbeeld de Multatuli-kring die een eigen programmatie had en trouwens lid was van de socialistische toneelfederatie zoals de postzegelclub lid was van de socialistische postzegelfederatie enz. enz.. Al deze federaties hadden rechtstreekse contacten met hun afdelingen en organiseerden zelf de programmatie in functie van hun specialisatie.

Dus de coöperatieve had zowat de mecenasfunctie.?

Inderdaad voor wat het terbeschikkingstellen van lokalen en in het verleden van financiële hulp betreft. Voor de rest had de coöperatieve geen directe inspraak in de werking van partij of CAO . De partijfederatie overkoepelde daarentegen de diverse socialistische activiteiten binnen het arrondissement. Met name de politieke werking, de culturele werking via de CAO en de gepensioneerdenwerking via de federatie van gepensioneerden. De coöperatieve zat daar wat de organisatie betreft voor niets tussen.

Ze verschafte gewoon de lokalen?

Inderdaad de coöperatieve steunde de activiteiten door het terbeschikkingstellen van haar lokalen hetzij in het Feestlokaal Vooruit, hetzij in de Volkshuizen, was niet betrokken bij het culturele leven van de afdelingen zelf behalve dan wat haar eigen kringen betrof. Met name de Harmonie Vooruit zoals reeds eerder gezegd, het gemengd koor de Anseevrienden en de Coöperatieve Vrouwenconsumentenbond de Samenwerksters, die iedere maand in het Feestlokaal Vooruit vergaderde.

Dat was een sterk propagandistische organisatie...?

In dienst van de Soc.Coöperatieven overal in Vlaanderen, De Samenwerksters waren in wezen een consumentenbond avant la lettre. Te Gent was er iedere maand een samenkomst in het Feestlokaal Vooruit, maar ook in de afdelingen Zelzate, Eeklo e.d. De maandelijkse samenkomst ging gepaard met promotie van bepaalde coöperatieve producten en er was voor veelal ook een voordracht over gezondheidsproblemen, gezonde voeding, kindervoeding enz.

Had ze dan nog een cultureel luik?

Niet direct. De Samenwerksters hadden vooral tot doel de coöperatieve idee te promoten en de leden aan te sporen zich regelmatig in de coöperatieve winkels, apotheken e.d te bevoorraden. Het culturele werk werd eerder overgelaten aan de CAO-afdelingen waarvan de werking een zeer breed spectrum had. Zo herinner ik mij een grote reeks voorlichtingsvergaderingen met diverse sprekers-geneesheren over bijvoorbeeld tuberculose, kanker, astma enz.

Het Feestlokaal had vanzelfsprekend een socialistische inslag, maar was het in die tijd ook toegankelijk voor niet-socialisten?

Vanzelfsprekend. Maar die kwamen meestal niet naar het Feestlokaal Vooruit. Vandaag is het Kunstencentrum Vooruit een nationaal, zelfs internationaal gekend en erkend open centrum waar iedereen zonder bijgedachte binnentreedt. In de periode waarover hier sprake was zulks ondenkbaar. Het gebouw had een kleur, een rode kleur. Bij verkiezingscampagnes werd de hele gevel volgehangen met grote plakaten met oproep om voor de socialisten te stemmen. In mijn geboortegemeente Ledeborg was er een groot complex waar de katholieke verenigingen samenkwamen “de patronage”, dat was een katholieke burcht waar we nooit binnengingen en waar we trouwen ook niet welkom zouden zijn geweest. Het omgekeerde was bij onze beweging ook het geval. In principe was het Feestlokaal voor iedereen toegankelijk en als al eens een vreemde bezoeker opdook werd die helemaal niet de deur gewezen. Trouwens, het café op het gelijkvloers was een open lokaal. De politieke of andere activiteiten vonden plaats in diverse zalen die in het gebouw verspreid zijn maar nooit in het café alsdusdanig.

Maar de dagschotels zijn teruggekomen na de oorlog. Zo heb ik advertenties teruggevonden over 20 fr. voor een dagschotel, hotdogs, toastjes... maar het zou kunnen dat dit niet lang heeft geduurd.

Inderdaad.

IK kom nog eens terug op de “kleur” van het Feestlokaal. Eigenlijk heeft deze stigmatisatie – en ik ben daar eigenlijk ook medeschuldig aan geweest – de coöperatieve commercieel geen goed gedaan. Zoals ik reeds zegde was ik propagandist en partijsecretaris. Als bv een verkiezingscampagne begon bestond mijn opdracht erin om de propaganda te verzorgen. Vandaag zijn er in alle steden en gemeenten officiële aanplakborden waarop de partijen hun politiek propaganda kunnen aanbrengen. Maar in die periode trokken de gemeentebesturen zich daar helemaal niets van aan. Ieder moest proberen een middel te vinden om de kiezer te overtuigen. Partijen die over veel financiële middelen beschikten zoals de CVP en de PVV huurden dan grote plakaten bij de publiciteitsagentschappen. De socialisten hadden daar echter geen geld voor. Wij moesten het redden met het plaatsen van vensteraffiches bij onze leden. In de arbeiderswijken was dan goed te merken wie zich achter de socialistische ideeën schaarde. Wij deden beroep op een decoratieschilder om voor al onze lokalen, volkshuizen, apotheken, kruidenierswinkels e.d. panelen te maken die aan de gevel werden opgehangen. Het Feestlokaal Vooruit ontsnapte daar niet aan. De gevel werd bekleed met propagandateksten waardoor wij nog eens extra onderlijnden dat het hier over een “rood” gebouw ging. Een tegenstrever of andersdenkende die een café zag met politieke teksten aan de gevel was allicht niet geneigd om daar binnen te treden zoals ik zelf trouwens ook niet zou zijn binnengewest in een lokaal waar Theo Lefevere voor het raam hing. In wezen hebben we op die manier vanuit de politieke sector de coöperatieve Vooruit een slechte dienst bewezen want onze lokale werden er nog eens extra door gebrandmerkt. Het fanatisme tussen de partijen was toen nog zeer groot. Men kan zich dat vandaag nog nauwelijks voorstellen.

De partijtrouw was een groot punt.

De partijtrouw was veel groter maar het fanatisme ook. 's Nachts vertrokken wij vanuit de stad met plakploegen naar de buitengemeenten en als we daar op een plakploeg van een tegenstrevende partij botsten werd er vaak nog eens gevochten ook. Socialisten hadden dan de reputatie “de meesters van de straat te zijn”. En dat was in Gent niet anders. Die gewoonten en zeden zijn gelukkig allemaal verdwenen. Vandaag is de kiescampagne een geciviliseerde strijd geworden maar dat was toen niet het geval.

In ons vorige gesprek (december 2008) vertelde u over de nieuwe magazijnen die gevestigd werden in het Feestlokaal. U wist mij toen te zeggen dat dit verbonden was aan plannen voor afbraak.

Voor de oorlog stond er voor zover mij bekend naast het Feestlokaal Vooruit ook een coöperatieve kruidenierswinkel en een beenhouwerij. Maar ik heb daar slechts een vage herinnering aan. Een aantal jaren na de oorlog zijn die gebouwen afgebroken en werd daar het nieuwe klee- en meubelmagazijn "Super Coop" opgericht. Oorspronkelijk was dit klee- en meubelmagazijn gevestigd op de Vrijdagmarkt naast het lokaal Ons Huis in een gebouw waar thans de mutualiteit Bond Moyson is gevestigd. Het was een prachtig gebouw met een grote monumentale trap, voor zover mij bekend ontworpen door architect Dierckens. De coöperatieve Vooruit heeft bedoeld gebouw verkocht aan de mutualiteit Bond Moyson en heeft dan een nieuw klee- en meubelmagazijn gerealiseerd onmiddellijk naast het Feestlokaal Vooruit. Maar in de late 70 jaren is ook dit nieuwe initiatief op de klippen gelopen. De maatschappij Vooruit ressorteerde onder een nationale koepel met name Febecoop, het centraal bestuur van de socialistische coöperatieve over het ganse land. Zowel de Luikse, Mechelse, Antwerpse soc. coöperatieven waren daarbij aangesloten. Febecoop had diverse diensten die de gewestelijke coöperatieven bijstonden, maar ook controles uitvoerden op het financiële beheer, de boekhouding enz. Ze hadden ook een marketingdienst die er ons toe aanspoorde dezelfde weg op te gaan van de grote warenhuisketens. Tezelfdertijd konden de coöperatieven dankzij Febecoop gemeenschappelijk aankopen, wat vaak een gunstige invloed had op de aankoop-prijzen. De nationale coöperatieve beschikte trouwens ook over een aantal fabrieken meer bepaald in Wallonië, waar coop-producten zoals chocolade, conserven werden vervaardigd. Zoals ik u reeds eerder heb gezegd was de Maatschappij Vooruit erg verzwakt uit de oorlogsjaren gekomen. Daarbij kwam nog het feit dat het Feestlokaal Vooruit verkommerde, enerzijds als gevolg van de schade toegebracht tijdens de oorlogsjaren, die nauwelijks hersteld was en anderzijds door een dalend aantal bezoekers van de commerciële afdeling. De directie van Febecoop stond op het standpunt dat het Feestlokaal Vooruit moest worden afgestoten omdat het een dode tak was die de commerciële sector van de maatschappij bezwaarde. In bedoelde periode was de firma Amelinckx, die in Gent een aantal lelijke appartementsgebouwen op haar geweten heeft, ondermeer op de Nieuwe Wandeling, de Kasteellaan enz. op zoek naar nieuwe bouwprojecten. De firma was geïnteresseerd in het Feestlokaal Vooruit, met de bedoeling het af te breken om daar een groot appartementsgebouw neer te poten dat van de Sint-Pietersnieuwstraat tot aan de Schelde zou reiken. Besprekingen dienaangaande waren al tamelijk ver gevorderd maar zijn uiteindelijk mislukt omdat Stedenbouw geen toelating wilde geven om aldaar een torengedebouwen op te richten. Rekening gehouden met het gabarriet van de Sint-Pietersnieuws- en Lamstraat wilde men slechts een nieuw gebouw met vier verdiepingen toestaan. Voor de firma Amelinckx was dit niet haalbaar omdat zij op die manier haar kosten niet kon recupereren. Uiteindelijk is het Feestlokaal Vooruit gedurende enige tijd blijven leegstaan.

Dat is dan uiteindelijk de redding geweest?

De weigering van Stedenbouw is inderdaad de redding van Vooruit geweest. Wel moet ik eraan herinneren dat in bedoelde periode zowel het kleermagazijn als de cinema reeds gesloten waren en enkel het café nog op een laag pitje draaide.

Dat was eind de jaren 70 dus?

Ja, inderdaad. Het is op dat ogenblik dat mijn zoon Erik met enkele vrienden met het voorstel is komen aandragen om een vzw op te richten en van het Feestlokaal Vooruit een cultureel centrum van te maken. We waren daar eerlijk gezegd niet echt mee opgezet. Het lokaal verkeerde in een erbarmelijke toestand en volgens ons was het nog nauwelijks te redden. Zoals ik al zei hadden de Duitsers in de huidige concertzaal varken gekweekt, de bovenlokalen waren nauwelijks gerestaureerd na de oorlogsjaren. We gingen er dus vanuit dat men niet de financiële middelen zou vinden om dit lokaal nog een nieuwe levenskans te gunnen.

Dat is uiteindelijk de redding geweest?

De weigering van Stedenbouw heeft verhinderd dat het gebouw zou worden gesloopt, want op dat ogenblik was het nog niet als monument beschermd.

Op termijn is de mislukking van het project Amelinckx inderdaad de voorlopige redding van het Feestlokaal Vooruit gebleken. Alhoewel, op het ogenblik waarop deze feiten zich voordeden zat de maatschappij Vooruit in een impasse. Brussel drong voortdurend aan op het afstoten van dit geldopslorpend en onproductief patrimonium, maar aan de andere kant wou men niet dat dit prachtige gebouw, erfenis van het indrukwekkende parcours van vader Anseele, zou verdwijnen. Hoe dan ook in de bedoelde periode was het klee- en meubelmagazijn (Super Coop) reeds gesloten. Ook de bioscoop had zijn activiteit stopgezet. Er bleef dus nog enkel het café dat op een laag pitje draaide.

Dat was dus eind de jaren 70?

En dan is mijn zoon Erik, die kort te voren was afgestudeerd als licentiaat Geschiedenis samen met enkele van zijn studiegenoten waaronder Rik Vandecavye en Peter Vandenheede met het idee opgedoken om een VZW te stichten en van het feestlokaal Vooruit een cultureel centrum te maken.

Vanzelfsprekend stootte dit project op ongeloof en verzet. Sommige leden van de raad van bestuur van de maatschappij Vooruit zagen dit avontuur echt niet zitten. Zoals reeds eerder gezegd bevonden vele lokalen van het gebouw zich in erbarmelijke toestand. De benedenzaal aan de Schelde was door de Duitse bezetters gebruikt om er varkens te kweken. Deze prachtige zaal met een mooi parket was een ruïne. Vele van de zalen op de verdiepingen droegen nog de sporen van deze militaire bezetting zowel vanwege de Duitse soldaten als vanwege de bevrijdingstroepen. Maar ik heb dan met enkele vrienden waaronder directeur-generaal Germain Roels de raad van bestuur kunnen overtuigen om de jonge groep enthousiastelingen een kans te geven. Dat is de definitieve redding van het gebouw geweest.

Dus de concertzaal is nooit meer open geweest na de oorlog?

Neen. De ruimte werd als magazijn gebruikt om allerlei attributen en heel wat rommel op te bergen. Als partijsecretaris stapelde ik er ondermeer allerlei verkiezingsmateriaal, spandoeken en dergelijke, die hetzij ieder jaar voor de 1ste meistoet hetzij bij verkiezingscampagnes werden gebruikt.

De cinemazaal Vooruit, nu de theaterzaal, werd hoofdzakelijk als bioscoop gebruikt en bleef nog het langst van al in dienst. Sporadisch, bv voor de 1 meiviering, of bij één of andere bijzondere gelegenheid werd het projectiedoek opgetrokken en kon het volledige podium opnieuw in gebruik worden genomen.

Maar ook daar sloeg de verloedering toe. De stoelen waren erg versleten en het bioscoopbezoek liep steeds verder achteruit. Tenslotte sloot ook de bioscoop zijn deuren. Ook de bibliotheek Leren Vereert die op de hoogste verdieping was gevestigd was intussen verdwenen, vermits de bibliotheekdirectoren er hadden toe geleid dat de gemeenten de lokale bibliotheken moesten overnemen. Leren Vereert was de oudste vrijzinnige bibliotheek van Vlaanderen en werd na de oorlog, uit het lokaal Ons Huis op de Vrijdagmarkt naar het feestlokaal Vooruit overgebracht. De maatschappij Vooruit had voor deze verhuizing en de nieuwe accommodatie kosten nog moeite gespaard. Want de bibliotheek Leren Vereert werd beschouwd als een parel aan de kroon van de Gentse socialisten.

Als de VZW, onder leiding van mijn zoon Erik en zijn medestanders van start ging, werd

radicaal met het verleden gebroken. De opkuis en de allereerste restauraties werden mogelijk dankzij de inzet van een grote groep vrijwilligers. De VZW had ook een lening uitgeschreven met het oog op het inzamelen van de nodige fondsen. Vele honderden Gentse partijleden en socialistische organisaties hebben daarop ingetekend en aldus de basis gevormd voor een project dat in de loop van de daaropvolgende jaren zou uitgroeien tot een complete restauratie en redding van het mooie gebouw dat later ook als monument werd geklasseerd waardoor toelagemogelijkheden ontstonden zowel vanwege de Vlaamse overheid als de Provincie en de stad Gent.

Hoe zou u zeggen dat het verenigingsleven, het bezoek aan het feestlokaal Vooruit is begonnen afkalven in de jaren 50, 60, 70. Uit gebrek aan interesse ...

In de jaren 50 en 60 bloeide het feestlokaal nog volop, weliswaar door en rond de socialistische verenigingen die er gevestigd waren. Zoals ik al zei, ondermeer ook door de vrijgevigheid van de maatschappij Vooruit die iedereen huisvesting bood zonder daarvoor een tegenprestatie te vragen. De opening van het klee- en meubelmagazijn een aantal jaren na de oorlog bracht zelfs een nieuw elan mee. Heel wat klanten besloten hun inkopen vaak met een bezoek aan het café. Aan de andere kant bracht de activiteit van de vele culturele kringen die in het lokaal gevestigd waren klanten aan. Verder waren er ook de jaarlijkse coöperatieve tentoonstellingen, de maandelijkse samenkomsten van de coöperatieve vrouwenbond De Samenwerkster, de jaarlijkse tentoonstellingen van fotoclub Vooruit, de maandelijkse voordrachtavonden van ATB De Natuurvrienden, de regelmatige vergaderingen van de Socialistische Studiekring, bijeenkomsten van de turnfederatie, de Rode Valken, de Pioniers, de Jong Socialisten, de zondagnamiddagse danspartijen, die vooral veel gepensioneerden aantrokken, de regelmatige manifestaties ingericht door de BSP-federatie zowel op politiek als op recreatief vlak zoals ondermeer de samenkomsten van de socialistische gepensioneerden in de restaurantzaal en dan de vele politieke activiteiten die rond de partij de Soc. Vooruitziende Vrouwen en dergelijke, draaiden.

Ieder jaar waren er ook een paar concerten van de soc. harmonie Vooruit, optredens van het gemengd koor De Anseevrienden of van de Golden River Singers een jeugdkoor dat zich in evergreens specialiseerde enz enz. Maar in de 70-tiger jaren draaiden deze activiteiten steeds vaker op een laag pitje. Ondermeer ook door de opkomst van moderne recreatiemiddelen en vormen van vrijetijdsbesteding. Op de koop toe werd het lokaal steeds minder aantrekkelijk. De maatschappij Vooruit had niet de middelen om voor verfraaiing en modernisering te zorgen. Het lokaal was soms gebrekkig verwarmd en naar het einde toe waren er zelf periodes waarin men in het café slechts enkele lichten liet branden om kosten te sparen wat vanzelfsprekend niet bijdroeg tot de aantrekkelijkheid van deze recreatieruimte.

Het was dus zichtbaar dat het in slechte staat verkeerde.

Inderdaad. De alom opduikende Engelse pubs, de praatcafés, uitganggelegenheden met gesofisticeerde muziekinstallaties en dergelijke bleken een steeds grotere aantrekkingskracht op het publiek uit te oefenen.

Nochtans hebben ze na de oorlog geprobeerd ...

Inderdaad. Zoals ik al zei kende het lokaal na de oorlogsjaren een zekere bloei. Er werkte daar trouwens een aangestelde van de coöperatieve Vooruit die tot taak had initiatieven te nemen om publiek aan te trekken. Ondermeer met de reeds vermelde danspartijen op zondagnamiddag. Maar naarmate de jaren vorderden was het café 's avonds vaak verlaten op enkele klanten en personeelsleden na.

Het was dus niet meer compatibel met de tijdsgeest?

Absoluut niet. Op de koop toe zoals reeds eerder gezegd, had het lokaal de reputatie een rood nest te zijn. Concreet betekende dit dat het enkel bezocht werd door mensen die zich tot de soc. beweging rekenden. Vandaag is dat gelukkig niet meer het geval.

Toen de VZW werd opgericht, werd radicaal met het verleden gebroken. In het jaar 1982 waarin de VZW de activiteiten in het lokaal overnam, gingen in oktober gemeenteraadsverkiezingen door. Voor de eerste keer na de bevrijding hing de gevel niet meer vol met spandoeken, foto's van kandidaten en hingen er geen vensteraffiches die opriepen om voor de BSP te stemmen. Bij de vele partijgenoten die op de reddingslening van Vooruit hadden ingeschreven, liet dit een wrange smaak na. Maar het bestuur van de VZW hield voet bij stuk en ging er van uit dat een redding slechts mogelijk was als men zou kunnen werken in een totaal geest die niet meer partijgebonden was. Uiteindelijk hebben zij deze visie doorgedrukt en is dit de redding van het lokaal geworden. Vandaag is het Kunstencentrum Vooruit een van de meest succesvolle cultuurcentra van het land, een open gebouw waar iedereen zich thuis voelt en waar 100.000 bezoekers per jaar over de vloer komen. Eigenlijk heeft men op die manier de uiteindelijke droom van de initiatiefnemer tot oprichting van het gebouw, met name vader Anseele, die het feestlokaal Vooruit zag als "de opera van de werkman", gerealiseerd. Met name een centrum dat open staat voor nieuwe initiatieven waar zowel jonge als gevestigde kunstenaars alle faciliteiten worden geboden en waar een zeer ruim spectrum van culturele activiteiten mogelijk is.

Maar ik herhaal, ook voordien was het feestlokaal Vooruit een broeinest van culturele activiteiten, weze het dan enkel binnen de soc.beweging, al waren er ook manifestaties waarvan de reputatie tot ver buiten Gent reikte, zoals bv het jaarlijkse salon van fotoclub Vooruit.

Was dat prestigieus?

Absoluut. Fotoclub Vooruit werd geleid door Jan Temmerman, een onderwijzer, die een specialist was in fotografie en die gedurende de tentoonstelling dagelijks rondleidingen organiseerde waarin hij de leek vertrouwd maakte met de vele aspecten van de zwart-wit en kleurenfotografie. Hetzelfde geldt voor de jaarlijkse coöperatieve tentoonstellingen die altijd bijzonder goed werden verzorgd en waar veel volk op af kwam. Ook de voordrachtavonden van de arbeiderstoeristenbond ATB De Natuurvrienden hadden een goede reputatie en waren tot ver buiten de stad Gent bekend. Ze werden geïllustreerd door diashows met overvloeiende projectie. De sprekers waren leden die voor deze periode nog niet de thans populaire en interessante reizen naar Marokko, Egypte, Afrika, Amerika ... hadden gemaakt. Ook dat hebben de moderne audio-visuele middelen doen verdwijnen.

Het opduiken van de videorecorder heeft aan de belangstelling voor diashows een einde gemaakt en dan was er natuurlijk ook de invloed van de televisie die de wereld in onze huiskamer bracht.

Ik herinner mij nog zeer goed hoe ik als jong secretaris van het Comité voor Arbeidersopvoeding in de jaren 50 - 60, de afdelingen van het arrondissement bezocht ondermeer met voordrachten door Gaston Cromme burgemeester van Ledeberg en senator over zijn eerste reis naar Belgisch Congo en Ruanda. Landen die toen nog onvoorstelbaar ver al lagen. Vandaag vliegt men daar in 8 uur naar toe.

De harmonie Vooruit en de Anseelevrienden waren ook behoorlijk prestigieuze muziekkorpsen.

Inderdaad. De harmonie Vooruit heeft in de naoorlogse jaren vele prijzen gewonnen o.m. bij de provinciale wedstrijden. Het was een grote harmonie die bekende dirigenten had. Ondermeer zoals

ik reeds zei Leon Torck, Guy Duyck en andere. Hetzelfde gold trouwens voor de Multatulikring. Voor de oorlog was deze toneelvereniging actief in de benedenzaal aan de Schelde thans de concertzaal. Vermits die na de oorlog onbruikbaar was, is de toneelvereniging verhuisd naar de KNS. Mijn vader heeft met de Multatulikring ooit nog de prijs van beste acteur in het Landjuweel gewonnen met de rol van de ritmeester in "De Vader" van Strindberg. Nadien is de Multa naar het feestlokaal teruggekeerd om er "theatre en rond" te spelen.

In de restaurantzaal?

Inderdaad in de restaurantzaal.

In wat ik heb gelezen werd gesuggereerd dat 1956 een keerpunt was namelijk met het nieuwe magazijn dat dan werd opgericht met name het feit dat het feestlokaal in feite reeds opzij werd geschoven om daar een warenhuis van te maken.

Dat geloof ik niet. DE oprichting van Super Coop was het gevolg van de verkoop van het lokaal op de Vrijdagmarkt aan de soc.mutualiteit Bond Moyson. Vandaar dat de noodzaak werd ervaren om een nieuwe vestiging te creëren. Vermits de gebouwen palend aan het feestslokaal Vooruit eigendom waren van de coöperatieve werd het nieuwe magazijn daar gerealiseerd. Zoals ik al zei bracht het een zekere heropflakking van de belangstelling voor het feestlokaal Vooruit teweeg. Maar de nodige middelen ontbraken om het feestlokaal zelf in zijn oorspronkelijke staat te herstellen.

Anderzijds kregen degenen die de leiding hadden over de exploitatie van het lokaal niet de nodige middelen om het commercieel op te krikken en hadden ze daar vaak ook niet de nodige feeling en kennis voor. De gerant van het lokaal werd verondersteld huurders aan te trekken en zelf commerciële initiatieven te nemen. Maar bekende artiesten waren vaak te duur.

In de 70-tiger jaren heeft de economische crisis ten ander ook gevolgen gehad. De werkloosheid steeg, de Gentse textiel fabrieken werden grotendeels gesloten en de jonge generatie vond nieuwe en aantrekkelijker recreatiemogelijkheden dan wat het feestlokaal Vooruit te bieden had.

Er bleven hoofdzakelijk de danspartijen op zondagnamiddag die volk bleven lokken. Hoewel de omzet die werd gerealiseerd ook daar een dalende lijn vertoonde.

Er was ook een muziekschool aan de harmonie Vooruit verbonden?

De harmonie Vooruit leidde zelf haar muzikanten op. Maar in het laatste kwart van de vorige eeuw zijn steeds meer harmonieën er op achteruit gegaan. Niet enkel de socialistische maar ook in andere politieke formaties.

Na de oorlogsjaren had onze beweging 4 actieve harmonieën in het arrondissement: de harmonie Vooruit en de harmonie de Volksvrienden te Gent, de soc harmonie te Waarschoot en Het Noorderlicht te Zelzate. Vandaag is alleen die van Zelzate nog actief. Vele jonge mensen die in een harmonie een instrument leerden bespelen, gingen nadien een orkestje vormen en trokken zelf de baan op. De Harmonie Vooruit bestond voor een groot deel uit personeelsleden van de coöperatieve Vooruit. Dat was trouwens voor vele geledingen van de soc. beweging het geval. Toen ik zelf nog als partijsecretaris actief was, waren alle voorzitters van BSP wijkafdelingen in de stad Gent, ofwel vakbondssecretaris of politiek mandataris of personeelslid van één van de soc. organisaties. Personeel van de coöperatieve Vooruit vond men terug in de Multa, de harmonie Vooruit, in een soc. turnkring of ze waren voorzitter of bestuurslid van een soc. schaakkring enz.

Men vond ook vele personeelsleden van de soc.organisaties terug op de kandidatenlijsten van de BSP voor de gemeenteraadsverkiezingen . Er was bij het personeel een sterke band met de beweging in haar geheel. Vandaag is dat niet meer zo direct het geval.

Er zijn ook niet meer zoveel kringen nu?

De Spa heeft nog afdelingen in alle wijken van de stad, maar men vindt er niet noodzakelijk de personeelsleden van de soc.organisaties in terug. Voor en na de 2de WO was dat anders. In vele gevallen vonden partijmilitanten die omwille van hun overtuiging door privé-patroons werden afgedankt een nieuwe tewerkstelling binnen de soc. organisaties. Dat was zeker het geval in de coöperatieve Vooruit die er van uitging dat een interactie tussen de coöperatie en de politieke beweging vanzelfsprekend was.

Toen ik arrondissementssecretaris voor de BSP was, was mijn secretariaat in het lokaal Ons Huis op de Vrijdagmarkt gevestigd. Ik kende al het personeel van het ABVV persoonlijk en ik vond het vaak terug in de BSP-afdelingen zowel in de stad als op den buiten. Vandaag zijn deze banden heel wat lossier geworden. De voortschrijdende ontzuiling en de democratisering van het hoger onderwijs hebben ten andere ook hun sporen nagelaten. Zowel in de privé-sector als binnen de diverse zuilen wordt steeds meer aandacht geschonken aan de opleiding van degenen die zich voor vacante betrekkingen aanbieden. In vele gevallen worden ze vandaag geworven via examens of via particuliere wervingssecretariaten en wordt de opleiding belangrijker geacht dan de eventuele politieke of ideologische binding van de sollicitanten. Dat heeft natuurlijk zijn gevolgen op de relatie van de nieuwe personeelsleden met de diverse vormen van soc.gemeenschappelijke actie. Dat is trouwens in de andere politieke formaties niet anders.

Interview met Marie-Louise Roels, 10 juni 2009

In '45 ben ik aan de slag gegaan in de coöperatieve.

Wat was uw functie daar?

Secretaresse. In de coöperatieve was je verplicht... als er iets was, je moest een wijkclub hebben, je moest meehelpen. Je moest lid zijn van alle organisaties, in de tijd. De gemeenschappelijke actie, noemde dat dan.

Ik ben nu op mijn 80 jaar gestopt met de organisaties, 60 jaar dus, dat ik erin rondgelopen heb. Ik ben een van de oudste die nog overschieten. Ik heb het meegemaakt, heel die periode, die opbouw.

Het Feestlokaal was bezet door de Canadezen, na de oorlog. Een varkensstal, de kleine concertzaal was een varkensstal.

Het was dus niet toegankelijk voor publiek?

Je kon er niet in, ze hadden er varkens in gekweekt, dat was helemaal kapot.

Was dat geweten, of is dat pas achteraf?

Achteraf. Dat was een soldatenheim van de Duitsers. Ze hebben daar gans de oorlog in gezeten. Er kon daar niemand gaan kijken. Je ging uiteraard niet bij de vijand een beetje gaan zitten. Als ze dat dan bevrijd hebben... de partijgenoten, de kop, mijn man was er ook bij.

Germain Roels?

Germain Roels, ja. Als ze dat dan bevrijd hebben, met Georges Nachez, Emile Vergeylen enzo, de kopstukken in die tijd, hebben ze daar natuurlijk nogal wat gevonden. Ze hebben dat dan allemaal door de vensters gegooid. Ze hadden daar ook kamertjes gemaakt met bedden voor die zogenaamde 'grijze muizen' die meegingen met het leger, maar dat waren in feite prostituees voor de soldaten. Je kent dat wel. En dan is het Feestlokaal dicht geweest, het moest helemaal opgekuist geraken.

De toestand was dus zeer slecht?

Slecht he, het was allemaal kapot gemaakt.

Heeft u het nog vanbinnen gezien?

Neen. Mijn man heeft het gezien, ik niet. We mochten zelfs niet binnen. Het was niet open, we konden niet binnen gaan. Dus, geleidelijk aan is dan de cinéma open gegaan, Cinéma Vooruit, en het Feestlokaal is opengegaan... Ik ben getrouwd op 1 juli 1950, en we hielden het eerste feest dat daar plaatsgreep.

Echt? In 1950?

In 1950, 1 juli 1950.

Ik dacht dat het al vroeger, sinds '46 opnieuw aan de gang was.

Neen, er was wel al wat te doen, maar het was niet open om te consumeren of het een of't ander.

Voor 1950?

Voor die banketten, ja, voor dat is het dan open gegaan. Beneden had je misschien de café al, maar niet de banketten en feesten enzo, dat was er nog niet. En dan, geleidelijk aan, hebben al de verenigingen daar onderdak gevonden. Gratis, in die tijd. Het zou nu allemaal niet meer waar zijn.

Het was een bijenkorf, een echte bijenkorf. Heel plezierig geweest, heel aangenaam.

Was u aanwezig op de heropening?

Neen, ik was thuis, mijn man zat in de politiek, ik zag hem zo veel niet. Die zijn weg van 's morgens en je ziet ze maar terug 's avonds, en wanneer weet je niet. Die mannen hun leven is zo gevuld, Gilbert [Temmerman] weet dat ook wel... Alle dagen vergadering... Je zag ze weggaan 's morgens, en mijn man kwam 's middags eten, maar daarna wist je niet wanneer ze weer keerden. Alles begon opnieuw, ze moesten alles weer in gang steken. Ze werden voorzitter van dit, voorzitter van dat, dat moest gebeuren, dat moest gebeuren...

In welke verenigingen was u dan actief?

Ik was actief in de wijkclub van de Heirnis. Maar toen ik getrouwd was, ben ik uitgescheiden. Want dat is niet mogelijk... Ik heb nog een jaar gewerkt, en ik werkte dan in de Bond Moyson. Maar ik heb heel mijn toer gedaan, ik heb eerst in de coöperatie gewerkt, dan ben ik naar Brussel gegaan, naar nationaal A.B.V.V., en om dan met mijn man te beginnen ben ik teruggekeerd naar het A.B.V.V., hier in Gent, op de Vrijdagmarkt, en vandaar ben ik naar de Bond Moyson gegaan. Dat was natuurlijk een voordeel, mijn man kende de vier takken van de beweging. Als er iets was – als uw man schepen is of zo iets, komen ze bestendig aan uw deur vragen, van alles – kon ik antwoorden, ik wist alles, ik moest hem daar niet mee lastig vallen. Dat was een voordeel.

En dan ben ik thuis gebleven, mijn dochter is dan geboren daarna, en dat gaat niet: een vrouw met een kind, en een politieker hebben... Ik was van het principe, en mijn man ook, we waren overeen gekomen: één thuis die alles regelt, ik was de Pintelaan, hij was de coöperatieve, en hij was Stadhuis. Ik liep niet in zijn weg, en hij niet in de mijne. Ik vond dat een uitstekende regeling.

Kwam u dan geregeld in het Feestlokaal?

Ja, daarnaast was het kleermagazijn. Eerst was het kleermagazijn aan de Vrijdagmarkt waar nu Bond Moyson is.

Vanaf 1956. Heeft u die opening meegemaakt?

Ik heb weinig openingen meegemaakt, want ik moest thuis blijven met de kleine. Mijn kind hangt aan geen nagelke. Dat was toen de mode niet dat de kinderen mee mochten, en de vrouwen ook niet.

Ook niet naar het kleermagazijn?

Ja, dat wel, in de coöperatieve. Maar bijvoorbeeld bij de gemeenteraad, of als er iets te doen was, dat waren de mannen alleen, de vrouwen mochten daar niet bij zijn.

En de Samenwerkster bijvoorbeeld?

De Samenwerkster, dat was een vrouwenvereniging, inderdaad, van de coöperatieve. We hadden veel leden, wij hadden alle maanden vergadering. Met een spreker en – nu is dat ook een beetje voorbijgestreefd allemaal – een grote koffietafel. Mensen kwamen voor een koffie en een koek, en je had een film, of dia's, of een spreker, er was dus altijd iets.

En waarover gingen die lezingen dan?

Over alles.

Praktisch of cultureel?

Praktisch, cultureel soms. Het was te zien wat er aan de orde van de dag was. De films ook, het waren dus films vanuit de partij of het was iemand die ergens naar Amerika geweest was en zijn films een keer toonde. Dus voor de mensen – we waren boven de honderd die kwamen, vrouwen – een schone middag te geven, zaterdagmiddag.

Waar ging dat door?

In het Feestlokaal, in de Restaurantzaal, boven. De keuken is daarnaast, je kon daar koffie maken.

Van de coöperatieve uit waren er ook tentoonstellingen. Alle jaren had je een coöperatieve dag, en dat was dus met een modeshow. Dat was dan beneden in de gelagzaal.

Gelagzaal?

Het café.

Mijn kleine heeft ook nog meegedaan als ze kind was. Dat was ook met koffie en een koek enzo. En dan was er tegelijkertijd boven soms, in de Restaurantzaal, de Balzaal nu, een tentoonstelling van het een of ander, van de coöperatieve. Soms producten, soms iets anders...

In maart? De coöperatieve tentoonstelling?

Ja, en de coöperatieve dag was ook zo. Dat was op een zaterdagmiddag altijd, en dat werd veel... En er was eerst soms een soort show of concert in de cinézaal om de coöperatieve dag te vieren. En dan had je een modeshow...

Was dat dan met kleren van de coöperatieve?

Ja, van de klerwinkel. En mannequins he. En dat was goed bijgewoond, en gaf natuurlijk een grote verkoop.

Die tentoonstelling draaide ook rond coöperatieve producten?

Ja, dat was op de coöperatieve gericht. Dat kon vanalles zijn, dat kon kunst zijn, dat konden waren zijn, altijd iets. En dat werd door de mensen goed bezocht.

En dan zijn al die verenigingen in het Feestlokaal binnengekomen: De Voouitziende Vrouwen, de SP Vrouwen, dat was toen de BSP Vrouwen, hielden daar vergaderingen. Kaartmaatschappij, Biljartmaatschappij, ... de fotografen.

Fotoclub Vooruit.

De zegels.

De Rode Postzegel.

De Rode Postzegel. Het was daar altijd...

De Studiekring?

De Studiekring. Dat was speciaal. Dat was in de Anseelezaal, in de Brugzaal, boven. Daar was het niet voor iedereen.

Het is wel opengesteld geworden achteraf.

Ja, maar een gewone werkman ging daar niet. Dat waren andere voordrachten, ik ben daar nooit geweest. Dat was onder leiding van de jonge Edward Anseele, die hier het kopstuk was indertijd.

Ik heb tot haar [dochter] 17 jaar vast gezeten, dan ben ik weer herbegonnen.

En Kerstmis en Nieuwjaar? Werden die gevierd in het Feestlokaal?

Ja, met een banket. Je kon je inschrijven.

Was dat succesvol?

Ja, het was altijd vol.

Bent u daar zelf ook geweest?

Eén keer, voordat mijn kleine geboren was. Dat was ambiance. Want alle weken, de zondagavond speelde daar een orkestje, in het Feestlokaal.

Ook in de gelagzaal?

Ja. Als je binnenkwam, helemaal opzij tegen de muur, daar stond er een podium. En er speelde daar een orkestje. Op piano, en een viool, iemand op accordeon en iemand die zong. Daar zijn veel jonge mensen hun carrière begonnen. Jo Leemans heeft daar nog gezongen, Koen Crucke, Frank Van den Bos, Rita Deneve met haar man, Frida Lindsey. [spelling niet zeker]. Die zijn daar allemaal gepasseerd.

Was dat voor jonge mensen, of voor alle leeftijden?

Voor alle leeftijden. Minder jonge mensen in die tijd. Het waren meer getrouwde koppels en oudere mensen. De heel jonge mensen zaten in de Jamclub.

De Jamclub?

Voor de jongeren, op de Muide. Dat was van de M.J.A. [Mutualiteit Jonge Arbeiders].

Maar de jongeren hadden daar ook vergadering: turnen enzo. Maar ze kwam niet zo in contact met beneden. Nu zit het daar vol met jongeren. Het was een hele andere wereld, laat het mij zo zeggen. Die wereld van mijn tijd is weg, het is een nieuwe wereld geworden. Het Feestlokaal heeft zich opnieuw opgericht, want het was bijna verkocht, aan de universiteit, je weet dat wel. En dan hebben jongeren ... Gilbert Temmerman, mijn man, dat noemde dan om het Feestlokaal te redden de Anseelestichting. Die hebben daar dan hun schouders onder gezet, en daar is de promotor Eric Temmerman geweest. Die heeft er wat voor gedaan, dat moet ik eerlijk zeggen.

Hoe is het dan gelopen met de terugval?

Het werd een andere tijd.

Zoals je daarnet zei: er zaten daar vooral oudere mensen en koppels, het trok jongeren niet meer echt aan?

En de mannen biljarten. Maar de jongeren doen dat niet he. Dus de mannen waren daar voor het verenigingsleven. De mannen waren er dan voor de fotografie, er waren tentoonstellingen van de fotografie, de biljartclub, de kaartclub, de Rode Postzegel had dan tentoonstellingen. Dus je had al een hele hoop mensen die kwamen. De vrouwen kwamen dan mee, en dat was allemaal beneden, met muziek... er is daar veel plezier geweest, en optredens enzo.

En na de oorlog heeft zich dat niet zo herpakt.

Van in het begin al niet eigenlijk?

Neen, dat heeft zich niet zo herpakt. Dan, met de teloorgang van Het Licht, dan is de coöperatie weggegaan, de coöperatieve winkels, dus het kleermagazijn daarnaast ook. Dus wat moest je daar nog gaan doen dan? Je kon er je boodschappen niet meer gaan doen. Wij waren gewoon dat alles uit de Vooruit kwam: uw winkel, en alle weken naar het kleermagazijn, al was het voor een paar kousen, je had er altijd iets, meubels, je had daar alles. Maar dat verdween.

Het was niet succesvol?

Het is goed geweest, maar de oorlog heeft dat allemaal stilgelegd.

Supermarkten enzo...

Ja, de supermarkten, maar ook... eigenlijk de werkmensen. Mag ik het zeggen gelijk ik het meen? De kleine mens ging naar de coöperatieve - want je had je deelgeld - en op een zeker moment... de mensen zijn beter geworden na de oorlog, ze verdienden hun brood allemaal. En velen wilden daar niet meer komen, versta je. Er stond daar een stempel op en ze kwamen niet meer.

En dan is het uitgekomen van de eindejaarspremie. Op de fabrieken kregen ze eindejaarspremie. En dus in de Vooruit en in de andere instellingen van de gemeenschappelijke actie wilden ze dat ook. En mijn man stond daar dan op in de tijd, en de beheerraad van de maatschappij Vooruit, dat die premie uitbetaald werd in deelgeld. Ristorno, een percentage op uw aankopen dat je terugkrijgt. Maar dat werd uitbetaald in geld van de coöperatieve. Dat waren bonnetje van 100, van 50, ... waar je dus terug mee kon gaan kopen. En die kregen dat ook, maar ze wilden dan in de winkel niet komen. En ik heb nog geweten dat ze dat verkochten aan de helft van de prijs om niet te moeten komen. En dat is ook een stuk verval geweest. Dus onze mensen hebben ons verloochend.

Was het ook niet vanuit de coöperatieve zelf nogal bevoogdend te zeggen dat je bij hen moest kopen. Ik ben bijvoorbeeld in de Coöperateur verschillende aanmaningen tegen gekomen waarin werd gezegd dat je coöperatief moest kopen.

Ja maar de coöperatieve was plat na de oorlog. Ze hebben het allemaal moeten vernieuwen. In de tijd was het nog met broodkaarten. Dan zijn de triporteurers gekomen, daarna is de bakkerij ten onder

gegaan. Voor mijn man is dat een drama geweest, want dat was zijn levenswerk. Hij heet er 45 jaar gewerkt, hij is begonnen als loopjongen, is dan naar de nijverheidsschool geweest, heeft zich opgewerkt en is dan directeur geworden. Het was een schone carrière. Het was zijn kind. Als je daar heel je leven in gestoken hebt, dat je daarvoor ijvert dat hetgene dat je weergegeven hebt aan de mensen die koopkracht is, dat het weer naar u komt. Dat was logisch... Nu kan je dat allemaal niet meer.

Germain Roels is ook nog beheerder van het Feestlokaal geweest, als ik mij niet vergis.

Ja, hij was beheerder en directeur in de coöperatieve. In de coöperatieve had je de winkels, de kruidenierswinkels, superette, Feestlokaal, apotheek, kolenhandel,...

Eerst was Georges Nachez directeur, mijn man was dan administratieve directeur geworden. En Georges Nachez is dan op een zeker moment – wij waren op congé in Zwitserland – gestorven. En dan zijn wij naar huis moeten komen, kregen wij een telefoontje dat we onze congé moesten onderbreken, want je moet altijd in een maatschappij twee handtekeningen hebben. Zonder mijn man kon het niet verder. Dus we moesten naar huis en de begrafenis moest geregeld worden. En dan heeft de beheerraad beslist dat mijn man de touwtjes in handen zou nemen.

En dan heeft hij daar geweldig aan getrokken. Eigenlijk, moest hij nu herbeginnen, ik denk niet meer dat hij het nog zou doen. Hij heeft dan een systeem uitgedacht van bouwstenen te kopen. Dat waren participaties van 500 fr. Want hij moest gans de coöperatieve redden. Ik zeg het, ze reden nog met broodkarren. Dus dat was oud, het materiaal was kapot, het moest allemaal vernieuwd worden. De mensen kochten dus een aandeel van 500 fr, je kreeg daar dan ook op het einde van het jaar ristorno op, 4 %. Maar voor iemand die geen 500 fr had was het verdeeld in bouwstenen. 50 fr, als je er 10 had, had je een grote. Dat heeft goed gemarcheerd in de tijd. Hij heeft daar alles mee vernieuwd, maar het is ook teloorgegaan.

De tijd, een andere tijd, ze kwamen niet meer naar de coöperatieve. En het was gedaan, het is nog juist de apotheek, die bestaat nog.

Het was toen nog met kolen, kooldragers, rivierarbeiders op de Nieuwe Vaart. Dat was een hele grote maatschappij. Je had er zo een drietal in Gent. Het Volk.

Dat was christelijk geïnspireerd?

Ja, dat was christelijk. Je had de Vooruit, en je had Volksbelang.

Volksbelang was communistisch?

Neen, ik denk dat dat meer liberaal was. Ik weet het zelf niet, maar je had ook winkels van het Volksbelang, dat was gekend.

Ging u soms naar Cinéma Vooruit?

Ja.

Dat was ook druk bezocht wel...

Ja, dat was druk bezocht. Maar: tv, en het was gedaan. Ze hebben gans de cinézaal uitgekuist, want die stond vuil.

Over wanneer hebben we het? Net na de oorlog?

Neen, het is een tijdje daarna geweest.

Met de nieuwe magazijnen? Gans het lokaal is dan nog eens opgefrist geweest.

Ja, gans het lokaal was nog eens opgefrist.

En dat zat altijd vol, want dat was de gemakkelijkste cinézaal van gans Gent, je zag overal.

En het was niet duur.

En het was niet duur, en je zag overal. Vroeger had je een pauze in de cinézaal, je had dus een journaal, je had een klein filmpje, en je had een pauze, en dan had je een grote film. En voor je naar de cinézaal ging, ging je eerst een koffietje gaan drinken. En aan de garçon bestelde je tezelfdertijd je pint of consummatie voor de entre'act. En als het pauze was gingen we allemaal naar het café, en het stond allemaal gereed op de biljarts.

U zei dat het daarna dan kapot is gegaan met de tv?

Tv, minder volk he.

Was dat direct?

Neen, Geleidelijk aan allemaal, dat is niet zo bruusk... maar geleidelijk aan zijn alle zalen leeggelopen. Kijk naar het Zuid: Je had Select, je had Oud Gent, die dan Century geworden is, en je had de Capitole. Nu heb je weer de Capitole, maar de rest is weg.

Je had de Savoy in de Donkersteeg, in de Veldstraat had je de Majestic en de Eldorado. Aan Sint-Pieters had je de Rex, de kleine Leopold op het Sint-Pietersplein. Wat had je allemaal van cinéma's niet in alle wijken?

Heel de maatschappij is omgekeerd, het is allemaal vernieuwd. We hadden stilgestaan gedurende gans de oorlog. En ineens kwam al dat nieuwe. En het werd gekocht ook. Want dan kwamen de jaarbeurzen weer, en dan werd er gekocht. Mixers kenden wij niet. Dus als je naar de jaarbeurzen ging, die eerste mixers, die kleintjes, ik heb het nog. (*lacht*) Dat was, laat ons zeggen, een revolutie. In het huishouden en al.

En ja, de rest moest er aan geloven he.

U zei daarnet dat de jongeren meer naar de Muide gingen.

Ja, dat was gekend, de Jamclub.

Nu, het Feestlokaal in het Gentse cultuurleven was een trekpleister voor vooral socialistenv. Wat waren de alternatieven dan eigenlijk?

Er was daar vanalles te doen, want ik weet nog, in de tijd, dat er daar altijd congres was van de getuigen van Jehova.

Waar?

In de Vooruit.

In de Vooruit?

Ja, dat werd alle jaren afgehuurd. Een keer per jaar, het heeft een paar jaar geduurd. Onder mijn man.

Dat was dan in de jaren '60 of '70?

Ja, ja. Die hadden misschien geen grote zaal.

Maar wat ik wou vragen: wat waren de alternatieven als je iets wou doen in Gent van cultuur, een concert ofzo. Ging je als werkmens voornamelijk naar de Vooruit, of ging je ook naar andere dingen?

Neen, er waren zo nog geen concerten, dat was dus in de café...

Of op café gaan...

...in de café. Eigenlijk, concerten in die tijd, en al die groepen, dat is geleidelijk aan allemaal uitgekomen. Het was de cinéma of ... je had nog café's die muziek gaven. En je had café's van de CVP ook, op de Poel. Elk ging naar zijn eigen. Dat was heel eigenaardig. Dat was echt een familie. Maar dat is gedaan.

Was er een ons-kent-ons-sfeer?

Ja, je kende ze praktisch allemaal. Veel mensen kennen mij die ik niet ken. Zij zagen mij meer dan ik die massa zag, toen mijn man schepen was enzo.

Het was echt een grote familie. Het was zo erg dat diegenen die alle weken kwamen – je kon daar eten ook 's middags – een voorbehouden plaats hadden.

Je had de Harmonie Vooruit ook, die gaf veel concerten in het jaar. De zondagmorgen, met de grote artiesten die zongen. En dan, die wilden naar het Feestlokaal, iets gaan drinken als het gedaan was. En op een zeker moment waren wij daar ook, en hadden we ons gezet, recht tegenover de toonbank tegen de muur. En wij zaten daar en er kwam twee dames en we moesten eraf. Dat was hun plaatsje en niets aan te doen. Ze zaten praktisch op onze schoot, we zijn moeten weggaan. Wij waren dat niet gewoon. Dat was hun réservé, dat was van hun. Zo erg was dat, hoe ze eraan hingen. Die habitu s hadden hun plaatsje, en daar was niets aan te doen.

Je kon dus niet zomaar overal gaan zitten.

Ja, maar niet op die bepaalde plaatsen. Dat was heel eigenaardig.

Er is daar veel vermaak geweest. Dan, de Anseelevrienden, het koor, het grote feest 90 jaar coop in de piste. Lynne Renaud [niet zeker, misschien ‘dienen Renaud?'] is hier dan geweest, in een auto raceten ze dan rond. Het was eerst koers, en dan het feest, en dan de Anseelevrienden – ik zong mee met mijn dochter er is een plaat van he, we staan erop, op de foto.

Heeft u 75 jaar Coop meegemaakt? Of de inwijding van het Anseele-monument...

Ja.

Kan u daar iets over vertellen?

Weinig, omdat ik dus in Brussel werkte op dat moment. Maar, ik verkeerde dan met mijn man. En dat was een stoet van de viering van het standbeeld. Mijn schoonvader heeft daar aan gewerkt. Dat was een steenkapper, bij Josef Cantré. Aan het zuid ook, die fronton aan de bibliotheek nu, daar heeft mijn schoonvader ook aan gewerkt.

Was u zelf aanwezig? Op de stoet...

Neen, wij zaten dan al in de zalen, waar ze toekwamen in het park. Want ze waren allemaal uitgerend, het is toen wreed weer geweest. Die kinderen, die waren bijna verdronken. Die stoet is uiteen geslagen, dat is een ramp geweest. Alle prominenten van België, van de vakbond en zo, waren daar.

Waar was dat feest? In de Velodroom?

In de velodroom kwamen ze samen, dat we ze moesten afdrogen, al die kinderen.

In het Citadelpark dus.

Ja. En dan was er dus op de Vrijdagmarkt in het Anseelezaaltje eerst de receptie. Of was dat in het Feestlokaal? Dat was in het Feestlokaal, de receptie, ja.

En nog een tentoonstelling ook.

Ja. En ik moest dus – want ik werkte toen in het A.B.V.V. met Louis Major, Renard, je hebt er allemaal wel al van gehoord, van in de tijd – het hoofd van de metaal, dat was Raymond Matin, een Waal, is vroeg gestorven. En ik moest dus zorg dragen voor Matin, want die mannen kenden Gent niet. Dus bij die tussenpozen tussen de stoet en de receptie had ik de opdracht gekregen om Raymond Matin onder mijn hoede te nemen.

En dat was in het Feestlokaal?

Ja. Ieder kreeg dus zo iemand.

En er was ook een Studiekring van de Vooruit. Alle maanden hadden we Studiekring met het personeel van de Vooruit, en werd er alle jaren een reis gemaakt. En de eerste reis was in '47 naar Zwitserland.

En heeft u 75 jaar coop meegemaakt?

Ja, dat is in het Feestlokaal geweest, die academische zitting.

Ja, een academische zitting, de 1 mei stoet,...

Ja, ik heb nog de toespraak op cassette van mijn man.

Er was ook nog de inhuldiging van het magazijn.

Ja. Dan hebben ze ook de nieuwe bakkerij ingehuldigd en ook de nieuwe winkel de Wondelgemstraat, de superette. Maar ze zijn nu allemaal gesloten ook, het is allemaal weg.

Kan u daar ook nog iets over vertellen, die 75 jaar Vooruit?

Ik ben er geweest voor die academische zitting, maar daarna was er een banket geloof ik, en we zijn daar op geweest. Maar eigenlijk, daarna weet ik dat... ik was samen met madam Temmerman, want wij waren de twee weduwen, onze man was altijd bezet (*lacht*). We hebben dikwijls gelachen, samen wij.

Ging u naar activiteiten van de A.T.B.?

De A.T.B. Dat was ook alle maanden vergadering. Dat waren de Natuurvrienden. En dat was ook met dia's en al. Dat werd redelijk bezocht. Ik weet niet of den A.T.B. nog bestaat?

Dat weet ik niet, maar Temmerman vertelde dat ze behoorlijk chique presentaties hadden, met twee projectoren ...

Ja, die deden dat goed, dat was gekend, de A.T.B. Dat heeft lang geduurd.

Het Emile Van der Velde Instituut?

Het Emile Van der Velde Instituut bestond, maar in feite wisten wij daar niet veel van, dat was meer Brussel. En van daaruit kwamen dus films die je kon huren. Maar in feite kwamen wij daar niet veel mee in betrekking, dat waren ook de leiders, en die van het partijsecretariaat, die dus in de wijkclubs, als er iets was, er naartoe gingen met een film of iets, een voordracht.

De activiteiten in het Feestlokaal, zou u zeggen dat die een specifiek socialistische inslag hadden, of waren die in feite toegankelijk voor iedereen?

Die waren toegankelijk voor iedereen, dat was kosteloos.

Kwamen mensen van een andere strekking daar binnen?

Dat weet je niet he, ze zeggen dat ook niet. Maar het is mogelijk dat er soms kwamen luisterers van andere strekkingen. Maar eigenlijk, de massa niet, dat waren partijgenoten. Want als er verkiezingen geweest waren – dan was mijn dochter, hoe oud zou ze geweest zijn?, een jaar of zeven, acht – op een verkiezing had de partij geweldig gewonnen. Dan ging er een stoet uit. Dus we vertrokken van de vrijdagmarkt naar het Feestlokaal, in een stoet door de stad met zijn lichtjes.

(onderbreking)

Het is een tijdperk geweest. Het is weg. Het is een goede tijd geweest. De partijvergaderingen en al waren daar, meetings en ... alles. Dat was een bijenkorf, een echte bijenkorf, alles zat daar in. De vrouwen die turnden zaten in de Domzaal, muziek ook. Je had de bibliotheek, Leren Vereert. Dat was een schone bibliotheek, die dan naar het stad gegaan is. Dus iedereen liep binnen en buiten, er was constant bedrijvigheid: voor de cinéma, voor het café, voor alles.

De toestand van het Feestlokaal was na de oorlog zeer slecht en alles moest heropgefrist worden. Uit wat ik heb verstaan hadden ze natuurlijk ook, omwille van het feit dat de coöperatieve plat was zoals u zei, weinig geld om alles in een keer te doen. Was dat eigenlijk zichtbaar, achteraf, dat het beschadigd was? In het begin toen het terug open ging, of hebben ze het mooi kunnen heropfrissen?

Hetgeen dat werd gebezigd was opgefrist. Er zijn nieuwe tafels gekomen in het café, die nu ook weer verdwenen zijn, want dat was dan in de tijd de mode: formica, rode, met zo'n bakje aan, voor hun kaarten in te leggen, want er werd veel gekaart in die tijd. Of hun pint in te stellen, want het tafeltje, het was niet groot, was bezet als je kaartte. En nu zijn het die oude tafels weer.

Maar de rest was kapot, in feite?

Dat was dan opgeslagen en door mannen hersteld, op de zolders daar hebben ze dan de stoelen en al redelijk hersteld, en tafels hersteld. Hetgeen ze nog konden recupereren, die oude tafels. Maar dat was allemaal beschadigd door de soldaten. Dat keek naar niets, soldaten keken naar niets. En de cinéma, die gang was opgefrist, maar je liep daar verloren. Ik ben een keer met mijn man in het Feestlokaal geweest, gans bezichtigd, maar als ik alleen moest geweest zijn, ik kwam er nooit meer uit. Dat waren allemaal gangen en bureautjes en kotjes, en wat weet ik, het was verschrikkelijk. In de café zelf, in de hoek, de toog in de hoek, was er ook een deur, dat was een donkere gang, werd er gezegd. En langs die deur kon je in de cinéma.

En ook de sportdagen werden daar gegeven, dat was Roger Cneut die dat deed.

In de Domzaal?

Neen, in de Cinémazaal. Een sportmorgen, met alle grote vedetten van de sport, met Eddy Merckx, en wat weet ik allemaal. En dat was Roger Cneut die dat... dat was een sportredacteur die ook de Tour de France deed.

Van Het Licht?

Van Het Licht. En dat was soms Leo Martin die optrad, of Bert Joris die lollekes verkocht. En dat was daar ambiance, dat zat bom-, bomvol alle jaren. De sportmorgen.

Het is daar van alles geweest, je zou iedere keer je op iets denkt het moeten opschrijven. 60 jaar overzien... Ik weet er nog veel van, maar de namen ontsnappen u nog. En van de vrouwenorganisaties zijn niet veel meer die overschieten die zo oud zijn als ik, en die erin gezeten hebben.

De Samenwerkster, daar was u wel actief lid van?

Daar was ik actief, De Samenwerkster, heel actief geweest. En de mensen kwamen daar graag naar toe. Guy Vanschoenbeek heeft daar nog een voordracht gegeven.

Gilbert vertelde mij over Gust Perez, ken je die?

Jaja, dat heb ik hem gevraagd. Gust Perez was een bediende die...

Het hoofdbureel, bij mijn man, met Van Puyenbroeck [?]. Dat was het hoofdbureel. En dat was Etienne Van De Meulebroeck [?], De Backer, ...

Die mens heeft na de oorlog zich het Feestlokaal aangetrokken tot 1952 of zo, en daarna was het uw man, geloof ik.

Ja, er was altijd iemand van het hoofdbureel die uitgepikt werd om controle te gaan doen. Etienne Van De Meulebroeck heeft dat ook moeten doen. Dus die hadden het Feestlokaal zagezegd een beetje onder hun beheer. Die gingen daar gaan controleren, of...

Maar hij moest daar op een bepaald moment zelfs vast gaan inwonen.

Er zijn er daar gaan inwonen. Ze hebben ons die woning ook aangeboden in dat straatje.

De Parijsberg?

Ja, in dat straatje. Er was daar een appartement en wie verantwoordelijk was voor het Feestlokaal woonde daar, dat er iemand aanwezig was, voor de sleutels, als ze daar toekwamen. Want er is daar in het Feestlokaal ook veel Frans toneel geweest. En als ze dan toekwamen met die camions, met die stukken, dan werd dat van achter binnen gelaten.

Schoon Frans toneel dat ik daar heb gezien.

Wanneer was dat ongeveer?

Laat mij denken... over 20 jaar, neen, mijn man is 20 jaar dood.

De jaren '70?

Ja. Rideaux de Gand, of zo iets. En dat was goed, dat was altijd met grote Franse artiesten.

Multatuli, heeft u dat nog bezig gezien?

Multatuli, maar die oefenden heel veel... die gaven voorstellingen hier in het textielhuis in de Opvoedingsstraat.

En in het K.N.S.

Ja, ze deden dat overal. Multatuli was gekend, dat was een grote maatschappij. Die hebben nog prijzen gewonnen. Bestaat nog.

De Harmonie Vooruit was ook behoorlijk prestigieus... Léon Torck enzo.

Ja. Meer dan 80 man. Léon Torck, en dan... hij is nog maar overlaatst gestorven.

Guy Duijck..

Guy Duijck. Een paar maanden is hij dood. Die kwam van de marine. En er heeft daar nog een tussen gezeten van Brussel, maar niet lang.

En Guy Duijck deed ook het Anseelekoor voor het optreden van 90 jaar Coop. Een goede tiep.

We hebben er zo veel gekend...

Jan De Beer?

Jan De Beer, voor mijn man. Jan De Beer is administratief directeur in de tijd, naast Nachez ook, en die is weggegaan en in de Spaar- en Lijfrentekas gegaan.

Interview met Janine De Rop, 11 juni 2009

Was u aanwezig bij de heropening van het Feestlokaal na de Tweede Wereldoorlog? Heeft u het Feestlokaal nog meegemaakt in de periode dat het bezet is geweest door de Duitsers en door de Canadezen?

In die periode ben ik daar nog niet bij betrokken geweest. Ik was dus – ik ben van '27 dus als de oorlog gedaan was, was ik 17, 18 jaar, en dat was natuurlijk in mijn situatie, mijn ouders waren absoluut socialist en ook betrokken bij de partij, maar ik was op dat moment alleen met mijn moeder, omdat mijn vader in 1942 verongelukt is op zijn werk, ik was toen op school natuurlijk. En toen in 1945 de oorlog gedaan was, heb ik enorm geluk gehad, dat ik ben kunnen gaan werken, wat in mijn geval niet zo eenvoudig was natuurlijk, iemand die gehandicapt is, die geraakt niet meer zo makkelijk aan werk. Maar dat was ook een kennis van mijn vader, die in een textiel fabriek chef was op de bureaus, en op dat moment was het nog belangrijk dat je goed Frans kon spreken. En ik was nogal begaafd voor talen, dus ik kon relatief goed Frans spreken, en ik werd op dat bureau aanvaard.

Maar op dat moment natuurlijk – ik reed dan nog niet met de wagen natuurlijk, ik was nog veel te jong, ik had er ook het geld niet voor, ik reed nog met zo'n driewieler – en dus dan was dat van mij thuis naar het werk, ik bleef daar de hele dag. En dus eigenlijk bij die heropening enzo ben ik niet betrokken geweest. En ook tijdens de oorlog niet, omdat natuurlijk met het drama met mijn vader... en dat de mensen die een reputatie hadden van socialist te zijn, en dat hadden mijn ouders wel, dat niet zo makkelijk durfden. Bij de Duitsers zeker niet – wat zouden we daar gedaan hebben? -, maar dan bij de Canadezen was het ook het moment niet om daar dan... Dus op dat moment was ik daar niet bij betrokken.

Hoe bent u daar dan terecht gekomen, uiteindelijk?

Ik ben daar terecht gekomen, primo omdat ik uiteraard lid geworden ben onmiddellijk van de vakbond, als ik gaan werken ben, omdat we daar actief waren. Dus als er bepaalde vergaderingen waren, die niet altijd op de Vrijdagmarkt waren, maar ook op de Sint-Pietersnieuwstraat, ben ik daar dan terecht gekomen. Ook omdat ik dan bijna onmiddellijk – ik was dan 19 zeker – lid werd van de Socialistische Jeugd, en dat de Socialistische Jeugd een lokaal had in de toren van het Feestlokaal.

In de toren?

Werkelijk in dat torentje. Daar zijn allemaal verschillende kleine vergaderzalen. Ik was in die tijd natuurlijk veel beter dan ik nu ben, dus ik kon op die trappen klimmen. Daar kwamen we dus. Er

was een zaaltje waar de meisjes samen kwamen, want we dan hadden ook, maar dat was later, een aparte meisjesgroep, want ja, de vrouwen moesten ook aan bod komen.

Was dat gescheiden?

Neen, dat was niet gescheiden, die Jeugdbeweging, die was gemengd, tot grote ergernis van partijgenoten die dat toch niet te doen vonden. Maar neen, dat was van in het begin, dat was zoals heel vroeger, voor de oorlog, de AJC in Nederland ontstaan is, de Arbeidersjeugcentrale dus, en dan hier overgenomen, en het was dus toen ook algemeen.

Mensen die daar bijvoorbeeld ook bij betrokken waren, is de ere-senator Willy Seeuws. Die was Rode Valkenleider en zo.

Goed, wij gingen daar dus ook naartoe. Doordat we daar vergaderden werden daar dan ook bijvoorbeeld ook zonnwendefeesten gehouden. Dat was dan al in de Grote Zaal natuurlijk. En daardoor werden we dus natuurlijk ook kind aan huis in het Feestlokaal, waar dus op de zelfde moment ook vrouwenbewegingen en zo ook waren. Dus mijn moeder bijvoorbeeld ging dan ook weer terug, niet alleen naar de vrouwengroep in haar wijkclub – onze wijkclub Josef De Graeve, dus in de Meibloemstraat -, maar die kwamen dan ook samen in het Feestlokaal.

De Samenwerkster, of...?

Met de Samenwerkster ook. Maar bij de Socialistische Vrouwen in die tijd waren er drie groeperingen, dus: de Samenwerkster, de Socialistische Vrouwen die feitelijk de vrouwen van de partij waren, en de Socialistische Vooruitziende Vrouwen, de S.V.V.. Die hadden soms wel eens... niet soms, maar behoorlijk wat ruzie onder elkaar, want wie waren de beste socialisten? Die van de partij of die van de Bond Moyson - want dat was S.V.V., dat is nu Viva - en...

De Samenwerkster was van de coöperatieve?

Dat was van de coöperatieve. Dat was iedereen, iedereen vond de coöperatieve goed, maar S.V. en S.V.V., dat was niet altijd...

Maar goed, die waren daar ook zeer actief. Vandaar dat we daar regelmatig waren. Dat was dus die beginperiode. Later, ik zou de data eens goed moeten bekijken... Ik heb gewerkt in de textielfabriek van '45 of '44 – ik wil er vanaf zijn -, 7 jaar, en ik ben dan onmiddellijk in Vooruit gaan werken, de krant. Dus dat was '53 of zo iets. En dan natuurlijk ja, dan was je daar eigenlijk, je was op de Sint-Pietersnieuwstraat, alles wat er moest gebeuren, die gingen daar ook naartoe. De coöperatieve begon stilaan te vernieuwen, het werd hoog tijd. Die hadden daar, het deel waar nu de bureaus van het

Kunstencentrum Vooruit zijn, een stuk vernieuwd, waar kleren waren, meubels, enfin verschillende dingen waren.

En waar dus, doordat ik dus in Vooruit ben gaan werken, eigenlijk eerst administratief in de handelsdrukkerij, in Het Licht, samenwerkende maatschappij Het Licht die Vooruit uitgaf. Maar zeer kort daarna ben ik beginnen meewerken aan het Weekblad Voor Allen, dat ook in alle arrondissementen bestond, maar met iedere keer een andere uitgave, maar ook dus aan de vrouwenrubrieken van Vooruit. Eerst was dat maar een keer in de week, geloof ik, maar ze vonden het al vlug gemakkelijk dat ik – ik schreef gemakkelijk en ik schreef graag, en ik bemoeide mij met dingen die mij niet aangingen, dus schreef ik bijvoorbeeld ook politieke stukken, hetgeen niet verondersteld werd, maar ik deed dat dan toch in die vrouwenrubrieken, enfin dat was geestig. Maar bovendien was ik daardoor veel in het Feestlokaal. Bijvoorbeeld op een bepaald moment, de coöperatieve, vernieuwd ook, begint modeshows te organiseren. En waar waren die modeshows? In het Feestlokaal.

In welke zaal ging dat door? In de Theaterzaal?

Neenee, in het café. Daar maakten ze dus de catwalk. En daar, ik moest voor de eerste keer het verslag maken van een modeshow. Dat wou zeggen, iedere keer, de Vooruit, trapjes af, straat over, naar het Feestlokaal. Dat Feestlokaal was zo een verlengstuk waar je voor van alles en nog wat zat. Als je met iemand een pot koffie ging drinken of zo, zei je “ok, laat ons hier rechtover naar het Feestlokaal gaan”. Die dingen.

Heel kort na de oorlog is er een leesclub ontstaan, leesclub Boekuil. En die zijn dus eerst altijd samen gekomen in de Bond Moyson, het is te zeggen, in de Volkskliniek destijds, Sint-Margrietstraat. En op een bepaald moment, vermoedelijk omdat ze daar alles gaan verbouwen zijn, zijn zij verhuisd ook naar het Feestlokaal. En dan kwamen wij bijeen in de zogenaamde Clubzaal. Dat was een kleine zaal. Daar heb je de Majolicazaal, en dan had je daar die kleine Clubzaal, die onder de Balzaal was [waar nu burelen en een reftertje zijn] en dat was natuurlijk allemaal goed, Boekuil, maar daar zijn ze echt moeten wegluchten, want in die tijd was er bijna elke week een bal in de Balzaal. Daar werd dus gedanst, gesprongen, gedaan. Resultaat: de voordrachten van de schrijvers, enzovoort, daar kon je niets meer van horen. Boem, boem, boem (lacht). En dan zijn ze naar de stadsbibliotheek gegaan, die toen nog op de Ottogracht was. Maar dus daar is, een hele tijd, dus toch wel een culturele activiteit geweest door Boekuil.

U was daar ook lid van?

Daar was ik ook lid van. Van bij het begin. Dat is zéér belangrijk geweest, want ik heb nog gezegd tegen Jaak, mijn man, je zou er eens met de professor moeten over spreken, ik vind dat daar iemand ook iets zou moeten over maken, over Leesclub Boekuil. Omdat dat zeer belangrijk is geweest toen, voor een deel van, om een groot woord te gebruiken, van de arbeidersklasse, die toen niet meer de arbeidersklasse was van 1900. Maar toch nog mensen... daar bedoel ik mijn collega, zowel collega bij Vooruit als als schrijver, Prosper De Smet bijvoorbeeld, ikzelf ook. Ik heb middelbare school gedaan. Weinig mensen van ons, onze categorie, deden universiteit. Men deed, men werd, in mijn geval dan boekhoudster, secretariaat-boekhouden. Men werd hoogstens onderwijzeres, of onderwij-

zer dus. Of bijvoorbeeld een vak zoals Prosper De Smet: letterzetter, enzovoort. En die mensen hadden dus niet, wij hadden dus niet dat van die algemene ontwikkeling. Leesclub Boekuil, samen met de rubriek Boekuil in Vooruit van Raymond Herman, heeft daar zeer veel toe bijgedragen. Wij hebben leren lezen door Raymond Herman, en dus met Leesclub Boekuil leerden we ook die schrijvers kennen, die kwamen spreken. De Jonckheere, Louis Paul Boon, enzovoort. Dus dat is zeer belangrijk geweest.

Ik heb die programmatie gezien in de krant, ook Richard Minne enzo...

Dat was zeer zeer goed. En ik moet zeggen dat zeer veel jonge mensen die dus niet de kans hadden om te studeren, dat die dat daar werkelijk hebben geleerd. Terwijl er natuurlijk ook bovendien, maar dat gebeurde dan meestal in 'Ons Huis', niet in het Feestlokaal, dat ook de kaderscholing van de vakbonden, dan veel beter was. Want daar kwamen dus de professoren. Jan Dhondt kwam daar les geven, Miry kwam daar les geven, ... Allemaal mensen, waarbij je kon zeggen van ja, je hebt daar iets bij geleerd. Gaston Vandewalle, die nog altijd leeft. Maar dat was meestal in 'Ons Huis' op de Vrijdagmarkt. Maar al de rest van die dingen was het Feestlokaal.

Werd dat druk bezocht, de Boekuil? Werd dat door veel mensen bijgewoond?

Jaja. En dat is gesticht door een man wiens dochter nog leeft, een zekere René Ide. En zijn dochter is Hilda Ide, die getrouwd is met pianist Claude Coppens, en die is nu ook al een behoorlijke leeftijd, maar die leeft nog. Dus als ze daar ooit iets over maken, ik vermoed, ik weet niet of ze ooit die documentatie aan het Amsab hebben gegeven.

Dat was dus gedurende een lange tijd in het Feestlokaal, en voor de rest een hele boel dingen. Wat was er nog?

In welke verenigingen was u nog actief?

In de Boekuil zelf was ik niet echt actief. Maar ik was dus in de vrouwenbeweging actief. In de jeugd tamelijk lang, want ik ben daar dan overgegaan naar de Jong Socialisten, uiteraard. Maar Jong Socialist, in die tijd, bleven wij tot 30 jaar, zelfs als we daar een beetje over waren, dan gaf dat nog niet. Nu zijn ze al minister als ze 30 jaar zijn, ge moet u beginnen haasten daarvoor (lacht).

Maar, wat gebeurde er nog in het Feestlokaal, lange tijd? De Multatulikring, het toneel. Ik heb een vriendin, zo oud als ik...

Lucienne Premer?

Lucienne Premer. Dat is echt een van mijn bete vriendinnen. Wij zijn samen naar school geweest, samen gewerkt bij Vooruit al die tijd. Dus zij in de Multa en zo, ze weet daar echt zeer veel van. Daarna is ze overgegaan naar Arca, enfin, niet overgegaan, terzelfdertijd ook Arca gedaan, terwijl ze ook nog in Vooruit werkte. Maar in de Vooruit, de helft van het personeel speelde bijna in de Multa. Dus: Luce, Wilfried Comhaire die mijn directe chef was, die gestorven is onlangs, de vader van Gilbert Temmerman, César Boubaert, de man van Luce toen, Raymond De Gos, enfin, een hele boel van die mensen. Dat was een droom, de Vooruit. Dat was dus ook in het Feestlokaal.

Wat was er dan nog in het Feestlokaal? De Anseelevrienden, het koor. Daar weet ik niet of er nog van over zijn. Al die die ik gekend heb, die zijn er niet meer.

Ging u daar ook naar gaan kijken dan?

Ja, natuurlijk. Naar de Anseelevrienden ging ik gaan luisteren.

Harmonie Vooruit?

De Harmonie Vooruit die dus boven... De Marxkring, het mannenkoor. Daar zullen er zeker geen meer van zijn, denk ik. Fotoclub Vooruit. Van de rest van die sportverenigingen weet ik niet of die daar...

A.T.B. De Natuurvrienden?

Ja, absoluut. Die ook.

En ging u naar die activiteiten, zelf?

Ja, naar die concerten enzo. De Natuurvrienden, ja, dat kwam dikwijls samen met de Socialistische Jeugd, dus waren er nogal wat die ook naar de Natuurvrienden gingen. Dus dat viel soms zo wel een beetje samen.

Weet je wat het was? Dat was een soort familie hé. En daardoor zijn er van die dingen die nu, niet bij jongere mensen, maar wel bij oude mensen dikwijls overkomen dat je zegt "man je weet niet waar je het over hebt." Als Bert Anciaux overkwam, zei hij: "het is alsof ik thuis kom." Ik had op

zo'n moment kunnen zeggen – ik heb niets tegen die vent hoor, ik vind alleen dat hij soms wreed kan doorslaan, maar goed – “manneke, ge weet niet waarover dat ge praat, ge komt niet thuis.” Dat wàs zijn thuis niet, ik hoop voor hem dat hij er een gehad heeft, waarschijnlijk wel, in de Vlaamse beweging zullen ze dat ook wel gehad hebben, maar werkelijk dat gevoel dat je, ja... Voor dat je hier kwam, was ik nog gaan kijken over, als het Feestlokaal dan aan het doodgaan was, dat Gilbert en zo, dat ze actie voerden dat we geld stortten voor het Feestlokaal – en dat ik dat ook nog gevonden heb, die papieren van de, heel het begin heb ik niet meer gevonden, alhoewel dat het waarschijnlijk nog ergens zit -, maar als dat gedaan was moesten we ons geld niet meer weer hebben en zo. Allez ja, het gevoel: het was allemaal van u he. En ja... het is waarschijnlijk niet juist, misschien hoeft dat niet. Ik weet het niet, waarom gaat het nu niet, in de partij?

Veranderende tijden...

Veranderende tijden. Maar dus dat is iets wat wij hadden, en ik hoop dat ik er nog in slaag, ik ben daar dus een boek over aan het schrijven. Ik hoop dat ik het nog uitkrijg, dat ik het werkelijk kan doen. Ik heb al zeer veel, maar het moet nog... Enfin, ik heb het genoemd “Voltooid verleden tijd”: het is niet meer. En we moeten ook niet afkomen van “dit zal nog komen”. Neen, dat komt ook niet meer.

Het gevoel van kameraadschappelijkheid?

Ja, dat was vroeger iets, dat ontstaan was uit zo veel. Ja, de hele situatie van arbeiders die het zeer slecht hadden, die ook in die tijd enorm door de Kerk werden *gecouillonneerd*. Als je niet geloofde... die dingen allemaal. Bij mijn grootouders, bijvoorbeeld, is dat zo geweest. Dat ze werkelijk dit niet mochten, en dat niet mochten en zo. Enfin, zo is dat dan ontstaan, dat je dat gevoel had, en dat moest in zo'n gebouw.

Was dat ook niet de reden, dat het gevoel dan wegging, dat het gebouw geleidelijk aan bergaf is gegaan.

Ik denk dat wel. Omdat dat toch inderdaad – wat er ook was, de bibliotheek ‘Leren Vereert’ – al die dingen die toen ontstaan zijn, die waren daar allemaal. En ja, waarom heeft de socialistische beweging nu geen koor meer, terwijl er nog koren zijn in Vlaanderen, geen mannenkoor, geen gemengd koor, geen vrouwenkoor. Dat bestaat allemaal nog, maar niet meer bij ons, enfin, als we ‘ons’ nog mogen gebruiken, eigenlijk mag ik dat niet meer gebruiken, maar met ons bedoel ik de socialistische beweging. Dus niet zo zeer de partij zelfs, werkelijk de beweging eigenlijk, die zeer veel facetten had. Omdat wij dat blijkbaar niet gekund hebben.

Niet gekund?

Iets te bouwen wat bij de mensen zou blijven. En wat iets zou betekenen. Ook in hun mentaliteit. Als ik nu – dat heeft hier niets mee te maken, maar het heeft wel iets te maken met communisten, die dan wel geen socialisten zijn, maar we zijn toch familie van elkaar – als ik nu de uitslag zie van Europa, uit Oost-Europa. Wat daar nu verkozen is... Partijen tegen zigeuners, drie zetels! Partijen tegen homo's! Enzovoort. En zij zijn communistische landen geweest. Ik zeg het, zij hebben het ook niet gekund om aan de mensen te leren. En wij ook niet, we hebben het niet gekund. Enfin, bij ons, je mag het niet vergelijken. De vakbonden staan daar, die werken nog, integendeel de katholieken hebben nu ook een schitterende vakbond, je kan niet zeggen dat het A.C.V. slechter is dan het A.B.V.V. of omgekeerd. Dat is zo nog altijd, maar ja...

Het basisgevoel is er niet meer?

Ja, en ook bijvoorbeeld kunnen, op het niveau waar we nu staan, wat we aan mensen moeten kunnen zeggen, zelfs als vakbond en als partij, "luister, nu kan er dat en dat niet gebeuren, want er zijn geen middelen". Natuurlijk weet ik dat die middelen er niet zijn omwille van kapitalistisch wanbeheer en al dat je wil, waar we trouwens voor een stuk bij waren, maar goed. Je moet toch kunnen aan de mensen wijs maken dat het op bepaalde momenten moet kunnen dat je nu niet bijvoorbeeld kan zeggen van "je moet nu weer minder werken" en je moet nu dat ... Nu is het natuurlijk zeer moeilijk, want het is zeer moeilijk om die middenweg te vinden.

U vermeldde... in feite, om daar nog even op voort te gaan. Die socialistische geest, dat zat vervat in feite in de coöperatie, in de gedachte van je consumeert bij je eigen huis, en het zal terugkeren naar u, en wij samen sterk tegen de kapitalistische samenleving. Nu, de tijdsgeest is na de Tweede Wereldoorlog serieus veranderd, met dan de opkomst van de tv, de individualisering, de welvaartsmaatschappij, steeds meer bediendjobs in plaats van arbeidersjobs enzo. Nu, mijn hypothese is in feite dat die tendenzen het Feestlokaal in feite genekt hebben omdat de coöperatie geen voet meer aan wal kreeg na de oorlog, om dan uiteindelijk door te slijpen naar het Feestlokaal dat er deel van uitmaakte, en dan geleidelijk aan, met het feit dat de arbeiders daar niet meer kwamen, omdat ze niet meer in die geest van kameraadschappelijkheid konden vertoeven... Ja, ik stel nu in feite geen vraag, ik geef nu eigenlijk een analyse. Maar ik vraag nu in feite hoe u daar over denkt.

Het Feestlokaal is tussen de jaren '50 en de jaren '70 geleidelijk aan achteruit gegaan, hoe heeft u dat ervaren?

Zo.

Heeft u dat zien afbladderen, of was dat in horten en stoten, of geleidelijk aan?

Ja, het is te zeggen, als er al iets gedaan werd, je kon dat niet onmiddellijk zien natuurlijk. Maar bijvoorbeeld, er waren geen middelen meer verder alleen maar te onderhouden, ik spreek nog niet van restaureren, alleen onderhouden. Bijvoorbeeld de Kleine Cinemazaal. Jàren heeft dat daar gestaan terwijl de rest van het Feestlokaal alweer functioneerde als een vuilpot, kapot, want daar hadden de Duitsers inderdaad varkens gekweekt, en ik weet niet wat de Engelsen daar uitgestoken hadden, maar daar kon niets aan gebeuren om de goede reden dat er geen geld meer was. De coöperatieve ... de bakkerij: ze waren voorhistorisch. Toen ik al op Malem woonde, dan kwam bij ons nog een bakker rond van de coöperatieve met een paard. Terwijl de rest, zoals je zegt, moderniseerde, er kwamen supermarkten en zo. En ze hebben dat op een bepaald moment dan nog geprobeerd, om een paar kleine supermarkten te maken: een in de Boerderijstraat, een op het Van Beverenplein En de mensen gingen daar dan ook naartoe, maar ze konden nog niet concurreren. Neen, ze waren dus werkelijk wat dat betreft, al van voor de oorlog is het gros al weg: de fabrieken hier op de Vaart, de Bank van de Arbeid, ...

Geleidelijk aan is dat systeem...

Ja, voor de oorlog was dat systeem beroemd. *Le model gantois*, dat was werkelijk... ja. Ook met cafés, mensen gingen naar andere cafés en zo. En ze hebben daar ook wel serieuze pogingen gedaan, maar het was te làt. Er zijn daar op een bepaald mensen gekomen die dat echt weer probeerden, bijvoorbeeld een keer in de week was het dan dansen voor bejaarden of weet ik wat daar allemaal gebeurde. Dus ze hebben dat echt geprobeerd, maar het was te laat. En je kon daar niet meer tegenop.

Dus uw stelling is juist, het is met heel dat allemaal. De coöperatieve van de katholieken bestaat nog, ze rijden nog rond met mazout, met ... ze bestaan nog.

Nu zijn het alleen nog de apotheken.

Alleen nog de apotheek. En die draaien goed voor zover ik dat weet. Maar ja, natuurlijk, daar geven ze 10%. De meeste andere apotheken ook wel, maar goed, de meeste mensen die daar zitten zijn daar goed, dus dat zal blijven gaan.

U vertelde daarnet over het kleren- en meubelmagazijn dat dan in het Feestlokaal kwam. Het werd hoog tijd voor vernieuwing. Dat impliceert natuurlijk dat het daar in slechte staat verkeerde. Was dat zichtbaar voor de gewone bezoeker?

Op het eerste zicht was dat eigenlijk niet zichtbaar. Ja, wat is zichtbaar?

Als in: het café...

Het café, ja, dat zit nog altijd tamelijk goed in de verf. Dus dat gebeurde daar wel, maar voor de rest gebeurde daar niets. Voor de gewone bezoekers was dat niet zichtbaar, maar ja... Kijk dat is Jaak.

(Jaak komt binnen, onderbreking)

Wat je wel merkt, bijvoorbeeld in het café dan. Daar kon je lange tijd ook juist maar een pint, een koffie, enzovoort krijgen, terwijl je in andere cafés ook al kon, ik zou zeggen ja, happen. Hetgeen je nu wel kan krijgen allemaal in het Feestlokaal. Maar ook dat was te laat.

Dus ze kwamen eigenlijk overal te laat mee.

Ze kwamen overal te laat. En, waardoor was dat? Ja, het waren dezelfde mensen die de partij recht hielden, de mutualiteit recht hielden, de vakbond, de coöperatie. Als je neemt, de mensen die ik nu van het laatste herinner: Georges Nachez, Germain Roels, enzovoort. Die waren tezelfdertijd schepen terwijl ze ook verondersteld werden om de coöperatieve recht te houden. Dat kan niet he, dat kan niet. Dus...

(telefoon gaat, onderbreking)

Awel, dat was ik aan het zeggen. Dat het dezelfde personen waren, en die hadden ook die mentaliteit van "het is het onze", maar blijkbaar, het is het onze, voor de rest moest je daar zeker niets aan doen, neem ik aan. En dan waren ze inderdaad eerste schepen of tweede schepen, en of kamerlid in veel gevallen. Ja, wanneer moesten ze dat dan doen? Terwijl dat ze dat bovendien niet kenden, ze hadden daar geen verstand van, van de moderne manier van zaken doen, en management.

Dus het waren in feite mensen van de verschillende partij-instituten die alles onder hun hoede hadden?

Ja, die alles in handen hadden, allemaal. De krant: idem dito.

Werd er nooit aan gedacht om uit te besteden?

Neen, ge peist toch niet... In die tijd, dat was een heiligschennis. De krant en al, waarom is die ook kapot gegaan? Hetzelfde. Want dat hoefde niet.

Zou u zeggen dat er een soort culturele lijn werd gedicteerd vanuit de partijorganen, of was dat eerder iets dat organisch groeide vanuit de verenigingen zelf, de activiteiten die daar plaats vonden.

Dat was wel meer van de verenigingen zelf.

Dus het is niet zo dat er specifiek vanuit bijvoorbeeld de C.A.O of de C.S.C. echt een lijn werd gedicteerd?

Neen, neen. Want ik ga zelfs zeggen, in het begin met de C.S.C., was Gilbert Temmerman daar nog... Die was dan gek genoeg, niet te laat. Want hij is dan op dat moment begonnen met bijvoorbeeld de Pletters [?] naar Gent te brengen. Dat heb ik, lieve deugd, hier in Gent gehoord, dat is bijna niet mogelijk. En Jim Haley daar ...

Bill Haley and His Comets, Rock around the clock enzo.

Die dingen, daar was Gilbert wel goed in, maar voor de rest, zich bezig houden met bijvoorbeeld tegen de vrouwenbeweging te zeggen "dit moet gebeuren en dit moet gebeuren"... neen. Dat niet.

Maar die vele verenigingen, zoals bijvoorbeeld de Samenwerkster enzo, waren wel verbonden aan de coöperatieve ...

En het waren weer dezelfde mensen, het waren dan de vrouwen van die... Gelijk in de Samenwerkster waren dat de vrouwen van de coöperatieven. Bij de Socialistische Vrouwen, Amanda Foquet: schepen, enzovoort. De Jeugdbeweging: Willy Seeuws was dan wel nog geen eresenator, nog een senator, maar hij werkte in Brussel in de Partij, dus ze moesten dat niet opleggen, het waren allemaal dezelfde hoor. Dat was de ramp van die [lacht, onverstaanbaar].

Was dat dan de centrale plaats waar een socialist in Gent zijn vrije tijd ging gaan besteden, of was dat niet noodzakelijk zo?

Daar gebeurde zeer veel. Bijvoorbeeld meiavondfeesten, meestal inderdaad met medewerking van de Harmonie.

Ging u daar ook naartoe?

Ja, meiavondfeest jong, dat was... Maar, wat er ook veel was, er waren veel meer activiteiten in de volkshuizen. Dus daar gebeurde ook zeer veel. Natuurlijk, niet in allemaal even veel. Maar bijvoorbeeld, de Brugse Poort, dat was een zeer goede wijkclub waar er van alles gebeurde, waar de vrouwen-groep zeer actief was. Waar ze ook maakten dat er op meiavond iets te eten was, maar ze gingen dan eerst, en in vele gevallen zelfs met muziek te voet naar het Feestlokaal. En 's anderendaags naar de stoet.

Ja, dat was ondenkbaar, dat je meiavond niet in het Feestlokaal zou geweest zijn, én daarna in uw wijkclub. Veel later hebben ze het ook nog zo gedaan, maar dat was dan al later inderdaad dan uw periode, dat we dan afzakten naar de Qualidra [?], waar er bijeenkomst was van de communisten. En waar er zeer goede Cuba libres geschonken werden enzovoort, en we meestal zo zat waren als ratten. (lacht) Dat was dan soms een stuk in de nacht.

Kerstmis en nieuwjaar, en onder andere carnaval werd daar ook allemaal gevierd.

Awel, carnaval ook. En bijvoorbeeld ook, de Socialistische Vrouwen richtten carnaval in voor de kinderen, verkleed – ik heb zo nog foto's van mijn dochter verkleed in weet ik veel wat.

Nieuwjaar... dat herinner ik mij niet, nee. Nieuwjaar niet volgens mij.

Met nieuwjaar waren er bals, en met kerstmis ook.

Ah, bals, ja juist.

Hoe ging dat er aan toe? Op bijvoorbeeld een meiavondfeest.

Zo'n meiavondfeest, dat was zodanig... altijd hetzelfde, dat het vandaar ook doodgegaan is. Het was altijd de Harmonie Vooruit, het was altijd... En ook de Rode Liederenkrans natuurlijk, moesten gezongen worden...

Dat was meer traditie dan spontane feesten.

Dat was natuurlijk dan ook onder andere een van de redenen waarom voor de C.S.C., gelijk Gilbert [Temmerman], die vonden dat ze voor jonge mensen iets moesten beginnen, want anders he... Maar natuurlijk op meiavond niet, want dat was natuurlijk niet te doen, dat mag je niet gaan doen. Ik ben nu zelfs, vandejaar niet buiten geweest op 1 mei. Dat zou ondenkbaar geweest zijn. Maar ook ondenkbaar voor jezelf he. Als ik aan mijzelf denk... Dat was dan, dat begon al 's avonds. In de Vooruit mocht men vroeger naar huis gaan, dat was al iets. En dan ga je direct naar het Feestlokaal. En 's anderendaags was dat iets dat je voelde zo. Je moest je gereed maken om naar de stoet te gaan, werkelijk... je voelde dat. Ik herinner mij dat ik een stuk schreef, toen alles al zeer moeilijk was, dat we al niet wisten of we gingen naar de 1 mei-betoging, omdat we ruzie hadden met dit en dat, dan heb ik een stuk geschreven – het was in de periode van Allende – en ik had dat stuk genoemd “Presente”, omdat ze dus, als hij doodgegaan is daar. *Camarada* ... En, de schrijver daar... En we gingen daar toch naar de stoet, en er was iemand die zei tegen mij “had ik uw stuk niet gelezen, ik zou hier niet geweest zijn”, dan had je zo'n hart weer. Omdat je dan voelde, ja... wat voel je dan eigenlijk? Dat het er niet meer is. Daarvoor moet je socialist zijn. Wat wil dat zeggen? Ik weet het niet?

Een soort van verbondenheid?

Ja. Rechtvaardigheid, verbonden zijn. Franse revolutie: *liberté, égalité, fraternité*, en zo. En als je natuurlijk zo opgevoed bent, ik ben erfelijk belast wat dat betreft. Heel mijn familie, mijn grootmoeder en mijn grootvader, die waren bij de stichters eigenlijk. Mijn moeder is drie dagen te laat aangegeven van haar geboorte, omdat haar vader in 1893 geen tijd had om haar te gaan aangeven, want hij stond op de barricades voor het algemeen stemrecht. Dus hij had geen tijd, en daarmee is mijn moeder in feite drie dagen ouder dan ze in feite was. (lacht)

En ja... mijn Mariannebeeld staat op mijn bureau. Maar dus, ja ... De Internationale zingen in uw huis, mijn moeder ... enzovoort. Dat kan dus niet meer. Maar ik vind het niet goed, dat ze, hoe zou ik het zeggen, hun erfgoed hebben weggesmeten. Het Amsab is er, daar is niets op te zeggen, die houden dat allemaal zeer goed bij en jullie kunnen wel een aantal studies maken die zeer belangrijk zijn.

Ik bedoel... dat is omgeslagen naar de andere kant, dus vroeger was het niet anders dan dat, al die feesten, en nu mag je daar zelfs niet meer over spreken, zelfs niet op een bijeenkomst, om te zeggen van “kijk dat was dat, en daarom was dat zo”. Terwijl er zo veel rijkdom is in die periode vooral ook. Spanje. Dat betekent voor mij zo verschrikkelijk veel, en voor nog een paar mensen van mijn generatie. Nu weten mensen... Spanje, wat was dat eigenlijk.

De strijd tegen Franco.

Ja.

Er waren daar strijdpenningen voor onder andere.

Ja, vanalles.

En avonden in het Feestlokaal, was u daar toevallig aanwezig?

Avonden, werkelijk. En ook Duitse mensen die gevlucht waren, die hier – er is hier lang iemand die hier woonde ... ik geloof dat hij nu ook dood is – waarvoor er dan bijvoorbeeld georganiseerd werd dat hij bijvoorbeeld kon koffie verkopen, dat hij kon, dat was dan bij partijleden. Mateotifonds, al die dingen.

Ook, dat was er toen ook nog, het verbonden zijn met de Internationale. Nu niét. Ik ben, hoe zou ik zeggen, fanatiek bezig met Israël - Palestina. De meesten bekijken u zoals een koe een trein. Dus waarom doen wij dat niet?

Dus die militante geest is er niet meer?

Het is er niet meer. Waarom? Ik weet het niet?

De Studiekring Edward Anseele, heeft u daar mee te maken gehad? Want ik heb gehoord dat dat een behoorlijk selectief klikje was

Weinig. Gek genoeg was ik toen niet in de studiekekring, zelfs nu nog niet. Luce is wel lid.

Brasserieconcerten in het weekend, was dat iets voor u?

Ja, daar ging ik niet naartoe. Ik had het natuurlijk ook tamelijk druk. In die periode, in '56 ben ik dan getrouwd, dan ben ik onmiddellijk weer gescheiden, maar dan had ik wel mijn dochter, en mijn moeder, die zeer lang geleefd heeft en een zeer actieve vrouw geweest is. Ik bedoel maar, daar ging ik dan niet naartoe.

De cinema?

Daar ging ik soms naartoe, niet zo veel, ik ben niet zo'n verschrikkelijke cinemaganger. En in die tijd waren er nog veel wijkcinema's. Dat was voor mij in sommige gevallen gemakkelijker.

Dat was voor u rond Jozef De Graeve dan? In de Meibloemstraat.

Ik woonde eerst op de Vaart, langs de Brugse Vaart, de Groendreef, en dan ben ik verhuisd naar Malem. Dus dat bleef dezelfde wijkclub. Daar bijvoorbeeld, in een van die straten, was er ook een zeer goed wijkcinemaatje waar ik heel gemakkelijk binnen kon. Want ja, in die tijd reed ik nog niet in de auto, dat is pas later gebeurd als mijn boeken gepubliceerd zijn dat ik eindelijk genoeg geld had om ...

Maar u was niet echt een cinemagangster?

Neen, niet zo verschrikkelijk. Alhoewel, ik heb zo'n paar films waar ik zot van ben.

Maar voor zover ik mij dat herinner speelden ze goede films in de Vooruit he, Jaak?

Jaak De Boever: De Vooruit was de beste cinema van Gent, artistiek gesproken. Het hele gekke was, dat de Vooruit die nu voor de rest niet bepaald revolutionaire kunst propageerde...

Marie-Louise Roels: Neen, zo kon je ze niet noemen

Jaak De Boever: ...maar in de zaal Vooruit speelden ze alle Russische films. Eisenstein, Pudovkin, ... En zelfs later ook veel kwaliteitsfilms, laat ons zeggen.

Nochtans zat er ook genoeg variété tussen.

Marie-Louise Roels: Jaja, variété ook.

Jaak De Boever: Bij die films? Ja, maar het niveau was in elk geval... Je moet rekenen, in die tijd – ik spreek nu van ietsje daar achter, alhoewel neen, in de jaren '50 ging ik al veel naar de film – had je gespecialiseerde zalen. Jij kent die zalen allemaal niet. Ken jij die zalen?

Van erover gelezen te hebben ja.

Jaak De Boever: Bijvoorbeeld de Century, dat was western. De Select, dat waren vooral Engelse films. Capitole was de standingzaal, waar ze de kaskrakers gaven en zo, dat was nogal gevarieerd. De Eldorado in de Veldstraat waren veel Franse films. Maar vooral de Savoy, dat was vrijwel uitsluitend Franse films. En dan had je nog de Majestic. De Majestic was minder uitgesproken franco-fiel. Piazza, in die tijd Ciné Palace, dat was variété. Daar heb alle Marika Rökk's gezien. (*lacht*) En dan de Rex aan het station, dat was ook meer gevarieerd.

Maar in de Vooruit, ik zal niet zeggen dat ze alle weken kunstfilms speelden, maar in de Vooruit speelden ze films die je nergens elders kon zien.

Bovendien, was er ook geen filmclub, de zondagochtend ofzoiets?

Janine De Rop: Ja, ja.

De Zondagochtend, vanaf begin de jaren '50.

Jaak De Boever: Ja, ik denk dat het in die filmclub was dat ze die Russische films speelden enzo.

Janine De Rop: Ja, dat is juist. En daar ging ik wel naartoe. Het is juist, het is daarmee dat ik die Russische films ook gezien heb.

Jaak De Boever: Ja, mijn tantes gingen daar ook naartoe, dat was echt gekend bij een publiek dat – ja dat publiek was nogal klein natuurlijk he, maar...

Eerder cinefiel?

Jaak De Boever: ...maar een publiek die daar interesse voor had. Mijn vaders familie was zo communistisch getint, zonder echt partijpolitiek gebonden te zijn, dus zeer links. En die gingen dus naar de Vooruit naar die filmclub.

De gewone wekelijkse programmatie, die was niet zo... Die was goed, maar niet zo...

Janine De Rop: Nee, dat is juist. Je hebt gelijk.

Jaak De Boever: Het was die filmclub.

Janine De Rop: Die filmclub. En volgens mij was Gilbert daar ook mee bezig.

Inderdaad. En André Holsbeke als ik mij niet vergis.

Jaak De Boever: Dat zou best kunnen. Want dat waren mensen die eigenlijk, gek genoeg, het hart links hadden.

Janine De Rop: Ja, André Holsbeke, inderdaad. Die leeft nog.

Het Feestlokaal in het Gentse cultuurleven. Je hebt mij al gezegd dat er in andere cafés een groter aanbod was enzo, maar was het voor iemand die iets wou doen, cultureel, in Gent – uitgaan of iets dergelijks – het Feestlokaal een eerste keuze? Of was het eerder zuilgebonden... Ik zal mijn vraag anders stellen: was het in Gent mogelijk om overal naartoe te gaan, of was je als socialistische arbeider eerder geneigd om daar naartoe te gaan?

Janine De Rop: Een hele boel mensen zijn, waren, eerder geneigd om daar naartoe te gaan, maar ze gingen toch ook elders hoor. Maar ze waren wel meer geneigd daar naartoe te gaan.

Jaak De Boever: Het omgekeerde was waar. De Vooruit was in zo verre zuilgebonden dat een niet-socialist niet zo gemakkelijk de Vooruit binnen ging.

Janine De Rop: Nee, nee.

Jaak De Boever: Ik zit nu in mijn jeugdherinneringen. Dus ik ging naar het Atheneum, ik ben uit het Atheneum gekomen in 1956, maar goed: tussen 1956 en laat ons zeggen het begin van de jaren '60 is er nog niet zo veel veranderd in de Vooruit. En toen was het café een kerkhof als er niets gebeurde, gedurende de dag. Nu zit dat vol, toen zouden de studenten niet op het idee zijn gekomen om daar binnen te gaan. Je werd ook eigenaardig bekeken. Het waren altijd twee of drie jaar oudere heren of dames die bestelden, en die kwamen dan afgesloft van "wie komt er mij nu ambeteren, enfin."

Janine De Rop: Nee, dat is juist.

Jaak De Boever: Nee, en inderdaad, er waren wel activiteiten...

Maar u zou niet zeggen dat er zo een sfeer van welgekomenheid heerste?

Jaak De Boever: Je mag niet vergeten: in die jaren is Gent bijna een culturele woestijn.

Janine De Rop: Ja, dat is waar, ook over de hele lijn. Al de rest is ook maar daarna weer...

Jaak De Boever: Het Vlaams Toneel dat op dat ogenblik vanuit Antwerpen, vanuit de K.N.S. bestierd wordt, dus eigenlijk heel weinig Gentse inbreng heeft. Je hebt nog altijd een francofone, franskiljonse ... die zitten in de Opera met twee toneelreeksen. (niet verstaanbaar) en *Le Rideau De Gand*, Franse stukken, die in feite toeren in de Franse provincie, en voor wie België, en Vlaanderen, en Gent heel specifiek, meer dan Antwerpen denk ik, als een Franse provinciestad aanzien wordt.

Janine De Rop: En ook de Cercle Littéraire.

Jaak De Boever : De Cercle Littéraire.

Janine De Rop : Met voordrachten.

Jaak De Boever: Ja, je hebt dus ook Franstalige dingen, je hebt bijvoorbeeld ook de Ecole Des Hautes Etudes. En dan heb je bijvoorbeeld in het muziekleven vooral Les Concerts Divers, die brachten dus ook Franstalige dingen van vier à vijf concerten met internationale vedetten. Terwijl je dan eigenlijk wel Tork had, zeker?

Ja, Léon Tork.

Jaak De Boever: Ja, die deed die concerten in het conservatorium, maar die werden toch door de betere culturele bourgeoisie als minderwaardig bekeken.

Omdat hij van de Harmonie kwam, of...?

Jaak De Boever: Ja, ten eerste omdat het Vlaams was, al wat goed was, was...

Frans.

Jaak De Boever: Ik ben uit een kleinburgerlijk milieu gekomen, maar ik ben in mijn jeugd veel omgegaan met Franstalige vrienden. En ik ben dan nadien voorzitter geworden van 't Zal Wel Gaan, als u dat nog wat zegt... Maar ja, het Vlaams cultureel leven in Gent was bijvoorbeeld, ik zou dat niet honderd procent zeker durven zeggen, maar dat zat vooral in Antwerpen. Dat was veel meer in Antwerpen. Het Antwerps conservatorium met de glorieuze Benoît als *dingen*, had ook meer uitstraling dan het Gents conservatorium. En het Gents conservatorium gaf een concertreeks met het orkest van het conservatorium [van Antwerpen?]. Ik heb de Tsjechische filharmonie nog gehoord destijds. Trouwens, dat was ook heel typisch, die dingen waren compleet uitverkocht. Je kon geen abonnement vinden voor de Concert Divers, je moest mensen vinden die hun abonnement stopten.

Janine De Rop: Ja, die hun abonnement opgaven.

Jaak De Boever: En dan kon je dat abonnement overnemen.

Janine De Rop: Awel, maar juist daarom was het wel zo dat in Vooruit, want op een bepaald ogenblik is bijvoorbeeld de Hamonie Vooruit enzo, had die een zeer behoorlijk niveau.

Die hebben prijzen gewonnen.

Janine De Rop: En die daar concerten werkelijk gaven, en...

Jaak De Boever: Dat was een heel ander publiek he.

Janine De Rop: Dat was een heel ander publiek. En de Multatulikring, die op dat moment ook een hoog niveau had, werkelijk, die speelden ...

Jaak De Boever: Speelden die niet in de Vooruit?

De K.N.S.?

Janine De Rop: Die speelden in de Vooruit. Ze zijn dan daarna in het theater gaan spelen.

Jaak De Boever: In den Vlaamschen Theater. (lacht)

Janine De Rop: Hetgeen dat je noemde *den Vlaamschen Theater*, anders gezegd: de K.N.S. [Koninklijke Nederlandse Schouwburg]

U zei “een ander publiek”: eerder dan de militanten dan de cultuurminnende mensen?

Jaak De Boever: Goh, militanten, ik zou dat niet gaan zeggen, maar ik zou zeggen: de bourgeoisie. Maar de bourgeoisie, dat moet je dan heel breed nemen, tot en met de kleine bourgeoisie, die was Franstalig. Francofonie was nog zeer verbreid. Als je in de Veldstraat naar een winkel ging, en je

sprak Nederlands, dan, ja dan bekeken ze u zo van “*wa komt er ier nu naar binnen gelupen*”. (lacht) En dus, laat ons zeggen het publiek van de Vooruit, en zelfs van het conservatorium bijvoorbeeld, zelfs het publiek van de K.N.S. was iets volkser. En tegelijkertijd zat je daar natuurlijk met de flaminganten, de Vlaamsbewusten zeg maar.

Janine De Rop: Tuurlijk.

Jaak De Boever: die dan niet willen meedoen in dat... Maar die Vlaamsbewusten dat was nu niet bepaald de socialist... hoe zou ik zeggen: de BSP speelde daar geen rol in, omdat voor de BSP enzo was het flamingantisme nog altijd sterk aangebrand.

Ja, zeker.

Jaak De Boever: Er waren uitzonderingen die zich heel Vlaams ... Vos, maar die was niet van Gent.

Janine De Rop: Neen, maar op dat vlak heeft de beweging en aansluitend het Feestlokaal, waar dat ze dus ook wel... Ik zeg het, op het laatste speelde de Multa dan in het Theater eigenlijk he, in het N.T.G., want ja, dan waren ze op hun hoogtepunt, de Multa, dan hebben ze dingen gebracht die bijvoorbeeld het Theater van Antwerpen niet durfden: Bertold Brecht enzovoort. Ja, dat was niet aan de orde, dat deed de Multa wel. Op dat gebied was er toch echt wel ... was het nog altijd goed, ik ga het zo zeggen.

Ja. Dan iets specifiek, was u aanwezig bij bijvoorbeeld – u was al werkzaam bij de A.B.V.V. geloof ik.

Janine De Rop: Bij de Vooruit.

... bij de inhuldiging van het monument Anseele. Dat was in 1948.

Neen, dan werkte ik nog niet bij de Vooruit, maar ik was daar wel aanwezig.

Kan u daar wat over vertellen?

Ja, dat was ongelooflijk.

Gigantische opkomst?

Een gigantische opkomst. Er was dus eerst, goed denken, een bijeenkomst in de Velodroom, met een soort spreekkoor, mime, want daar waren ze in de tijd dol op, onze partijgenoten. Hadden ze van de Duitsers overgenomen. En Edward... Ed Gommès, dat was in de tijd ook nogal een beroemd figuur, die ook gewerkt heeft voor de oorlog in de Anti-oorlogsliga. En die had dan zo'n ding gemaakt waarbij je dan bijvoorbeeld allemaal, iedereen een lucifer moest aansteken. Maar dan inderdaad, die manifestatie, dat was gewoon... dat was het. En het is ook een zeer mooi beeld eigenlijk, vind ik toch. Een heleboel mensen vinden dat niet, maar... Dat hadden we in de oorlog trouwens kunnen bezichtigen op het atelier van Cantré. Trouwens, Cantré is dan ook familie van die Hilde Ide. Dat is de, hoe zit het?, het is haar oom. Hij was dus de broer van haar moeder. Hij heeft heel de oorlog ondergedoken gezeten. Want het hoofd bijvoorbeeld, dat was al helemaal af.

Er was toen geloof ik ook een tentoonstelling in het Feestlokaal. Hebt u die toen bezocht?

Ja ja. Dat was daar ook, dat was daar allemaal.

Die Coöperatieve tentoonstelling, was dat de moeite om bij te wonen, of was dat voornamelijk propaganda?

Voor mij was dat toen de moeite, ik vrees dat dat voornamelijk propaganda was.

Het is dat dat ik mij afvroeg: dat werd dus quasi jaarlijks gehouden, en in de programmatie stond er telkens... ja, er was wel wat ruimte voor andere bewegingen enzo, maar het was in feite eigenlijk voornamelijk aanprijzen van eigen goederen. Ik vraag mij dan af wat de aantrekkingskracht daar van was, want volgens wat ik gelezen heb, had dat elk jaar toch wel behoorlijk wat succes, die tentoonstelling.

Hoe zou ik dat moeten zeggen? De figuur van Anseele, die was natuurlijk zo... ik denk dat die ver de beweging te buiten ging. Dat er veel mensen waren die voor de rest geen socialist waren die van

de oude Vader Anseele vonden dat die dat allemaal zeer goed gedaan had – wat niet altijd waar was, maar goed, dat wisten ze dan niet. Trouwens op die moment wist niemand dat, of wilde niemand dat weten, hij was inderdaad de baas van de hele situatie.

Maar daar kan ik uiteraard moeilijk over oordelen, want je staat daar zelf zodanig in dat je daar nauwelijks bij stilstaat.

Maar het was dus als militant logisch om naar die dingen te gaan?

Ja.

Het ding is gewoon, dat als ik dat lees, vind ik dat bijzonder vreemd.

Wel ja, ik kan mij dat voorstellen.

Ik probeer er wat maar vat op te krijgen. (lacht)

Je zou eigenlijk iemand moeten vinden die er wel iets van weet, maar geen socialist was, maar waar ga je dat vinden.

Het was zo verzuimd. Dat is eigenlijk voor een stuk nog zo hoor, niet meer zo erg als vroeger natuurlijk, maar die zuilen zijn er toch eigenlijk nog hoor.

Een kleine acht jaar nadien was er dan het jubeljaar 75 jaar de coöperatieve, en daarbij nog eens 100 jaar Anseele, enfin de honderste geboortedag van Anseele. Dat viel samen met de inhuldiging van de magazijnen in het Feestlokaalzelf.

Ah ja?

Ja, die verschillende gelegenheden vielen in hetzelfde jaar. Onder andere de 1 meistoet die voornamelijk op de coöperatieve gericht was, en dan in oktober de inhuldiging van de magazijnen, met een modeshow en een plechtigheid enzo. Was u daar niet bij?

Ik denk van wel, maar daar herinner ik mij niets van. En wanneer moest dat geweest zijn, in welk jaar?

7 oktober 1956.

Ah ja, maar dat was een zeer slechte periode voor mij. Mijn dochter is geboren in juli, en op die moment is, zes weken voor ze moest geboren worden, is mijn echtgenoot er vanonder gegaan, en... dus ja. Ik ben daar misschien geweest hoor, maar ik moet echt zeggen dat ik dat niet weet.

Geen probleem.

Luce zal dat misschien weten.

Het idee van “Kunst Veredelt”, hetgeen boven de theaterzaal...

Da's magnifiek he?

Ja, inderdaad. Maar in hoeverre was dat effectief aanwezig in de geest van het gebouw, volgens u?

Ik denk dat het voor de mensen die het gepland hadden allemaal, dat dat wel... en ook bij veel mensen die daar naartoe gingen, dat dat zin had, en dat ze dat ook geloofden. Ik moet zeggen, iedere keer als ik nu nog ga, denk ik daar aan. Zoals het begonnen is in '13. Het was staking, dus ze wisten al niet goed of ze nu tevreden moesten zijn met de staking, maar het Feestlokaal ging niet afgeraken, waar. Het is dan toch afgeraakt, maar dan niet, met de Wereldtentoonstelling in 1913. Maar ja, ik vind dat die zin... voor mij geeft dat wel de zin van het gebouw weer. Zoals je, als je in die tijd trouwens in de oude kranten kijkt, bij alles wat er gebeurde, vind ik toch dat je dat terug vindt. Als je zo in die oude Vooruitbladert, dan zie je die aankondigingen van concerten, toneel, weet ik wat ze daar allemaal uitstaken. En ja, ik denk dat mensen, mensen zoals mijn grootmoeder ook, die daar echt in leefden, en die ook daardoor toch meer zin kregen in cultuur. Alhoewel, in die tijd, gelijk mijn grootvader bijvoorbeeld, die ging bijvoorbeeld altijd naar de opera.

Het had dus wel een stimulerende uitwerking.

Ja, wel, ze gingen dus, dat was de periode – dus mijn moeder is van '93, en dan zijn ze... wel ja, na '13, dat ze werkelijk daar van alles in voelden, toch echt wel een bond hebben. En ik zeg het, ze gingen ook elders naartoe, mijn grootvader ging naar de opera. Ze gingen dan met één kaart met twee, op de bovenrij, op het fameus *kiekeskot* of hoe dat ook mag heten in het serieus Nederlands. Maar dan ook in de Vooruit gebeurde er van alles. De stukken van Tsjaikovski, 1812 bijvoorbeeld, dat was een van de succesnummers van de Harmonie.

En George Gershwin, die had ook veel succes.

Dat was later. Dan waren ze al gemoderniseerd.

Het viel mij op dat er nogal veel Rhapsody in Blue werd gespeeld.

Jaja.

Tenzij u daar nog iets aan toe te voegen hebt, is het nu...

Neen, het is goed geweest. Voor zover ik het nog weet, want ik zeg het, sommige dingen... dan zijn dat van die periodes in uw leven dat je werkelijk... ja, dan was ik nog wel bezig met vanalles, en schreef ik, maar vermoedelijk zal ik daarom naar sommige dingen niet geweest zijn. Ik moest eerst nog bekomen, want ja, ik had ook een keizersnede gehad. Maar daar gaat het niet om. Ik ben altijd nogal fit geweest.

Interview met Elie Bradt, 12 juni 2009

Tegenwoordig, meen ik, want ik ga daar niet meer naartoe, is de Vooruit inhoudelijk een kunstencentrum waar men passief een grote waaier vindt van al wat men wil, terwijl de eerste 10 jaar alle takken van de toenmalige socialistische beweging ervan uit gingen: “Dat is van ons, daar zijn wij thuis, daar gaan wij naartoe, er is maar één zaak die je ons niet moet vragen: daar een bijdrage voor te leveren, dat zal de coöperatieve wel doen.” Dat is een van de redenen geweest waarom de coöperatieve is kapot gegaan: geen inkomsten, en weinig inkomsten, en een torenhoge last van het onderhoud van al die gebouwen.

Er was dus geen een vereniging die ook meebetaalde?

Ah neen, ik was toen bij de Socialistische Jeugd. “Ja maar, wat denken zij wel? Ze mogen al tevreden zijn dat wij die lokalen willen gebruiken.” De turners: identiek. De toenmalige BSP. Die gingen ervan uit dat zij daar de zondag filmvoorstellingen gaven en de winst op zak staken, je moest toch niet denken dat ze daarvoor gingen betalen. Dat was van hen, he.

Daar was een bibliotheek gevestigd, Leren Vereert... daar waren dus zeer veel activiteiten: de Rode Valken zaten daar, de Pioniers zaten daar, daar werd gevolksdans, de fameuze Anseelevrienden, zegt u dat iets?

Het koor, ja.

Ja, dat koor van al die uitschuiftafeldames, met de witte bloezen en de zwarte rok. Enfin, dat gonsde, dat was een bijenkorf, maar één zaak moest je daar niet vragen: betalen, betalen,... “Wij zijn de steunpilaar van het Feestlokaal, enfin, we zijn de steunpilaren van de Partij.” De Partij had geen geld, en de coöperatieve ook niet, en de ziekenkas ook niet, want die was nog, enfin ik zeg niet dat ze nu rijk zijn, maar die hadden nog niet de mogelijkheden die ze gekregen hebben na de sociale zekerheid van Van Acker en zo verder. Terwijl nu is dat, met alle respect daarvoor, dat is doodgegaan en dat is uitgebloeid, ja... We gaan niet de schuldige zoeken: en de televisie, en intern, een eindeloze reeds oorzaken. Maar er is dus een substantieel verschil. Gelukkig, dankzij de zoon van...

Temmerman.

Temmerman, ja, heeft dat als het ware gered, aanvankelijk tegen de wil van zijn vader in. Ik weet het niet, heb je hem gezien? Hij heeft het misschien zelf ook gezegd. “Wat gaat hij nu weer uitste-

ken, ik ben daar tegen”, maar uiteindelijk was zijn redenering “ja, we moeten er iets mee doen, we gaan hem laten doen” want hij was ten einde raad, hij wist niet wat. En, het is Eric zeker?

Ja.

Eric heeft dat bijna gedepolitiseerd, alhoewel, het blijft Vooruit he.

Het is nog onder de hoede van de Coöperatieve, maar het is in erfpachtovereenkomst. Ze hebben er op zich wel niets meer op te zeggen.

Jaja, nu betalen ze huishuur misschien? Het zal niet veel zijn, maar allez, bon. Nu hebben ze natuurlijk inkomsten, die coöperatieve van de enige tak die nog overblijft, dat is de apotheken, enfin, ge weet dat dus allemaal. Ik luister naar u.

Neen, het is interessant, het ding is dat er niet echt een aanwijsbare reden is voor het verval na de Oorlog. Hoe bent u daar terechtgekomen, en vanaf wanneer ongeveer?

Goh, uit zin om in een jeugdbeweging terecht te komen, en op het einde van de oorlog had ik zelfs contact genomen met de toenmalige jeugdafdeling van – ja, er was niets anders, enfin, er was heel veel, maar...- het Rode Kruis, in de Vijf Windgatenstraat was dat toen. En die hadden een jeugdafdeling, de enige die eigenlijk nog min of meer geduld werd door de bezetter. Maar mijn vader was daar dan tegen, ik was toen in de leeftijd dat ik liefst niet te veel op straat liep omwille van de razzia's. Mijn vader had daar een heilige schrik van, dus dat is zelfs niet doorgegaan. Onmiddellijk na de bevrijding verschijnt er dan in “De Bevrijde Vooruit” heette dat geloof ik toen, die eerste nummers van de Vooruit, een oproep tot aansluiting bij de S.J.W., dat waren de Socialistische Jonge Wachten, en die hadden een onderkomen gevonden op de Kalandenberg, waar nu weer, geloof ik, de V.A.B. is... de V.T.B. Ik ben daar eens naartoe gewandeld, dat bleek het hoofdkwartier te zijn van de Witte Brigade, daar liepen mannen rond met zo'n witte overall aan met een geweer of een sten gun, “waar kom ik hier terecht?”

Dagblad Vooruit, en ook de toenmalige BSP, om niet te zeggen de huidige SPa zijn nooit heel sterk geweest in communiceren, want dat was dus de jeugdafdeling van de pas opgerichte KP die daar actief was. Wist ik veel.

En dan op een zeker ogenblik verschijnt er dan toch weer een klein berichtje in Vooruit dat voor al diegenen die belangstelling hebben om een jeugdbeweging op te starten welkom zijn, die dag, die datum, in de Sint-Margrietstraat. Op een avond ben ik daar naartoe gegaan, en dan is dat beginnen rollen natuurlijk.

Wat was dat dan? De Rode Valken? Of...

Dat waren Rode Valken en dat waren Pioniers. De Jong Socialisten was de derde tak, maar in zover ik mij dat herinner is die pas een jaar later van de grond gekomen, omdat ze met mensen zaten die eigenlijk toch niets voelden voor kamperen, die niets voelden voor balspelen, voor ontspanning, voor slapen in tenten, die maar een zaak voor ogen hadden: kwebberen, discuten, babbelen, al dan niet met in hun achterhoofd een politieke loopbaan. Maar gedurende een twintig, vijfentwintig jaar waren alle posities ingenomen, en men heeft daar een generatie overgeslagen op politiek vlak, met alle gevolgen van dien, maar enfin. Wat vroeg u? Verloren gegaan?

Waren er dan vergaderingen van de Rode Valken in het Feestlokaal zelf?

Neen, neen, dat is dus gestart met een paar mensen van de A.J., Arbeidersjeugd, die voor de oorlog actief was in navolging van de A.J.C. Nederland, met **Koos Vor** in de Arbeidersjeugdcentrale, die later nog voorzitter is geweest van de totaal vernieuwde Partij van de Arbeid toen, enfin, dat is ook een gans verhaal op zichzelf. En dat draaide rond een paar personen, waaronder de schoonvader van een man waar je misschien al van gehoord hebt, burgemeester van Leuven, Louis Tobback, dat was Wim De Pus. Die werkte in de pas opgerichte ziekenkas, het tegenwoordige **Riziv**, dus hij werkte niet in de Bond Moyson, hij was rijksambtenaar, hij werkte in die koepel die subsidies gaf aan de christelijke, de rode, en zo verder. En die tijdelijk in Gent was met zijn vrouw. En die hadden een dochtertje, enfin dat is *la petite histoire* natuurlijk, maar dat dochtertje is advocate geworden, en die is getrouwd met Tobback. Niet om te zeggen dat ik Tobback ken, maar Wim De Pus wel, die is intussen overleden, zijn vrouw leeft nog, geloof ik.

Dat was een ganse generatie. Onder andere Nic Bal, zegt u dat iets?, die zijn loopbaan heeft opgebouwd in het NIR., de BRT, BRTN enzoverder en Jan Van Overloop, ook een man van de radio, die ook de televisie heeft opgestart. En nog een ganse reeks anderen. Die zich toch, ja... zij waren van een generatie dat zij dat zo wilden desnoods steunen, zij hadden al iets in hun portefeuille, nog niet veel, maar enfin. Je kon altijd beroep op hen doen, maar om actief te zijn, die waren aan het verdwijnen, met uitzondering van een paar mensen. Dat was Julien Van Nevele, die later een boekhouder zal worden van de Vooruit. Kamiel Beys, een leraar van de vakschool, een linotypist. En dat was het ongeveer. Dat waren die twee die de zwingel hebben doen draaien, en uit alle richtingen zijn er dan oud-AJ'ers gekomen die een jaar of vier, vijf ouder waren dan ik, die nog de vooroorlogse AJ hebben gekend, en dan is mijn generatie gekomen. En dat was dan een de vaste kern van de Pioniers. En dan had je de generatie van Willy Seeuws, die toen bij de Rode Valken was, maar ook in zo'n periode van "ik zit nog wel bij de Rode Valken, maar ik wil zo rap mogelijk bij de Pioniers", en die dan gans zijn loopbaan heeft opgebouwd als Rode Valken leider, nationaal Rode Valken leider, nationaal Pioniersleider, die dan secretaris is geweest van het Socialistisch Jeugdleadersinstituut, ... maar nu zitten we ver van de Vooruit he. Doe mij stoppen he. En die als hij dan te oud werd, enfin als beloning, is hij dan secretaris geworden van de CSC, de Centrale voor Socialistisch Cultuurbeleid, CSC Vormingswerk, wat nu allemaal een andere naam heeft en voor een stuk verdwenen is, en dan de bekroning waarschijnlijk van zijn actief leven is zijn job geweest als senator. Heb je hem al gesproken?

Ik heb hem aan de telefoon gehad.

En die heeft u naar iemand anders doorverwezen? Ja, ik ken die mannen.

Nu goed, die vergaderingen gingen dan door in het Feestlokaal?

Die vergaderingen...

In het begin in Ons Huis, als ik mij niet vergis.

Neen, wij zagen dat groots. De donderdag, want toen was het in het onderwijs de donderdagnamiddag de vrije halve dag in de week, nog niet de woensdag, en dan kwamen en de Rode Valken, en de Pionier samen in het lokaal Germinal. Dat was... kent gij Gent?

Ja.

Je hebt het Rabot, dan heb je twee straten, de ene loopt...

De Smetstraat?

Ja, De Smetstraat, maar de andere? Waar de kerk staat.

Ik weet wat je bedoelt, maar ik ken de naam niet.

Wel, in die straat was dus een lokaal van de plaatselijke afdeling, dat droeg de naam Germinal, en daar waren wij welkom voor zangherhalingen, dansherhalingen, de zaterdag om bijeen te komen, om dan te gaan wandelen, of bijeen te komen om als het regende om daar binnen spelen te doen enzovoort enzoverder. Maar de Pioniers, die, ja dat was de leeftijd natuurlijk, maar die werden wel eens de varkens genoemd. Dat was doodeenvoudig, die moesten hun energie kwijt, en die kwamen dan terecht in de Domzaal, en nu zijn we terug naar het Feestlokaal he. Waar ze dan na enkele jaren

buitengezet zijn, om daar dan de turners... die daar heel wat geld in gestoken hebben, volledig akkoord, en dan ook vonden...

De Turners hebben het helpen renoveren?

Die deden daar hun trainingen.

U zei “die er veel geld hadden in gestoken”.

Ja, gans die Domzaal hebben ze omgevormd tot wat toen een moderne turnzaal was, met bokken, en ik weet niet wat allemaal voor evenwichtsoefeningen, en balken, en Zweedse gymnastiek, en noem maar allemaal op. Maar die vonden dan: “Wij zijn klaar, wij doen de deur toe en wij draaien het slot om en steken de sleutel op zak.” En niemand anders kon daar nog binnen.

Heeft u de toestand van het Feestlokaal nog meegemaakt tijdens of na de Tweede Wereldoorlog? Het is twee keer bezet geweest, door de Duitsers, en dan door de geallieerden...

Ja, ik herinner mij heel vaag dat tijdens de Tweede Wereldoorlog, ja, dat was een Duits vermaakcentrum, en daar kwam geen burger binnen, tenzij jonge meisjes die daar welkom waren. Maar mannen niet.

De heropeningsfeesten, heeft u die meegemaakt?

Neen.

Goed. Kwam u daar geregeld, behalve voor uw activiteiten met...

Ik weet wel wat die heropeningsfeesten betreft, dat is misschien maar een deel, zijdelings van uw vraag, dat het jaren geduurd heeft voordat alle delen van dat reusachtige gebouw opgeruimd waren en in orde. Ik hoorde regelmatig zeggen dat daar ook naast de bioscoop een kleine cinemazaal was, nooit geweten waar die was.

De kleine cinemazaal, dat was beneden, de concertzaal.

Ja, en die stond onder water, zei men toen.

Dat is tegenwoordig gerenoveerd, maar dat is nooit in gebruik genomen. Dat was een varkensstal voor de Duitsers, dat wordt gezegd. Wordt ook gezegd over de Eerste Wereldoorlog.

Jaja, iedereen moet plaats hebben voor zijn vuiligheid, natuurlijk. Ivago bestond nog niet. *(lacht)*

Was u nog actief in andere verenigingen?

Neen, ik was een braaf passief lid ACOD Onderwijs, ik was een braaf passief lid van de toenmalige BSP, zonder enige ambitie. Maar tot wanneer ik getrouwd ben, was dat de jeugdbeweging als ontspanning.

Kwam u dan naar activiteiten ginder, van cultuurverenigingen?

Oh, dat is wat anders natuurlijk. Je had precies in het Feestlokaal allerlei activiteiten. Je had er onder andere de bibliotheek 'Leren Vereert', daar kon je boeken gaan ontlennen. Voor oudere mensen was dat niet al te geschikt, want dat was op de verdieping juist onder de Domzaal, dus iemand die daar een boek moest hebben, die moest daar... ik geloof dat er daar nu een lift is?

Ja, er is een lift.

Maar toen was er geen lift, dus... En daar was de Studiekring, die vond dat dat niet chique genoeg was, dat gebouw, en die daar dan veranderingen heeft gedaan met glas en vol tapijt. Ik weet niet of dat nu nog is en zo. En dan was daar ook, wat men noemde, onder leiding van Ide...

De Boekuil.

De Boekuil. Juist, ge weet meer dan ik. Daar ging ik nu en dan eens naartoe.

Hoe ging dat er aan toe dan? Dat waren lezingen?

Ja, gelijk bij de partij van De Decker: zwijgen en luisteren. De auteur, Walschap en noem maar allemaal op, dat was toen het van het. Als je nu nog probeert om Walschap te lezen, moet je al zeer moedig zijn. Enfin goed, Walschap en nog allerlei andere auteurs, die kwamen daar voorlezen uit eigen werk en gij zat te luisteren. Men dacht er zelfs niet aan om op het einde te zeggen van “zijn er vragen?”.

Het was dus ex cathedra...

Ja. Ja.

En had dat succes?

Dat had een geweldig succes. Ja, gelijk dat toen de professoren aan de universiteit, die kwamen binnen, sloegen hun cursus open, begonnen te lezen he. Waarom moeten we daar naartoe gaan? We kunnen al lezen he.

De Socialistische Studiekring heeft u net vermeld. Heeft u daar ooit iets mee te maken gehad? Dat was een vrij elitaire kliek.

Dat was een zeer elitaire kliek. Ik was te jong. Dat was toen Gaston Van De Walle, ik weet niet of de naam u iets zegt. Maar men vond mij daar te jong. Ja, men is jong en onervaren en zegt van “het zou mij toch ook interesseren”. “Ja, maar ge zijt toch nog te jong om die voordrachten en bijeenkomsten bij ons bij te wonen.” Omdat men inderdaad van mij en van veel van mijn vrienden het idee had van een blauw hemd en een korte fluwelen broek en bottines... de Studiekring, dat was een das he, zonder das kwam je daar niet... enfin, dat stond nergens op papier, maar je moest netjes gekleed zijn. Dat was voor professoren, dat was dan voor advocaten, dat was journalisten omdat ze ze nodig hadden, vakbondssecretarissen omdat ze geld hadden, enzovoort enzoverder. Politiekers, maar dat was toch een vrij elitair gedoe.

Nu, ik ken nog mensen die daar nu nog lid van zijn, dat schijnt nog te bestaan. En die de eerste mei daar altijd naartoe gaan, want dan krijgen ze een gratis aperitief. En dan zeg ik “waarom?”.

“Ah ja, we betalen dat al zo lang.”

“En wat doen die?”

“Goh, vanalles. Ze doen vanalles, maar we gaan daar nooit naartoe”

Dus die betalen hun jaarlijks lidgeld, gaan een aperitief gaan drinken, en ze zien daar nog een paar mensen die ze kennen enzo. Dat is ook verwaterd, waarschijnlijk, mag ik niet zeggen, want dat weet ik niet.

Andere voordrachten of vertoningen, zoals die van de A.T.B., of het Emiel Vandervelde Instituut, ...

A.T.B. gaf daar heel wat voordrachten. Dat was over het algemeen reizen, dat was ook voordracht, met dia's en beeldjes. Maar ik was toen getrouwd, ik ben daar niet te dikwijls naartoe geweest. Maar waar wij wel altijd naartoe gingen, dat was de zondagmorgen, naar de Filmclub, waarbij dat die bioscoopzaal bom-, bom-, bomvol zat.

Dat was een meer alternatieve programmatie?

Dat waren doorgaans zeer goede films. Onder andere A Streetcar Named Desire. Enfin, de goede films uit die periode. Maar dat is dan een beetje afgezwakt, want dat begon om tien uur, en om half twaalf was dat gedaan, en men ging nog iets gaan drinken in het restaurant. Tot wanneer er een paar enthousiastelingen die iets van film, waarschijnlijk, afwisten Temmerman aan zijn jas getrokken hebben en zeiden “wij zouden daar toch een inleiding willen bij geven”. Ken je die inleiders? Die beginnen om tien uur te spreken, om elf uur staan ze al te roepen “ga je bijna uitscheiden, want de film moet starten!”. En in plaats dat dat om half 12 gedaan was, was dat om half één gedaan, iedereen zegt... mijn vrouw ook van “ah ja, ik moet nu nog gaan koken”, dit en dat, op restaurant gaan was in die periode minder vanzelfsprekend, omdat op restaurant gaan betekende veel geld uitgeven. Je had geen bistro's, je had geen eetcafés. En ja, dat waren allemaal mensen die daar zo van vervuld waren, onder andere Rik Langkok [?], als u dat iets zegt?

Neen.

Die dan veel lange jaren de toneelkroniek deed van het N.T.G. en een aantal andere toneelgezelschappen in het Gentse. En een vriend van hem, die prof geworden is aan de universiteit in Nederland... maar zijn naam ontsnapt mij. Maar goed, dat is allicht niet zo belangrijk.

Maar dat is toch een van de oorzaken geweest dat de opkomst begon te verminderen.

Maar dat verschilde wel van de weekprogrammatie.

Ja, natuurlijk. Dat waren selectief, ik weet niet meer wie, maar ik meen ooit gehoord te hebben: Temmerman die had dan contacten met een of twee invoerders, en met hen werd er dan in overleg gezegd “kijk, ik zou van u drie goede films, en van u ook drie”. Die waren alle twee content, en dat was eenmalig, maar dat waren films die ofwel al gedraaid waren, ofwel in een commercieel circuit geen kans kregen. Dat was werkelijk, enfin, ik vond dat goed in die tijd.

Ging u naar de feesten, de bals en dergelijke meer?

Ah ja, dat ben ik ook nog vergeten. Wel, uiterst zelden, want, besmet door de jeugdbeweging, vonden wij die bals zeer bourgeois. Dat was voor de burgers. Met veel discussie, maar wij geloofden nog meer in volksdansen, in Schotse, Ierse, noem maar op. Hoewel dat een raakpunt had met de VVDC, de Vlaamse Volksdanscentrale, iets in die zin. En die was tijdens de oorlog wel ook gesteund door de bezetter, had daar geld van gekregen en zo verder. Wij moesten dus dansen zonder... ja, en rode dansen bestonden niet, dus...

En hoe ging dat er dan aan toe op zo'n bal, welke muziek was dat dan?

Op die commerciële bals? Ja, dat was een of ander orkest, of...

Jazz, of variété?

Neen, dat was over het algemeen de klassieke... de polka, en walsen enzo, een klassiek burgerlijk repertoire.

Had dat veel trek?

Dat had, ja, dat had succes. En dat ging allemaal door in de Restaurantzaal. Overigens, wij mochten daar ook – maar vanzelfsprekend gratis, ze mochten al content zijn weer dat wij de zaal wilden ge-

bruiken – in de Restaurantzaal hadden wij ieder jaar in december wat wij nu noemen, en toen ook al voor een deel het Zonnewendefeest. Met andere woorden een kerstfeest. Maar om ons te onderscheiden van de bourgeoisie noemden we dat dan het Zonnewendefeest. Wat ook tot verwijten leidde van sommige burgerlijke mandatarissen, die met die Noorse runetekens – wij hielden ons daar niet mee bezig, maar enfin – die vonden dan dat dat ook zo'n Duits nazi-geurtje had.

Enfin, bon. Daar stond daar dan een kerstboom, er werden wat liederen gezongen, er werden wat volksdansen uitgevoerd, dat was verbonden met een korte bindtekst, waarvan iedereen vond, uitgenomen hij die de tekst las, “da's veel te lang”, en die die dat deed zei “maar ik heb nog niets gezegd”, enfin, klassieke discussie.

De mei-avondfeesten, ging dat er ook zo aan toe? Ging u daar naartoe, of was dat ook hetzelfde verhaal?

Uh, ja ja, daar gingen we ieder jaar naartoe, en dat was mei-avond, en dat was in de bioscoopzaal. En op die scène was er dan inderdaad een optreden van... de eerste waar men niet aan uit kon, dat waren de Anseelevrienden, ja, die moesten zingen, onder de leiding van Léon Torck.

U had het daar niet zo voor?

Neen, ik vond dat, ja... En dan waren er volksdansen. We hadden nog de luxe van twee volksdansgroepen te hebben, en van de A.T.B. toen, en een van de jeugd. En dan had je ook optredens die je meer professioneel kunt noemen. Van Crucke was er nog geen sprake, maar de een of de andere zanger. Ik herinner mij op een zeker ogenblik dat men Louis Neefs wou, maar die was te duur, en dan hebben ze zijn zuster gevraagd, die was goedkoper. Overigens, daar was juist in Mechelen een incident geweest: de socialist Raeymaekers had voor een verkiezingsbal Louis Neefs geboekt, en dan bleek drie weken voor de verkiezingen dat Louis Neefs ergens, ik weet niet waar op een CVP-lijst stond. En de ene zei natuurlijk: “contract is contract”, zei die, “ik kom zingen, wat heeft dat er mee te maken”. Ruzie tot en met in de gelederen.

Maar dat was eigenlijk traditie, op meiavond naar het meiavondfeest, en dan de dag daarna naar de stoet die vertrok aan de Vrijdagmarkt, stapte op tot en met het Wilsonplein naar het standbeeld van Anseele, en werd dan ontbonden aan het Feestlokaal.

Daarover gesproken, het standbeeld van Anseele, heeft u daar de inhuldiging nog van geweten?

Ja.

Kan u daar wat meer over vertellen?

Ik weet wel dat men heeft geprobeerd, voor een deel is dat geslaagd, om een plaasteren maquette van Anseele, zo'n *maquetje* van die kop, dat werd verkocht, want ja, dat moest betaald worden. Men heeft dan foto's van Anseele gedrukt op een soort zijde en ingekaderd, ook verkocht. Al gezien? En men vond dat overal in de volkshuizen aan de muur, en naast de vuilnisbak, en in de vuilnisbak. (*lacht*)

Dat was een groot feest, maar ja, ge kunt u natuurlijk voorstellen, ze hebben dat zodanig geregeld, geloof ik, dat dat een paar weken voor de verkiezingen was: twee vliegen in een klap.

Maar het was de bedoeling om er een massamanifestatie van te maken.

Ja, dat is dat allicht wel geweest. Ik herinner mij dat we brieven kregen of we mensen konden te slapen leggen enzovoort, die uit Limburg kwamen, ja.

Zijn jullie daar op in gegaan?

Ik meen van wel, ja, maar toen woonden wij op een appartement, en wij hadden daar wel een kamer, maar niet om te zeggen van "wij gaan daar twintig man uit Limburg..."

In het Gentse cultuurleven, welke plaats zou u zeggen dat het Feestlokaal innam in die tijd. Ging je als goede socialist per definitie naar ginder...

Ja, tuurlijk. Zelfs het Van Crombrughe Genootschap, zegt u dat iets?

Ja.

Maar dat was des duivels.

Dat waren de liberalen.

Als er daar eens een socialist in verloren liep: “Wat is dat met u? Verrader.”

Van christelijke zijde had je dan de parochiekringen, en dan ook dat vrij groot ding in de buurt daar van het kerkhof van Sint-Amandsberg.

Campo Santo, um...?

Ja, het kerkhof was Campo Santo, maar dat was dus een zeer groot centrum, waar, ja... de christelijke vleugel verzamelde, blies op Rerum Novarum en noem maar allemaal op. Ik heb dat onlangs nog gehoord: kleindochters van vrienden van mij, die op aandringen... ah neen, het is juist: ze hadden hun lentefeest. Want de vrijzinnigen hebben er maar één zaak op gevonden, dat is de anderen nabootsen, enfin. Waar hebben ze dat georganiseerd? Daar.

“Ja maar ja, het is een lentefeest.”

“Ja maar ja, voor de zaal te huren is't maar zo veel. En of dat nu voor een lentefeest is, voor een eerste communie, voor een plechtige communie, of voor een echtscheiding, dat trekken wij ons niet aan, als het maar geld opbrengt.”

Goed, ook daar is er, ik zou bijna zeggen minder fanatisme, er was geen sprake van dat wij... zelfs niet naar een toneelvoorstelling. Wij gingen in het Feestlokaal naar het toneel van de Multa, van de Multatulikring. En individueel kon je zonder al te veel verwijten naar het N.T.G.. Als je daar iemand tegenkwam, ja, dat was een tegenslag. Die vond dat ook. Maar dat was nu niet zo erg, maar bijvoorbeeld naar het Van Crombrughe Genootschap gaan... Ja, ook vrienden van mij, ik denk aan Nand Baert, die dan journalist is, die kwam daar uit. Dat was een van de weinigen die zo niet goed wist of dat hij liberaal of socialist was, en met iedereen overeen kwam. Maar een vriend van hem, Gilbert De Meyer, een overtuigd liberaal, en nog verschillende anderen, dat was allemaal Van Crombrughe Genootschap.

U zegt dus dat het cultuurleven sterk verzuild was.

Dat was geweldig verzuild. Plus dan nog een N.T.G., met als directeur geloof ik Rudy Van Vlaanderen, die nog zo van die stukken bracht met ridders, en... 19^e eeuws he, daar ging je een keer naar gaan kijken en zei “daar hebben wij genoeg van, daar zien ze ons niet meer.”

In het Feestlokaal zelf... de verenigingen, het verenigingsleven, dat was een hele bijenkorf...

Dat was echt een bijenkorf, ja.

... hadden die contact met elkaar, of deed iedereen zijn eigen ding in zijn eigen lokaal?

Iedereen deed zijn eigen ding, en iedereen had zijn eigen lokaal, en was jaloers op het lokaal van die ernaast, als het qua verlichting of... beter was, maar dat ging toch zeer vreedzaam.

Zou u zeggen dat er sprake was – deze vraag is wat grof gesteld, dus... - van soort van een cultureel beleid vanuit de partij of de coöperatieve, of zou u eerder zeggen dat de cultuur die daar werd aangeboden organisch groeide uit het verenigingsleven zelf?

Goh, dat borrelde eigenlijk op aan de basis hoor.

De reden dat ik het vraag is in feite, bijvoorbeeld de CAO: het socialistisch idee van de volksontvoogding, van de cultuur voor de arbeiders, was dat aanwezig in de geest, of...

Ja, maar die moesten het hoofdzakelijk hebben van een paar jaarlijkse manifestaties, bijvoorbeeld, wij noemden dat dan vanuit de jeugd de centrale voor arbeidersverbeesting, in plaats van opvoeding, want op een zeker ogenblik had de assistent van Temmerman, of Temmerman zelf, ik weet het niet meer, via een contract een afspraak kunnen maken met een filmactrice genre Marilyn Monroe. Het was zij niet, het was een andere.

Rita Hayworth?

Zoiets. En die zou een avond komen verzorgen en liederen komen zingen. En die moest wel een micro hebben met een draad van 200 meter, kwestie van de vele aanwezigen te laten genieten van haar weelderige boezem waarschijnlijk. (*lacht*) Waarom moet je anders 200 meter... tenzij ze natuurlijk zo'n danig zwak stemmetje had, da's ook mogelijk want ze had wel boezem, maar ze had geen stem, maar ja, ze moest zingen. Maar op het laatste moment hadden ze dat dan afgezegd, zo gezegd omdat ze keelpijn had, of dat ze ziek was, maar in de grond van de zaak was dat omdat, dat was in de piste in Gent, de Velodroom, en er was maar voor een tiende kaarten verkocht, en dat ging een ramp zijn, en dan hebben ze dat maar afgelast.

De Centrale voor Arbeidersopvoeding, dat was een koepel. De man die daar de leiding van had, dat was Kris De Bruycker, senior he, dat was de directeur van het Gentse labo. Kwestie van wateronderzoek en noem maar allemaal op, dat moet in de buurt van de Sint-Annakerk zijn, daar aan het MIAT ergens. En die had absoluut geen politieke ambities, vandaar dat iedereen vond dat alles wat hij deed was goed gedaan? Hij had geen politieke ambities, niemand had daar schrik van. Ja...

Maar een echte culturele lijn viel er niet te trekken?

Neen, alhoewel er regelmatig mensen zijn geweest. Temmerman werd partijsecretaris. André Holsbeke werd zijn assistent. Maar die zag daar geen toekomst in, die is dan naar de mutualiteit gegaan, is daar federaal secretaris geweest en is ook geëindigd als senator.

De activiteiten na de oorlog: geleidelijk is het culturele leven in elkaar gezakt, tot eind de jaren '70, dat is een feit, maar hadden die in feite werkelijk succes?

Aanvankelijk had dat succes.

Hoe is dat dan beginnen afkalven?

Ja... De jeugdbeweging is kapot gegaan bij gebrek aan... niet aan gebrek aan leden, maar werkelijk bij gebrek aan leiding. Vandaar dat Willy Seeuws op een bepaald ogenblik opdracht heeft gekregen van Brussel Nationaal om een socialistisch jeugdleidersinstituut op te richten, waarbij hij bij god en klein pierke vroeg "zou jij niet dit en zou jij niet dat?" Maar ja, jeugdleiding, dat is permanent herbeginnen he. Dat weten de mensen van de Chiro de dag van vandaag ook: die worden ouder, die trouwen of nemen een vriend of een vriendin, en ja... Ik heb ook kinderen van vrienden van mij, die zijn nog altijd actief in de scouts nu, bij gebrek aan Rode Valken en Pioniersbeweging. Maar wat betekent dat? Wel, ze organiseren regelmatig een bal, de winst is voor de FOS. Is er iets te doen, de ene kan lassen de andere kan iets met hout, zij willen altijd bijspringen voor een clubhuis enzo, maar die mensen zijn getrouwd, hebben zelf kinderen, dat is niet om elke week leiding te gaan nemen, door de modder te gaan kruipen, met die gasten te gaan spelen. Plus het algemene verschijnsel televisie heeft de mensen thuisgehouden. En hoe meer dat ze zeggen "er was vanavond weer niets op televisie", hoe meer ze kijken, maar bon.

Dat heeft de Gentse cinémas dan ook genekt. Nu, de Vooruit heeft het nog een eind uitgehouden. Hoe was die cinémas, los van de zondagochtendvoorstellingen?

Ja, wij gingen daar niet zo dikwijls naartoe, maar dat was... die deden mee met Capitol, Select die daar toen was, Majestic. Dat was dus niet tweederang. Ik heb wel nog voor de oorlog in Vrijheid Door Broederschap, dat was ook zo'n wijklokaal op de Zwijnaardsesteenweg, later is daar een meubelzaak gekomen, wat dat nu is weet ik niet, daar werden eind de jaren '30, juist voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, nog films getoond, wit-zwart, die begeleid werden door een pianist. En regelmatig, dat beeld, er kwam een tekst en je moest een tekst lezen, en weer iets... zeer

hoekig natuurlijk, allemaal. Op dat ogenblik had je al, geen kleur-, maar wel zwart-witfilms in de Savoy, de Select en de Capitol, die eigentijds waren, want dat was eigenlijk antiquarisch wat ze daar deden, derderangs, maar allez.

Maar de bezoekers... dat kende een serieuze terugval.

Waarschijnlijk wel. Ik moet zeggen, zo rond de jaren zestig heb ik dat dan niet meer gevolgd, dus... Ik kreeg altijd te horen van de vakbond: "We zien wij u nooit".

"Wat moet ik komen doen?"

"Ah, 't was nochtans interessant."

Ja...

En dan krijg je een week daarna een blaadje en het verslag van wat zo interessant was staat erin. Dus waar moet je nog naartoe gaan, je weet het achteraf.

Dan nog een specifieke vraag. In 1956 is dan de coöperatieve 75 jaar geworden, en ze hebben dat dan gecombineerd met de honderdste geboortedag van Edward Anseele. Dat was een jubeljaar, in het Feestlokaal is er dan een winkel gekomen, ginder beneden, in de linkerzijvleugel. Heeft u iets van die feestelijkheden meegemaakt?

Neen, neen.

Dat moet wel samengegaan zijn ongeveer met de oprichting van de bouw van Olympia, in de jaren vijftig, meen ik. En dat was toen een periode dat we daar naartoe verhuisd zijn en zo verder. Later is daar rechtover dan een Elektra gekomen, die nu afgebroken is, 't schijnt.

Maar die feestelijkheden: neen, neen.

Die, enfin dat heeft niets met het Feestlokaal te maken, maar ik heb dikwijls horen zeggen... de grote man van dat Feestlokaal... van die bakkerij en de coöperatieve, dat was Nachez, die ook als schepen daar de watersportbaan heeft laten aanleggen. Hij was zelf een gewezen roeier. Maar toen werd al gezegd, in die periode, op den duur gaat Georges de enige zijn die dat brood nog eet. Je moet je goed voorstellen dat dat brood nog altijd werd rondgedragen met kar, getrokken door paarden.

Tot wanneer ging dat?

Ik weet het niet, wanneer dat spel verdwenen is. Want ja, alles moderniseerde en zij bleven stil staan.

Wat ik gisteren daarover hoorde was dat mensen van de coöperatieve, van de mutualiteit, van de partij, en dergelijke meer, dat dat allemaal de zelfde mensen waren, die eigenlijk geen echte expertise hadden in beheer, bijvoorbeeld van de coöperatieve.

Ja, en die regelmatig elkaar zagen in wat zij toen noemden - wij niet, zij - de Gemeenschappelijke Actie. Maar ja, inderdaad, maar ik weet niet of je daar onlangs, gisteren of eergisteren, dat artikel gelezen hebt van *den dove* [?] over de banken, die zegt de banken: hoe is het mogelijk geweest, die werden gecontroleerd, daar zaten van alle politieke partijen mensen in. Dat kan toch niet van de ene dag op de andere ontploffen. Ook journalisten, die gaan allemaal niet vrijuit he. En de beheerders, en de bestuurders, en de verantwoordelijken, raden van bestuur, en de adviseurs, én de journalisten, hebben allemaal gezwegen natuurlijk. Om nog niet van geld te spreken. Maar ja, ook dat, gewoonlijk was dat ook zo dat de raad van bestuur van de coöperatieve samenkwam, dat was dan onder voorzitterschap van Nachez, of later onder Germain Roels, namens de partij zat er Temmerman, namens de vakbond zat daar ik weet niet wie, de plaatselijke vakbondssecretaris. Als er dan een vergadering was van de vakbond waren dat allemaal dezelfde die daar zaten, maar de vakbondssecretaris was dan voorzitter. Een kringetje die elkaar kenden, die elkaar vertrouwden, en die onder elkaar verdeelden.

Men heeft ooit tegen mij gezegd: “Als ik voor u iets kan doen, ge moet het maar zeggen.”

En ik heb direct gezegd: “Awel, zo’n raad van advies van Elektrabel ofzo, dat zou mij wel iets zeggen.”

“Ah ja, maar dat zal moeilijk zijn”, maar ze hebben mij dan in de raad van advies gestoken van de regionale omroep VRT Oost-Vlaanderen. We hebben ons daar goed geamuseerd met vrienden, en financieel was dat ook interessant, dat was drie vergaderingen per jaar, 300 frank per vergadering en 20 frank voor uw verplaatsingskosten. (*lacht*) Ik denk, Elektrabel, dat dat iets beter was, maar daar wacht ik nog op.

Ik zit wat door mijn vragen. Misschien nog een ding: Fotoclub Vooruit, heeft u dat nog geweten?

Ja, ja, dat zat daar ook in. Met als voorzitter Jan Vermeulen. Dat is een onderwijzer, die is 98 jaar geworden, wat wel een prestatie is, en die is een jaar of twee, drie overleden, geloof ik. De fotoclub, daar was ook... de poszegelclub had je daar ook.

Ja, de Rode Postzegel.

Ja. Tegenwoordig, de enige die daar nog komen, dat is om te ruilen en zo, omdat ze rood zijn, of groen, of...

En die is dan opgevolgd door iemand die hier ook op Sint-Denijs woont, Freddy Haegens, die altijd les gegeven heeft in de Bisdomkaai, daar in de Ecole Moyenne, gelijk men dat in het Nederlands zegt he...

Die tentoonstellingen...

Dat waren over het algemeen zeer verzorgde tentoonstellingen, omdat zij nationale en internationale contacten hadden, en dat was, dat waren allemaal foto amateurs, en dat was niet gecommercialiseerd, en die waren al gelukkig als ze daar uit Parijs ofzo vijf foto's kunnen opsturen naar Gent, uit Berlijn, uit weet ik welk dorp in Denemarken en zo. Dat was allemaal wit-zwart natuurlijk, he. Dat trok, dat trok ook wel...

Ben u ooit naar de coöperatieve tentoonstellingen geweest? Dat was een jaarlijkse traditie om dat te houden na de oorlog...

Nooit van gehoord.

In feit was dat een reclameactie, in die zin dat het allemaal coöperatieve producten waren, er waren dan ook nog een aantal broeder- en zusterverenigingen, die dan hun producten konden uitstallen, maar... Neen, ok.

Ik herinner mij in de jaren '50, als wij op reis gingen, mijn zoon was toen nog zeer klein, en wij kwamen in Zwitserland dat toen nog betaalbaar was, voor en tiental dagen, dan krioelde het daar van die coöperatieve winkels he...

Dat was ook een groot voorbeeld he, Zwitserland.

Ja, en die hadden dezelfde producten voor lager prijzen, terwijl, ja, de coöperatieve hier, op de duur hadden zij van die prijzen die duurder waren dan... Zij zijn kapot gegaan aan grootwarenhuizen natuurlijk, aan de ketens.

Wat niet belet, anekdotes: op een zeker ogenblik krijg ik een telefoontje van Willy Seeuws dat hij mij nodig heeft, en dat kwam daar op neer: Rika De Backer, dat is de minister van cultuur, rond de

jaren '80, en er was een overeenkomst dat vanuit de toenmalige SP, want dat was met Karel Van Miert, er een cultuurcel zou komen, die vanuit socialistische hoek zou samenwerken, op papier, met Rika De Backer en haar kabinet. In feite was dat dus schoonmoeder spelen, en hij had daarvoor aan mij gedacht, had waarschijnlijk niemand anders gevonden, en ik heb dat dan gedaan. Maar ik herinner mij nog altijd heel goed: ik kom bij de secretaresse van Willy Claes, dat was met de rang van adjunct-kabinetschef, maar enfin dat is nu allemaal bijzaak, "Geef mij een keer uw..." – want je hebt een kabinetsvergoeding daarvoor he – "Geef mij een keer uw nummer van" – dat waren toen nog geen bankkaarten – "...uw nummer van uw Postcheck." Ik geef dat nummer. "Het is toch van postcheck he?" Want de minister, die wil niet dat de vergoeding uitbetaald wordt of de KBC, of op de Dexia, er is maar een: Postcheck, en als het niet anders kon het Gemeentekrediet, waar ze allemaal beheerder waren, maar enfin. En dat was de Postcheck, ja. "En geef mij een keer uw nummer, lidmaatschap van de coöperatieve."

"Dat weet ik niet van buiten."

"Ge zijt toch lid he, want anders komt ge hier niet binnen he."

Dus ik moest lid zijn van de coöperatieve, en lid van de vakbond, en lid van de Partij, dat was al vanzelfsprekend. Tegenwoordig, als ik soms mensen zie, bijvoorbeeld bij Luc Vanden Bossche daar, wie was de woordvoerder van Luc Vanden Bossche, weet gij dat?

Neen.

Dat was Vandendriessche, die CVP senator is he, gewezen journalist en hoofdredacteur van het Nieuwsblad.

Het is nu ook niet meer ondenkbaar dat er mensen van andere partijen in een kabinet werken en zo.

Oh neen, neen. Alhoewel dat Bob Vandevoorde, die lange tijd de woordvoerder is geweest van die met zijn vingerke, hoe heet hij daar weer, Frank Van Den Broecke mij zei: "Ja, over het algemeen is het zo: als zij zes maanden meedraaien, komen ze toch af "moeten wij geen lid worden van de Partij", en worden ze gekneed. Dat is zo, zolang de meerderheid in het kabinet maar rood is, want een keer als dat omslaat worden die roden die daar nog overblijven door de andere gekneed, he." Maar bon, dat is *la petite histoire*.

Misschien een laatste vraag nog, Harmonie Vooruit, heeft u daar iets mee te maken gehad. U had het daarnet over de Anseelevrienden...

Jaja, de Harmonie, die speelde daar ook.

U heeft daar zelf niets mee te maken gehad?

Ik heb daar niets mee te maken gehad. (lacht)

Heeft u dat gezien? (lacht)

We hebben dat gezien.

Dat had wel prestige.

Ja, we hebben daar mee gelachen, maar goed, waarom gelachen.

In feit, dat is misschien nog iets interessants, u heeft al regelmatig gezegd van “we lachten daarmee”, was dat een beetje de houding van de jeugd?

Van de jongeren, maar ja, tuurlijk dat. De witte bloezen, wij lieten die b weg he... Tot groot ongenoegen van al die vrouwen natuurlijk, die daar stonden. (lacht) Ook de Harmonie, maar dat belet niet ... “jaja, maar als ge ons nodig hebt...” Je had harmonieën, je had fanfares, die dan...

Hoe werd dat dan gezien, als ouderwets, of...?

Bwah neen, de jeugd lacht met alles he.

Het was niet vanuit een... hoe moet ik zeggen?

Een andere mentaliteit he.

Een andere mentaliteit ja, een generatiekloof, een...

Uiteraard, ja. Als ik tegen mijn twee kleinzonen, ze zijn natuurlijk allebei in de twintig, ze zijn nu juist afgestudeerd aan de universiteit, als ik tegen hen zeg “ik vind dat een echte schande, ze hebben diene Anciaux nu toch wel opgevist zeker?” Dan kijken ze naar mij en zeggen: “Maar waarover hebde gij het? Wat hebde gij daar tegen? Kende gij den dienen?”

Ik zeg “Ah neen.”

“Da’s een bij he, voor uw partij.”

Dat doen ze graag natuurlijk, he. Die lachen daar ook mee, maar die snappen dat dus niet, dat ik daar persoonlijk, emotioneel, ik weet niet wat, zeg... Hij is hier naar Ledeberg geweest, naar het Achturenhuis, gewoonlijk ga ik daar met vrienden naartoe, die keer ben ik niet geweest natuurlijk he. Dat is verkeerd, ik had eigenlijk wel moeten gaan en mijn mond open doen, maar ja... “Wat hebde gij er tegen?” Die lachen met andere zaken, he. Enfin, gij ook he.

Een heel typisch voorbeeld is, heeft niets met het Feestlokaal te maken, maar er was dan in Heusden, de Rode Valken en de Pioniersbeweging lag op zijn gat, en men heeft dan toch getracht om dat te verbreden, door daar een terrein te huren, de Kollebloem. Niet van gehoord?

Ja, dat ken ik.

Ja, allerlei zaken, maar op een zeker ogenblik wordt er gezegd... Vrouwen van vrouwenbewegingen zorgden voor het eten van die kinderen, zorgden voor verversen van doeken – er waren toen nog geen pampers, maar enfin-, gingen met de hele kleintjes – want dat waren op het hoogtepunt duizend tot tweeduizend kinderen die daar waren he, die moesten eten, die moest naar het toilet enzovoort enzoverder. Maar op een zeker ogenblik wordt er gezegd: “Morgenavond komt Anseele.” Dat was de jonge natuurlijk, de oude was voor de oorlog gestorven. Wel, de dag voorafgaand aan zijn komst was er een nijpend gebrek aan vrouwen van alle leeftijd, want ze moesten toch een beetje proper zijn, hup, naar de coiffeur. (lacht) Daar waren dus ook Rode Valken, en er waren ook Pioniers, en die zeiden “Ge peist dat wij voor dienen Anseele ne plastron gaan aan doen, hij gaat ons toch niet bekijken, waar. Wij bekijken wij hem ook niet.” Maar die vrouwen, die een stuk jonger waren dan hij natuurlijk, zonder enige andere bijbedoeling he, maar ze vonden: als de partijvoorzitter kwam, moest je proper zijn. De witte bloes werd gestreken weer, en bij de coiffeur geweest, en ja... ook een mentaliteitsverandering weer.

Interview met Julien Haemerlinck, 16 juni 2009

Julien Haemerlinck had het interview voor een deel voorbereid, en greep terug naar notities die hij op voorhand gemaakt had.

Zoals ik zei : wanneer we zouden beginnen onmiddellijk na Wereldoorlog II of de bevrijding, zijn er twee belangrijke gegevens die meespelen. Ten eerste: onmiddellijk na de oorlog was er geweldige woningnood, uiteraard na de vele verwoestingen, ook een nood aan lokalen waar de mensen kunnen samenkomen. Je moet weten, de Multatulikring, als gezelschap dat al reeds sedert de vorige eeuwwisseling, dus laten we zeggen rond 1800 en de tachtig was ontstaan, actief is geweest en tijdens de Eerste Wereldoorlog, natuurlijk ook tijdens de Tweede Wereldoorlog is moeten stoppen... dus: dat was een zeer actief gezelschap, en die zijn onmiddellijk van start gegaan, zoals iedereen trouwen na de Tweede Wereldoorlog, borrelden de oude culturele verenigingen terug op. Dus ze bestonden wel nog, maar ze hadden moeten een sluimerend leven kennen, en dus weer ging dat bovenop, maar ze konden nergens terecht. Zo is het ook dat de Multatulikring, die eigenlijk al van meet af aan verbonden was aan het Feestlokaal Vooruit, daar niet in kon, dat daar niets kon gebruikt worden. Je moet dat zien in het licht van: het gebouw was vlak daarvoor nog gebruikt door de geallieerde legers, om daar dus te eten en gezelschap te hebben en zo, ontmoetingen te hebben. Een vandaar, dat de Multatulikring, toen het opnieuw zijn werkzaamheden startte, dat was in 1946, dus onmiddellijk na de oorlog, dus niet in het Feestlokaal kon werken, maar voor het eerst een uitvoering heeft gebracht in Ons Huis op de Vrijdagmarkt. Dat was dus de start die ze genomen hebben onmiddellijk na Wereldoorlog II. Het is dus pas na, we moeten dus spreken van 1946 en verder, dat de Multa uitvoeringen ging brengen in het K.M.S gebouw. Toen was dat ook makkelijk te bewandelen omdat dat nog bespeeld werd tijdens de oorlog door een ander gezelschap, het was vrijgekomen, en ze konden ervan gebruik maken op een vrijdag, zaterdag en maandag. En de Multa bracht dan, laat ons zeggen tot 1960, uitvoeringen in de K.M.S., op die drie respectievelijke dagen. Voor hun repetitie hadden ze wel ook hun intrek kunnen vinden in het Feestlokaal Vooruit, dat ondertussen ook door het wegtrekken van de legers, waren ook die lokalen weer vrijgekomen, zij het dat in vele lokale nog richtingaanwijzers, vooral van de Canadezen, en ook symbolen van hun regiment of van hun bataljon nog op de muren waren geschilderd enzo. Dus je ziet al onmiddellijk de naoorlogse stand. Een lokaal dat ze daarvoor konden gebruiken, mits instemming van de maatschappij Vooruit. Maatschappij Vooruit was en is altijd de eigenaar geweest van het pand. En Maatschappij Vooruit heeft altijd de culturele verenigingen ondersteund aan de hand van de opbrengst die ze konden maken via de winkels en via verschillende installaties, apotheken, kleermagazijnen, meubelmagazijnen, tja. En dus, men heeft als repetitielokaal gedurende die jaren, laat ons zeggen tot de jaren '60 toch, een aantal jaren een lokaal gebruikt, ik weet niet of je het Feestlokaal kent: op het gelijkvloers, de entree voor de grote theaterzaal, heb je een gang die doorloopt, en die gang, als je op het einde bent, heb je op de rechterkant een deur, en daar is er een ruimte, en dat werd gebruikt als repetitielokaal. Dat was een tamelijk grote ruimte, dat werd dan door de leden van dat moment een beetje opgesmukt, dus alle rommel zo veel mogelijk verwijderd, zodat men wat ruimte had, en zodat men daar ook een paar kasten kon stellen, al het materiaal en ook de brochures van die tijd, dus daar ter plaatse....

Het is ook zo dat in de Multatulikring een man was, en het is de moeite waard zijn naam te vermelden, Albert Hanssens. Albert Hanssens was waarschijnlijk een van de meest fervente leden van het gezelschap, en die ook zocht, in de nood naar lokalen en opvoedingsruimte - want in die periode is ook het Nederlands Toneel Gent als gezelschap tot stand gekomen - en zo moest men vernemen dat men voortaan geen uitvoeringen meer in het K.N.S. gebouw kon brengen. Want men kon daar maar

gedurende een paar uur voor uitkomen om daar alles op te stellen... van repetitie was er geen sprake meer. Gevolg: de Multa zat zonder repetitielokaal. En Albert Hanssens had gedurende de tijd dat men daar repeteerde, ook op verkenning geweest – trouwens, ik heb dat ook gedaan indertijd – om te kijken: wat is hier nog allemaal in het Feestlokaal te bespeuren voor eventuele opvoeringsmogelijkheden. Die had ontdekt dat er onder de grote zaal, dus de toenmalige bioscoopzaal, er nog een zaal was, nu de Concertzaal. Die noemden wij indertijd de Kleine Cinemazaal. Omdat indertijd ook, je moet dat zien in de periode dat de film opgang maakte, en ook al die naoorlogse producties, werden in de Grote Zaal, maar ook in de Kleine Zaal aan een publiek vertoond. En hij had gezien dat daar onder de zaal, de Grote Zaal, eigenlijk er nog een zaal was met een even groot podium. Een podium dat zo groot was als het podium van het K.N.S. gebouw. Dus ook het podium van de Theaterzaal [*de Grote Zaal*] was even groot.

Maar die ruimte was tijdens de oorlog helemaal vervallen?

Ja, maar Albert Hanssens had de idee opgevat om de kleine Cinemazaal aan te pakken, om daar toch maar theater te kunnen brengen. Dus opvoeringen door de Multatulikring. Hij was waarschijnlijk de eerste die de idee heeft geopperd om bij de vele sympathisanten vanuit de socialistische beweging, een lening te doen, het was in die tijd, het was al een voorloper zou ik moeten zeggen van de certificatenlening, die het Kunstencentrum Vooruit, toen nog het Sociocultureel Centrum Vooruit, heeft aangegaan, in de beginjaren...

Begin de jaren '80.

'80 ja, '82 en iets verder, misschien '85. We hebben eerlijk gezegd, met een aantal mensen van het Multatuligezelschap daar ook veel opgeruimd, want toen wij voor het eerst die zaal ontdekten, hebben we die eigenlijk ontdekt langs die balkons. Je weet, je hebt daar zo balkons. Dus op een gegeven moment zijn we met een trap die naar beneden gaat uitgekomen op die balkons. En toen ik voor het eerst op een van die balkons was...

Het was niet gekend dat die zaal daar was, zegt u?

Wel, dat was geweten door zo te gaan zoeken he. Want men had in die zaal alle rommel van het kleermagazijn, van het meubelmagazijn, alles wat weg moest, had men gewoon van die balkons naar beneden gegooid. En die zaal was vol met afgedankt materiaal. Tot ter hoogte van die balkons. U kent die balkons, u kunt zich inbeelden, en ook van materiaal, dus van de legers die daar gezeten, want ondertussen hadden ook de Duitsers daar gezeten, ook allemaal materiaal dat overboord werd gegooid... En dat is dus lange tijd zo blijven staan. Er was natuurlijk geen opvoeringsmogelijkheid. En laten we zeggen: Albert Hanssens die nogal een noest doordrijver was, die kwam op de idee van in plaats van een podium te zoeken over te gaan tot wat ik zou noemen, het arenatheater, het theater in de rondte. Het is te zeggen: een plek, en de mensen zitten rondom. En dat is voor het eerst ge-

beurd in het Feestlokaal Vooruit, dat was eigenlijk echt een primeur, zowel ruimtelijk als in opvoeringssystematiek. Door een werk van De Afwezigen, geloof ik, van Claude Spaak, ik weet het nog zeer goed, en dat was in 1960. En daarop volgend zijn er zo een hele boel van die werken *en rond* gebracht, en ik kan u, als je dat wil, indertijd heeft hier een zekere Christ De Bruycker, die de geschiedenis van de Multatulikring geschreven heeft, sedert zijn ontstaan, tot pakweg de oorlog. Daarna heeft Herman Balthazar die taak als het ware overgenomen door de geschiedenis van de Multatulikring te beschrijven vanaf 1945 tot laten we zeggen, niet nu, maar een aantal jaren terug. Ik heb die boekjes hier beiden liggen. En daar staan alle werken in die de Multa heeft gebracht, ook in de Vooruit, dus u gaat die werken *en rond* allemaal terug vinden. Maar er was in die tijd nog iets, nog een gezelschap dat na de oorlog is opgericht geworden, van de M.J.A., de mutualiteit van de Jonge Arbeiders. Die mensen hadden materiaal kunnen krijgen, dus projectoren en dergelijke van Bond Moyson, de mutualiteit die dat op die manier ondersteunde. En vanaf 1953, heb ik hier genoteerd, heeft M.J.A. daar uitvoeringen gebracht, ook in de rondte. Die uitvoeringen werden gebracht, in de wat zij noemen nu, de Balzaal. Dus je weet dat misschien, op de eerste verdieping...

In de Restaurantzaal van destijds.

Ja, en men noemde dat Podiumtheater. En dat waren natuurlijk diverse uitvoeringen, ook van de Multatulikring. De eerste uitvoering van de M.J.A. was "Gelukkige Dagen" van Puget [?], een Frans stuk, vertaald dus, en dat handelt over jonge kadeetjes die elkaar ontmoeten, vandaar die term "gelukkige dagen", en de jeugdperikelen die daar ook in verweven worden. Eens verder kijken...

Wat was uw rol in de Vooruit dan, specifiek?

In die tijd?

In die tijd, ja, dus onmiddellijk na de oorlog.

Onmiddellijk na de oorlog nog niets eigenlijk. Het feit alleen dat ik al medelid van de Multatulikring dus in die repetitiezaal, en samen met Albert Hanssens, de zoektocht naar lokalen heb voltrokken en heb geholpen om zo veel mogelijk weg te ruimen al.

Dat betekent dat u de toestand van het Feestlokaal net na de bezetting heeft gezien, eigenlijk.

Ja, dus zoals ik vertel, emblemen van de compagnies, van de regimenten waren soms op de muur getekend, en ook de richtingwijzers van waar de keuken was of *ietske* van de soldaten, of waar ze dit of dat konden vinden.

En waren er veel verwoestingen?

Wel, ik moet zeggen dat er echt... want er is ook zo'n mythe die rondgaat dat de Duitsers daar ooit zwijnen zouden gekweekt hebben.

Dat gaat over de Eerste Wereldoorlog, denk ik?

Dat is een mythe. Ik heb niet de indruk, ik heb daar nooit enig spoor, en ik heb gesnuffeld en gedaan in dat huis, gedurende die periode vanaf de jaren '46 tot zeker de jaren '50, van dat heb ik nooit een spoor gevonden. Het enige dat ik zou misschien durven vermelden, dat misschien op bepaalde plaatsen aardappelen werden gestockeerd, omdat ik soms restanten van... kisten van aardappelen of iets, in een hoekje. Dat was tamelijk diep onder de grond, dus aan temperatuurschommelingen was dat vrijwel niet onderhevig in die lokalen, van dus de kelder, en van die Kleine Theaterzaal of van de Concertzaal. Dat is het enige dat ik als, laten we zeggen nonchalance, zou kunnen situeren. Buiten die rommel die daar lag, die grote put, als ik het zo mag noemen. Maar daar was natuurlijk naast dat ook nog heel wat anders. Want ik heb dan, ik was dan ook betrokken in het sociaal-cultureel leven, en ik ging op mijn beurt ook op zoek naar lokalen om ze te gebruiken, en ik moet zeggen: ik had de toelating van de Maatschappij Vooruit om dus een lokaal te benutten. Dat was een lokaal dat op de eerste verdieping was gesitueerd. Je hebt daar de projectiezaal, of de vroegere projectiezaal van de bioscoop. Daar onder heb je ook nog een foyer, een foyer die nu helemaal opgeknapt is mits een tussenkomst van de Boudewijnstichting, maar dat in zeer behoorlijke staat is, maar toen ik dat voor het eerst betrad eigenlijk miserabel was. Ik had een broer die mij – een man met vier handen, zal ik maar zeggen – die mij geweldig veel geholpen heeft. We hebben dat lokaal helemaal geschilderd. We hebben daar – dat is een lokaal met twee grote zuilen – we hebben daar, met jutte was dat, gordijnen aangebracht. En er was daar ook een grote kast in, een reuzekast die wel zo groot vanaf die muur tot daar, maar drie keer zo lang. Een reusachtige kast, en met tussenschotten. En daarin heb ik dan allerlei planken... om allerlei materiaal te kunnen bergen. En toen heb ik op een gegeven moment Wouter Steenhaut ontmoet, waarmee ik dus ook – ik heb hem een keer meegenomen naar dat lokaal, “Aha, dat is hier goed” zegt hij, “dat zouden wij ook kunnen gebruiken”. Dat was in de opkomst van Amsab... Ik zeg “ja” tegen hem, “dat is aan de Maatschappij Vooruit.” Ik begreep al dat als Wouter dat wilde dat wel zou gelukt hebben, dat ik weer moest zoeken naar iets anders. Ik heb van meet af aan gekeken naar een ander lokaal, en dat heb ik dan toegegaan gekregen en gebruikt in de voorkant van het Feestlokaal Vooruit. Op de tweede verdieping in het midden heb je dus een lokaal dat niet veel groter is dan dit hier [we bevinden ons in een kamer van naar schatting 3 op 5 meter], misschien twee keer zo groot, ja. En dat heb ik dan lange tijd gebruikt. En ook dus, tot Wouter Steenhaut daar is ingekomen dat ander lokaal daar beneden in de fond, dus aan de achterkant van de Vooruit. En alles groeide, en groeide en ik was nogal druk benomen door verschillende organisaties.

Waren er lokalen die helemaal niet meer konden gebruikt worden, zoals bijvoorbeeld de Domzaal of... de Kleine Cinemazaal is niet meer echt in gebruik genomen, uit wat ik heb begrepen.

Als bioscoopzaal niet. Het is maar pas bij de restauratiewerken. De eerste beweging was vooral zo veel mogelijk er uit brengen. In de hoop dat podium te kunnen benutten, maar dat is in die tijd nooit als podium benut. Omdat je moet rekenen: er was daar geen apparatuur, geen belichting, geen geluidsinstallatie, geen kablering, dus alles moest nog aangebracht worden. En Albert Hanssens dacht om ter middel van zo'n soort lening de primitieve aanbrenge te doen van zo'n installatie, maar dat is nooit gerealiseerd geworden. Toch niet in die periode. Maar ik moet zeggen dat het vermeldenswaardig is dat Albert Hanssens daar zeer sterk voor geijverd heeft. De man is dan ook de eerste administratief directeur geworden van het N.T.G. Dat bracht ook mee, en dat is een wending in het Feestlokaal, dat de Multatulikring als het ware onthoofd werd van de belangrijkste kracht, en tot overmaat van ramp waren er nog andere mensen, ik denk aan Jan de Keyser [?] die voor zijn beroep, dus voor zijn werk, naar Charleroi – die werkte voor ACEC [Ateliers de Construction Électrique de Charleroi], moest naar Charleroi gaan werken en wonen. En dan nog andere figuren die dus ook... alles... aangezien dat ze niet voldoende aan bod kwamen als acteurs in een ander gezelschap gingen optreden. Zelf heb ik in die periode enorm veel regies gedaan voor allerlei socialistische gezelschappen in de provincie, ik denk aan Lokeren, ik denk aan Zottegem, ik denk aan Deinze, Zelzate, ik noem er zo een paar waarvan ik weet dat ik er vele, verschillende regies heb gedaan. En ik heb dan ook op een gegeven moment, want er bestond ook een federatie, dus de eerstoperichte volgens de gegevens, de historische gegevens van het Ministerie van Cultuur, de eerst opgerichte organisatie voor sociaal-cultureel werk, was de Federatie van Vlaamse Socialistische Toneelverenigingen, in het jaar 1900. Ik heb hier zelfs iets liggen, want mij zoon heeft indertijd een keer voor zijn thesis, die had dus een cursus gevolg om ook les te kunnen geven, als onderwerp had gekozen “de evolutie van de opleiding en bijscholingskansen in de sfeer van de niet-professionele kunstbeoefening. Dat dossiertje ligt hier, maar da is een heel ander thema weer... Ik moet nu terug aanknopen bij het feit: Albert Hanssens, en anderen - ik denk aan Jan De Keyser – ook andere mensen, om gezondheidsredenen soms – ja, iedereen werd wat ouder -, ikzelf die benomen werd – ik had ook een federaal toneelgezelschap opgezet, dat dus sociaal geëngageerd werk zou brengen, en dat heb ik kunnen doen met de medewerking van Rudi Van Vlaanderen [?], ik weet niet of je die naam kent.

Neen.

Dat is wel een gekend uit de toneelgeschiedenis hier in Vlaanderen. En ik herinner mij het eerste werk dat wij hebben uitgevoerd, dat was 'Nieuw land onder de ploeg', in het russisch 'Podnyataya Tselina' [van Mikhail Aleksandrovich Sholokhov], ik zeg dat omdat ik dat werk zelf heb vertaald, samen met mijn leraar Russisch, en bewerkt want de Russische taal is nogal met tierelantijntjes en nogal gezwollen, is minder direct. Dan heb ik daar ook gemonteerd, samen met Rudi Van Vlaanderen, 'Aan de voet van het belfort' van Achilles Mussche, van die uitvoeringen moeten in het Amsab nog affiches rusten, of documenten, want ik heb dat indertijd nog een keer bezorgd. Maar kom, dat is bijzaak he. Ondertussen was ik ook ten dele aan de Multatulikring onttrokken. Maar die organisaties waar ik, laten we zeggen overal als secretaris over het algemeen actief was, die moesten ook lokalen hebben, en dat was ook al een overkoepelend orgaan, want na dus de decreetvorming, dus na de grondwetswijziging van 1970 ontstonden ten eerste de culturele gemeenschappen, dus de gewesten was later he, maar vanaf dan moesten de decreten gemaakt worden, voor de persoonsgebonden materies, zo ook voor cultuur, dus ook voor de subsidiëring van de amateurkunsten in het algemeen. Ik moet zeggen dat ik daar geweldig veel werk in heb verzet, ik had goede contacten met de betrokken diensten van het ministerie van cultuur, en ook met de betrokken kabinetten, en sommige van die teksten zijn ginder aan de tafel bij mij thuis geschreven. Maar ik werd naar waarde geschat, ik zeg dat nu zonder... en ik mag zeggen dat ik een stukje aan de grondslag heb gelegen van wat men toen noemde het Decreet Amateurkunstbeoefening, en de subsidiëring van heel die sector, wat inhoudt dat daar tientallen jobs tot stand konden komen, want dat decreet voorzag meteen dat er een minimale personeelsbezetting moest zijn voor die organisaties die aan een aantal criteria beantwoordden. En ook dat werk allemaal is ook binnen het Feestlokaal... is eigenlijk meer decreetvoorbereidend werk, ook grotendeels in het Feestlokaal geschied.

U heeft het nu over de jaren '70?

Ja, ik praat nu over de jaren '70 al. Ja, ik schrijd intussen misschien een beetje te rap vooruit...

Ik ga u nog een paar vragen stellen...

Anders... Ik ga eens kijken op mijn boekske. Wat er wel ondertussen in het Feestlokaal Vooruit gebeurd is, dat is misschien de moeite waard om zeggen, na de bevrijding werden weer films afgedraaid. En dat kreeg geweldig veel volk. En de Maatschappij Vooruit die tot dusver culturele organisaties een subsidie verleende, werd op een gegeven moment verboden dat nog te doen. Maar toen heeft de Maatschappij Vooruit de mogelijkheid gevonden om onder de vorm, onder de noemer van ontvoogding de opbrengst van de bioscoop, en in die tijd was dat zeer behoorlijk want die bioscoop zat altijd stampvol, in de gangen rechtstaand publiek – om u een beeld te geven van hoeveel volk dat daar binnen zat – kon men dus subsidie blijven verstrekken aan de verschillende sociaal-culturele organisaties.

U zegt "verboden", hoe ging dat in zijn werk dan?

Ik vermoed, men kreeg dus waarschijnlijk van de fiscus omdat dat naast de doelstellingen van de Maatschappij Vooruit... je moet rekenen dat de privé-sector met argusogen keek naar de vele commerciële bedrijvigheden van de Vooruit. En dat we daar, zoals nu bijvoorbeeld de apotheken: zeer renderend, maar daar probeert men ook vanuit laten we zeggen het verbond van apotheken een stokje voor te steken. Er wordt dus ook een aandeel verstrekt... dat je moest weten wat er allemaal... André De Vos die directeur is weet daar genoeg van mee te spreken. Dus men probeert dat allemaal te blokkeren. En zo ook, omdat men stelde "ja, dat behoort niet tot de doelstellingen van de Samenwerkende Maatschappij Vooruit." Men mocht wel die handelsbedrijvigheid hebben, maar met die opbrengsten mocht men geen subsidies gaan uitdelen. En dat was eigenlijk een beetje tegen de commercie in. Maar met de opbrengsten van de cinematickets, onder de noemer Ontvoogding was dat, blijvend gelden kunnen verdelen onder de verschillende culturele organisaties.

Verliep dat dan ook met subsidies, via de overheid dan? Of waren dat enkel de winsten die verdeeld werden?

Dat was louter afkomstig van tickets van de bioscoop. Dus die massale verkoop van tickets. In dat boekje van Herman Balthazar zal je dat op een gegeven moment zien, dat onmiddellijk na een bepaalde viering 's anderendaags, tijdens een vergadering van de coöperatieve 700 000 frank werd verdeeld onder de verschillende groepen. Ik kan u niet precies zeggen in welk jaar dat was.

Jaja, dat was in 1948 denk ik.

Dat zal je in dat boekje wel terug vinden. Maar dan is ook de periode geweest dat men in de zaal, dat was een moment dat nogal wat aandacht werd besteed... je moet dat zien: stilaan begon dat Ijzeren Gordijn, het spanningsveld Oost-West, zich te ontwikkelen... men in de Vooruit Russische films ging aanbieden. Dat konden zowel muzikale films zijn, ik herinner mij bijvoorbeeld 'Prins Igor', een muzikale uitvoering, ook op film vastgelegd, werd daar afgedraaid. En ook dus... Slagschip...

Pantzekruiser Potemkin?

Potyomkin. [Originele titel: Bronenosets Potyomkin]. Dus al die films werden afgedraaid. En ook: toen Gagarin voor de ruimtevaart die zich in de Sovjetunie begon te ontwikkelen, werden ook in de Vooruit films in dat verband gedraaid.

Propagandafilms van Rusland zelf?

Ja. Dus er waren verschillende functies. Laten we zeggen: dat was een soort Cinéclub, noemde men dat dan, waar dus de mensen, de vrienden dus werden uitgenodigd en geïnformeerd over de films die kwamen. Ook andere film die de moeite waard waren. Bijzonder films, vanuit een sociaal engagement. Ik denk aan een film die noemde 'Canal'. Dat ging over Warschau, de ghetto's van Warshau, en Canal was dan in de riolen van Warshau, dat de mensen daar de weerstand tegen de nazitroepen ontwikkelden. Dus: soortgelijke films. Ook soms documentaires, ik denk aan een hele interessante documentaire over Borneo Er is zo'n periode geweest dat men vooral aandacht schonk aan filmgebeuren in het algemeen, maar ook vanuit het buitenland interessante films aantrok, en die dus middels een Cinéclub... En uit die Cinéclub heeft zich ook een Rakkersclub ontwikkeld. En die Rakkersclub, die ging natuurlijk naar aangepaste uitvoeringen gaan kijken.

Dat was dan meer toegespitst op de jeugd?

Ja. En vanuit die Rakkersclub, want die jongeren werden ook wat ouder, werden er ook concerten gegeven. Dat was de opkomst van de jazz enzo. Dat was niet in die Kleine Zaal, dat was in de Grote Zaal dat dat allemaal gebeurde. En soms waagde de Multatulikring zich aan uitvoeringen op het podium van de Grote Zaal. Ik denk bijvoorbeeld de uitvoeringen van... want de Multatulikring heeft dan ook het oeuvre van Bertold Brecht binnengebracht onder impuls van dezelfde Rudi Van Vlaanderen. Ik denk aan 'Moeder Courage', dat de Multa op vele plaatsen heeft uigevoerd en overigens op de scène van de Vooruit. En andere plaatsen, die gingen daarmee op tournee. En ik denk ook aan het werkje 'De Uitzondering en de Regel', ook van Bertold Brecht. 'Het Kruis van Krijt' en dergelijke. Dus eigenlijk zo van die... af en toe een bijzondere uitvoering die de Multa daar verzorgde.

Dat zijn dus wel activiteiten waar een specifieke socialistische cultuurvisie uit spreekt.

Dat droeg een sociaal engagement in zich, want er werd dan in die tijd ook een groep opgericht, ik heb daar nogal wat aan meegewerkt, en die noemde Arbeider en Kunst. En die groep had de bedoeling het sociaal engagement te promoten. En die hield rond dat thema colloquia, en verschaftte ook een prijs Arbeider en kunst enzo, die dan ter gelegenheid van een academische zitting werd uitgereikt, een zitting waarbij dan ook het engagement werd belicht. Dat geschiedde onder de vleugels van het August Vermeylenfonds. In die tijd was Achilles Mussche voorzitter van het August Vermeylenfonds.

Over welke tijd hebben we het precies?

We moeten al nu kijken dicht bij de jaren '70.

Ja ja. Mijn vraag is eigenlijk ook: in welke mate was dat socialistisch engagement aanwezig in de cultuur die daar werd aangeboden, was dat eerder een impliciet gegeven, of iets dat ook expliciet in de activiteiten naar voren werd gebracht?

Ik moet zeggen: dat hing af van het artistiek product zelf. Wij gingen er van aan dat elk artistiek product geëngageerd is, dus uw product kan bevestigen, het kan verheerlijken, het kan verguizen, dus anti en pro zijn. Elk artistiek product draagt een engagement in zich. Rik Langkok [?] die naam nog gehoord?

Neen.

Was toen voorzitter van die werkgroep Arbeider en Kunst, en dat werkte dus onder de vleugels en met de middelen die ter beschikking werden gesteld van het August Vermeylenfonds, en van Achilles Mussche die toen voorzitter was. In veel gevallen was dat engagement, sociaal engagement, zeer expressief, bijvoorbeeld een uitvoering van 'Aan de Voet van het Belfort': ik herinner mij dat we daarmee onder andere in Aalst zijn geweest, en op het einde wordt er hulde gebracht aan de figuur van Edward Anseele, en dat wordt afgerond met de Internationale. En ik herinner mij dus die immense spontane... en die mannen en vrouwen, huilend, wenend en ontroerd door... door laten we zeggen die sfeer rond die Internationale, spontaan in stoet, en muzikanten die daar aanwezig waren die spontaan de Internationale begonnen spelen, trommels, en de zaal verlieten en de stad zijn rond gaan stappen. Om u aan te tonen welke impact sociaal geëngageerd artistiek werk kan hebben. Ik herinner mij dat zeer goed, dat was een zeer ontroerend moment.

Zelf ben ik ook nogal een fervent socialist. Ik ga u verklappen: op 30 april heb ik mij door mijn kleinzoon laten voeren naar het standbeeld van Pierre De Geyter, en ik heb daar in stilte, intern de Internationale gezongen. Eigenlijk belachelijk he, maar ik had daar behoefte aan.

Ik kan dat verstaan. U was aanwezig ook bij de wederopbouw van het Feestlokaal, als lid van de Multatulikring was dat?

Neen, neen. Dat was door het feit dat ik in zowat alle sferen van de sociaal-culturele sector zat, en op een gegeven moment werd ik aangesteld als begrotings- en financieel inspecteur van de stad Gent. Dat was in de periode dat de fusie plaats had. Dus 1975 - '76 om het ruwweg te situeren. En ik kreeg de opdracht het financiële luik van de fusie te begeleiden. Nu was het zo...

Ik had het in feite over na de tweede wereldoorlog, dus...

Ja, dus ook uiteraard na de Tweede Wereldoorlog.

De eerste tien jaar bedoel ik dus. Wel, dat was dus uw hoedanigheid van lid?

Ja, en dat is... zo kom ik zo meteen weer op de Vooruit, *seffes* ook. En vanuit die hoek, ik had nogal wat entrees zal ik maar noemen in de administraties in Brussel, heb ik tal van dossiers van de stad - want ik moet zeggen dat de vroegere deelgemeenten nogal slordig waren bij het bevragen en bekomen van subsidies voor allerlei werken, en die dossiers lagen overal, de moeilijkste dossiers in de diepste lade – ben ik overal die dossiers gaan opsnoeren, ben ik naar de Brusselse administratie getrokken, heb ik op die manier véél veel geld kunnen terug winnen voor de stad: subsidies die achterwege bleven, op het punt stonden soms om te verjaren. Want er is nog een oude wet van 1870, stel u voor, die voorziet dat na vijf jaar na de definitieve toezegging van een subsidie de subsidie voor de ondergeschikte besturen vervalt. Maar die vijf jaar kan ook vier jaar en één dag zijn, dat ging altijd van wanneer is de vergunning geweest, en wat weet ik... dus administratie. En op die manier wist men in de stad dat ik wat betreft restauratie, want er waren ook veel restauratiedossiers: Belfort, Gravensteen, noem maar op, veel gebouwen in Gent kortom, dat ik daar ook enige voeling in had. En het is de schepen Germain Roels, belangrijk iets want hij was altijd de secretaris geweest van de Samenwerkende Maatschappij Vooruit, en die vanuit zijn bewogenheid en verkleefdheid aan het gebouw op de idee is gekomen om een groep mensen samen te brengen om een vzw op te richten die dus zich zou ontfermen over dat pand. En aangezien mijn ervaring die ik had opgestoken voor de stad dan, niet voor het Feestlokaal, vroeg Germain Roels om tot die groep te komen, en daarvan de secretaris te zijn. Ik ben dus vanaf de stichting van dus de werkgroep die instond voor de wederopbouw, enfin de restauratie van het Feestlokaal Vooruit, de secretaris geweest. Tot nu ongeveer. Ik heb hier nog de oude statuen liggen als u dat interesseert, van de Vooruit, en ook... klein ogenblikje.

Doe dat straks maar.

Dat is een farde met de opeenvolgende statuten, ik zou moeten kijk naar de datum van de oprichting...

Ondertussen misschien: was u eigenlijk aanwezig bij het heropeningsfeest van het Feestlokaal?

Ja.

Hoe ging dat in zijn werk? Was dat succesvol...

Dat was een groot feest met allerlei manifestaties. Maar ik moet bekennen: ik heb geen feestneus. Dus ik ben daar, laten we zeggen, een bescheiden... zo een beetje meer melancholisch, nadenkend he. Ik heb mij daar niet, ik werd natuurlijk wel... ik was aanwezig, maar... Trouwens nu nog altijd krijg ik alle van de Vooruit, dus rekeningen. Ik ben nog altijd nu de penningmeester. Toen ik vroeg vervangen te worden als secretaris, heeft men gedacht, ja, ik had dus eigenlijk meer een boekhoudkundig verleden, het feit dat begrotings- financieel inspecteur van de stad, en beroepshalve was ik gemeente-ontvanger. Niet van de stad he, van andere entiteiten. Dus vandaar men mij vroeg “ja, ge kunt als penningmeester van het Feestlokaal Vooruit zeker wat diensten bewijzen. En zo schrijf ik elk jaar mijn verslag als ik de rekeningen krijg van de Vooruit. De rekeningen van de Vooruit van vorig jaar ligt daar ergens, of daar, ik zou moeten kijken, ze moeten binnen handbereik liggen. En als ik die krijg neem ik die helemaal door van a tot z, en schrijf ik mijn bevindingen. De laatste keer heb ik dat gedaan ter gelegenheid van de afsluiting van de rekeningen, halfjaarlijkse rekeningen, 30 juni 2007, en dat ik dat onder de noemer “oktobermijmeringen” rond de financiën van de Vooruit...

Maar kom, nu moeten we terug gaan naar de stichting. Een groep jongeren, waaronder ik denk aan Eric Temmerman, ik denk aan Paul Teirlinck, ik denk aan André De Vos, die dus toen ook de directeur was, afgevaardigd bestuurder van de maatschappij Vooruit. En het was evident dat hij als afgevaardigd bestuurder van de maatschappij Vooruit mee betrokken werd dus in die stichting en de evolutie. En we zijn dan begonnen, het eerste dat we getracht hebben was de erkenning van het pand als monument. Dat is gelukt, was een zeer belangrijk gegeven. Want dat betekende dat naar de decreten van dat moment in verband met de restauratie binnen de Vlaamse cultuurgemeenschap, dat 60% van de kosten door de Vlaamse overheid en eventueel ook tussenkomsten van de provincie en van de stad konden losgeweekt worden, mits het volgen van procedures. Ik kan u verzekeren: dat is een hele karwij, ik heb dat lang genoeg gedaan als secretaris, ik moest zijn dat die vergunningsprocedures in orde waren, dat het toezenden van facturen, dat we niet de weg opgingen van de vele deelgemeenten die alles in de diepste laden laten liggen tot wanneer er een keer iemand opduikt die die kan opvolgen. En zo is dus het Feestlokaal Vooruit buiten ellendige rode cijfers kunnen blijven. Wij moesten starten, het eerste dat we gedaan hadden om te starten, want het pand begon lekken te vertonen op het dak, dat was zorgen dat wij instandhoudingswerken hebben kunnen plegen. We hebben dat kunnen doen dankzij – denk een keer aan Albert Hanssens terug – een certificatenlening – voel je het komen? – die bij de vele militanten, sympathisanten enzovoort van de socialistische beweging hebben... we hebben dat geopend, en honderden van die mensen hebben daarop ingetekend, hoofdzakelijk voor kleine bedragen van 1000 frank, 5000 frank van die tijd, enkele tienduizenden franken, en enkele organisaties dan die een zwaarder pond hebben binnengebracht. Ik heb dan in die tijd, - want ik zag het al komen, want we zijn in de socialistische beweging soms slechte terugbetalers – in die tijd heb ik dus die leningen, een lijst van al die certificaten, met telkens de vervallen interesten jaar na jaar bijgehouden. Die liggen nog bij Marion [De Graeve, medewerkster van Kunstencentrum Vooruit]. Dat bundeltje, dat zul nu al verouderd en vergeeld papier zijn geworden. We spreken over de tijd van de jaren '80 he. En die certificatenlening werd uitgegeven voor een termijn van drie jaar aan 5% interest per jaar. Dus in totaal 15%. Na het verstrijken van die termijn werd er een oproep gedaan, een algemene, dus via de krant enzovoort om de gelden terug te komen ophalen, of het rekeningnummer te geven, en diegenen die we kenden wisten we waar ze woonden werden aangeschreven, maar vele van die bedragen zijn blijven staan omdat gewoon mensen niet terugvindbaar waren, verhuisd waren, overleden waren, noem maar op. Nu nog zijn er veel openstaande rekeningen. Ik weet niet of ik hier nog recente overzichten heb van de openstaande rekeningen...

Hoe is het verval na de tweede wereldoorlog eigenlijk verlopen? Het lokaal was in zeer slechte staat in de jaren '80...

Veel ruiten waren kapot, de duiven konden in en aan vliegen. En zo is het dat voor sommige lokalen die ik mocht gebruiken, onder andere: er was ook een socialistisch centrum voor amateurkunsten waarbij alle amateurgroepen, socialistische, waren aangesloten, en dat moest ook een lokaaltje krijgen, dan heb ik ook op de tweede verdieping, een van die zijlokalen, onder andere een lokaal waar nu die lift is ingebouwd – vroeger was dat een toilet en daarnaast waren er nog twee lokalen. Ik ga u dan een keer iets schoons tonen...

Maar hoe is dat precies, dat verval? Waarom is volgens u dat gebouw in zo'n slechte toestand geraakt en is het bezoek, het verloop, zodanig teruggelopen, eigenlijk?

Ik ga het plat zeggen: het is kapotgescheten door de duiven. Toen ik bijvoorbeeld de lokalen van dat socialistisch centrum ging bekijken, en ik kreeg die deur open, dat moest ook al kunnen he: waar waren al die sleutels? Enzovoort, enzovoort. En je kon die openduwen, dan kwam je daar op zo'n hoop kadavers, pluimen, resten van duiven. Gevaarlijk, ongezond, ik kan het u verzekeren. En als overal, heel die bovenverdieping, bijvoorbeeld die Domzaal, je hebt daar ook die toegang ertoe he...

U hebt het nu over de jaren '40?

Nu heb ik het al over de jaren '60.

Maar dat was, hoe... dat is dan verwaarloosd geworden uiteindelijk?

Ah ja, niemand ging daar naar kijken.

Maar daar zaten nog verenigingen in de tijd daarvoor. Hoe zijn die daar...

Er was daar in die tijd, laten we zeggen de jaren '50 hadden we daar ook nog, men noemde dat de Muziekzaal waar de Harmonie Vooruit haar repetities hield. We hadden ook nog een bibliotheekzaal, waar de bibliotheek hogerop, die geleid werd door Albert Bracke... dat was een ander lokaal. En dan hadden we ook nog zangroepen die daar kwamen repeteren, die kwamen ook in die muziekzaal, om beurten, ofwel was het de Harmonie, ofwel... En dat waren de Volksvrienden, of de Anseele...

Ja, het socialistisch mannenkoor de Anseelevrienden.

Anseelevrienden. En je had ook de Volksvrienden, die wedijverden zo'n beetje tegen elkaar. Dat kwam toch wel finaal goed uit. De groepen die daar vooral repeteerden, ik denk ook dus aan de Multatulikring die daar verder haar theater *en rond* had, podiumtheater in de Balzaal, en ook de M.J.A. Toneelgroep die hetzelfde deed. En dan waren er ook nog uitvoeringen in de Balzaal in allerlei vormen. Want dus, men beperkte zich niet tot *en rond*, men maakte dat ook soms een beetje ruimer, met enkel een *decorke* er rond of zo iets, maar dat men op verschillende plans heel die zaal kon benutten, en dat de acteurs en het gebeuren simultaan over heel die zaal plaats vonden. Rudi Van Vlaanderen weer was daar zeer straf in, om die regie zo te poneren dat dat simultane gebruik goed mogelijk werd.

Maar hoe zijn die verenigen daar dan weggetrokken? Zoals bijvoorbeeld de Domzaal, dat werd gebruikt als...

Turnzaal. Dat was vooral de Turnmaatschappij Turnkring Voorwaarts. Mijn vrouw, die heeft daar ook nog geturnd indertijd, maar veel van die verenigingen zijn ook verwaterd. Ik moet zeggen: het rijke verenigingsleven dat de socialistische beweging telde is dermate uit elkaar gebrokkeld op een jammerlijke manier, stuk voor stuk, vinden we daar bijna niets van terug, en natuurlijk is dat ook - ik weet niet of de Anseelevrienden en de Volksvrienden... de Harmonie Vooruit bestaat nu nog wel, omdat Guy Duijck, die heeft daar lang als dirigent werk van gemaakt, tot dat steeds verder bleef doorwerken. Maar Multatulikring, die... op dit moment heeft die nog af en toe eens een uitvoering, maar die verzorgt die nu in een oude stadsschool in de Sint-Bernadettestraat.

Ja, dat weet ik.

Ja, ik ken die school natuurlijk goed omdat ik die school heb bewandeld vanaf de kleuterklas tot het achtste studiejaar. Mijn briefke dat ik mocht gaan werken heb ik hier wel nog ergens liggen, van mijn directeur he. Want vroeger als je gedaan had, om te gaan werken, dat was als je veertien jaar werd, mocht je gaan werken. En het was vroeger de gewoonte - ja, ik kom uit een arbeidersbuurt - dat je onmiddellijk na de vakantie gaat gaan werken, tenzij dat je geboren bent... vroeger. En dan liet men u van dat komende verlof nog genieten tot de Gentse Feestenweek, maar de maandag na de Feesten ging jij voor het eerst gaan werken. Dat is ook met mij gebeurd. Dus ik was op dat moment, een keer kijken, misschien juist 15 jaar geworden, en ik ben gaan werken bij Karels, ik weet niet of je dat...

Neen.

Dat was vroeger een zeer groot metaalbedrijf, waar ze aan dieselmotoren, elektrische motoren, transformatoren enzovoort werken. Ik ben begonnen als loopjongen om die ateliers rond te lopen. Ik vond het eigenlijk zeer interessant om al die werkzaamheden, al die grote machines te zien. Indrukwekkend eigenlijk, ook in die gieterijen een keer zien, af en toe een keer een groot karkas van een diesel, zeer spectaculair. En twee keer per dag moest ik de ronde doen van al die ateliers. Onderschat dat niet, dat was een zeer groot atelier.

Ja, maar dat is nu bijzaak allemaal. Een keer kijken wat ik nog weet van de Vooruit dat er hier op staat.

In welke verenigingen was eigenlijk nog actief, naast het Multatulitheater? We hebben het dan specifiek over cultuurverenigingen in het Feestlokaal na de Tweede Wereldoorlog, pakweg...

Dus van verenigingen die gevestigd waren...

U vermeldde daarnet het sociaal-cultureel leven, de reden waarom u in het Feestlokaal was in feite na de wereldoorlog, wat was dat dan precies?

Een behoefte aan lokalen. Om te beginnen: Multatulikring zelf, want de eerste uitvoering heeft plaats gehad in Ons Huis op de Vrijdagmarkt, vooraleer dat de Multa zich kon, eer dat de toelating er was om dat lokaal in de fond daar te benutten, dus dan zijn ze daar beginnen repeteren. En ik was verbonden ook aan de Multatulikring. En ik had dus ook...

Maar in welke hoedanigheid was dat dan dat u lokalen voorzag voor cultuurverenigingen?

Als secretaris van verscheidene verenigingen richtte ik een verzoek uiteraard aan de Maatschappij Vooruit, zo bijvoorbeeld voor het Socialistisch Centrum voor amateurkunsten, voor de Federatie van Vlaamse Socialistische Toneelverenigingen en de afdeling Oost-Vlaanderen daarvan, want dat was ook provinciaal, een gedeelte, en toen had dat een zeer groot aantal verenigingen, en hadden we ook iemand op basis van dat toenmalige decreet van 1970, al iemand kunnen aanwerven waarvoor we ook een werkplaats moesten hebben. Het archief van die verenigingen had ik dus mijn intrek genomen, als u het lokaal kent: beneden heb je de toiletten, maar je kan ook zo via een deurtje, heb je daar zo een gangske...

Onder de trap.

Je heb daar zelfs vroeger op dat spoorlijntje om de kolen naar achter... als je nog een keer achter het hoekje gaat had je daar vroeger de ijskast. Dus daar werd ijs bewaard. Dat was de kast waar vlees voor het restaurant werd bewaard. Maar die ijskast werd toen niet meer gebruikt. Die ijskast heb ik lang als archiefplaats gebruikt, daar helemaal beneden als je...

Daar ben ik nog nooit geweest, maar ik kan het mij wel inbeelden.

En je weet wel, achter die hoekjes weg... bij de verkenning van die lokalen...

Het heeft veel hoekjes en kantjes.

Ik kan u verzekeren, in de donker heb ik dikwijls met een klein hartje rondgelopen, want zo'n oud lokaal, dat beweegt en dat kraakt en dat doet he.

Ja, dat is een feit.

Maar dat is gelukkig gered. Dus gered, ten eerste mede dankzij die certificatenlening. Want onlangs hebben we daar nog een probleempje mee gehad, met de fiscus: men vroeg mij wat we gedaan hadden, wat betreft de roerende voorheffing op de terugbetaling van de certificaten, en de interesten daar op. Ik heb daar toen een antwoord voor de fiscus opgeschreven met een zeer korte historiek en ook een bestand zoals het nu is, dus toen was. Ik dacht dat het in die farde zit, maar ik heb het niet gevonden. Maar dat speelt nu geen rol.

Was u een regelmatig bezoeker van de activiteiten in het Feestlokaal? Bijvoorbeeld ook van het café, of van...

Ik kwam zelden in het café, ik kwam er zeer veel om er gewoon door te stappen. Want ik moet zeggen: ik ben geen caféganger, dus ik had drempelvrees om een pint of een limonade te bestellen, ik was zo cafévreemd, een beetje naïef misschien, maar ja... En zo heb ik daar verschillende lokalen samen met mijn broer geschilderd, onder andere dat lokaal waar het Socialistisch Centrum, waar die Federatie, waar... ginder boven op de tweede verdieping, praktisch al die lokalen heb ik geschilderd. Ik had dan een stelling gekocht, omdat ik dat zo veel nodig had, om al die plafonds... dat was allemaal hoog.

U heeft daar veel reparatiewerken gedaan eigenlijk.

Wel ja, voorlopig...

Was dat dan allemaal voor die theaterverenigingen waar u...

Voor die organisaties waar ik secretaris van was. Maar ik was secretaris, niet alleen met de pen, maar ik gebruikte ook de kwast en...

Ja, u stak de handen uit de mouwen.

En ik heb daar soms waaghalzerij moeten uithalen. Je komt daar in een toestand dat je aan iets moet geraken, als je uit de vensters moest gaan liggen om iets te doen ginder op de tweede verdieping, en je kijkt daar op die achterkant zit je daar in die put te kijken he.

Dat zal wel zijn, inderdaad.

Als je daar een werkske moet doen en bovendien uw twee handen nodig hebt...

Ja, feit.

Dat was waaghalzerij soms hoor, ik kan het u verzekeren.

Ik kan het mij voorstellen, ik kan het mij voorstellen.

Nu, dat is het verleden he... Dus, een aantal verenigingen enzo, er was ook een organisatie, ik was er ook secretaris van, de vereniging van organisatie voor... wacht een keer... Vereniging voor Organisatie voor Kunstzinnige Vorming. Dat was, als ik nog eens moet denken aan titels ook he, van die verenigingen... Had ik ook een lokaal daarvoor kunnen... want daarvoor hadden wij twee voltijdse krachten kunnen aantrekken, en dat werd nogal graag gezien door het ministerie, dat er een samenwerkingsverband kwam tussen de groepen binnen die sector, want dat leefde allemaal als kat en hond he. Ik kan u verzekeren, ze zeggen dikwijls: "binnen die groepen moet er toch geen politieke na-ijver bestaan." Welnu, ik heb in mijn leven nooit zo'n scherpe, zo'n chagrijnige, zo'n fanatieke na-ijver gekend als precies in dat milieu van amateurkunsten.

Tussen dan de verschillende ideologische strekkingen?

Ja, zo heb ik het nergens nog gekend. Werkelijk op een brutale...

En waarover ging dat dan? Voornamelijk subsidies, of ruimtes?

Ja. Dat begon ook mee te spelen he. Je moet rekenen: de grootste organisatie was de christelijke organisatie, van oudsher al, te veel patronale werken enzovoort, en wij waren de kleinste opkomende organisatie, die ook een beetje van die koek ging gaan sneukelen, dus dat spanningsveld... En nog mijn grootste probleem was altijd met alles wat de liberalen waren, die noemden zichzelf onafhankelijk. Ik kan u verzekeren, ik heb daar pijnlijke situaties mee beleefd, dat ik zeg ja... En dat was werkelijk op het ideologische vlak.

Dus dat betekende automatisch eigenlijk ook dat een socialist een vereniging van een andere strekking of een ander cultuurhuis van een andere politieke...

Ik moet zeggen, ik heb dat onder andere omstandigheden zeer vaak gedaan. Ik werd betrokken, dus later al, als jurylid door de provincie West-Vlaanderen, en door de provincie Oost-Vlaanderen van de toernooien, ze hadden toernooien opgezet, die provincies, voor amateurtoneel. En zo bewandelde ik al die toneelgezelschappen in West-Vlaanderen en in Oost-Vlaanderen, heb ik er zeer vele eens gaan beoordelen, veel tijd moeten insteken, veel verslagen moeten schrijven, maar dat is een ander iets.

Maar een belangrijk motorisch moment voor de Vooruit was ook toen we zo een beetje op onze plooiën waren gekomen, en de instandhoudingswerken, daken en goten, waren voltrokken, en dat de Vooruit eigenlijk zo'n keer een tijdje weer voort kon, hebben we een leegstandcomité opgericht, waarbij ook een paar architecten waren verbonden.

Dat gaat hier ook weer over de jaren '80?

We spreken over '90. Ik heb dat rapport hier liggen... Kijk, dat is hier een samenvattend verslag van de vergaderingen van het Leegstandcomité Kunstencentrum Vooruit, toen hebben we het al het Kunstencentrum genoemd, en dat is gedateerd 5 november 1990. En de architecten die we erbij hebben betrokken, waren een zekere Poponcini en Lootens.

En wat was dat precies? Mag ik dat eens inkijken?

Ja, dat mag je inkijken, dat mag je meenemen als het u interesseert. Ik heb dat natuurlijk gekregen als secretaris van de Vooruit, en daar vind je alle lokalen en de verschillende verdiepingen terug.

Dat is zeer interessant, ja, ja...

Dat was alleen maar om te situeren welke lokalen zijn er, hoe is de situatie, de leegstand, en wat kunnen we ermee aanvangen in de toekomst, bij de verdere restauratie. Eigenlijk was dat een rustmoment na die instandhoudingswerken, dat we gezegd hebben "we moeten daar een keer ons ook over bezinnen, we kunnen zomaar niet lukraak verder doen. Dat is dat bundeltje.

Dankuwel.

Ik denk dat het een van de weinige is dat nog bestaat.

Ik ga dat kopiëren en ik zal u dat terugbezorgen.

Ik ga u dat meegeven in elk geval.

Ja, dat is geweldig, bedankt.

Het gebouw is ook lang gebruikt geweest door de Maatschappij Vooruit zelf die daar een afdeling heeft gehad voor meubels en kleren, en ook door de stad Gent, voor de Stadsbibliotheek om daar ook een opslagruimte en bergingsruimte te hebben.

Heeft u dat nog meegemaakt eigenlijk? Dat was eigenlijk een jubeljaar he, 1956: de opening van die winkels, en dan tegelijkertijd de viering van 100 jaar de geboortedag van Edward Anseele...

Ja, ik heb dat enigszins meegemaakt, maar zij het dan weer op een redelijke afstand. Het is zo dat ik door Gilbert Temmerman toen werd aangesproken in het kader van 100 jaar Maatschappij Vooruit een massaspektakel te begeleiden, te regisseren zal ik maar zeggen, dat in de Velodroom werd gehouden om die viering kracht bij te zetten. Dat was dus ook mede door medewerking van koren, van allerlei...

100 jaar, op dat moment is het 75 jaar, in '56.

75 jaar, excuseer dat ik... Ik heb hier nog een document liggen van een aandeel van mijn vader indertijd, in de Maatschappij Vooruit, met nog de coupons eraan enzovoort, eigenlijk een historisch document. Ik zou het moeten zoeken...

Mijn eerste bezoeken aan de Vooruit waren met mijn vader die indertijd een keer naar de cinema ging, de grootste cinema van de stad was dat toe he. En het Feestlokaal, dat was het machtigste gebouw van de stad. En dat ik daar een keer met hem naar de cinema ben geweest. Dat was mijn eerste contact. Verdere contacten... dus in de Vooruit heeft men dan ook *café dansants* opgezet voor de mensen die daar de zondagnamiddag een kop koffie of wat ook kwamen drinken en daar kwamen dansen. En had men ook jaarlijks de nieuwjaarsbals, waar ik ook een paar keer naartoe geweest ben.

Hoe ging dat eraan toe?

Goh, énorm veel volk. Op die trappen – het is daar dat ik eerlijk gezegd mijn vrouw heb leren kennen – op die trappen, in die gangen, in die zaal, proberen om aan een *limonadeke* te geraken. Ja, dus propvol, veel lawaai. Ik was zelf, ik kan nu nog altijd niet dansen, ik was zeer verlegen om dat aan een *meiske* te vragen, ik herinner mij de eerste keer dat ik mijn vrouw, dus Marcella, ging vragen, een paar rondes gedanst, je ziet mij staan, ik kon niet dansen... Ik was een stuntelig iemand he. Nu, dat behoort tot de privé-sector. Maar dat, dus dat lokaal, het Feestlokaal Vooruit, is mij dus wel bekend. En die Domzaal, mijn vrouw heeft daar ook nog indertijd... de turnclub he, ze was turnster van de Turnkring Voorwaarts, ik heb hier nog iets liggen daarvan, die dus ook een balletafdeling had, en dat was onder begeleiding van Lilly De Munter, en ze hebben ooit de uitvoering verzorgd van Faust in de opera van Gent.

En het boek met die feestviering ligt daar. En dus wat die feestviering zelf betreft, je hebt mij gevraagd “weet je daar nog...”, dus indirect door dus in de Veldroom die regie. En later, Gilbert Temmerman vroeg om ter gelegenheid nog van andere zaken ook iets te doen. Ik ehb dus ook nog geweten: het standbeeld, de inauguratie van het standbeeld van Edward Anseele.

Dat was in '48.

Ja, dat heb ik nog geweten.

Ah ja, hoe was dat eigenlijk?

Ja, veel volk, en muziek.

In het Feestlokaal zelf was er enkel een tentoonstelling als ik het goed begrepen heb.

Daar heb ik eerlijk gezegd niets van gemerkt.

Er was niets te doen eigenlijk?

Ik heb aan de Zuid zoals steeds op een beetje afstand staan kijken, staan luisteren, naar de Internationale en andere, en ook het gezang. En ik herinner mij dat men op het einde van dus 75 jaar Vooruit de Internationale ook... men heeft daar een fonoplaat van gemaakt, die moet liggen in het Amsab, ‘Vooruits Roem’ noemt die plaat. En ik herinner mij dat in dat koor van de Volksvrienden of de

Anselevrienden ware er zo'n paar kadeeën bij met een afschuwelijk vals geluid die precies op die plaat goed doorkomen. Ik zie die mannen nog voor ogen. Er was zo'n grote grove kerel met een stem in verhouding.

Dus dat is rond die viering. Maar de opening van het kleermagazijn, dat zegt mij niet veel. Ik ken dat, ik heb dat magazijn goed gekend. En ook in mijn zoektochten, want men heeft daar gevaarlijke dingen gedaan. Op een gegeven moment, toen dat magazijn er nog was, ben ik een keer gaan zoeken, op zoek altijd naar lokalen. Daar helemaal onderaan stonden kuipen, grote kuipen van wel anderhalve meter doormeter, tot aan de rand vol met mazout. Dus stel u voor he...

Die waren daar gewoon nog?

Die stonden daar, ik weet niet sedert wanneer, die stonden daar. En mazout gewoon, je had ze maar uit te scheppen he. Niemand was daar indertijd in geïnteresseerd. Ik herinner mij nog, dat waren twee kuipen, een doormeter vanaf dat klein bureautje tot hier, zo groot, eigenlijk reuzenkuipen. En voor het overige, die trap die je daar hebt op het einde, die naar beneden, en tot benden dus he, dat was de opslagplaats dus. En ginder helemaal beneden in de verste hoek dan, dat die kuipen stonden. Nu zouden we ons afvragen: brandgevaar. En ik moet zeggen: dat is iets waar we nu in de Vooruit geweldig aan denken. We hebben de verzekeringspolis van de brand serieus herzien en gevoelig aangepast. We vonden dat dat niet alleen moest, maar dat we dat ook moreel verschuldigd waren aan subsidiënten. Want veronderstel dat daar iets gebeurt... We betalen daar nu dik 20 000 euro per jaar voor als verzekering, als premie. Nu, dat is bijzaak.

Is er na de oorlog eigenlijk nooit een inventaris opgemaakt over de toestand van het lokaal.

Wel, ik zou zeggen: 1990 daar, dat was meer een...

Een overzicht van...

Ja, een Leegstandscomité om te zeggen: "Gaan jullie in de wilde weg verder doen gelijk dat ik gedaan heb, ik heb een lokaaltje nodig, ik ga dat *rap rap* schilderen, en we gaan dat gebruiken. We gaan de vogelstront wegdoen en de kadavers wegdoen en..."

Het was allemaal meer *ad hoc* na de oorlog?

Ja, en dat was meer planmatig. We wilden een keer een overzicht hebben, en een keer op een ernstiger manier de zaken gaan aanpakken. En dat is dus het resultaat van dat Leegstandscomité, of hoe dat je het ook noemen wil. En dat was natuurlijk een opeenvolging van verschillende restauratiedossiers, en het is architect Ro Berteloot... Hoe moet ik nu zeggen, zijn voornaam...

Roger?

Neenee.

Robert?

Rob zeiden wij. Het zal Rober zijn.

Robert, ja.

Ja. Want ik zei altijd mijnheer Berteloot tegen hem, en hij zei: "Het is geen heer Berteloot, het is Rob." Hij was in die tijd, toen hij daar aan begon verliefd op dat gebouw, ik ga het zo zeggen. Dus ook op alles, bijvoorbeeld de riolering, afwatering dus, het metselwerk daarvan, dat was heel precies, dus de metsers – er is daar ook veel aan gewerkt door het syndicaat van de Vrije Metsers, er bestaat daar ook een boekje rond, rond het erfgoed, ligt ook in Amsab.

Ja, dat heb ik al gevonden.

Ja, daar kan je dat ook in vinden. Ja, de metsers waren ook een syndicaat. Maar Ro Berteloot was daar eigenlijk verliefd op, op die lokalen. Dus dossier per dossier werd besproken, gegund, voorgesteld aan de overheid voor subsidiëring, toelagenbelofte, en bouwwerken die beginnen, inzending van documenten, en die gegevens kan je vinden in de verslagen die ik vanaf den beginne gemaakt heb, die ik zover ik weet het gedeelte dat ik in mijn bezit had aan Amsab heb overgemaakt, maar die [onverstaanbaar] ook de originelen of zo, want ik had altijd voor mijzelf, nu nog heb ik hier verslagen liggen, dus altijd voor mezelf een exemplaar bewaard. En dat kun je vinden, telkens als zo...

En welke verslagen zijn dat?

Dat zijn de verslagen van de raad van beheer, van de raad van bestuur. Kijk, daar staat er nog een farde van de raad van bestuur. Dat is van de Semtec.

Ik heb die doorgenomen tot 1956.

Er was daar heel wat pennenwerk aan.

Ja, dat zal wel zijn. Dat waren wel dikke stapels.

Hier staat nog een farde, de rest heb ik allemaal... ik moest dat hier ontruimen, want dat was ook helemaal benomen. En nu staan hier nog een aantal farden, ik zie hier staan 'FEST', want ik was ook betrokken in een wereldorganisatie van amateurtheater de IATA of de AITA, 'Association Internationale du Théâtre Amateur', 'International Amateur Theatre Association', en ik was daar ook de penningmeester van.

Ging u naar activiteiten van andere verenigingen, zoals bijvoorbeeld de Harmonie Vooruit, of de Anseelevrienden, of...

Ja, als zij een uitvoering hadden, bijvoorbeeld De Harmonie Vooruit gaf af en toe een uitvoering in de Grote zaal, dan ging ik daar zeker naartoe.

Had dat veel succes?

Ja.

Dat was vrij prestigieus.

Ja, dat was een goed gezelschap. Echt een harmonie, ten voeten uit zal ik maar zeggen. De koren waren minder. In onze beweging heeft men nooit echt leren zingen. Ik kan ook niet zingen, maar ik bedoel via het verenigingsleven en zo, ik heb dat niet geweten. Anseelevrienden, Volksvrienden, dat waren de koren die ik kende. Misschien waren er ook nog koren in Deinze enzo, Zelzate.

Ik heb het nu ook over activiteiten van bijvoorbeeld ATB de Natuurvrienden, de Arbeiders-toeristenbond...

Ja. Die had daar af en toe eens een stand, bijvoorbeeld wanneer men... er was daar ook een postzegelclub, een schaakclub, en de ATB had daar af en toe een keer een stand waarbij ze hun natuurvriendenhuizen promootten, veel hadden ze er wel niet. Ik denk aan Waasmunster, ik denk aan Essen, Leuven, Kessel-Lo, en dan in het Walenland een paar. Ik was lid van die vereniging, Natuurvrienden, vanaf het jaar 1949. Tot voor een paar jaar, dat men niet meer om bijdragen vroeg of gelijk wat, dat ik niet meer wist aan wie ik ook maar iets zou kunnen betalen.

Maar, de activiteiten... ik weet dat dat een heel brede vereniging was, die ook reizen organiseerde, en uitstappen en dergelijke meer, maar die hielden ook voordrachten in het Feestlokaal.

Ja, over dus reizen. Leden die bijvoorbeeld, "ik ben naar Corsica geweest, of naar Italië geweest", aan de hand, dat was nogal in trek toen, aan de hand van dia's enzovoort, een uiteenzetting gaven van hun reisbelevissen.

Vanuit een individueel initiatief van de leden zelf.

Ja, ja. De leden die iets aanbrachten, zal ik maar zeggen.

Bijvoorbeeld ook: er waren jaarlijks coöperatieve tentoonstellingen, uit wat ik begrepen heb was dat voornamelijk laat ons zeggen reclame voor de eigen coöperatieve producten.

Ja, en dat was als volgt: jaarlijks werd verslag uitgebracht aan de Maatschappij Vooruit. En het was in die tijd Germain Roels die als secretaris verslaggever was, en eerlijk gezegd, dat interesseerde mij, want daar kwam weinig volk op af op die vergaderingen. Natuurlijk, dat was eerder administratief, dus uiteenzetting over het beheer en over de rekeningen,...

De winst- en verliescijfers.

...eventuele wijzigingen in het bestuur, of van commissarissen. En dat was eerder een administratieve vergadering. Ik ging daar altijd naartoe, en tegelijkertijd bij zo'n algemene vergadering, een jaarvergadering dus, was er ook een kleine tentoonstelling, een promotietentoonstelling in verband met de Vooruit.

Trok dat volk?

Weinig.

Weinig?

Dat had plaats in de Balzaal, maar laat ons zeggen: na een vijftal rijen stoelen was er echt leegstand.

Ik heb het over de tentoonstelling zelf eigenlijk, niet over de vergaderingen.

Ik denk dat de aanwezigen wel een keer langs die tentoonstelling gingen, maar de mensen die beneden in het café zaten, of ze dan ook zelf nog naar boven zouden gekomen zijn, daar heb ik m'n – ik ga niet zeggen dat dat niet gebeurde...

Omdat er toch wel gewag wordt gemaakt in die verslagen van aanzienlijk succes, toch zeker in het begin. Ik vroeg mij af of dat daadwerkelijk wel het geval was, aangezien dat in feite eerder een promotiecampagne was dan een...

Ik kan mij inbeelden dat in de rapportering over een initiatief, dat men zegt "ja, dat is een succes", in vele gevallen zal dat misschien ook wel zo geweest zijn, maar het aantal vergaderingen dat ik heb gaan bijwonen leek mij dat een beetje mager, maar dat is een persoonlijke indruk.

Ok, ja, maar dat is niet onbelangrijk.

Interessant kan zijn, wat ik ook nog in het begin dat ik daar op jacht ging in vele lokalen nog fragmenten van beelden, of van afgietsels fragmenten, en veel glaswerk, dus in lood gevat glas, heb gevonden, die ik, dat waren dus grote vellen soms, die ik samen met mijn broer voorzichtig opzij

gelegd heb. En ik heb daar ook boven, eigenaardig genoeg, de schilderijen gevonden die nu in Amsab zijn van een zekere Jules De Bleye. Die schilderijen hangen in Amsab, sommige ervan. En die stonden daarboven onder de duivenstront, en die heb ik indertijd naar beneden gebracht, naar de tweede verdieping, samen met mijn broer want dat waren grote stukken. En ik heb die verborgen, ik heb u gesproken over die grote reuzenkasten van de Maatschappij Vooruit, een beetje naar voor getrokken en achter die kast hebben we die gestoken. En Wouter zal die gevonden hebben toen hij dat lokaal ook ging gebruiken, en dat hij die kast waarschijnlijk ook heeft moeten verzetten. En ook die grote schilderijen waarvan er nog een in de Vooruit hangt en die gerestaureerd is in de Academie, die hebben we daar ook nog gevonden, opgerold onder de vuiligheid.

De zolder was eigenlijk een soort van verzamel...

Opslagplaats van... dan moet men niet meer... ze staken het op zolder. Dus fragmenten van binnen. Ik heb daar ook nog een afgietsel van een sculptuur gevonden dat eigenlijk bedoeld was... je hebt het standbeeld van Anseele, maar daarvoor had men ook nog een model gemaakt. Ik weet niet meer hoe die beeldhouwer noemde, Van Biesbroeck, is dat mogelijk?

Ja, Jules van Biesbroeck. Of Cantré.

Ah, kijk. En dat was ook, maar dat was een afgietsel in pleister. Ik heb dat naar beneden gebracht, en Eric Temmerman heeft dat lang op zijn bureau staan hebben. En dat is nog een keer tentoongesteld toen we de tentoonstelling in de Bank van de Arbeid, dus daar ook dat beeldje – ik herkende het onmiddellijk he – en dat daar de gids vertelde dat dit lang op het bureau van Eric Temmerman had gestaan.

Hoe zou u eigenlijk zeggen dat de toestand van het Feestlokaal was na de Tweede Wereldoorlog, de beschadigingen? Als in: onherstelbaar beschadigd, of niet meer bruikbaar, niet meer 'fris' genoeg.

Zeker niet meer fris genoeg. Niet alleen bestoft, maar ondergedolven onder. Ik citeer: in de kleine cinemazaal stond het tot aan de balkon vol, rommel, achtergelaten zaken van soldaten, maar ook van de vroegere magazijnen van de Vooruit. Ik citeer: de duivenstront, de kadavers, een ongelooflijke kwaal is dat geweest he, dat lag overal en tot in die torentje daar, die duiven vlogen binnen en buiten zoveel dat ze wilden.

En het regende dus ook binnen. Veel waterschade.

Ah ja. Vandaar die eerste instandhoudingswerken. Ja, dat was een van de eerste vaststellingen. “Kijk een keer hier, en kijk een keer daar.”

In het algemeen, hoe zou u de terugloop van bezoekers beschrijven, of verklaren eigenlijk? Want het is zo dat, het lokaal is eind de jaren '70 bijna helemaal, of eigenlijk helemaal verlaten geweest. Het is daar leeggedruppeld, de verenigingen zijn daar weggegaan, er was geen interesse meer vermoedelijk. En ook: het gebouw verkommerde. Hoe zou u eigenlijk die evolutie beschrijven van die 30 jaar. Hoe is het eigenlijk gekomen dat het Feestlokaal in een zodanig...

Het interne leven is door geleidelijke afbrokkeling, de opkomst van de goedkopere gemakkelikheden, van televisie, noem maar op, die de mensen thuis hield. Reizen, het bezit van een autootje of dergelijke, andere interessevelden van de bevolking in het algemeen en de socialistische bevolking in het bijzonder. En het een brengt het ander mee.

“Ah, er is niet veel volk geweest verleden keer.”

“Gade gij gaan?”

“Ah. Is er veel volk geweest.”

“Nee.”

“Ik ga ook niet”

Kettingreactie he, mond aan mond, reclame kan ik niet zeggen, mond aan mond aftakeling. En ook: het verenigingsleven dat een langzame dood is ingegaan. En zo ook heeft de Multatulikring op een gegeven moment het Feestlokaal moeten verlaten, er zat niet anders meer op. En dan is men gaan...

Wegens te weinig interesse? Of omdat...

Wel, de interesse in de Multatulikring, in de Balzaal met het podiumtoneel was nog redelijk, maar door het... Wat was het nu, want die lokalen zijn dan ook moeten in gebruik genomen worden door de Vooruit zelf die daar een magzijn van *pot carry* [?], dus potten en pannen enzovoort om de handen had. En dan is de Multa, heeft ze dat lokaal verlaten, en is gaan werken in het lokaal in de Opvoedingsstraat van de Textielcentrale, dus in die tijd was Marcel Lefèvre voorzitter van de Multatulikring, die was tevens voorzitter van de Arbeiderstextielcentrale die haar zetel had in de Keizer Karelstraat. Die kon dus als voorzitter makkelijk bewerkstelligen dat de Multa in de Opvoedingsstraat in dat lokaal van de Textielcentrale haar uitvoeringen en repetities kon houden. Zo heeft de Multa zich ook... en ook het uitvallen van veel mensen zoals ik geschetst heb. Albert Hanssens werd directeur, administratief directeur. Jan De Keyser ging naar Charleroi. Ik had ook ondertussen een heleboel werkzaamheden als regisseur bij de verschillende verenigingen, ook het Arbeiders-theater, dat federale gezelschap. En een voor een zo nog anderen. En nu werkt Multatulikring in de bouwvallige school die ik al geciteerd heb.

Ging u regelmatig ook naar de cinema eigenlijk?

In de tijd van de Cinéclub?

Ja.

Ja. En daarvoor had je een behoorlijk commerciële functie, het circuit zal ik maar zeggen. Daar ging ik ook wel naartoe, zoals iedereen op dat moment. Cinemabezoek was al populair.

En dat is dan ook geleidelijk aan beginnen afbrokkelen.

Ja, en door de televisie, en door andere mogelijkheden is dat ook allemaal beginnen afbrokkelen. En ik weet niet of de Maatschappij Vooruit nu nog aan die tickets iets over heeft om subsidies te geven, maar dat zal wellicht ook wel...

Ok, ik denk dat ik er ongeveer door ben, als u er nog iets aan toe te voegen hebt, ga gerust uw gang.

Ik heb zo'n beetje mijn papiertje hier doorlopen.

Ja.

Ja, en er waren soms ook toevallige uitvoeringen. Gelijk bijvoorbeeld op een gegeven moment is de Blauwe Maandag Compagnie in de Vooruit gekomen, en die heeft lokalen betrokken op de tweede verdieping, waar vroeger de bibliotheekzaal was. En men heeft daar zo een en ander geïnstalleerd, want ze hebben daar eigenlijk wel gewoond. Ze konden daar koken en leven zal ik maar zeggen, zo een gemeenschapsleven, repeteren. En dat was dan de periode dat men Ten Oorlog hebben opgevoerd, dan hebben ze gerepeteerd in de Vooruit, en waarschijnlijk ook de eerste uitvoering gegeven in de Vooruit. Maar dat zijn dan toevallige...

Ook was er nog een gezelschap dat daar kwam, De Nieuwe Snaar of iets.

Een muziek-, een theatergezelschap?

Ja, ja.

De Nieuwe Snaar, ja.

Dat kwam er ook. Dat zijn toevallige uitvoeringen, he. Sommige formaties, ik denk aan de volksdansfederatie, die ook af en toe, jaarlijks, een uitvoering gaf, en op een gegeven jaar hebben zij de medewerking daarvoor gekregen van Nana Mouskouri uit Griekenland, die is daar een beetje komen zingen. Dan zat die zaal vol. Let op, zo'n prominent figuur.

Ze hebben ook Louis Armstrong bijvoorbeeld naar de Vooruit...

Ja.

Was u daar bij, toevallig?

Neen, daar was ik niet bij.

Of Bill Haley and the Comets.

Het verschil aan die tijd: vermaarde gezelschappen werden toen in die concerten, in die zondagsconcerten dus he, de zondagvoormiddag was dat. Maar ik was niet zo'n echt fervent muzikliefhebber, zeker niet van de moderne muziek. Maar dat trok altijd veel volk. Ik heb er wel een aantal bijgewoond, maar om te zeggen ik heb die allemaal regelmatig bezocht, dat niet.

Goed...

Een groot moment voor het Feestlokaal Vooruit was toen men er in geslaagd is de drie grote subsidiënten bij elkaar te brengen, dat was met name Luc Martens als minister van cultuur op dat moment, Herman Balthazar als provinciegouverneur op dat moment en Frank Beke...

Als burgemeester van Gent.

Als burgemeester. Stad, provincie en... waren samen. En ik herinner mij nog dat Luc Martens zelfs zei: "Ja, we moeten nu een keer creatief denken." Dat wilde zeggen: "Wat kunnen we hier op tafel leggen?" En dan is men overeen gekomen om voldoende op tafel te leggen, respectievelijk 60%, 20% en 10%, en dan moest Vooruit zelf de overschot bijpassen om de Grote Theaterzaal te restaureren, met alles wat er aan en vast hing.

Het is met allerlei verschillende subsidies gebeurd uiteindelijk, de heropfrissing.

Ja, en telkens voor elk dossier moest een subsidie gevraagd worden, maar hét grote dossier was uiteraard en finaal de Grote Zaal. Ook de Concertzaal is een zeer groot dossier geweest.

Was die in zeer slechte staat eigenlijk? Want die is toch lang gebruikt geweest.

De Concertzaal?

Ja.

Bwah, structureel was die in orde, maar: vuil geworden, en moest ook ontdaan worden van allerlei rommel. De grote kuis was nodig. Naast de schilderbeurt daar, wat weet ik allemaal.

En dan geluidsisolatie en dergelijke meer.

En Apparatuur.

En de Kleine Concertzaal ook, natuurlijk.

Dat is de zaal die ik bedoel he.

Ah ja, excuseer. De Kleine Cinemazaal, ok. Ik had even verstaan dat je het over de Grote Zaal had.

Dat was het grote dossier he, de Grote Zaal, waarvoor die drie subsidiënten zijn samengekomen en die een keer creatief geweest zijn. En nu werkt de Vooruit goed. Ik moet zeggen: ik krijg regelmatig alle informatie, en tot mijn genoegen stel ik vast dat die raad van bestuur, het is een goede raad van bestuur, met mensen die iets weten van de administratie, wetgeving, wat weet ik allemaal meer, dus wat je nodig hebt.

Zou u zeggen dat dat vroeger niet het geval was? Ik heb gehoord van een andere interviewee dat in de Maatschappij Vooruit in feite alles, dat de Maatschappij, de vakbond, de Bond Moyson, dat dat eigenlijk allemaal dezelfde figuren waren. En dat niet al die mensen in feite kaas hadden gegeten van administratie, van management, van beheer,...

In zekere zin, en in zekere mate is dat waarheid. Ik ga het nu plat zeggen: in onze socialistische beweging hebben we geen of weinig goede administrateurs, weinig of geen goede beheerders. En het is een feit dat in die zusterorganisaties, vakbonden, mutualiteiten dezelfde gezichten terugkeren, die in de mate van het mogelijke – je moet rekenen, dat stamt ook nog indertijd, en ook van de arbeiders, tenslotte ben ik ook maar... Ik kan u mijn papierke tonen dat ik mocht gaan werken, dat ligt hier ergens. Het is de moeite waard, het is een documentje, ik zal dat nooit wegdoen.